

Búkū Í'dóngará vé rī Tā búkū rī vé rī ã ūlūngará

Búkū 'dīri lū ngá rī pi vé í'dóngará ã tā. Lū tā Múngú ní 'bū pi gbizú vū be rī, ãzini ïri ní ngá 'a ni gé rī pi gbizú rī, agaápi rá rī, lū tā ïri ní 'bá gbizú, ïri ní 'bá rī 'bāzú adrızú ngá rī pi drīgē 'bá āmbúgú rú rī. Búkū 'dīri lū kpá ūnjíkānyā vé í'dóngará, ïzāngā nyangará, ãzini drāngará vé í'dóngará ã tā. Lū tī ãndiāndí rī pi vé tā, ãzini súrú rī pi vé í'dóngará ã tā, lū kpá tā Múngú ní Ābūrámā ri ïpēzú ívē úyú Yāhūdī rī pi be, kōpi ã adrikí rí 'bá ívē ni rī vé tā, 'î i'da rí 'î ngúlúpí kōpi ní, kōpi ë i'dakí rí ívē ūkpō, ãzini tā áda rī 'bá үrükö ní.

Cápítā 12-50 ūlū 'bá Ābūrámā vé 'bëtì ãsámvú gé rī pi vé tā, mvópi ïsákā vé tā, ïsákā mvópi Yôkóbū vé tā, ãzini ūlū Yôkóbū vé anji mûdrí drī ni ïrī rī pi vé tā, agaápi rá rī, ūlū tā Yôsépä vé rī. Kōpi ã adrikí dō ngúlúmū mādāñá drāáäsiyā, ãzini 'bá Múngú túngú túngú rī pi ïnjí 'bá rī pi ã trakí dō kōpi ã gärä kûrû drāáäsiyā, Múngú mba ívē 'bá 'dî 'bée ã tā rá. Ülū kpá kïnï, Múngú lë 'bá ívē rī pi ã 'dükí ívē tā ngaá, kōpi ã 'okí tā pïri, ë ïnjíkí rí 'i ãní.

Búkū Í'dóngará vé rī, Wüngará vé rī, Lëvïtïkä vé rī, Kâlâfe vé rī, ãzini Dëtõrõnómë vé rī,

Yāhúdī rī pi zikí búkū 'dī'bée Búkū Tāímbí vé ni, dōku Búkū Mósē vé Tāímbí vé rī.

'Bū pi vé gbingará vū be rī

¹ Í'dóngará gá 'dāá, Múngú gbi 'bū pi vū be.

² Vū rī adri kú kána, ngá ãzi 'a ni gé 'dāáyo, yīi dabaya rī ē drī bī niyí kuú cici, Índrí Múngú vé rī ri éci yīi rī drīgé sī.

³ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ütúnjá ã adri anigé." Ütúnjá ní dīzú ãngū ìmgbērēzú.

⁴ Múngú ndre ütúnjá rī índré 'í mi gé 'dāá muké, ñri ní ütúnjá pi ãsámvú acozú ãngū bīpi niyípi cici rī be.

⁵ Múngú ní ütúnjá rī zizú "Ütú ãmgbáráká" ñri ní ãngū bīpi niyípi cici rī zizú "inijná." Ündréjá ní icázú, ãngū rī ní ówúzú, 'dīri ú'dú ãlu rī.

⁶ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ãngū mgbo ã adri ụru 'dāá yīi rī pi ãsámvú gé, ã aco rī yīi 'bū gé rī pi ãsámvú yīi vū drīgé rī be."

⁷ Múngú ní ãngū mgbo ụru rī gbizú, ã aco rī yīi 'bū gé rī pi ãsámvú yīi vū drīgé rī be. ñri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tñi.

⁸ Múngú ní ãngū mgbo ụru rī zizú "'bū." Ündréjá ní icázú, ãngū rī ní ówúzú, 'dīri ú'dú ñrī rī.

⁹ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē yīi 'bū ndúgé rī ã úmú 'i vürä ãlu gé, ãngū ã'wí ē índré." ñri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tñi.

¹⁰ Múngú ní ãngū ã'wí rī zizú "nyõókú", ñri ní yīi ñ úmú'bá vürä ãlu gé rī zizú "yīi tafu". Múngú ndre 'í mi gé 'dāá índré muké.

11 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá rī pi ē ūfūkí dūyú nyōpokú drīgē, ngá úri be ni pi, ãzini pëtì ū'a be ni pi, ūvé ūsūkā vú sī ãndiāndí." Íri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tñi.

12 Ngá rī pi ní ūfūzú 'dūzú nyōpokú drīgē, ngá úri be ni pi, ãzini pëtì ū'a be ni pi ūfūkí dūyú ūvé ūsūkā vú sī ãndiāndí. Múngú ndre kòpi 'í mi gé 'dāá índrékí muké.

13 Úndréjá ní icázú, ãngū rī ní ówúzú, 'dīri ú'dú na rī.

14 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá dī'bée ãngū ūmbērē'bée ni pi ē índrékí 'bū gé 'dāá, ã aco rí ūtūnjá pi ãsámvú ìnínjá be, kòpi ē i'dakí rí lókí rī pi ã vúgú, ú'dú rī pi ã vúgú, ãzini ilí rī pi ã vúgú,

15 kòpi ã dīkí rí ãngū ūmbērēé 'bū gé 'dāásí ímú vū drīgē nōo." Íri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tñi.

16 Múngú ní ngá ambugu dī'bée ãngū ūmbērē'bée ni pi gbizú ūrī. Ambúgú agaápi rá rī, ã dī rí ãngū ūmbērēé ūtūnjá sī, mādānjá rī, ã dī rí ãngū ūmbērēé ìnínjá sī. Íri ní kpá linyā rī pi gbizú.

17 Múngú 'bā kòpi 'bū gé 'dāá, kòpi ã dīkí rí ãngū ūmbērēé vū drīgē nōgō,

18 ūtū rī ã dī rí ãngū ūmbērēé ūtūnjá sī, mbāá rī ã dī rí ãngū ūmbērēé ìnínjá sī, ã aco rí ūtūnjá pi ãsámvú ìnínjá be. Múngú ndre kòpi 'í mi gé 'dāá índrékí muké.

19 Úndréjá ní icázú, ãngū rī ní ówúzú, 'dīri ú'dú sū rī.

20 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá idri be ni pi ã adrikí yū agá 'dāá, ãzini lē ãrínjá rī pi ã ungakí

ãngū mgbø 'bū pi ãsámvú vū be rī gé sī."

²¹ Kúru Múngú ní ngá ambugu ambugu yīj tafu agá ídri be rī pi gbizú ngá céré ídri be écī'bá écī'ecī rī pi be, ãrínjá rī pi be ïvé ɔsūkā vú sī ãndíāndí. Múngú ndre kōpi 'í mi gé 'dāá ìndrékí muké.

²² Múngú sē kōpi ní tākíri, ïri ní 'yozú kīnī, "Ími tīkí, ìmivé kālāfe ã ga tré yīj tafu rī agá 'dāá, ãrínjá rī pi vé kālāfe ã ga tré vū drīgé nōgó."

²³ Ündrénjá ní icázú, ãngū rī ní ówúzú, 'dīri ú'dú tōwú rī.

²⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ãnyāpá rī pi, ngá nyirínjá ídri be écī'bá vū drīgé sī rī pi, ãzini ã'á rī pi ã adrikí vū drīgé nōgó anigé ïvé ɔsūkā vú sī ãndíāndí." ïri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tīni.

²⁵ Múngú gbi ã'á rī pi ãnyāpá rī pi be ïvé ɔsūkā vú sī ãndíāndí, ãzini gbi ngá ídri be écī'bá nyöökú drīgé sī rī pi ïvé ɔsūkā vú sī ãndíāndí. Múngú ndre kōpi 'í mi gé 'dāá ìndrékí muké.

²⁶ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē 'bā gbikí 'bá sū 'bá tīni, kōpi ã adrikí rí ãmbúgú ʃ'bí yīj tafu agá rī pi drīgé, ãrínjá rī pi drīgé, ãnyāpá rī pi drīgé, ã'á rī pi drīgé, ãzini ngá ídri be écī'bá nyöökú drīgé sī rī pi drīgé."

²⁷ Kúru Múngú ní 'bá gbizú sū 'í tīni,

Múngú gbi ïri sū 'í tīni,
gbi kōpi ágó pi ūkú be.

²⁸ Múngú ní tākíri 'bāzú kōpi drīgé, ïri ní 'yozú kīnī, "Ími tīkí, ìmi ízúkí ízúzū, ìmivé kālāfe ã ga tré vū drīgé nōgó, ìmi adrikí ãmbúgú nyöökú rī drīgé. Lē ìmi adrikí ãmbúgú ʃ'bí yīj tafu agá rī pi

dr̄igé, ãríñá r̄i pi dr̄igé, ngá ídri be écí'bá nyõókú dr̄igé s̄i r̄i pi dr̄igé."

²⁹ Kúru Múngú ní 'yozú 'bá r̄i ní kñi, "Ngá úri be v̄u dr̄igé r̄i pi, p̄eti 'a'bée 'a'a úri be agá r̄i pi ãr̄evú cérē, á s̄e kópi mí ní. Kópi adri ãnyãngā mívé ni.

³⁰ Á s̄e ngá ïfū'bá du'bá nyõókú dr̄igé r̄i pi ãr̄evú cérē ã'á r̄i pi ní, ãríñá r̄i pi ní, ngá ídri be écí'bá nyõókú dr̄igé s̄i r̄i pi ní ãnyãngā rú."

³¹ Múngú ndre ngá 'í ní gbií r̄i pi ãr̄evú cérē índrékí 'í m̄i gé 'dãá mûké mûké. Ündréjá ní icázú, ãngū r̄i ní ówúzú, 'd̄iri ú'dú áziyá r̄i.

2

¹ Kúru 'bū pi vé gbingárá v̄u be, ngá cérē 'a ni gé r̄i pi be r̄i ní 'i d̄ezú.

² Kúru kâ mûú caá ú'dú éz̄ir̄í gé, ísú Múngú d̄e ívé ẽz̄í r̄i ã ngangárá gó, kúru ú'dú éz̄ir̄í gé, ïri ní uvuzú.

³ Múngú ní tâkíri 'bâzú ú'dú éz̄ir̄í r̄i dr̄igé, 'bâ ú'dú 'd̄iri adrií uletere,* ã'diâtâsîyâ ú'dú 'd̄iri ïri ní uvuzú r̄i, ísú d̄e ívé ẽz̄í ngá r̄i pi gbizú r̄i gó,

Múngú gbi Ädámâ pi Évâ be

⁴ 'Bû pi vé gbingárá v̄u be r̄i ïri 'dini.

Úpí† Múngú kâ 'bû pi gbií v̄u be gó,

* **2:3 2:3** *U'dú uletere:* Ú'dú uletere 'd̄iri vé ífifí, Múngú 'bâ ú'dú 'd̄iri adrií túngú uvuzú ni. † **2:4 2:4** *Úpí:* Èbérë t̄i s̄i, Múngú zì 'í rú Yawé, ífifí ni, Múngú adriípi mûzú 'dâni'dâni r̄i 'i. Kêlïkò t̄i s̄i, 'bâ Yawé r̄i zì Úpí. Í ísú lâ Bûkû Í'dóngará vé r̄i agá, Wûngará vé r̄i agá, Rûtâ vé r̄i agá, ãzini Yónâ vé r̄i agá.

⁵ ásé, pęti, dōku ngá ãzi ĩfū duyü vū rī dr̄igé kuyé, ã'diātāsīyā Úpí Múngú sē drī ȳigó 'diý vū rī dr̄igé kuyé, 'bá ómvú 'ãápi ni 'dāáyo,

⁶ ęndr̄ilígó ri 'aá nyöökú rī ē dr̄i ūndr̄ií nī.

⁷ Úpí Múngú ní ūtr̄etr̄e ĩtīzú, ĩri ní gbizú ufuzú 'bá ágó rú, ĩri ní ęvīvī ídri vé rī vuzú үmvu ni gé, ágó rī gō ícá ídri rú.

⁸ Úpí Múngú ní ngá sazú ómvú Ždénē vé rī agá, wōökő үtú ní ĩfūzú rī gé, ĩri ní ágó 'í ní gbií rī jízú 'bāzú ómvú rī agá.

⁹ Úpí Múngú sa pęti ūnyī be ū'a be ī ní nyaá ín'i'bá ínínī ni pi ómvú rī agá 'dāá ūvē ősükä vú sī ăndiāndí. Ömvú rī ã ágájá gá 'dāá, sa pęti ídri sēépi rī, ăzini pęti tā muké pi n̄zú tā ūnjí be rī.

¹⁰ Ȳiý ãzi ídī ĩfūú ómvú Ždénē vé rī agá 'dāá, ri ómvú rī ūsūú nī, ȳiý rī aco 'i caá su.

¹¹ Ȳiý ălu rī ã rú Písónā, di ęliý muzú ăngū Hāvílā vé dábū be rī agásī.

¹² Dábū ăngū 'dāri vé rī muké, pęti sú be ngūúpi ndr̄indr̄i rī 'dālé anigé, ăzini írā ūnyī be ī ní ziý őníkī rī pi 'dālé anigé.

¹³ Ȳiý ır̄i rī ã rú Gîyónā, di ęliý muzú ăngū Kúsī vé rī agásī.

¹⁴ Ȳiý na rī ã rú Tîgîrîsī, di ęliý muzú ăngū ăsíriyā vé rī agásī, үtú ní ĩfūngárá gálésīla. Ȳiý su rī ã rú Yüférétā.

¹⁵ Úpí Múngú ní ágó rī jízú 'bāzú ómvú Ždénē vé rī agá, ã 'ã rí ómvú rī, ăzini ã ūtē rí ómvú rī.

¹⁶ Úpí Múngú ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Mi ícó pęti ómvú agá rī pi vé ū'a nya rá,

17 'bo lē mî nya pëti ī ní tā mûké nñzú tā ūnjí be rī ku, 'í nya dō gí, ádarú mi dră rá."

18 Úpí Múngú ní 'yozú kïnñ, "Ágó rī adri dō ó'dûkûlé, adri mûké ku. Ma 'bá īri ē īzä koópi ni gbi īri ní rá."

19 Kúru Úpí Múngú ní ūtrëtrë ītïzú, īri ní gbizú ufuzú ãnyäpá rú, ã'á rī pi rú, ãzini ãrïnjá rī pi rú. īri ní kôpi jizú ágó rī vûgá 'dâá, ã ndre rí kôpi, ã 'da rí kôpi ã rú, ágó rī ní kôpi ã rú 'dazú ïvé õsûkä vú sî ãndiândí.

20 Kúru ágó rī ní ãnyäpá rī pi vé rú 'dazú, ãrïnjá rī pi be, ã'á rī pi be céré. 'Bo 'bá Ædámä ē īzä koópi ni 'dâáyo.

21 Kúru Úpí Múngú ní ágó rī sëzú ú'dû kozú kpílïkpílì. Ágó rī kâ rií ú'dû rī koó, Úpí Múngú ní īrivé gäräfä ãlu ínjézú, īri ní vûrâ ni õzûzú gôzú ūzi.

22 Kúru Úpí Múngú ní gäräfä ágó rī vé 'í ní ínjé rī gbizú ufuzú ūkú rú, īri ní jizú ágó rī vûgá 'dâá.

23 Ágó rī ní 'yozú kïnñ,
"Bá nõri vé fâ sû mávé rī tñi,
īrivé zää sû mávé rī tñi,
ī rú ni zî 'ûkú',‡

ã'diâtâsïyâ îbíkí īri ínjé mâ rû'bá gá."

24 Tâ 'dîri sî, 'bá ágó ri ívé étépi ku, īri ívé éndrépi ku, kôpi ī úmú ūkú ni be, kôpi adri rû'bá ãlu.

25 Ágó rī pi ūkú ni be ïrïtrô pílilí rú, 'bo kôpi adrikí kú drïnjá ãkó.

‡ **2:23 2:23** Ùkú vé ífifí Ëbérê tî sî, ínjékí īri ágó rû'bá gá.

3

Ũnjíkānyā ágó rī pi ní 'oó ūkú ni be rī

¹ Æ'á Úpí Múngú ní gbií rī pi ãsámvú gé, ̄in̄i ri ã'á riípi mī ū'bääpi agaápi rá ni. Ū'dú ãlu, ̄iri ní ūkú rī zizú kín̄i, “Endépi Múngú 'yo nyō kín̄i ̄imi nyakí pëti ū'a ómvú agá 'dī'bée ku 'díni rá?”

² Ūkú rī ní újázú ̄in̄i rī ní kín̄i, “Múngú kín̄i, 'bâ íco pëti ómvú agá 'dī'bée vé ū'a nya rá,

³ 'bo Múngú kín̄i, ‘Pëti ómvú ágáñá gá 'däri vé ū'a, lë ̄imi nyakí ku, döku ̄imi úlökí ku, ̄imi nyakí dö gí, ̄imi íco ūdrä rá.’ ”

⁴ ̄in̄i rī ní újázú ūkú rī ní kín̄i, “̄imi ícokí ūdräá ku.

⁵ Múngú n̄i rá 'yozú kín̄i, ̄imi nyakí dö pëti rī vé ū'a gí, ̄im̄i mī ri 'i z̄i tâ n̄izú ámázú rá, ̄imi adri s̄u Múngú tñi, ̄imi tâ mûké pi n̄i tâ ūnjí be rá.”

⁶ Ūkú rī kâ ndreeé pëti rī vé ū'a índré 'í mī gé 'däá mûké, ̄i íco nya rá, ãzini ̄i tâ mûké pi n̄i ãní tâ ūnjí be rá, ̄iri ní pëti rī vé ū'a ̄itizú nyazú, ̄iri ní ̄urukö ni sëzú ágó ni adriípi 'í gärrä gá rī ní, ágó ni ní é'yízú nyazú.

⁷ Koro kôpi ē mī ní 'i zizú, kôpi n̄ikí ámá ̄i nóni pîlîlî rú. Kûru kôpi ní ̄ibibî ̄nõzú údészú ̄i rû'bâ ̄ozuzú ãní.

⁸ Ündréñá 'däri s̄i, ágó rī pi ūkú rī be yïkí Úpí Múngú vé kûbî, ̄iri ri écî ómvú rī agásî, kôpi ápákí Úpí Múngú s̄i muý ̄i zûy pëti rī pi ãsámvú gé 'däá.

⁹ Úpí Múngú ní kôpi zizú kín̄i, “̄imi íngölé?”

¹⁰ Ágó rĩní újázú kĩnĩ, “Á yị mî kúbí ómvú agá 'dãá, sě má ní үrї, ã'diātãsÿä ma pílilí rú, má ní ma zÿzú ãní.”

¹¹ Múngú ní ūri zizú kĩnĩ, “Ã'di lũ mí ní kínĩ mi pílilí rú ní? Mí nya peti rĩ vé ū'a má ní 'yoó mî nya ku rĩ gí?”

¹² Ágó rĩní 'yozú kĩnĩ, “Ükú mí ní sëé má ní rĩ, sě má ní peti rĩ ã ū'a, á nya gí.”

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ūkú rĩní kínĩ, “Mí 'o 'díni ãsí?”

Ükú rĩní 'yozú kĩnĩ, “Injí ū'bã mâ mị ní, má ní peti ū'a rĩ nyazú ãní.”

Múngú li tã kôpi drígé

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú injí rĩní kínĩ, “Tã mí ní 'oo 'díri sī,

“Anyápá rĩ pi ãsámvú gé ã'á rĩ pi be,
á tri mi gí!

Mi ímú mi use bëdrí sī,

mi ímú fúrýndí mvū cimgbá cazú ú'dú cérē
mí ní adrizu rĩ gé.

¹⁵ Ma sě ïmivé ãsámvú ūkú rĩ be rĩ adri ūnjí,
anjinjá mívē rĩ pi ïrivé rĩ be, kôpi ãsámvú rĩ
adri ūnjí.

Irivé mvá ágó ri ímú mi gbã drígé,
mi ímú mvá ágó rĩ ga pá gá.”

¹⁶ Múngú ní 'yozú ūkú rĩní kínĩ,
“Sâ mí ní mvá tizú rĩ gé, ma sě mi ïzängä nya
ambamba.

Mí kădõ mvá tii, ãzó ni ri ásó ambamba.

Mi áwí ési 'bã ku mí ágó ni drígé,
'bo ūri adri ãmbúgú mí drílé gá ní.”

17 Múngú ní 'yozú Ædámā ní kīnī, "Mí ní mívē ūkú ē tī yīj, ãzini mí ní pëtī ū'a má ní 'yoó, 'Mî nya ku' rī nyaá rī sī,
"Á tri nyōkú rī gí, mî tā sī.

Sâ mí ní adrizu ídri rú rī gé,
mi ómvú 'ã ūkpō sī, úrúndę be, mí íbí ngá nya ndō.

18 Úcékúcé ri ifū du nyōkú rī agá,
mi ngá ifū'bá du'bá nyōkú drīgē rī pi nya.

19 Mi ómvú 'ã ūkpō sī, úrúndę be,
mi íbí ngá nya ndō,
cīmgbá mí ní fizú gōzú nyōkú agá rī gé,
ítīkí nyōkú ñ ní mi gbizú ãní,
mi gō fi nyōkú agá ūzi."

20 Ædámā 'da 'i ūkú ni ã rú Évā* 'i, ã'diātāsīyā ūri adri éndrépi 'bá ídri rú rī pi vé ni cérē.

21 Kúru Úpí Múngú ní lā'bú údézú, ūri ní Ædámā pi ã rú'bá զzūzú ãní ūkú ni Évā be.

22 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Nóni 'bá 'dī'bée ícákí sū 'bá tīnī, kōpi nīkí tā múké pi tā ūnjí be gí. Ícökí kōpi ã'yī pëtī ídri sēépi rī nyaá ku, ã'diātāsīyā kōpi ã adrikí rí muzú nyonyo ku."

23 Kúru Úpí Múngú ní kōpi drozú ómvú Êdénē vé rī agásī gí, kōpi ã mukí ómvú 'ãá nyōkú 'i ní itī kōpi gbizú rī agá.

24 Múngú kā kōpi drooó fūú ómvú Êdénē vé rī agásī gí, ūri ní mālāyíkā rī pi† 'bāzú ómvú rī vé wōkō үtū ní ifūngará gálé rú rī gé, ãzini ūri ní

* **3:20 3:20** Évā: Évā vé ififí ídri. † **3:24 3:24** Mālāyíkā rī pi: Mālāyíkā rī pi Êbérē tī sī, ã kōpi zì Kērūbímū. Kōpi 'bū gé 'dāá ídri rú Úpí be trú.

ílī ãco sí be díipi lõwū lõwū ãcí rú ni 'bãzú, ïri éci ómvú rí agásí kúrú, ã ūtē rí lëti muúpi pëti ídri sëépi rí gé rí.

4

Káyñā pi édrípi Êbélē be

¹ Ìdámã pi ní lazú ūkú ni Évã be, Évã ní 'a ísúzú, ïri ní Káyñā* ri tizú. ïri ní 'yozú kñi, "Úpí Múngú ko mâ ïzã, á tì mvá ágó gí."

² Vúdrí ni gé, ïri ní Êbélē ri tizú.

Êbélē ri 'bá kãbïlõ úcépi ni, Káyñā ri 'bá ómvú 'ääpi ni.

³ Ù'dú ãlu, Káyñā ïkûnã ívé ãnyängã, í'dú үrukqo ni ijí sëé Úpí Múngú ní.

⁴ Êbélē ijí ívé rí kãbïlõ mvá kãyú rí vé zãá úsõ be ni sëé Úpí Múngú ní. Úpí Múngú ã'yí Êbélē ri rá, ã'yí kpá ngá ïri ní sëé rí rá.

⁵ 'Bo Úpí Múngú ã'yí Káyñā ri kuyé, ã'yí kpá ngá ïri ní sëé rí kuyé. Së Káyñā ã 'a ve ambamba, ęndreträni adri kú ịtri.

⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Káyñā ní kñi, "Ngá mî 'a ní vezú rí ã'di? Mí ęndreträni adri kú ịtri 'díní ãsí?"

⁷ Mí 'o dõ tã piri, ícokí té mi ã'yí ku? 'Bo mí ã'yí dõ tã piri 'oó ku, ūnjikânyã fi mí ési agá gí, lë mi izaá, 'bo lë mî ndë ūnjikânyã vé ūkpõ rá."

⁸ Káyñā ní 'yozú édrípi ní kñi, "'Bá muukí éci be ásé agá." Kópi kâ muú caá ásé agá 'dâlé,

* **4:1 4:1 Káyñā:** Káyñā vé ífífí, má ísú mvá gí.

Káyīnāní í'dózú édrípi Êbélē ri fuzú, īri 'dizú drázú rá.

⁹ Kúru Úpí Múngúní Káyīnā ri zizú kīnī, "Mí édrípi Êbélē ri íngāá?"

Káyīnāní újázú kīnī, "Á nī kuyé. Mí үsү ma 'bá riípi má édrípi ri ütēépi ni?"

¹⁰ Úpí Múngúní 'yozú kīnī, "Mí 'o 'díni ăsī? 'Í ndre drīká! Mí édrípi vé ărí dāápi nyőkú agá rī ngo ícámá vúgá nōógi.

¹¹ Á tri mi gó, á dro mi fūu nyőkú mí édrípi míní 'diij rī vé ăríní dāá'a ni gé rī agásī āmvé gó.

¹² Mí kādō nyőkú rī 'ää, anyāngä ka míní 'a ni gé ku. Í'dózú ãndrū muzú drīdrī, mi adri 'bëtī ăkó, mi écí ngalanji ăngū rī pi agásī."

¹³ Káyīnāní 'yozú Úpí Múngúní kīnī, "Tā míní ma īrīñazú 'dīri ambamba, má íco ăní bā ku.

¹⁴ Nóni 'í dro ma fūu nyőkú rī agásī gó, má íco índré mí ęndrëtì gé diij ku, ma nóni 'bëtī ăkó, ma écí muzú ngalanji ăngū rī pi agásī. 'Bá rī ışú dōma, īri ma 'dī drārá."

¹⁵ Úpí Múngúní 'yozú īri mí kīnī, "Adri 'díni kuyé, 'bá ăzi 'dī dōmi, ma mī ărigó ūfē vú be ęzirī." Kúru Úpí Múngúní bīlémi 'bāzú Káyīnā ărū'bāgá, 'bá ăzi ışú dō īri, ă 'dī rī īri ku.

¹⁶ Káyīnāní kúru ngazú Úpí Múngú ăgārāgá sī, īri mí muzú adrizú ăngū Nódī[†] vé rī gé, Êdénē vé wőkő үtúní ifüngárágálérúrī gé.

Úyú Káyīnā vé rī

[†] **4:16 4:16 Nódī:** Nódī vé ífífí, écíngárá ngalanji rī.

17 Káyínā pi ní lazú ūkú ni be, ūkú rīní 'a ̄isúzú, īri ní Ănókā ri t̄izú. Káyínā ní k̄urú s̄izú, īri ní k̄urú rī ã rū 'dazú 'i mvópi Ănókā ã rū s̄i.

18 Ănókā t̄i Ěrádī ri, Ěrádī t̄i Měhūjāélē ri, Měhūjāélē t̄i Mětūsāélē ri, Mětūsāélē ní Lěmekē ri t̄izú.

19 Lěmekē je ūkú īr̄i, ūkú kāyú rī ã rū Ădá 'i, ãzi rī ã rū Zilā 'i.

20 Ădá ní Jābálā ri t̄izú. Jābálā ri étépi 'bá adri'bá gākū agá, ri'bá ̄anyāpá úcé'bá rī pi vé ni.

21 Jābálā vé édrípi Jūbálā 'i. Jūbálā ri étépi 'bá ri'bá kū'dí co'bá, ̄azini jēlēgú vu'bá rī pi vé nī.

22 Lěmekē vé ūkú rī ãzi Zilā 'i, Zilā ní kpá mvá ágó t̄izú, mvánjá rī ã rū Tūbálī-Káyínā 'i, īri ūndogó ngá ēzí ngazú rī pi údépi ni, ̄azini riípi aya mǎlámǎlā, ̄azini aya ēzí ngazú rī diípi ni. Tūbálī-Káyínā vé ómvúpi ã rū Nāámā 'i.

23 Lěmekē ní 'yozú 'i ūkúpíjí ní kīnī,
“Ādá, īmi Zilā be, īmi yíkí dr̄i ma ká,
mâ ūkúpíjí, īmi yíkí mávē átangá.
Kērímavá ãzi īpēñā ma,
á 'dī īri dr̄aá gí.

24 Dō ūfēkí Káyínā vé ̄arígó vú be ēzír̄i,
ma Lěmekē 'i, ī mávē rī ūfē vú be pǔkú ēzír̄i
dr̄i ni ēzír̄i.”

Sétē pi mvópi Ănósā be

25 Ādámā pi ní gōzú lazú ūkú ni be dījí, ūkú rī ní mvá ágó t̄izú, īri ní rū ni 'dazú Sétē[‡] 'i, īri ní

[‡] **4:25 4:25** *Sétē*: Sétē vé ififí, Mungú sē nī.

'yozú kĩnĩ, "Múngú sẽ má ní mvá ágónjá Êbélẽ Káyinã ní 'dijí rĩ ã ãrígó gó."

²⁶ Sétẽ ní kpá mvá ágó tịzú, ūri ní rú ni 'dazú Ênósã 'i.

Sâ 'dãri gé, 'bá rĩ pi ní í'dózú Úpí Múngú ã rú zịzú, âzini ūri ịnjịzú.

5

Úyú Ædámã vé rĩ

¹ Úyú ū ní tã ni sñi 'diri Ædámã vé rĩ.

Múngú kã 'bá ri gbií, gbi ūri sñú 'í tñi.

² Gbi kôpi ágó pi ūkú be, së kôpi ní tákíri, ūri ní kôpi zịzú "bá."

³ Ædámã kã adrií caá ílì be mñdñrñlñ ãlu pñkú na (130), ūri ní mvá ágó tịzú sñ 'í tñi. ūri ní rú ni 'dazú Sétẽ 'i.

⁴ Kã Sétẽ ri tijí, vúdrñ ni gé, Ædámã gõ adrií caá ílì be mñdñrñlñ ãrõ (800), tị anji ãgõ ụrukø'bée anji ūkú pi be ílì 'dñ'bée agá rá.

⁵ Ædámã adri caá ílì be mñdñrñlñ úrõmñ pñkú na (930), ūri ní kúru drñzú.

⁶ Sétẽ kã adrií caá ílì be mñdñrñlñ ãlu drñ ni tñwú (105), ūri ní Ênósã ri tịzú.

⁷ Kã Ênósã ri tijí, vúdrñ ni gé, Sétẽ gõ adrií caá ílì be mñdñrñlñ ãrõ drñ ni ézirñ (807), tị anji ãgõ ụrukø'bée anji ūkú pi be ílì 'dñ'bée agá rá.

⁸ Sétẽ adri caá ílì be mñdñrñlñ úrõmñ mñdrñ drñ ni ịrñ (912), ūri ní kúru drñzú.

⁹ Ênósã kã adrií caá ílì be pñkú úrõmñ (90), ūri ní Kẽnánã ri tịzú.

¹⁰ Kā Kēnánā ri tijí, vúdrī ni gé, Ěnósā gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ãrō mudrí drī ni tőwú (815), tị anji ãgõ үrukọ'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

¹¹ Ěnósā adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmī drī ni tőwú (905), īri ní kúru dräzú.

¹² Kēnánā kā adrií caá ílí be pǔkú ézirī (70), īri ní Mähälälélī ri tịzú.

¹³ Kā Mähälälélī ri tijí, vúdrī ni gé, Kēnánā gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ãrō pǔkú su (840), tị anji ãgõ үrukọ'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

¹⁴ Kēnánā kā caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmī mudrí (910), īri ní kúru dräzú.

¹⁵ Mähälälélī kā adrií caá ílí be pǔkú áziyá drī ni tőwú (65), īri ní Yärédē ri tịzú.

¹⁶ Kā Yärédē ri tijí, vúdrī ni gé, Mähälälélī gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ãrō pǔkú na (830), tị anji ãgõ үrukọ'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

¹⁷ Mähälälélī adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ãrō pǔkú úrōmī drī ni tőwú (895), īri ní kúru dräzú.

¹⁸ Yärédē kā adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ãlu pǔkú áziyá drī ni īrī (162), īri ní Ěnókā ri tịzú.

¹⁹ Kā Ěnókā ri tijí, vúdrī ni gé, Yärédē gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ãrō (800), tị anji ãgõ үrukọ'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

²⁰ Yärédē adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmī pǔkú áziyá drī ni īrī (962), īri ní kúru dräzú.

²¹ Ěnókā kā adrií caá ílí be pǔkú áziyá drī ni tőwú (65), īri ní Mëtüsélä ri tịzú.

²² Kā Mëtüsélä ri tijí, vúdrī ni gé, Ěnókā gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ na (300), tị anji ãgõ

ʉrukó'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá. Ěnókā ri tā 'oó píri Múngú ḑendrēti gé,

²³ Ěnókā adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ na pükú áziyá dr̄i ni tōwú (365).

²⁴ Ěnókā ní tā 'oó píri Múngú ḑendrēti gé r̄i s̄i, gō índré dīj kuyé, ā'diātāsīyā Múngú 'dū ūri muzú ídri rú.

²⁵ Mētūsélā kā adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ālu pükú ārō dr̄i ni ézīr̄i (187), ūri ní Lēmékē ri t̄izú.

²⁶ Kā Lēmékē ri t̄ij, vúdr̄i ni gé, Mētūsélā gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ézīr̄i pükú ārō dr̄i ni ūri (782), t̄i anji āgō ʉrukó'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

²⁷ Mētūsélā adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōm̄i pükú áziyá dr̄i ni úrōm̄i (969), ūri ní kúru dr̄azú.

²⁸ Lēmékē kā adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ālu pükú ārō dr̄i ni ūri (182), ūri ní mvá ágó t̄izú.

²⁹ Ūri ní rú ni 'dazú Núwā* 'i, ūri ní 'yozi kīn̄, "Mvá nōri ímú 'bâ ūzā ko ūzāngā 'bá ní rií nyaá ézī 'bá ní rií ngaá dr̄i s̄i nyóókú Úpí Múngú ní trií gí nōri agá n̄i."

³⁰ Lēmékē kā Núwā ri t̄ij, vúdr̄i ni gé, Lēmékē gō adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ tōwú pükú úrōm̄i dr̄i ni tōwú (595), t̄i anji āgō ʉrukó'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

³¹ Lēmékē adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ézīr̄i pükú ézīr̄i dr̄i ni ézīr̄i (777), ūri ní kúru dr̄azú.

³² Núwā kā adrií caá ílí be mǔdǔrǔlǔ tōwú (500), vúdr̄i ni gé, ūri ní Sémē pi t̄izú Ámā be, Yāpétē s̄i.

* ^{5:29} ^{5:29} *Núwā*: Núwā vé ífífí, 'bá riípi ūzā koópi ūzāngā agásí ni.

6

Yū tī āngū īmūlūú

¹ 'Bá rī pi kā í'dó ízú vū drīgē nōgó, kōpi tīkí anji ūkú rá.

² Anji Múngú vé rī pi kā ndreeé anji ūkú 'bá rī pi ní tīj rī pi ūnyī be ambamba, kōpi jekí үrukō'bée ī ní lēé rī pi ī ní ūkú rú.

³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Má ícó 'bá rī pi ã'yī adrií ídri rú muzú nyonyo ku, ã'diātāsīyā kōpi 'bá ūdrā'bée ūdrādrā ni pi, kōpi 'yējá adri ilí mūdūrūlūj ālu pūkú īrī."

⁴ Anji Múngú vé rī pi kā anji ūkú 'bá rī pi vé rī jeé, kōpi tīkí anji ūkú rī pi be rá. Anji kōpivé 'dī'bée zīkí kōpi Nēfīlímū, sâ 'dāri gé, kōpi rīkí adrií vū drīgē nōgó. Vūdrī ni gé, kōpi gōkí kpá adrií rá. Kōpi ē'dí 'dīngárá gá ūkpō be, kōpi ã rū kūkū.

⁵ Úpí Múngú kā ndreeé ūnjīkānyā 'bá rī pi vé rī ga vū drīgē nōgó ambamba, tā kōpi ní rií ūsūj sâ 'dāri gé rī pi cérē ūnjí,

⁶ tā 'dīri sē Úpí Múngú ní īzāngā ambamba 'í ní 'bá gbií vū drīgē nōgó rī sī.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Vū drīgē nōgó, á lē 'bá má ní gbií rī pi vé úri 'beé āvīj 'dīsī rá, í'dozú 'bá rī pi, ã'á rī pi, ãnyāpá rī pi, ngā ídri be écī 'bá nyōkú drīgē sī rī pi, ãrīnā rī pi, ma kōpivé úri 'be āvī 'dīsī rá, ã'diātāsīyā ma īzāngā sī má ní kōpi gbií rī sī."

⁸ 'Bo Úpí Múngú 'bā ésjí muké Núwā ní.

⁹ Ú'dogú'dogú Núwā vé rī, īri 'dini. Núwā ri 'bá tā 'oópi pīri ni, 'bá lókí 'dāri gé rī pi ãsámvú

gé, ísúkí tā ūnjí rú'bá ni gé kuyé, Núwā 'dụ tā Múngúní 'yoó 'í ní rī ngaá rá.

¹⁰ Núwā tị anji āgō na, Sémē 'i, Ámā 'i, Yāpétē sī.

¹¹ Tā 'bá rī pi ní 'oó vū drīgé nōgō rī ūnjíkānyākānyā Múngú əndrētī gé, kōpi ri tā 'dụ nga ési ūká ūká sī.

¹² Múngú ndre ūnjíkānyā 'bá rī pi ní 'oó vū drīgé nōgō rī rá, ã'diātāsīyā kōpi ri nóni ūnjíkānyā 'o.

¹³ Kúru Múngúní 'yozú Núwāní kīnī, "Á lē 'bá rī pi ú'dí ūdrāá cérē 'dīsī rá, ã'diātāsīyā ūnjíkānyā ga vū drīgé nōgō ambamba. Ádarú á lē 'bá rī pi ú'dí ūdrāá rá, ãzini á lē vū rī izaá rá.

¹⁴ "'Í pa párangi, mí údé mí ní kūlúmgba mōóngú ãní, mí aco 'a ni ãndiāndí, mí ūmbī 'a ni pi úgóró ni be gámū sī.

¹⁵ Mí údé kūlúmgba mōóngú rī 'dínī. Æco ni ã adri pá ágélé műdürüllǖ su pükú tōwú (450), ẽpi ni ã adri pá ágélé pükú ézirī drī ni tōwú (75), ngangárá ni үrulé rī ã adri pá ágélé pükú su drī ni tōwú (45).

¹⁶ Mí údé ácī 'bāa drīgé ni gé, ãsámvú ni adri mgbo, ã 'bekí caá drī ã 'a na. Mí údé kētētī kūlúmgba mōóngú rī vé wōókō ãzi rī gé, mí aco kūlúmgba mōóngú rī ã 'a caá na, í'dózú vūgá, ágágá, ãzi rī ã adri үrulgégélésila.

¹⁷ "Ma ímú yī̄ sē tī nyöókú rī ē drī ūmūlū̄ cérē ngá ídri be rī pi ú'dí ūdrā 'dīsī rá, ngá vū drīgé ídri be rī pi cérē ímú ūdrā rá.

18 'Bo ma ímú ūndī rụ mí be, mi ímú fi külümgbä mőóngú rī agá, ūkú mívé rī be, anji āgō mívé rī pi be, ūkú ūvé rī pi be.

19 Mi ngá ídri be rī pi jí külümgbä rī agá 'dāá, ágó ni pi ūkú ni be, kópi ã adrikí rí ídri rú.

20 Lẽ mî jí ãrínjá rī pi ūrī ūrī ūvé ősükä vú sî ãndiãndí, ãnyäpá rī pi be, ã'á rī pi be ūvé ősükä vú sî ãndiãndí, ngá nyirínjá ídri be éc'bá nyöökü drigé sî rī pi be ūvé ősükä vú sî ãndiãndí, kópi ã mukí rí adrií ídri rú.

21 'Í 'dụ ãnyängä nyaánya ni pi jí 'bää külümgbä agá 'dälé ūmi ní, ãzini ngá ídri be rī pi ní."

22 Nuwä 'dụ tâ rī pi ãrëvú ngaá céré, sũ Mungú ní lñú 'í ní rī tñi.

7

1 Úpí Mungú ní 'yozú Nuwä ní kñi, "'í fi külümgbä mőóngú rī agá 'dāá mívé 'bá 'bëtì ãsámvú gé rī pi be céré, ã'diâtäsiyä á ndre mi 'bá tâ 'oópi píri ni 'bá nóni adri'bá vñ drigé rī pi ãsámvú gé.

2 'Í 'dụ ãnyäpá, ãzini ã'á ule ule rī pi* ūrī ūrī caá ézirí, ágó ni pi ūkú ni be. 'Í 'dụ ãnyäpá, ãzini ã'á ãzävú rú rī pi† ūrī ūrī, ágó ni pi ūkú ni be, ūvé ősükä vú sî ãndiãndí.

* **7:2 7:2** Ä'á ule ule ni pi: Mungú lñ Nuwä ní kñi, Nuwä e ijí ngá ídri be ule ule ni pi ūrī ūrī caá ézirí, ã'diâtäsiyä ngá 'dñ'bée muké i icó nya rá, ãzini i icó zä röbönö rú rá. † **7:2 7:2** Ä'á ãzävú rú ni pi: Äzini lë Nuwä e ijí ngá ídri be ãzävú rú ni pi 'yéñá ūrī ūrī, ã'diâtäsiyä ngá ídri be ãzävú rú rī pi icókí nyaá ku, ãzini icókí zäa röbönö rú ku.

3 'Í 'dụ kpá ãrínjá rĩ pi ̄irĩ ̄irĩ caá éz̄irĩ, ágó ni pi ũkú ni be, ívé ̄os̄ukã vú s̄i ãndíāndí, kópi ã adrikí rí idri rú vú dr̄igé nõgó.

4 Í'dózú ãndrũ s̄i, kãdõ m̄uú caá ú'dú éz̄irĩ ni gé, ma ímú ȳiigó s̄e 'd̄i nyõókú dr̄igé nõgó ̄utúñá pûkú s̄u, ínijá pûkú s̄u, ma ngá má ní gbiú idri be éci'bá nyõókú dr̄igé s̄i rĩ pi ú'd̄i ūdrã céré 'd̄is̄írá."

5 Núwã 'dú tã Úpí Múngú ní ezií 'í ní 'd̄i'bée ãrẽvú ngaá céré rá.

6 Sâ ȳii rĩ ní t̄izú vú dr̄igé rĩ gé, ̄isú Núwã vé ílí ca m̄ud̄r̄ul̄u ázíyá gó.

7 Núwã pi ní fizú kulgúba m̄oóngú rĩ agá 'dâlé ũkú ni be, ívé anji âgõ rĩ pi be, anji âgõ rĩ pi vé ũkú pi be, s̄u Múngú ní lñú ̄iri ní rĩ tñi, ȳii t̄ippi rĩ e ̄imul̄u rí i ku.

8 Kópi fikí ãnyápá, ãzini ã'á ule ule rĩ pi be, ãnyápá, ãzini ã'á ãzavú rú ̄irĩ ̄irĩ rĩ pi be, ãrínjá ̄irĩ ̄irĩ rĩ pi be, ngá idri be éci'bá nyõókú dr̄igé s̄i ̄irĩ ̄irĩ rĩ pi be.

9 Kópi fikí muzú Núwã vú s̄i kulgúba m̄oóngú rĩ agá 'dâá, ágó ni pi ũkú ni be, s̄u Múngú ní ezií Núwã ní rĩ tñi.

10 ̄U'dú éz̄irĩ ã vúdr̄i gé, ȳii ní í'dózú t̄izú nyõókú rĩ e dr̄i ̄imul̄uzú.

11 Núwã vé ílí kã caá m̄ud̄r̄ul̄u ázíyá, mbãá ú'dú m̄udr̄i dr̄i ni éz̄irĩ, mbãá ̄irĩ ni gé, ȳii nyõókú agá rĩ i'dó rií ikpú imúzú ámvé nõo ūkpõ be, ãzini ȳiigó i'dó rií 'dij ūkpõ be.

12 Ȳiigó rĩ 'd̄i ̄utúñá pûkú s̄u, ínijá pûkú s̄u.

13 ̄U'dú 'dâri gé, ̄isú Núwã pi ũkú ni be, ívé anji âgõ Sémë be, Ámã be, Yäpétë be, ívé anji âgõ rĩ

pi vé ūkú pi be, fikí külúmgba mőóngú rī agá 'dāá gí.

14 Kópi fikí á'á rī pi be, ānyāpá rī pi be īvé ősükā vú sī āndiāndí, ngá ídri be écí'bá nyőókú drīgé sī rī pi be īvé ősükā vú sī āndiāndí, āríjá rī pi be īvé ősükā vú sī āndiāndí.

15 Ngá ídri be rī pi fikí külúmgba mőóngú rī agá 'dāá Nuwā vú sī muzú īrī īrī.

16 Ngá ídri be rī pi fikí külúmgba mőóngú rī agá 'dāá, ágó ni pi ūkú ni be, īvé ősükā vú sī āndiāndí, sū Úpí Múngú ní ęzijí Nuwā ní rī tīnī. Múngú ní kúru kēétí rī үpīzú.

17 Yíigó rī 'dī caá ú'dú pükú su, yíi rī tī nyőókú rī ē drī īmūlūú céré. Külúmgba mőóngú rī nga kú yíi rī drīgé.

18 Yíi rī tī nyőókú rī ē drī īmūlūú ambamba, sē külúmgba mőóngú rī nga kú yíi rī drīgé.

19 Yíi rī tī muzú ambamba, őzū írā zō'bá ācoco rī pi ē drī céré.

20 Yíi rī tī írā zō'bá ācoco rī pi ē drī őzūú céré, kungárá ni í'dozú írā drīgé 'dāgá, tuzú muzú үrū 'dāá, īri pá ágélé pükú īrī.

21 Ngá écí'bá nyőókú drīgé sī rī pi ārēvú céré ūdrākí rá. Āríjá rī pi, ānyāpá rī pi, á'á rī pi, ngá nyírījá ídri be écí'bá nyőókú drīgé sī rī pi, 'bá rī pi be ūdrākí céré.

22 Ngá ídri be nyőókú drīgé rī pi ārēvú ūdrākí céré.

23 Múngú ní ngá ídri be vū drīgé rī pi ú'dízú ūdrāzú céré 'dīsī rá. Ānyāpá rī pi, á'á rī pi, ngá nyírījá écí'bá vūgá sī rī pi, āríjá rī pi be, yíi tīpi

rī ú'dí kópi ūdrāá céré. Núwā pi ídríkí ngá fi'bá külúmgba mőóngú rī agá rī pi be 'yéñá nī.

²⁴ Ụ'dú mündürülű ãlu pükú tőwú ã vúdrī gé, yíi rī ní í'dozú njuzú.

8

Yíi tíipi rī vé njungárá

¹ Núwā pi á'á rī pi be, ãnyápá rī pi be külúmgba mőóngú agá 'dāá, Múngú ri kópi ã tā ígá. Múngú ní ûlí sēzú vızú vū drígé nōgó, yíi rī ní kúru njuzú.

² Múngú uga yíi riípi íkpúpi nyöökú agá vügá 'dāásí rī, ãzini uga yíigó riípi 'diípi rī, yíigó rī ní ãtizú.

³ Yíi rī ní njuzú muzú vügá 'dāá mādā, 'dụ caá ú'dú mündürülű ãlu pükú tőwú.

⁴ Kúru mbää́ ú'dú mündrī drī ni ézirī, mbää́ ézirī rī gé, külúmgba mőóngú rī ní imuzú pá tuzú írā Árārátā drígé.

⁵ Yíi rī ri njuyú muzú mādā. Mbää́ mündrī vé ú'dú ãlu rī gé, írā rī pi ë drī ní 'bázú índrézú.

⁶ Ụ'dú pükú su ã vúdrī gé, Núwā ní sübâ külúmgba mőóngú rī vé rī zizú.

⁷ Íri ní púpú ri pēzú muzú ãmvé 'dāá, púpú rī áwí rií ungaá ụrugége sī, cimgbá sâ yíi rī ní njuzú rī gé. Újá 'i gőó Núwā vügá 'dāá kuyé.

⁸ Vúdrī ni gé, íri ní kpá ãmámū pēzú, ã mụ ri ndreé dō yíi rī njuyú nyöökú rī drígé sī gó.

⁹ Æmámū rī ndā vürā 'dezú ni tí, ã'diätsiyā yíi rī ní njuyú deę kuyé rī sī. Íri ní 'i újázú gőzú Núwā vú külúmgba agá 'dāá ūzi. Núwā ní 'i drī

suzú, ūri ní ãmámū rī ruzú 'bāzú gōzú kūlúmgba mõóngú rī agá 'dāá vúlé.

10 Ú'dú ézirī ūvúdrī gé, ūri ní kpá gōzú ãmámū rī pēzú dīj.

11 Æmámū rī mvi caá Núwā vú 'dāá ūndré sī, ce ūbūrū ūlívē* vé ni muzú 'í tī gé ūndī! Kúru Núwā ní nizú ámázú 'yozú kínī, yījī rī njū nyõókú rī drīgé sī céré gí.

12 Núwā tē caá ú'dú ézirī, ūri ní kpá ãmámū rī pēzú dīj, 'bo sâ 'dīri gé, ãmámū rī mvi gōo Núwā vúgá 'dālé dīj kuyé.

13 Núwā vé ilí kā muú caá mūdūrūlū ázíyá drī ni ãlu, ú'dú ãlu mbääá ãlu vé rī gé, ísú ãkūdē yījī rī njū nyõókú rī drīgé sī céré gí. Núwā ní kūlúmgba mõóngú rī ē drī unjezú, kā muú ãngū ndreé vúgá 'dāá, ísú yījī rī njū nyõókú rī drīgé sī gí.

14 Mbääá ú'dú pükú ūrī drī ni ézirī, mbääá ūrī ni gé, ísú nyõókú rī 'wi dëé gí.

15 Kúru Mungú ní 'yozú Núwā ní kínī,

16 "Ími ūfukí kūlúmgba mõóngú rī agásī ãmvé, ími ūfukí mî ūkú ni be, mí enjipij be, kôpivé ūkú pi be.

17 Ngá idri be rī pi ē ūfukí imúzú mí vúgá sī ãmvé nõó ūndī, ívé ūsukä vú sī ãndíãndí, ãríná rī pi, ãnyápá rī pi be, ã'á rī pi be, ngá idri be éc'i'bá nyõókú drīgé sī rī pi be céré. Lē kôpi ã tükí izú, kôpivé käläfe ã ga nyõókú drīgé nõgóttré."

* **8:11 8:11 Ūlívē:** Pëtj ūlívē vé rī, ūri 'a ū'a be, ūicó nya rá, ūirivé ū'a zo ūdu rú, 'bá rī pi ri ūbū ūdī ūdu rī sī, ãzini kôpi ri tō lámbā agá, ãci 'yuzú ãní.

18 Kúru Núwā pi ní ūfūzú ūkú ni be, enjipíj be, enjipíj vé ūkú pi be,

19 ānyāpá rī pi be, ā'á rī pi be, ngá ídri be écí'bá nyōkú drīgé rī pi be céré, āríná rī pi be, kópi ūfūkí kūlúmgba mōóngú rī agásí ūvé ūsükā vú sī céré.

20 Núwā ní kúru vūrā rōbōñō zāzú ni sīzú Úpí Múngú ri ūnjizú āní, Núwā ūdú ānyāpá үrukō ule ule rī pi, āríná үrukō ule ule rī pi be, zā Úpí Múngú ní rōbōñō rú.

21 Rōbōñō Núwā ní zāá ri vé ẽjí vi caá Úpí Múngú vúgá 'dāá muké, sē ūri ní āyikō. ūri ní 'yozú kīnī, "Má ícō gōó nyōkú rī trií dīj ku 'bá rī pi vé tā sī. 'Bá nyōkú drīgé rī pi ā 'okí dō ūnjikānyā drāāsīyā, á gō kópi ú'dí sū má ní kópi ú'dí drīdrī rī tīnī ku.

22 "Ílí céré vū drīgé nōgō,
ngá sangárá ri adri anigé, ngá ūkūnāngárá ri adri
anigé,
āngū vé igbengárá ri adri anigé, āngū vé
kongárá ri adri anigé,
ílí ri adri anigé, ẽezū ri kpá adri anigé,
ūtūná dē ku, īnīná dē ku."

9

Múngú rū ūndī Núwā be

1 Múngú sē tākíri Núwā pi ní enjipíj be kīnī, "Imi tīkí anji, imivé kālāfe ā ga tré vū drīgé nōgō.

2 Ānyāpá rī pi, ā'á rī pi, āríná rī pi, ī'bí rī pi, ngá nyiriná ídri be écí'bá nyōkú drīgé sī rī pi be céré 'o mí sī ūrī sī. Kópi adri mī pálé gá.

3 Ngá ídri be 'dī'bée ãrēvú céré, á sē kōpi míní,
'í nya kōpi nyanya, sū ándúrú mání ngá ómvú
agá rī pi sēé míní rī tñi.

4 "Bo lē mī nya zāá ãrí be agá rī ku, ã'diātāsīyā
ãrí ri ídri sēní.

5 'Bá ãzi 'dī dō 'bá drāá, ī kpá ïri 'dī drā rá. Á'á
'dī dō 'bá drāá, ī kpá ïri 'dī drā rá.

6 "Bá ãzi 'dī dō 'bá drāá,
ī kpá ïri 'dī drā rá,
ã'diātāsīyā Múngú gbi 'bá ri sū 'í tñi.

7 Mi mívé anjiná rī pi be, lē ïmi tñkí anji, ïmivé
käläfe ã ga tré vū drīgē nõgó, ïmi íréki rí ïmi
adrií vū drīgē sī céré."

8 Múngú ní 'yozú Núwā pi ní enjipii be kñi,

9 "Á lē nóni ūndī rüyú mí be, ãzini mívé úyú rī
pi be,

10 ãnyäpá rī pi be, ã'á rī pi be, ãríná rī pi be,
ngá ídri be ïfū'bá mí be külümgbä mõóngú rī
agásí rī pi be céré.

11 Ūndī má ní rüyú mí be rī sī, á gō yīí sēé tñi
ngá céré ídri be rī pi ú'dī ūdrāá dñi ku, á gō yīí
sēé tñi vū rī izaá dñi ku."

12 Múngú ní 'yozú kñi, "Ūndī má ní lēé rüyú mí
be, ngá adri'bá ídri be rī pi be, ãzini úyú mívé rī
pi be rī, ngá tā ni i'daápi rī, ïri adri 'díni.

13 Á 'bä gérí kuú írìbítì agá 'dī, ïri ūndī má ní
rüyú mí be rī vé tā i'da, ãzini vū rī vé rī i'da.

14 Má kädö írìbítì ipsis vū drīgē nõo, gérí rī
kädö índré írìbítì agá 'dāá,

15 ma kúru ūndī má ní rüyú mí be, ãzini ngá
ídri be éci'bá nyõökú drīgē sī rī pi be rī vé tā ígá
añi. Yīí gō tñi ngá ídri be rī pi ú'dī ūdrāá dñi ku.

16 Á ndre dō gérí íríbítí agá 'dāá, ma ūndī má ní rụú ngá ídri be rī pi be vū drīgé nōgó adriípi muzú nyonyo rī vé tā ígá."

17 Kúru Múngú ní 'yozú Núwā ní kínī, "Gérí 'dīri, īri ūndī má ní rụú ngá ídri be vū drīgé nōgó rī pi be rī vé tā i'da."

Núwā pi ívé anji ãgō rī pi be

18 Núwā vé anji ãgō rī pi Sémē 'i, Ámā 'i, Yāpétē sī, kōpi īfükí céré ídri rú külúmgba mōóngú rī agá 'dāásī. (Ámā gō mvá ágó tií, 'da rú ni Kānánā 'i.)

19 Anji Núwā vé na 'dī'bée gōkí anji tií ízú ayií vū drīgé sī céré.

20 Yíí tiípi rī ã vúdrī gé, Núwā gō ómvú 'ãá, sa pēti vínyō vé rī pi ómvú rī agá.

21 Ú'dú ãlu, Núwā mvü vínyō īmērēzú ãní ambamba, la kú ívé gākū agá 'dāá pílilí rú.

22 Kānánā étépi Ámā ndre 'í étépi Núwā la kú pílilí rú, īri ní fūzú ãmvé 'dāá, lūzú 'í édrípíi ní.

23 Sémē pi édrípí Yāpétē be, kōpi ní bōngó í'dúzú ingazú ï kídí drīgé ụrụ, kōpi ní fizú muzú gākū agá 'dāá úgóró sī, kōpi ní ï étépi ã rú'bá őzүzú cí, kōpi jakí ï ẹndréti gārā gá, ã'diātāsīyā ï ndrekí rí ï étépi vé rú'bá pílilí rú rī ku.

24 Vínyō rī kā ãtīí Núwā mi gé sī, īri ní tā 'í mvópi Ámā ní 'oó 'í ní 'dīri nñzú ámázú,

25 īri ní 'yozú Ámā ní kínī,
"Á tri Kānánā ri gí!"

İri adri tágērī ã ūdū
édrípíi vé ni."

26 İri ní kpá gōzú 'yozú kínī,

- “Úpí Múngú ã sē Sémẽní tākíri!
Kānánā ã adri tūgēr̄i Sémẽ vé ni.
- ²⁷ Múngú ã sē Yāpétē vé āngū adrizu r̄i ã adri
āmbúgú.
Lē Yāpétē pi ã adrikí Sémẽ be trú vūrā ālu
gé,
lē Kānánā ã adri tūgēr̄i Yāpétē vé ni.”
- ²⁸ Yíj̄ fíipi r̄i ã vúdr̄i gé, Núwā gō adrií caá ílí
mūdūr̄ul̄u na pūkú tōwú (350).
- ²⁹ Núwā adri caá ílí be mūdūr̄ul̄u úrōmī pūkú
tōwú (950), īri ní kúru drāzú.

10

Úyú Núwā enjipíi vé r̄i

- ¹ Yíj̄ fíipi r̄i ã vúdr̄i gé, Núwā vé anji Sémẽ pi
Ámā be, Yāpétē sī, kōpi gōkí anji t̄ij̄ ízú kárakará.

Úyú Yāpétē vé r̄i

- ² Yāpétē vé anji r̄i pi Gōmér̄i 'i, Māgōḡi 'i,
Mādáȳi 'i, Yāvánā 'i, Tūbálā 'i, Mēsékā 'i,
Tīrásā sī.
- ³ Anji Gōmér̄i vé r̄i pi,
Āsikēnázā pi Rīfátā be, Tōgārímā sī.
- ⁴ Anji Yāvánā vé r̄i pi,
Ēlísā 'i, Tārāsísā 'i, 'bá Kītímū vé r̄i pi, āzini
'bá Rōdānímū vé r̄i pi.
- ⁵ ('Bá 'dī'bée vé úyú ri'bá écī'bá kūlúmgba sī
r̄i pi, kōpi ayikí mūzú āngū r̄i pi agásī céré, īvé
súrú r̄i pi vú sī, súrú ālu ālu rikí átā īvé t̄i sī.)

Úyú Ámā vé r̄i

6 Anji Ámā vé rī pi, Kúsī 'i, Ějēpétō* 'i, Pútū 'i,
Kānánā sī.

7 Anji Kúsī vé rī pi,
Sébā 'i, Hāvīlā 'i, Sābútā 'i, Rāámā 'i,
Sābítékā sī.

Anji Rāámā vé rī pi,
Sébā pi Dědánā be.

8 Kúsī vé mvá ãzi rī ã rý Nīmīródā 'i. Nīmīródā
ri ūkpō be ẽ'dí 'diípi ni vū drīggé nōgó.

9 Íri 'bá zää mbääapi ni Úpí Múngú ẽndréti gé,
sēzú 'bá rī pi ní rizú 'yozu, "Mí sū Nīmīródā ūkpō
be riípi zää mbääapi Múngú ẽndréti gé rī tñi"
ãní.

10 Kūrú dr̄idr̄i Nīmīródā ní í'dózú ívé mälüngä
ruzú rī, Bābēlónā, Ěrékē, Ākádā, ãzini Kälánā,
kūrú 'dī'bée céré ãngū Sínárī† vé rī agá.

11 Nīmīródā gō ngaá ãngū 'dāri agásī muý
Āsírīyā gá, Íri ní í'dózú kūrú Nīnémwē vé rī sızú,
Rēhōbótī Írī vé rī sızú, Käláhā vé rī sızú,

12 ãzini Íri ní kūrú Rēsénī vé rī sızú. Kūrú
Rēsénī vé rī, Íri ãsámvú Nīnémwē pi vé Käláhā be
rī gé, kūrú 'dīri Íri ãmbúgú.

13 Ějēpétō ri é'bípi

Lüdímū rī pi vé ni, Ānämímū rī pi vé ni,
Lēhābímū rī pi vé ni, Nāfātūhímū rī pi vé
ni,

14 Pātūrūsímū rī pi vé ni, Kāsūlūhímū rī pi
vé ni, ãzini Kāpētōrímū rī pi vé ni, Fēlēsétē rī pi
ibíkí ìfūú úyú 'dī'bée agá.

* **10:6** **10:6** Ějēpétō: Ějēpétō vé rý ãzi rī Mīzīrāyímū. † **10:10**

10:10 *Sínárī*: Sínárī vé rý ãzi rī Bābēlónā.

15 Kānánā ri é'bípi Sīdónā vé ni, Sīdónā ri ūrivé mvá kāyú.

Kānánā ri kpá é'bípi Hífí rī pi vé ni,

16 Jēbúsī rī pi vé ni, Āmórā rī pi vé ni, Gīrīgásī rī pi vé ni,

17 Hívī rī pi vé ni, Ārikā rī pi vé ni, Sínā rī pi vé ni,

18 Ārīvádā rī pi vé ni, Zēmárā rī pi vé ni, Hāmátā rī pi vé ni.

Výdrī ni gé, úyú Kānánā vé rī pi ayikí muzú

19 āngū Kānánā gārā gá rī pi agásī céré, í'dó Sīdónā gá, cazú Gērári gé, Gázā gá, Sōdómō gá, Gōmórā gá, Ādímā gá, Zēbōyímū gé, āzini Lásā gá.

20 Anji 'dī'bée Ámā vé rī pi, kōpi súru ūvé rī pi vú sī, tī ūvé rī pi vú sī, kōpi ri adri vūrā ūvé rī pi gé sī, āzini kōpi ri adri āngū ūvé rī pi agásī.

Úyú Sémē vé rī

21 Sémē mvá kāyú Yāpétē édrípi tī anji āgō rá, Sémē ri é'bípi Ěbérē rī pi vé ni.

22 Sémē vé anji āgō rī pi Ělámā 'i, Āsúrā 'i, Ārīpákāsádā 'i, Lúdī 'i, Āramā sī.

23 Āramā vé anji āgō rī pi,

Uzī 'i, Ułū 'i, Gētérī 'i, Mēsékā sī.

24 Ārīpákāsádā ri Sélā vé étépi,

Sélā ri Ěbérē vé étépi.

25 Ěbérē vé anji āgō rī pi ūrī, kāyú rī 'dakí rú ni Pēlégē 'i, [‡] ã'diātāsīyā lókí Ěbérē vé rī gé,

[‡] **10:25 10:25 Pēlégē:** Pēlégē vé ífífí acongárá.

'bá rī pi acokí ī āndíāndí īvē tī vú sī, 'dakí Pēlégē vé édrípi ã rú Yōkítánā 'i.

²⁶ Yōkítánā vé anji rī pi,

Ālīmōdódā 'i, Sēlefā 'i, Āzārīmāvátā 'i, Jérā 'i,

²⁷ Ādōrámū 'i, Ūzálā 'i, Díkīlā 'i,

²⁸ Ōbálā 'i, Ābēmāélē 'i, Sébā 'i,

²⁹ Ōfírī 'i, Hāvīlā 'i, Jōbábū 'i. Anji āgō 'dī'bée céré Yōkítánā vé ni.

³⁰ Vūrā kōpi ní adrizu rī 'dó Mésā gá, cazú Sēfárī gé, āngū ánga rú wōkōkō ūtú ní ifūzú rī gé.

³¹ Anji 'dī'bée Sémē vé rī pi, ī kōpi nī ámá súrú īvē rī sī, tī īvē rī sī, vūrā īvē rī sī, āzini āngū īvē rī sī.

³² Súrú 'dī'bée ifū'bá anji Núwā vé rī pi ã rú'bá gá rī pi, yījī tīpi rī ã vúdrī gé, kōpivé súrú gō ayií muzú āngū rī pi agásī, vū drīgé sī céré.

11

Sikí lágáráka Bābélā gá

¹ Sâ 'dāri gé, 'bá rī pi céré ri átá tī ālu ni sī.

² 'Bá rī pi ní 'dezú muzú wōkōkō ūtú ní ifūzú rī gé, kōpi cakí āngū kpākpā ni īsú āngū Sīnárī vé rī agá, kōpi áwíkí adrií āngū rī agá.

³ Kōpi ní átázú ī āsámvú gé sī kínī, "Lē 'bâ gbākí bīrīkī, 'bâ zākí ãcí sī, ã adri rí ūkpó ūkpó." Kōpi rikí lágáráka rī sií bīrīkī sī, kōpi sikí írā sī kuyé. Kōpi sikí lágáráka rī ūrúté sī.

⁴ Kúru kōpi ní 'yozu kínī, "Ími ímúkí 'bâ sīkí 'bá ní kūrú lágáráka be ãco caá cīmgbá 'bū gé 'dāá, 'bâ rú ã kū rí ãní kūkū, 'bâ írékí rí 'bâ muzú vū drīgé sī céré ku."

5 'Bo Úpí Múngú ní ímúzú vūgá nõlé kûrú kôpi
ní rií sij rî ndrezú lágáraka rî be.

6 Úpí Múngú ní 'yozú kînî, "Bá nõ'bée súrú
âlu, kôpi ri átá tî âlu ni sî, kôpi í'dókí tâ rî ngaá
'dîri tîni, vûlé 'dîgé kôpi үfîkí dô tâ azi, kôpi lêkí
dô 'dûyú ngaá, ícô kôpi ndêé ku.

7 Ìmi ímûkí, 'bá mûkí vûgá 'dâlé kôpivé tî usaá,
'bá âlu âlu ã yî rî ógûpi vé tî ku."

8 Kúru Úpí Múngú ní kôpi írézú kpélékpélé vû
drîgé sî céré. Kûrú rî vé sîngará tu pá rá.

9 Tâ 'dîri sê ï ní ãngû rî ã rû 'dazú Bâbélâ*
ãní, ã'diâtâsîyâ Úpí Múngú usa tî rî vûrâ 'dâri
gé, ãzini íré 'bá rî pi muzú vû drîgé sî vûrâ 'dâri
gé.

Úyú Sémë vé rî

10 Úyú 'dî'bée Sémë vé rî.

Yij tîipi rî ã vûdrî kâ caá ílî ̄irî, ísú ãkûdë
Sémë vé ílî ca mûdûrûlû ãlu (100), ̄iri ní kûru
Ãrîpâkâsâdâ ri tîzú.

11 Sémë kâ Ãrîpâkâsâdâ ri tîj, gô adrií ílî
mûdûrûlû tôwû (500), tî anji ãgô үrukô'bée anji
ûkú pi be ílî 'dî'bée agá rá.

12 Ãrîpâkâsâdâ kâ adrií caá ílî be pûkû na drî
ni tôwû (35), ̄iri ní Sélâ ri tîzú.

13 Ãrîpâkâsâdâ kâ Sélâ ri tîj, gô adrií ílî
mûdûrûlû su drî ni na (403), tî anji ãgô
үrukô'bée anji ûkú pi be ílî 'dî'bée agá rá.

* **11:9 11:9 Bâbélâ:** Bâbélâ vé ífifí, tî vé acongárâ. Bâbélâ vé rû
âzi rî Bâbélónâ.

14 Sélā kā adrií caá ílí be pǔkú na (30), īri ní Êbérē ri tizú.

15 Sélā kā Êbérē ri tīj, gō adrií caá ílí mǔdǔrǔlǔ sū dr̄i ni na (403), t̄i anji āgō үrүkө'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

16 Êbérē kā adrií caá ílí be pǔkú na dr̄i ni sū (34), īri ní Pělégē ri tizú.

17 Êbérē kā Pělégē ri tīj, gō adrií caá ílí mǔdǔrǔlǔ sū pǔkú na (430), t̄i anji āgō үrүkө'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

18 Pělégē kā adrií caá ílí be pǔkú na (30), īri ní Réwū ri tizú.

19 Pělégē kā Réwū ri tīj, gō adrií ílí mǔdǔrǔlǔ īr̄i dr̄i ni úrōmī (209), t̄i anji āgō үrүkө'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

20 Réwū kā adrií caá ílí be pǔkú na dr̄i ni īr̄i (32), īri ní Sěrúgā ri tizú.

21 Réwū kā Sěrúgā ri tīj, gō adrií ílí mǔdǔrǔlǔ īr̄i dr̄i ni éz̄ir̄i (207), t̄i anji āgō үrүkө'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

22 Sěrúgā kā adrií caá ílí be pǔkú na (30), īri ní Nähórā ri tizú.

23 Sěrúgā kā Nähórā ri tīj, gō adrií caá ílí mǔdǔrǔlǔ īr̄i (200), t̄i anji āgō үrүkө'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

24 Nähórā kā adrií caá ílí be pǔkú īr̄i dr̄i ni úrōmī (29), īri ní Térā ri tizú.

25 Nähórā kā Térā ri tīj, gō adrií caá ílí mǔdǔrǔlǔ ālu mǔdr̄i dr̄i ni úrōmī (119), t̄i anji āgō үrүkө'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

26 Térā kā adrií caá ílí be pǔkú éz̄ir̄i (70), īri ní Ábrāmū pi tizú Nähórā be, Häránā sī.

27 Ú'dógú'dógú Térā vé rī 'díni.

Térā tị Ábrāmū pi Nāhórā be, Hāránā sī.
Hāránā tị Lótō ri.

28 Hāránā drā kүrү Үrү vé rī agá, āngū
Kälédéyā vé rī agá, vүrā ī ní ūri tịzú rī gé, ísú
ākүdē étépi Térā ri drī idri rú.

29 Ábrāmū pi Nāhórā be ūrītró jekí ūkú rá.
Ábrāmū vé ūkú ā rü Sāráyī 'i. Nāhórā vé rī ā rü
Mīlékā 'i. Mīlékā pi Ísikā be, kōpi anji Hāránā vé
ni.

30 Sāráyī adri caá úndó rú ílī be kárakará, tị
mvá kuye.

31 Térā ní 'î mvópi Ábrāmū pi 'düzú 'í édrípi
Hāránā vé mvá Lótō be, 'î mvópi Ábrāmū vé ūkú
Sāráyī sī. Kōpi ngakí fūu kүrү Үrү vé rī agásī,
Үrү ri āngū Kälédéyā vé rī agá, kōpi lēkí kōdō
muý Kānánā gá. 'Bo kōpi kâ muý caá Hāránā
gá, kōpi áwíkí adrii 'dägá.

32 Térā adri caá ílī be mündürülү ūrī drī ni tőwü
(205), ūri ní kúru dräzú Hāránā gá 'dägá.

12

Úpí Múngú zi Ábrāmū ri

1 Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kñi, "Í ku
āngū ūmivé rī, 'í ku máríté mívē rī pi, 'í ku 'bá
mí étépi vé jó ūsámvú gé rī pi, 'í mu adrii āngū
má ní úmvülési lēe lüu mí ní rī gé.

2 "Ma ímú sē mívē súrū ri adri ūmbúgú.

 Ma sē mi ímú tākíri ísú rá,
 ma ímú sē mī rü ri kükü,

mî tâ sî, ma ímû tâkíri sê 'bá ụrukô'bée nírá.

³ Ma ímû tâkíri sê 'bá tâkíri sê' bá mí ní rî pi ní,
 'bá mi wâ'bá rî pi, ma ímû kôpi wâ rá,
 'bá céré vû drîgé nôgô rî pi,
 ma ímû kôpi ní tâkíri sê mî tâ sî."

⁴ Kúru Ábrämû ní 'dezú muzú sû Úpí Múngú ní lûú ūri ní rî tñi. Lótô pi 'dekí mûyû ūri be trû. Ábrämû ní ngazú fûzú Hârânâ agásî rî gé, îsû ãkûdë ūri ilí be pûkû ézîrî drî ni tôwû.

⁵ Ábrämû jî ívë ūkû Sârâyî ri, 'í édrîpi vé mvá Lótô ri, ã'bû kôpi ní îsû rî pi, tûgêrî kôpi ní îsû Hârânâ gá 'dâlé rî pi be muzú ïndî. Kôpi ní ngazú muzú, kôpi ní cazú ãngû Kânânâ vé rî gé 'dâlé.

⁶ Kôpi kâ mûyû caá Kânânâ gá 'dâlé, Ábrämû ní écizú ãngû rî agásî, ūri ní muzú cazú peti ãmbûgû vûrâ Mórë vé rî agá rî gé, kûrû Sêkémë vé rî agá. Lókí 'dâri gé, 'bá Kânânâ vé rî pi ãngû rî agá anigé.

⁷ Úpí Múngú ní 'i i'dazú Ábrämû ní, ūri ní 'yozú kînî, "Ma úmvûlésî ãngû nôri sê mvá mívë úyû agá ni ní." Kúru Ábrämû ní vûrâ rôbônjô zâzú ni sizú Úpí 'i i'daápi 'í ní rî ní.

⁸ Kúru ūri ní 'dezú muzú vûrâ ánga rû rî gé, Bêtélë vé wôyôkô үtû ní үfûzú rî gé, ūri ní ívë gâkû sizú Bêtélë pi vé ãsámvú Áyî be rî gé, Bêtélë ri үtû ní 'dengárá gálé rû, Áyî ri үtû ní үfûngárá gálé rû. ūri ní kpá vûrâ rôbônjô zâzú ní sizú vûrâ 'dâri gé, Úpí Múngú ri үnjîzú ãní.

⁹ Kúru Ábrāmūní gōzú 'dezú muzú ándrélérú
Négévé gá.

Ábrāmū mü adrií Êjēpétō gá

¹⁰ Lókí 'dāri gé, ẽbírī 'de āngū rī agá ūnjí ūnjí,
sē Ábrāmū mü adrií tēe āngū Êjēpétō vé rī agá
'dälé ūkōlō.

¹¹ Ábrāmū kā caá īnyinjá Êjēpétō gá 'dāá, īri ní
'yozú 'î ūkú ni Sāráyīní kīnī, "Á nī rá mi ūnyī be
ambamba.

¹² 'Bá Êjēpétō vé rī pi kādō mi ndreé, kōpi 'yo
kīnī, mi ūkú mávē ni. Kōpi ma 'dī rá, kōpi mi ku
adri ídri rú.

¹³ 'Í 'yo kōpi ní, mi má ómvúpi. Mī tā sī, kōpi
'okí ma ūnjí ku, kōpi ma ku adri ídri rú."

¹⁴ Ábrāmū pi kā caá 'î ūkú ni Sāráyī be Êjēpétō
gá 'dälé, 'bá Êjēpétō vé rī pi ndrekí Sāráyī ri ūnyī
be ambamba.

¹⁵ 'Bāgú Êjēpétō vé rī vé ūgalaku rī pi kā īri
ndreé, kōpi mukí ūlūú 'bāgú rī ní kīnī, mvá ūkú
āzi 'dāá'dā ūnyī be ambamba. Kúru kōpi ní īri
jizú 'bāgú rī vé kání agá 'dāá.

¹⁶ Sāráyī ã tā sī, 'bāgú rī 'o Ábrāmū ri múké,
sē Ábrāmūní, kābīlō, tī, dōngí āgō, dōngí ūkú,
ātī'bá āgō rú ni pi, ātī'bá ūkú rú ni pi be, kámīlō
pi be.

¹⁷ 'Bo Ábrāmū ūkú ni Sāráyī ã tā sī, Úpí Múngú
pē drā ūnjí 'bāgú Êjēpétō vé rī drīgē, īrivé 'bá jó
āsámvú gé rī pi be.

¹⁸ 'Bāgú Êjēpétō vé rī ní 'bá pēzú muzú
Ábrāmū ri bīzú, īri ní 'yozú kīnī, "Mí 'o ma 'dīni

ãsĩ? Mí lũ má ní 'yozú kínĩ, Sãráyĩ ri ũkú mívé ni kuyé ãsĩ?

¹⁹ Mí kínĩ, 'Iri mívé ómvúpi ãsĩ?' Mí 'yo tã rĩ 'díni, mâ 'dụ rí ñri má ní ũkú rú ãní? Mívé ũkú rĩ 'dĩ. 'I 'dụ ñri, ñmi 'deki mụ́ú!"

²⁰ Kúru 'bágú Êjépetô vé rĩ ní 'yozú ívé ãngáráwá rĩ pi ní, lẽ kópi ã pëkí Ábrämü pi ũkú ni Sãráyĩ be mụ́ú 'dñísí rá. ãngáráwá rĩ pi ní kópi pëzú mụzú ũkú ni be, ngá ñrivé rĩ pi be céré.

13

Ábrämü pi acokí ñ Lótö be

¹ Kúru Ábrämü pi ní ngazú fûzú ãngü Êjépetô vé rĩ agásí ũkú ní be, ngá ívé rĩ pi be, kópi ní mụzú Nëgëvë gá, Lótö pi mụkí ñri be trú.

² Ábrämü ri ã'bú be kárákará, ñri tí be, kâbïlõ be, ndrñí be, aya ógú'bá ógúñgú ni pi be, dábü be.

³ ñri ní ngazú Nëgëvë gá 'dâásí, ñri ní écizú mụzú ãngü rĩ pi agásí, ñri ní cazú Bëtélë gá, vûrã ñri ní ándúrú ívé gâkú sizú Bëtélë pi ãsámvú Áyí be rĩ gé.

⁴ Vûrã 'dâri ándúrú Ábrämü ní vûrã röbñö zazú rĩ sizú rĩ. Ábrämü ní Úpí Múngú ri ïnjizú vûrã 'dâri gé.

⁵ Lótö mụúpi Ábrämü be rĩ, ñri kpá kâbïlõ be, ndrñí be, tí be, 'bá ívé 'bëtì ãsámvú gé rĩ pi be, túgërì rĩ pi be.

⁶ 'Bo vûrã rĩ ca kópi ní adrizu trú ku, ã'diâtäsiyä kópi ãnyäpá be ambamba, ícò kópi ní adrizu trú ku.

7 'Bá Ábrāmū vé ãnyāpá úcé'bá rī pi í'dókí rií ãwāá ī ãsámvú gé sī Lótō vé 'bá ãnyāpá úcé'bá rī pi be. Sâ 'dāri gé, 'bá Kānánā vé rī pi Pērizī vé rī pi be ri adri ãngū 'dāri agá.

8 Kúru Ábrāmū ní 'yozú Lótō ní kīnī, "Lē 'bā rikí ãwāá mí be ku, dōku mívē 'bá ãnyāpá úcé'bá rī pi ã rikí ãwāá mávé 'bá ãnyāpá úcé'bá rī pi be ku, ā'diātāsīyā 'bā mí be mārité.

9 Ængū rī ãmbúgú, adri 'dīni kuyé? Lē 'bā acokí 'bā adrií ãndiāndí. 'Í mū dō drī ījí gélé rú, ma mū drī ēndépi gélé rú, 'í mū dō drī ēndépi gélé rú, ma mū drī ījí gélé rú."

10 Lótō ní 'í drī ingazú ãngū rī ndrezú, ndre ī'búñá Yárídénī vé rī muké, yījí be ambamba, sū ómvú Úpí Múngú vé rī tīnī, sū ãngū Êjēpétō vé muúpi Zōárā gálé rú rī tīnī. (Tā 'dīri 'o 'i Ísú ãkūdē Úpí Múngú zā drī Sōdómō pi Gōmórā be kuyé.)

11 Kúru Lótō ní ívé rī ī'búñá Yárídénī vé rī ã vúgú īpēzú céré, īri ní 'dezú muzú үtú ní īfūngárá gálé rú. Lótō pi ní ī acozú Ábrāmū be.

12 Ábrāmū áwí ívé rī adrií ãngū Kānánā vé rī agá, Lótō mū adrií ī'búñá rī gé kūrú rī pi ãsámvú gé, sī gākū ívé rī pi ïnyinjáñá Sōdómō gārā gá.

13 'Bá Sōdómō vé rī pi ri tā ūnjí 'o, kōpi ri ūnjíkānyā 'o Úpí Múngú ēndréti gé ambamba.

Ábrāmū mū adrií Hēbērónā gá

14 Lótō kā mūú gí, Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "'Í ndre ãngū úrúlé rú, ándrélé rú, үtú ní īfūngárá gálé rú, ãzini үtú ní 'dengará gálé rú.

¹⁶ Ma ímú sē mívē úyú ri ízú tré, sū cínyáfā vūqá 'dīri tíni, ícókí lāá bā ku.

17 'Í mu, mí écí ãngū rī agásī, a'diātāsīyā ma
ãngū rī sē mí ní."

¹⁸ Kúru Ábrāmū ní ívé gākū 'düzú muzú sizú
ïnyinjá peťi āmbúgú Māmúrē vé rī ã jělé gá, vūrā
Hēbērónā vé rī gé, ūri ní vūrā rōbōñjō zázú ni sizú
Úpí Múngú ri ïnřizú ãní.

14

Ábrāmū ípá Lótō ri

¹ Sâ 'dāri gé, 'bāgú Āmērāpélā Sínári vé rī, 'bāgú Ārīyókī Ělēsárā vé rī, 'bāgú Kēdōrōlāómā Ělámā vé rī, ázini 'bāqú Tídálā Gøyimū vé rī pi

² úmúkí ī ē'dí 'dīj 'bāgú Bérā Sōdómō vé rī be, 'bāgú Bīrīsā Gōmórā vé rī be, 'bāgú Sīnábā Ādímā vé rī be, 'bāgú Sēmēbérī Zēbōyímū vé rī be, āzini 'bāgú Bélā vé rī be. (Bélā ri ī kpá zi Zōárā.)

³ 'Bāgú vúlé tōwú 'dī'bée úmúkí īvé āngáráwá rī pi muú adrií ī'búñá Sīdímū vé rī agá (ī'búñá 'dīri ī nóni zi yīi tafu ē'yí rú ni).*

⁴ 'Bāgú tōwú 'dī'bée adrikí Kēdōrōlāómā ã pálé
gá ílí mūdrí dr̄i ni īr̄i. 'Bo ílí mūdrí dr̄i ni na ni
gé, kōpi ní wazú īri ní ari'ba rú.

* **14:3** 14:3 *Yíj bālālā ë'yí rú rí: Yíj bālālā ë'yí rú rí vé rú ázi, yíj bālālā dráápi gí ni, á'diátásiyä ngá idri be ni ícó adrii 'a ni gé ku.*

⁵ Ílí m̄udrí dr̄i ni s̄u ni gé, Kēdōrōlāómā pi 'bāgú na r̄i pi be, kōpi úmúkí ī m̄uy ẽ'dí 'dijí Rēfāyímū adri'bá Āsītērótā-Kārīnāyímū agá r̄i pi be, Zūzímū adri'bá k̄urú Ámā vé r̄i agá r̄i pi be, Ěmímū adri'bá Sávē Kīrītāyímū agá r̄i pi be,

⁶ āzini Hórī adri'bá āngū ánga rú Sēyirī agá r̄i pi be, kōpi 'dikí ẽ'dí r̄i cīmgbá cazú āngū Ělī-Pārānā gá, īnyinjáná āngū ā'wí cínyáfā rú r̄i gé.

⁷ Kúru kōpi ní ī újázú gōzú vúlé, kōpi ní cazú Ěnī-Mīsīpátā gá. (Āngū 'dīri ī zì Kādésā.) Kōpi rukí āngū Āmälékē vé r̄i ā vúgú céré, kōpi ndēkí kpá 'bá Āmórā vé adri'bá āngū Hāzāzónā Tāmárā agá r̄i pi rá, kōpi rukí āngū r̄i ā vúgú céré.

⁸ Kúru 'bāgú Sōdómō vé r̄i, 'bāgú Gōmórā vé r̄i, 'bāgú Ādímā vé r̄i, 'bāgú Zēbōyímū vé r̄i, āzini 'bāgú Bélā vé (ī ní zījí Zōárā) r̄i sī, kōpi ní 'dezú m̄uzú ẽ'dí 'dīngárá gá, kōpi m̄ukí ī tījí ī'búnjá Sīdímū vé r̄i agá.

⁹ Kōpi lēkí ẽ'dí 'dijí 'bāgú Kēdōrōlāómā Ělámā vé r̄i be, 'bāgú Tīdálā Gōyímū vé r̄i be, 'bāgú Āmērāpélā Sīnārī vé r̄i be, 'bāgú Ārīyókī Ělēsárā vé r̄i be. 'Bāgú tōwú r̄i pi 'dikí ẽ'dí 'bāgú s̄u r̄i pi be.

¹⁰ ī'búnjá Sīdímū vé r̄i gé 'dāá, 'bú ǚrúté gazú r̄i pi kárakará. 'Bāgú Sōdómō vé r̄i pi Gōmórā vé r̄i be, kōpi kâ lēé ápá, kōpivé 'bá ȳrukō u'dekí 'bú r̄i pi agá, ȳrukō'bée ápákí m̄uzú āngū ánga rú r̄i pi dr̄igé.

¹¹ 'Bāgú s̄u r̄i pi u'dukí ngá Sōdómō agá r̄i pi, āzini ngá Gōmórā agá r̄i pi ārēvú céré, kōpi

u'dukí ãnyãngã rĩ pi muzú ñndí, kópi ni kúru 'dezú muzú.

12 Kópi ísúkí Ábrãmũ édrípi vé mvá Lótõ ri Södómõ agá 'dälé, kópi rukí ïri jií muzú ñndí, ãzini kópi u'dukí ïrivé ngá muzú ñndí.

13 Ágó ázi ápápi ë'dí gé 'dãásí rĩ ni ímúzú tã rĩ ülüzú Ábrãmũ Êbérëgú[†] rĩ ni. Ábrãmũ ri adrií peti ãmbúgú Mämürë ãmóragú rĩ vé rĩ pi ã gãrã gá. Mämürë pi édrípi Ësikolä be, Anérí sï, kópi ûndí Ábrãmũ vé ni.

14 Ábrãmũ kã yií kíní rukí 'í édrípi vé mvá Lótõ rĩ gí, ïri ni ágõ mûdûrûlû na mûdrí drí ni ãrõ (318) ï ni tií ïrivé ãngá, ï ni ímbá mûké mûké ë'dí vé tã sï gí rĩ pi úmúzú céré vûrã ãlu gé. Kópi ni Këdôrõlão ãmã vé ãngáráwá rĩ pi drozú cîmgbá cazú kûrû Dánä vé rĩ gé.

15 Kã mûy adrií ïnijá rĩ sï, Ábrãmũ ni ívé ágõ 'dí'bée acozú, kópi ni í'dózú ë'dí 'dizú ari'ba rĩ pi be. Kópi drokí ari'ba rĩ pi cîmgbá cazú Hóbã gá, Dämäsekë vé wöökö úrûlé rú rĩ gé.

16 Ábrãmũ ijí ngá ï ni alíi rĩ pi ãrevú céré ïgôô vûlé. Íjí édrípi vé mvá Lótõ ri ímúzú ñndí, ijí kpá ngá ïrivé rĩ pi, ûkú rĩ pi be, 'bá үrukö'bée be ímúzú ñndí.

17 Ábrãmũ pi kâ Këdôrõlão ãmã pi ndee ïrivé 'bágú rĩ pi be, ïri ni ímvízú ïgôzú. Kúru 'bágú Södómõ vé rĩ ni muzú Ábrãmũ vúgá ì'bûnjá

[†] **14:13 14:13** *Êbérëgú*: Äbûrámä ri Êbérëgú. ïrivé mvá vé mvá Yôkóbû ri gôkí zií ïsêrélë, sâ ãzi sï ïrivé úyú rĩ pi ï ri zi Êbérë, sâ ãzi sï ï kpá zi anji ïsêrélë vé rĩ pi. Sâ Yesü vé rĩ gé, ï ri kópi zi Yâhûdî.

Sãvéyí vé rĩ agá 'dãá. (Í'búñá 'dĩri, ñri 'bãgú rĩ vé ni.)

18 Kúru Mêlẽkizédékẽ 'bãgú Sãlému vé rĩní pánga íjízú vinyõ be sëzú Ábrãmũ ní. Mêlẽkizédékẽ ri átálágú Mungú ãmbúgú 'bá drïgé céré rĩ vé ni.

19 ñri ní tãkíri sëzú Ábrãmũ ní, ñri ní 'yozú kïnï, "Mungú adriípi ãmbúgú 'bá drïgé céré

'bû pi gbiípi vû be rĩ ã së mí ní tãkíri.

20 Ê íngukí Mungú adriípi ãmbúgú 'bá drïgé céré
rĩ,
ñri ní sëé mí ní ari'ba rĩ pi ndëé rĩ sî."

Ngá Ábrãmũ ní ïsú rĩ pi agá, ngá muđrï agá, í'dû ãlu ni sëé Mêlẽkizédékẽ ní.

21 'Bãgú Sôdómõ vé rĩ ní 'yozú Ábrãmũ ní kïnï, "Í së má ní 'bá mávé ï ní uruý rĩ pi ïgõó vúlé, 'í 'dû ngá rĩ pi ãrëvú céré mí ní."

22 'Bo Ábrãmũ ní újázú 'bãgú Sôdómõ vé rĩ ní kïnï, "Á sô ûyõ Úpí Mungú ãmbúgú 'bá drïgé céré 'bû pi gbiípi vû be rĩ endreñi gé,

23 má ícô ngá mívë rĩ 'dû ãluñáni ku, kétï, dôku ngá pá gá ã bãákú, á 'dû ãluñáni ku, mî 'yo rí kïnï, 'Á së Ábrãmũ ri adrií ã'bú be nî 'dîni ku.'

24 Má ã'yï ngá ãzi ãluñáni ku. Ngá má ní ã'yï rĩ, ñri 'yéná ãnyângä 'bá mávé rĩ pi ní nyaá rĩ. 'Bo ãnérï pi Ësikolâ be, Mämürë sî, kôpi mukí má vúgá sî ïndî, ngá 'bá ní íjí gõó vúlé 'dî'bée, 'í së kôpivé rĩ ã vúgú kôpi ní."

15

Mungú rü ündî Ábrãmû be

1 Tā 'dīri ā vúdrī gé, Úpí Múngú ní átázú Ábrāmū ní urobí agá, īri ní 'yozú kīnī,
"Ábrāmū, 'í 'o ūrī sī ku.

Ma mi ūtē rá,
ma mí ní āndēma sē āmbúgú."

2 'Bo Ábrāmū ní újázú īri ní kīnī, "Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa, sū má ní adrií mvá ākó nōri tīnī, ngá mí ní lēé sēé má ní rī ā'di? 'Bá úmvúlésī mávē ā'bú ruyúpi rī, īri adri Ělizérē Dāmāsékēgú rī 'i.

3 'Í sē má ní anjiná kuyé, mávē ātibá nōri úmvúlésī mávē ā'bú rū nī."

4 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Mívé ātibá 'dīri rū úmvúlésī mívē ā'bú nī ku. Mi úmvúlésī ímú mvá ágó tī rá, īri úmvúlésī mívē ā'bú rū nī."

5 Úpí Múngú ní Ábrāmū ri jīzú fūzú āmvé, īri ní 'yozú kīnī, "'Í ndre āngū ūrū 'dāá, 'í lā línyā rī pi, mi dō ícō kōpi lā bā rá. Mívé úyú ri ímú ízú kárakará sū 'dīri tīnī."

6 Ábrāmū ẽ'yī Úpí Múngú ri rá, Múngú ā'yī īri adrií 'bá pīrī 'í ẽndrētī gé.

7 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i, má ijí mi ūfūú Ūrū agá 'dāásī, íngázú āngū Kālēdēyā vé rī agá, ma āngū nōri sē mí ní, īri adri mívē ni."

8 'Bo Ábrāmū ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, ma ícō nī ngóni 'yozú kīnī, āngū rī adri mávē ni?"

9 Úpí Múngú ní 'yozú īri ní kīnī, "Mí ijí má ní tī ūkú, ndrījí ūkú, āzini kābīlō ágó céré ilí be na na ni pi, āmámū āzini ū'bōlōgú adriípi cōrō ni."

10 Ábrāmū ní ãnyāpá rī pi íjízú Múngú ní, īri ní kōpi ã 'a ãsizú cérē īrī īrī, īri ní kōpi ū'bāzú vūgá 'dīgé ilébe ilébe, ãsí ãríñá rī pi ã 'a kuyé.

11 Lógúnū rī pi ní u'dezú zāá rī pi drīgé, 'bo Ábrāmū údró kōpi rá.

12 Ʉtú rī kā rií 'deé, Ábrāmū ní ú'dú kozú kpílíkpílí, ãngū rī bī nií kuú cīcī Ábrāmū ã gārā gá sī, sē īri ní үrī ambamba.

13 Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Lē mī nī muké 'yozú kīnī, úyú mívē rī pi úmvúlésī mü adri jākā rú ãngū ãzi gé, kōpi adri tūgērī rú, ī kōpi őcū ca ilí mündürülű su.

14 'Bo ma ímú 'bá ãngū rī agá kōpi 'bā'bée ẽzí nga'bá tūgērī rú rī pi īrīñā rá. Vúdrī ni gé, kōpi úmvúlésī ifū ãngū rī agásī ngá be ambamba.

15 'Bo mi úmvúlésī ímú adri ilí be ãco, mi ímú drā tā be kíri, iswa ãkūdē mi ãrākā rú, ī kúru mi sī.

16 īri adri ca úyú su, vúdrī ni gé, úyú mívē rī pi úmvúlésī īgō ímú ãngū nōri rū nī, ã'diātāsīyā sā 'dāri gé, iswa 'bá Āmóra vé rī pi vé ūnjīkānyā ga ambamba, ma kōpi īrīñā úyú mívē rī pi ã tā sī, ma kōpivé ãngū sē úyú mívē rī pi ní."

17 Ʉtú rī kā 'deé gé, ãngū rī kā nií, ãcígā ní ngazú vūrā ī ní ãci ūdēzú rī gé sī, ãzini ãci ní dīzú ãngū īmgbērēzú, elizú muzú zāá ī ní ū'bāá ilébe ilébe 'dī'bée ãsámvú gé sī.

18 Ʉ'dú 'dāri gé, Úpí Múngú ní ūndī ruzú Ábrāmū be, īri ní 'yozú kīnī, "Á sē ãngū nōri úyú mívē rī pi ní, í'dozú yīj Éjēpétō vé rī gé, cazú yīj ãmbúgú diíipi diđi Yüfērētā vé rī gé,

19 ãngū Kénī rī pi vé rī, ãngū Kénīzī rī pi vé rī,
ãngū Kādīmónī rī pi vé rī,

20 ãngū Hítī rī pi vé rī, ãngū Pērīzī rī pi vé rī,
ãngū Rēfāyímū rī pi vé rī,

21 ãngū Āmórahī rī pi vé rī, ãngū Kānánā rī pi
vé rī, ãngū Gīrīgásī rī pi vé rī, ãngū Jēbúsī rī pi
vé rī, á sē kōpi céré úyú mívē rī pi ní.”

16

Ísīmāélē vé tīngárá

1 Ábrāmū ūkú ni Sāráyī tī ūri ní anji kuyé. 'Bo Sāráyī ri ãtī'bá be Êjēpétōzī, rú ni Āgárā 'i.

2 Kúru Sāráyī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Úpí Múngú uga má ní mvá tīngárá sī. 'I mū laá ãtī'bázī mávē rī be, sâ ãzi sī, ūri ícó mvá tī rá, mvá rī adri mávē ni."

Ábrāmū ã'yī tā Sāráyī ní 'yoó rī rá.

3 Ábrāmū kā adrií Kānánā gá 'dāá caá ilí mūdrī, ūkú ni Sāráyī ní ívē ãtī'bá Āgárā ri sēzú ūri ní ūkú rú.

4 Ábrāmū pi ní lazú Āgárā be, Āgárā ní 'a ísúzú.

Āgárā kā nījí ámá 'i 'a be gí, ūri ní í'dózú Sāráyī ri idezú.

5 Kúru Sāráyī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Tā má ní rizú ūzāngā nyazú nōri, tā ni ã adri mí drīgē. Á sē mávē ãtī'bá mí ní ūkú rú, 'bo nóni kā nījí ámá 'i 'a be gí, ūri nóni ri ma idede. Lē Úpí Múngú ã aco 'bavé tā ūsámvú mí be nī, ã'di ri dō ūnjí nī."

6 Ábrāmū ní 'yozú kīnī, "Āgárā ri mívē ãtī'bá, 'i 'o tā mí ní lēé 'oó ūri ní rī." Kúru Sāráyī ní

í'dózú Āgárā ri 'ozú ūnjí. Āgárā ní ngazú ápázú muzú 'dīsī rá.

⁷ Mäläyíkā Úpí Múngú vé rī* ísú Āgárā ri ūnyinjā kídí adriípi āngū ã'wí cínyáfā rú rī agá rī ã gärā gá. Kídí rī létí muúpi Súrū gé rī ã jélé gá.

⁸ Mäläyíkā rī ní 'yozú kīnī, "Āgárā, Säráyī vé atí'bá, mí ímú íngöösila, mi ri mu ngölé?"

Āgárā ní újázú ūri ní kīnī, "Má íbí ápá ímú mávé ãmbúgú Säráyī vúgálési."

⁹ Kúru mäläyíkā Úpí Múngú vé rī ní 'yozú ūri ní kīnī, "'Í gō mívē ãmbúgú rī vúgá 'dälé vúlé, 'í mu mi 'bää vúgá ūri ã pálé gá."

¹⁰ Mäläyíkā rī ní gõzú 'yozú ūri ní kīnī, "Ma sē mívē úyú ízú kárákará, ícokí lää bää ku."

¹¹ Mäläyíkā Úpí Múngú vé rī ní kpá 'yozú ūri ní kīnī,

"Mi nóni 'a be,
mi ímú mvá ágó tì rá,
mi rú ni 'da Ísímäélē 'i,[†]

ã'diättäsíyā Úpí Múngú yi mívē ngongárá
ízängä ízängä rú rī gi.

¹² Mívē mvá 'dīri, ūri adri sū döngí ásé agá öjögö

öjögö rī tñi,
ŵri 'bää rī pi fufu,
'bää rī pi kpá ūri fufu,
ŵrivé ési ri adri ūká ūká
ivé máríté rī pi ní."

* **16:7 16:7** Mäläyíkā Úpí Múngú vé rī: ūri Úpí Múngú 'i. 'Í lā Í'dóngará 16:13. † **16:11 16:11** Ísímäélē: Ísímäélē vé ífifi, Múngú yi ma gi.

¹³ Āgárā kīnī “Á ndre nóni Úpí Múngú riípi mâ tā mbaápi rī gí.” Īri ní Múngú átápi 'í ní rī vé rú 'dazú, “Múngú riípi ma ndreépi rī 'i.”

¹⁴ 'Bá rī pi ní kídí rī ã rú 'dazú Bērē Lāyī Róyī[‡] ãní, kídí 'dīri anigé Kādésā pi vé ãsámvú Bērédi be rī gé.

¹⁵ Kúru Āgárā ní Ábrāmū ní mvá ágó tīzú, Ábrāmū ní mváñjá rī ã rú 'dazú Ísīmāélē.

¹⁶ Āgárā ní Ábrāmū ní mvá ágó Ísīmāélē ri tīzú rī gé, ïsú ãkūdē Ábrāmū vé ílī ca pǔkú ãrō drī ni áziyá.

17

Ündī ī ní rüú ágélé ē tī lizú rī

¹ Ábrāmū vé ílī kā caá pǔkú úrōmī drī ni úrōmī, Úpí Múngú ní 'i i'dazú īri ní, īri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú Ūkpō 'Dípa 'i. Lē mī 'dū mávé tā ngaá, mī 'o tā pīri.

² Ma ündī rü mí be, mi anji tī ízú kárakará.”

³ Ábrāmū ní kǔmǔcí ūtīzú, 'î drī sǐzú vūgá, Múngú ri ïnjízú. Múngú ní 'yozú īri ní kīnī,

⁴ “Ündī má ní lēé rüú mí be rī, īri 'dīni, ma sē mi adri étépi súrú kárakará pi vé ni.

⁵ Mívē rü gōkí ziïj Ábrāmū ku, ï gō zì Ābūrámā,* ã'diātāsïyā á 'bā mi adrii étépi súrú kárakará pi vé ni.

⁶ Ma sē mi anji tī ízú kárakará, mi adri súrú be kárakará, 'bāgú rī pi kpá ímú ïfū mī rü'bá gá.

[‡] **16:14 16:14 Bērē Lāyī Róyī:** Bērē Lāyī Róyī vé ífífí, kídí Múngú idri rü riípi ma ndreépi rī vé rī. * **17:5 17:5 Ābūrámā:** Ābūrámā vé ífífí, étépi súrú kárakará pi vé ni.

⁷ “Ma sē ūndī má ní rụ́ mí be r̄i adri muzú nyonyo, cazú úyú m̄i vúdr̄i gé r̄i pi vúgá, c̄imgbá cazú úyú kópivé r̄i pi vúgá. Ma adri Múngú mívē ni, ãzini Múngú úyú m̄i vúdr̄i gé r̄i pi vé ni.

⁸ Nyõpökú Kānánā vé mí ní nóni adrızú 'a ni gé jākā rú nōri, ma ímú sē cérē ñmi ní mívē úyú m̄i vúdr̄i gé r̄i pi be muzú nyonyo, ma adri Múngú kópivé ni.”

⁹ Kúru Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kín̄i, “Mi mívē úyú m̄i vúdr̄i gé r̄i pi be, lē ñmi 'dükí ūndī má ní rụ́ mí be 'dīri vé tā ngaánga.

¹⁰ Ūndī má ní rụ́ mí be, ãzini mívē úyú m̄i vúdr̄i gé r̄i pi be, má ní 'yoó ñmi 'dükí tā ni ngaánga r̄i, ñri 'díni, ãgō ñmi ãsámvú gé r̄i pi ãrēvú cérē, lē ã úlíkí kópi ã ágélé ẽ t̄i rá.

¹¹ Lē ã úlíkí ñm̄i ágélé ẽ t̄i rá, ñri ūndī má ní rụ́ mí be r̄i vé tā i'da.

¹² Anji ãgō úmyvúlési ñ ní ímú t̄i úyú vúlé 'dilé r̄i gé r̄i pi, mváñá r̄i ca dō ú'dú be ãrō gí, lē ã likí ágélé ni ẽ t̄i rá. Lē ã úlíkí kpá anji ãgō ñ ní t̄i mívē 'bëtì ãsámvú gé r̄i pi ã ágélé ẽ t̄i rá, ãzini ã úlíkí ãgō ñ ní jeé muféngä s̄i jākā r̄i pi drígé r̄i pi ã ágélé ẽ t̄i rá.

¹³ Dō t̄ikí anji ãgō ñmivé 'bëtì ãsámvú gé yā, dōku jekí muféngä s̄i yā, lē ã úlíkí kópi ã ágélé ẽ t̄i rá. Ūndī má ní rụ́ ágélé ẽ t̄i lizú 'dīri, ñri lū 'yozú kín̄i, ūndī 'dīri adri muzú nyonyo.

¹⁴ 'Bá ágó ñ ní ágélé ni ẽ t̄i l̄ij kuyé r̄i, ñ ñri ḡu ãmvé mávé 'bá r̄i pi ãsámvú gé s̄i, ã'diâtásiyä ñō ūndī má ní rụ́ r̄i vé tā gí.”

¹⁵ Múngú ní kpá 'yozú Ābūrámā ní kín̄i, “Mívē ūkú Sāráyä ri, lē m̄i z̄i ñrivé r̄u Sāráyä ku, m̄i z̄i

ĩrivé rú Sárã.

¹⁶ Ma ĩri ní tákíri sē, ĩri mí ní mvá ágó tị rá. Ma ĩri ní tákíri sē, ĩri ímú adri éndrépi súrú kárákará rī pi vé ni. 'Bāgú rī pi kpá ímú ĩfū ĩrivé úyú agá."

¹⁷ Ăbûrámã ní kũmúcí ūt̄izú, 'î dr̄i s̄iszú vūgá Múngú ri ɻnj̄izú. Ĩri ní guzú, ɻüs̄ 'í ési agá 'dâlé kññi, "Bá ágó ilí be caápi mŷdûrûlû ãlu ní nyó ícó mvá tị rá? Sárã vé ilí ca pûkú úrõmã, ĩri nyó ícó mvá tị rá?"

¹⁸ Ăbûrámã ní 'yozú Múngú ní kññi, "Mî sē dô tákíri rī 'yéñá Ĩsímäélê ní, ĩri adri múké."

¹⁹ Kúru Múngú ní 'yozú kññi, "Adri 'díni kuyé, mívé ūkú Sárã ri ímú mí ní mvá ágó tị rá, mi rú ni 'da Ĩsákã 'i. Ündî má ní rûyú rī adri Ĩsákã be muzú nyonyo, ĩri ca úyú Ĩsákã ã vûdr̄i gé rī pi vúgá."

²⁰ Á yi tâ mí ní ziñ Ĩsímäélê ã tâ sî rī gí, ma ĩri ní tákíri sē rá. Ma sē ĩri anji tị ízú kárákará. Ĩri adri étépi anji mudrí dr̄i ni ɻir̄i ăngû rû'bá rī pi vé ni, ma sē ĩri adri súrú be kárákará.

²¹ Ündî má ní rûyú mí be rī, ma kpá rû Ĩsákã Sárã ní úmvûlési ímú tijí mí ní rī be. Ĩri ímú tị sâ ăndrû nôri tññi rī gé, ilí drû rī agá."

²² Múngú kã átángá rī átá dëé Ăbûrámã ní gí, ĩri ní Ăbûrámã ri kuzú, ĩri ní 'dezú muzú.

²³ ɻ'dú 'dâri gé, Ăbûrámã ní ívé mvá ágó Ĩsímäélê ri 'duzú, ɻagõ ɻ ní tijí ívé 'bëtì ăsámvú gé rī pi be, ăzini 'bá 'í ní jeé mûfengâ sî rī pi be, ĩri ní kôpivé ágélé ẽ tị úlizú rá, sû Múngú ní 'yoó 'í ní rī tññi.

24 Íní Abūrámā ã ágélé ë tị lizú rī gé, ísú ãkūdē
írivé ílí ca pǔkú úrōmī drī ni úrōmī,

25 mvópi Ísímāélē vé ílí ca muđrī drī ni na.

26 Abūrámā pi mvópi Ísímāélē be, úlìkí kòpi ã
ágélé ë tị ú'dú ãlu 'dāri gé.

27 Ágō Abūrámā vé 'bëtì ãsámvú gé rī pi, ágō ì
ní tịj írivé 'bëtì ãsámvú gé rī pi be, dōku ìní jeé
mūfēngā sī jākā rī pi drígé rī pi be, kòpi ãrēvú
céré, úlìkí kòpi ã ágélé ë tị Abūrámā pi be trú.

18

Abūrámā é'yì ümú na ívé ãngá

1 Úpí Múngú i'da 'i Abūrámā ní pëti ãmbúgú
Mãmúrē vé rī ã jēlé gá, ísú ãkūdē Abūrámā úrí
kuú ívé gákū rī vé këétìlé gá үtú mgbímgbi gé
'dǐgé.

2 Abūrámā kā 'i drī ingaá ãngū ndrezú, ndre
ágō na tukí pá kuú 'i ẹndrëtì gé. Kā kòpi ndreeé,
koro ìri ní njuzú muzú kòpi vúgá 'dāá, ìri ní
kùmùcí үtìzú, 'i drī sìzú vúgá kòpi ẹndrëtì gé.

3 Ìri ní 'yozú kíní, "Ãmbúgú mávé rī, 'i ndre dō
tā má ní 'oó rī sē mí ní ãyíkō rá, ma ãtí'bá mívē
ni, lē mî aga má gārā gá sī ku.

4 Lē ìmi uvukí pëti nōri ã ndúgé nōgó, ë íjíkí
ìmi ní yíjí, ìmi üjíkí rí ìmi pá ãní.

5 Mâ á'dí ìmi ní ínyá, ìmi nyakí rí, ã sē rí ìmi
ní ükpō, ìmi tukí rí ẽc̄i rī muzú ãní, ã'diâtásíyā
ìmi ícákí ãtí'bá ìmivé rī vúgá gí."

Kòpi ní 'yozú kíní, "Múké, 'bá ã'yíkí rá, mî 'o
sǔ mí ní 'yoó rī tñi."

6 Æbūrámāní njuzú fizú gãkū agá Sárā vúgá 'dälé. Íri ní 'yozú Sárāní kínī, "Mí í'dúj jūrú, mí ïyī fúnđru mñímíni ni 'a ni gé mbělē, mí únjó fúnđru rī, 'í 'bā á'dí pánga rú."

7 Kúru Æbūrámāní njuzú muzú tí rī pi ãsámvú gé 'dää, Íri ní tí kãjónjá rü'bá be múké ni ïpëzú, Íri ní sëszú ívé ãtibá rī drigé, ãtibá rī ní lizú, Íri ní 'bázú á'dízú mbělēnjá.

8 Kâ ínyá rī á'dí deę gé, Æbūrámāní lé kũúpi gé ni í'dúzú lé ī ní zoó ú'dí rú ni be, ãzini Íri ní tí zää á'dípi gé rī í'dúzú, Íri ní jizú 'bázú үmú rī pi ęndrëtj gé. Kòpi kâ rií ínyá rī nyaá, Æbūrámā áwí pá tuú kuú kòpi ã jélé gá pëti ã ndúgé 'dää.

9 Үmú rī pi ní Æbūrámā ri zizú kínī, "Mî ūkú ni Sárā ri íngâá?"

Æbūrámāní újázú kínī, "Íri gãkū agá 'dää'dä."

10 Kúru Úpí ní 'yozú kínī, "Ílí drü rī agá, ma ïgõ mí vúgá nôlé sâ má ní ícázú mí vúgá ãndrû nôri tñi rī gé, mî ūkú ni Sárā ri ímú mvá ágó tí rá."

Sárā ri átangá rī yií gãkū Æbūrámā úgoró gá rī vé këétile gá.

11 Æbūrámā pi Sárā be ïřitró ãrãkã rú, kòpivé ílí ãmbúgú, Sárā vé ílí mvá tizú rī aga gé.

12 Sárāní guzú, үsү 'í ési agá 'dää kínī, "Á dë gé, má ágó ní dë kpá gé, ma nyo gõ mvá tí ãyikõ ïsúzú rá?"

13 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Æbūrámāní kínī, "Sárā gugü ãsí? Sárā kínī, 'í dë gé, 'i nyo ícó mvá tí rá yã, 'yo 'díni ãsí?"

14 Ngá ãzi ūkpó ūkpó Úpí Múngú ri ndẽépi ni nyo anigé? Ma ímú īgō sâ nõri tñi rí gé, ílí drũ rí agá, Sárã ri ímú mvá ágó tì rá.”

15 Sárã 'o үr̄i s̄i, үl̄i ünjō kñi, “Á ḡu kuyé.”

Úpí Múngú kñi, “Ádarú, ‘í ḡu rá.”

Ābūrámā mā Múngú ri Sōdómō vé tā s̄i

16 Āgō na rí pi kâ l  e 'de  e muz  , k  pi rik   āng   ndree   muz   Sōdómō g  lé r  . Ābūrám   mu k  pi be tr  , j   k  pi ku   l  t   gé.

17 K  ru Úpí Múngú n   'yoz   kñi, “M   ic   t   má n   l  e 'o   r   úc   Ābūr  m   n   ku.

18 Ābūr  m   vé úy   ri ím   íz   tr  , k  pi adri ūkp   be āng   r   ag  , s  r   āng   r   pi ag  s   r   pi âr  v   c  ré t  k  ri ís   i  r   ã t   s  .

19 Ā'di  t  s  y   má   p   i  r  ,   imb   r   ív   anji r   pi ív   'b   'b  t     s  am  v   gé r   pi be, k  pi    'd  uk   r   t   Úpí Múng   vé r   nga  , k  pi    'ok   r   t   p  r  ,   z  ni k  pi    'ok   r   t   m  uk  . K  ru ma s   Āb  r  m   vé úy   ri íz   tr  , s   má n   e  j   r   t  n  .”

20 K  ru Úpí Múng   n   'yoz   Āb  r  m   n   kñi, “  nj  k  ny   'b   Sōd  m   vé r   pi n   'o  ,   z  ni G  m  r   v   r   pi n   'o   r   vé t   íká íc   má v  g   n  l   g  , k  pi v   ūnj  k  ny   'o   r   aga r  .

21 Á l   si   mu   v  g   'd    , á l   mu   ndree  , d   ūnj  k  ny   k  pi n   'o   r  , i  r   adri s   ík  pi íc  api má v  g   n  l   r   t  n  .”

22 K  ru ãg     r   r   pi n   'dez   muz   Sōd  m   g   'd    , 'bo Āb  r  m   pi áw  k   pá tu   ku   Úp   Múng   be.

23 Ăbûrámă ní 'i útrúzú Úpí Múngú vúgá 'dâá, ūri ní Úpí Múngú ri zízú kín̄i, "Úpí, mi dō 'bá ūnjíkânyă 'o'bá r̄i pi ú'dí, mi nyo 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi ú'dí ūndí rá?"

24 Dō 'bá tā 'o'bá píri ni pi pükú tőwú kürú r̄i agá 'dâlé, mi nyo kürú r̄i iza céré? Mí ícó kürú r̄i kuú 'bá pükú tőwú tā 'o'bá píri 'dī'bée ã tā sī ku?

25 Ádarú lē mî ú'dí 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi 'bá ūnjíkânyă 'o'bá r̄i pi be trú ku. Ngá mí ní lêzú 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi ú'dízú 'bá ūnjíkânyă 'o'bá r̄i pi be trú r̄i ã'di? Lē mî 'o 'díni ku! Mi ri 'bá vū drígé nôgô r̄i pi vé tā lì nî, mi ri tā lì píri."

26 Úpí Múngú ní 'yozú kín̄i, "Má ísú dō 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi pükú tőwú kürú Sôdómô vé r̄i agá 'dâlé rá, má iza kürú r̄i ku kópi ã tā sī."

27 Ăbûrámă ní gôzú átázú díjí kín̄i, "Úpí Múngú, mâ adri dō 'bá áda drâápi drâdrâ ni drâáásiyă, lē mî ã'yî ma, mâ átá átângá r̄i muxú.

28 'Bo dō 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi pükú sú dr̄i ni tőwú, caki pükú tőwú kuyé, mi nyo kürú r̄i iza 'bá tőwú 'dâáyo r̄i pi ã tā sī rá?"

Úpí Múngú ní 'yozú kín̄i, "Dō má ísú 'bá r̄i pi 'dâlé pükú sú dr̄i ni tőwú, má iza kürú r̄i ku."

29 Ăbûrámă ní gôzú átázú díjí kín̄i, "Dō mí ísú 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi 'yéñá pükú sú, mi nyo iza rá?"

Úpí Múngú ní 'yozú kín̄i, "Dō 'bá tā 'o'bá píri r̄i pi pükú sú, má iza kürú r̄i ku."

30 Ăbûrámă ní 'yozú kín̄i, "Úpí Múngú, mî 'a ã ve má ní ku fô, lē mî ã'yî ma, mâ átá átângá

rī. 'Bo dō mí ̄isú 'bá tā 'o'bá pīri rī pi 'dālē 'yéñá pūkú na, mi 'o íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Dō má ̄isú 'bá tā 'o'bá pīri rī pi pūkú na, má iza kūrú rī ku."

³¹ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, lē mí ã'yī ma, mā átá átángá rī muzú, mí ̄isú dō 'bá tā 'o'bá pīri rī pi 'dālē 'yéñá pūkú ̄irī, mi 'o íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "'Bá pūkú ̄irī tā 'o'bá pīri rī pi ã tā sī, má iza kūrú rī ku."

³² Ābūrámā ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, mī 'a ã ve má ní ku, mā gō átá vú sī ãlu. Mí ̄isú dō 'bá tā 'o'bá pīri rī pi 'yéñá 'dālē mudrī, mi 'o íngóni?"

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "'Bá mudrī tā 'o'bá pīri rī pi ã tā sī, má iza kūrú rī ku."

³³ Úpí Múngú kā átángá rī átá dę́ Ābūrámā be gí, ̄iri ní 'dezú muzú, Ābūrámā ní 'i újázú gōzú 'bę́tī.

19

Zākí kūrú Sōdómō vé rī, ̄azini Gōmórā vé rī

¹ Mäläyíkā ̄irī rī pi* cakí Sōdómō gá 'dālē ūndréñá sī, ̄isú ̄akūdē Lótō úrí kuú kūrú Sōdómō vé rī ã kę́etilé gá. Lótō kā kōpi ndreé, ̄iri ní ngazú ̄urū, ̄iri ní muzú kōpi vúgá 'dāá. ̄Iri ní kūmūcí ūtīzú, 'i drī sīzú vúgá kōpi ęndrëti gé.

² ̄Iri ní 'yozú kīnī, "Ambugu mávé rī pi, ̄imi ímükí mávé ̄angá nōó. ̄Iri ūjíkí rí ̄imī pá, ̄imi

* **19:1 19:1** Mäläyíkā ̄irī rī pi: Āgō ̄irī Ābūrámā ri ku'bá mu'bá Sōdómō gá rī pi mäläyíkā.

lakí rí mávé jó agá, ūmi fükí rí muzú ү'bütinjá sī
ęcī ūmi ní lée muzú rī gé 'dää."

Köpi ní újázú kínī, "Kuyé, 'bâ lakí mívé jó agá
ku, 'bâ mū kürü rī agá 'dää, 'bâ la ãmvé."

³ 'Bo Lótō ní köpi sizú ūkpō sī, köpi ní muzú
Lótō pi be trú, köpi ní fizú ırivé jó agá 'dää. Lótō
ní ngá nyanya á'dízú köpi ní, á'dí pánga rī ăkúfī
ăkó, köpi ní nyazú.

⁴ Ümú rī pi ní drī lazú vügá kuyé rī gé, ağō
kürü Södómō vé rī agá rī pi ărëvú céré ímükí jó
rī ă gärä ceé kürü, 'bá 'dī'bée kërijanji rī pi 'bá
ambugu rī pi be.

⁵ Köpi ní Lótō ri zizú ү'dükö be ụru 'dää kínī,
"Agō ímú'bá mí vügá nögó ınijá sī rī pi íngä?
Mí ijí köpi ifüu 'bá vügá ãmvé nöö, 'bá lëkí laá
köpi sī."

⁶ Lótō ní füzú muzú köpi vügá ãmvé 'dää, ırı
ní këeti rī үpızú cí.

⁷ ırı ní 'yozú kínī, "Má édrípjí, á mā ūmi drī ırı
sī, lē ūmi 'okí ünjikänyä 'dīri tñi ku!

⁸ ūmi ndrekí drī ká, ma anji ūkú be ırı anigé,
köpi drī kácáñá rú. Lë mā ijí köpi ifüu ãmvé ūmi
vügá nöle, ūmi íco tā ūmi ní lée 'oó köpi be rī 'o
rá. Lë ūmi 'okí tā ünjí ağō 'dī'bée be ku, köpi
ümü mávé ni, ma ri köpi ütē nī."

⁹ 'Bo köpi ní 'yozú ırı ní kínī, "Í dë mi 'düsř rá,
mi 'bá ímúpi ímúmū ni, 'í lē tā 'bá ní lée 'oó rī
lűu 'bá ní nī! 'Bâ íco mi 'o ünjí köpivé rī ndë."
Köpi ní Lótō ri vezú, köpi ní muzú këeti rī ńozú.

¹⁰ 'Bo ağō ırı jó agá rī pi ní ifüzú ãmvé nöle,
köpi ní Lótō ri ruzú sezú jó agá 'dää, këeti rī
üpızú cí.

11 Kôpi ní kêtjanji, ãzini 'bá ambugu adri'bá kêtétilé gá rí pi ē mi sazú őzüzú rá, kôpi ã nïkí rí kêteti rí ámá ku.

12 Ägõ ̄ir̄i 'd̄i'bée ní 'yozú Lótõ ní kín̄i, "Mi dõ anji ägõ be, dõku anji ūkú be, dõku ägõ mívē anji ūkú je'bá ni pi be kûrú rí agá nõgó anigé, 'í jí kôpi fûú nõósí rá,

13 ä'diâtâsiyä 'bâ kûrú nõri iza 'd̄iísí rá. Úpí Múngú yí tã ï ní rií átá kárakará ūnjikânyä 'bá Sôdómô vé rí pi ní rií 'oó rí ã tã sî rí gí, ̄ipê 'bâ ímú kûrú rí izangará gá."

14 Kúru Lótõ ní muzú ägõ lë'bá ívé anji ūkú je'bá rí pi vúgá 'dâa. ̄Iri ní 'yozú kôpi ní kín̄i, "̄Imi fûkí kûrú nõri agásí mbêlë, ä'diâtâsiyä Úpí Múngú lë kûrú rí izaá 'd̄iísí rá!" 'Bo ägõ lë'bá ̄irivé anji ūkú je'bá rí pi ̄usükí kín̄i, tã Lótõ ní átá 'd̄iri tã áví vé ni.

15 Kâ mûú adrií drû ̄bútì kûnïkûn̄i, mälâyíkâ rí pi ní 'yozú Lótõ ní kín̄i, "̄Í 'dû mívē ūkú, mívē anji ūkú ̄ir̄i 'd̄i'bée be mbêlë! ̄Imi fûkí kûrú nõri agásí ãmvé, kâdõ kûrú nõri izaá, ã ú'dikí rí ̄imi drâa ku."

16 'Bo Lótõ mu mbêlénjá kuyé. Ägõ 'd̄i'bée ní Lótõ ē drí ruzú, ūkú ni ē drí ruzú, ãzini ̄irivé anji ūkú ̄ir̄i rí pi ē drí ruzú, kôpi ní 'bá 'd̄i'bée jizú fûzú kûrú rí agásí ãmvé, ä'diâtâsiyä Úpí Múngú 'bâ ̄esí ̄idrikídri kôpi ní.

17 Ägõ 'd̄i'bée kâ 'bá 'd̄i'bée jií fûú ãmvé 'dâa, ̄alu ni ní 'yozú kín̄i, "̄Imi ápakí muzú nõósí rá, ̄imi adrikí rí ̄idri rú! ã ndrekí ãngü vûlé ku, ã

tukí pá í'búŋá agá 'dãá ku! Ími ápákí muzú írã dr̄igé 'dãá, ími adrikí rí idri rú."

18 Lótõ ní kópi mazú drí ̄ir̄i s̄i kín̄i, "Kuyé fô, Úpí mávé r̄i!

19 Ma átí'bá ímivé ni, ími 'bákí ési múké ma ídrizú, ími 'bákí ési ̄dríkídri má ní rá. 'Bo má ícó ápá caá írã gá 'dãá bã ku, ̄angū r̄i 'i iza ̄sú ̄akudẽ ma dr̄i léti gé, 'bâ ūdrâ ̄aní rá.

20 'Í ndre, kürú ̄azi mādāŋáŋá ̄nyinjá 'dã. Íri vürâ mādāŋáŋá ni, mí ̄yí dō ma m̄uŋ 'a ni gé 'dälé rá, ma 'bá mávé 'bët̄i ̄sámvú gé r̄i pi be, 'bâ ̄drí rá."

21 Mäläyíkâ r̄i ní 'yozú Lótõ ní kín̄i, "Íri múké, tâ mí ní zií 'd̄iri, má ̄yí rá. Kürú mí ní rií tâ ni 'yoó 'd̄iri, má iza ku.

22 'Í nju muzú kürú r̄i agá 'dãá mbēlē, má ícó dr̄i tâ ̄azi 'oó ku, 'í ca dō 'dälé gí ká." (Lótõ ní 'yoó kürú r̄i mādāŋáŋá r̄i s̄i, ̄ní kürú r̄i ̄a rú zizú Zôárâ ̄aní.)

23 Lótõ ca Zôárâ gá 'dälé, ̄sú ̄akudẽ ̄ut̄i r̄i ̄ifü gí.

24 Úpí Múngú ní ̄acíkúlúlú ̄pēzú 'bū gé 'dãásí lüzú kürú Sôdómô vé r̄i agá, ̄zini Gômórâ vé r̄i agá.

25 Íri ní kürú r̄i pi zazú, ̄angū í'búŋá rú r̄i, 'bá adri'bá kürú r̄i pi agá 'dälé r̄i pi, ngá du'bá nyöökú dr̄igé r̄i pi be, ngá 'd̄ibée ̄rēvú céré vekí rá.

26 'Bo Lótõ ūkú ni ndre ̄angū gôzú vûlé, gô 'i újá ufuú troó s̄u ̄yí ní troó r̄i tñi.

27 Kā mūyú adrií drū ū'búti, Ābūrámā ní 'i újázú gőzú vūrā ándúrú 'í ní pá tuzú Úpí Múngú èndretpi gé rī gé 'dāá.

28 Íri ní ãngū ndrezú muzú Sõdómō gá, Gõmórā gá, ãzini ãngū í'búñá rú rī gé 'dāá. Ndre ácigā õzü ãngū rī ē drī cérē, ácigā rī ní kú cicí.

29 'Bo Múngú kā kürú rī pi zāá í'búñá rī be gí, ígá tā ándúrú Ābūrámā ní zií 'dāri, ípá Lótō rī ácí kürú rī zāápi ú'búpi rī agásí rá.

Lótō pi ívé anji ūkú rī pi be

30 Lótō pi ívé anji ūkú ūrī rī pi be, kópi fükí ãngū Zõárā vé rī agásí, mukí adrií írā rī pi ãsámvú gé, ã'diâtásíyā 'o ūrī sī adringará Zõárā gá 'dälé rī sī. Lótō pi ívé anji ūkú ūrī 'dī'bée be, kópi fikí mūyú adrií ūjí agá.

31 Ú'dú âlu, mvá ūkú kāyú rī ní 'yozú ómvúpi ní kínī, "Bá étépi ri nóni ãrakā rú, vūrā nōri agá, ãgō 'bâ je'bá ní pi 'dāáyo.

32 Mí ímú, 'bá sēkí 'bá étépi ní vínyō mvuú ìmērēzú ãní, 'bâ lakí rī ūrī be, ã tì rī 'bá ní anji bēsīnī."

33 Ínijá 'dāri sī, kópi ní vínyō sēzú mvuzú í étépi ní, mvá ūkú kāyú rī ní muzú lazú étépi be trú. Étépi nī ámá 'yozú kínī, mvá ūkú rī la 'í gārā gá yā, dōku nga mūyú gí yā 'díni kuyé.

34 Kā mūyú adrií drū 'díni, mvá ūkú kāyú rī ní ūlūzú 'í ómvúpi ūdú rī ní kínī, "Ínijá ájée rī sī, 'bá lakí má étépi be trú. Lē 'bá sēkí ūrī ní vínyō mvuú dījí Ínijá nōri sī, 'í la rī ūrī be, mí étépi ã tì rī mí ní mvá bēsīnī."

35 Kúru Ínijá 'dāri sī, kópi ní ūrī ní vínyō sēzú mvuzú. Mvá ūdú rī ní muzú lazú étépi be trú,

Étépi nĩ ámá 'yozú kínĩ, mvá ūkú rĩ la 'í gārā gá yã, dōku nga mūú gí yã 'díni kuyé.

³⁶ Lótõ ní laá ív  anji ūkú  r  'd 'b e s  r  s , k p   s k  'a r .

³⁷ Mv  ūk  k y  r  n  mv  ágónjá t z ,  ri n  r  ni 'daz  M  b   'i.  ri  b p  'b  M  b   g  r  pi v  ni c m b   c z   nd r  s .

³⁸ Mv   d  r  n  kp  mv  ágónjá t z ,  ri n  r  ni 'daz  B  n m  'i.  ri  b p  'b   m n  v  r  pi v  ni c m b   c z   nd r  s .

20

 b  r m  pi  b  m l k  be

¹  b  r m  n  ng z  v r  'd ri g  s ,  ri n  'dez  m z  ad iz   ng  N  g v  v  r  g , k r  K  d s  v  r  pi  s am v  g  k r  S  r  v  r  be.  ri n  g z  m z  ad iz  G  r r  g . K  ri  ad i  'd l ,

²  l  'b  r  pi n  k n , 'i ūk  ni S  r  ri 'i  mv p . K ru 'b g   b  m l k  G  r r  v  r  n  'b  p z  m z  S  r  ri  j z  'i n  ūk  r .

³ K  m u  ad i  n j n  r  s , M  ng  n  i m z  at z   b  m l k  n  uro  ag  k n , "Mi i m  dr  r ,  di t s y  ūk  m  n  'd u  'd ri,  ri  g  be."

⁴ 'Bo  b  m l k  pi lak  ūk  r  be kuy . K ru  b  m l k  n  'yoz  k n , " p  M  ng , mi n o 'b   nj k n y   k o r  pi  d  ūdr  r ?

⁵  b  r m  'yo n o m  n  k n , S  r  ri 'i  mv p  'd ni kuy ? S  r  'yo kp   b  r m  ri 'i  dr p 

[†] **19:37 19:37 M  b  :** M  b   v   f f ,  f  ū  t pi   r  'b  g .

[‡] **19:38 19:38 B  n m :** B  n m  v   f f , mv   g  m   d p a  v  ni.

'díni kuyé? Á lē kōdô tā ūnjí 'oó ku, mâ үsү déna tā má ní 'oó rī píri."

⁶ Kúru Múngú ní 'yozú ūri ní urobí agá kīnī, "Ē, á nī rá 'í 'o tā ūnjí kuyé, má uga mi, sē 'í 'o ūnjīkānyā má ęndrētī gé kuyé. Sē má ní mi ugazú, mí ní lazú ūkú rī be kuyé ãní.

⁷ Lē mî újá ágó rī vé ūkú gõó vú ni gé 'dāá vúlé, ā'diâtāsīyā ūri nébī, ā zì rí ma mí ní, mî drā rí ku. 'Bo mí újá dō ūkú rī gõó kuyé, mi 'bá mívē rī pi be, ūmi cérē ímú ūdrā rá."

⁸ Kã muý adrií drū ū'búti, Ābūmélékē ní ívé ūgalaku rī pi zizú ímúzú cérē, ūri ní tā 'i 'ooipi 'dīri ūluzú kōpi ní. Sē ūrī fū kōpi ãní ambamba.

⁹ Kúru Ābūmélékē ní Ābūramā ri zizú ímúzú, ūri ní 'yozú kīnī, "Í 'o 'bâ 'díni ãsī? Tā ūnjí má ní 'oó mí ní rī ā'di sēzú mí ní tā ūnjí íjízú má drīgē, ãzini mávē 'bá má ní ruý rī pi drīgē? Tā mí ní 'oó má ní 'dīri, ï ní kōdô ícō 'oó ku ni."

¹⁰ Ābūmélékē ní Ābūramā ri zizú kīnī, "Ngá sēepi mí ní tā 'dīri 'ozú 'díni rī ā'di?"

¹¹ Ābūramā ní újázú kīnī, "Má үsү, 'Vūrā nōri gé, 'bá rī pi rukí Múngú ri ku, kōpi ma 'dī ūkú mávē rī ã tā sī rá.'

¹² Ádarú ūri mávē ómvúpi, 'bâ ūri be étépi ãlu, 'bavé ęndrépi rī pi ãndíãndí. Á je ūri má ní ūkú rú.

¹³ Múngú kā ándúrú 'yoó mâ ku má étépi vé 'bëtī, mâ 'de muxú ãngū ãzi gé, á 'yo Sárā ní, má kīnī, "Í lē dō ma rá, vūrā 'bá ní écizú rī pi agásī, 'í lū 'yozú kīnī, ma mí édrípi.'

¹⁴ Kúru Ābūmélékē ní Sárā ri újázú gõzú Ābūramā ni vúlé. ūri ní kābīlō í'dúzú, tī pi be,

túgēr̄i āgō rú ni pi be, túgēr̄i ūkú rú ni pi be sēzú Ăbūrámā ní.

¹⁵ Ăbūmĕlékē ní 'yozú kīnī, "Nyôkú mávé r̄i, īri mí ęndrēt̄i gé 'dā. 'Í m̄ adrií vūrā mí ní ıpēé r̄i gé."

¹⁶ īri ní 'yozú Sárā ní kīnī, "Ma mí édrípi ní mūfēngā fífí* sē élifū ālu (1,000), ē i'da rí 'bá r̄i pi ęndrēt̄i gé nōgō lūzú kīnī, á 'o ūnjīkānyā mí ní, 'bo mí 'o ūnjīkānyā kuyé."

¹⁷ Kúru Ăbūrámā ní Múngú r̄i zizú Ăbūmĕlékē ní, Múngú ní īri idrīzú, Múngú ní kpá ūkú ni ri idrīzú anji ūkú túgēr̄i rú r̄i pi be, kōpi ā gōkí rí anji t̄j̄i dīj̄.

¹⁸ ā'diătāsīyā Úpí Múngú őzū ūkú adri'bá Ăbūmĕlékē vé 'bēt̄i ūsāmvú gé r̄i pi vé mvá vūrā rá, Ăbūrámā vé ūkú Sárā ā tā sī.

21

Īsákā vé t̄ingará

¹ Úpí Múngú ní dr̄i t̄izú Sárā rú'bá gá, sū īri ní andúrú 'yoó r̄i t̄inī.

² Sárā ní 'a īsúzú, īri ní Ăbūrámā ní mvá ágō t̄izú, īsú ākūdē Ăbūrámā ri ārākā rú. T̄ikí mváñá r̄i sâ Múngú ní 'yoó ī mváñá r̄i t̄i r̄i gé.

³ Ăbūrámā ní mváñá r̄i ā rú 'dazú Īsákā 'i.

⁴ Īsákā kā adrií caá ú'dú be ārō, Ăbūrámā ní ágélē ni ē t̄i l̄izú, sū Múngú ní ezií r̄i t̄inī.

⁵ T̄ikí Īsákā ri ākūdē Ăbūrámā ri ilí be mûdûrûlû ūlū.

* **20:16 20:16 Mūfēngā fífí:** Mūfēngā fífí 'dīri lókí 'dāri gé ęnj̄enj̄i.

6 Sárā ní 'yozú kínī, "Múngú sē á gụ ãyíkō be
éṣi agá, 'bá tā 'dīri yị'bá rī pi cérē ímú gụ, sụ má
ní gụ́ú rī tñi."

7 Sárā ní gőzú 'yozú kínī, "Ã'di ri ícó 'yo kínī,
'bá mvá tị Ăbūrámā be rá nī? 'Bo á tị ūri ní mvá
ágójá, ịsú ãkündē ūri ārākā rú."

Drokí Ăgárā pi Ÿsímäélē be

8 Mváŋjá rī kã mbaá, kã bã ndrungárá kuú gó,
Ăbūrámā ní ڻmụ 'bázú ãmbúgú ụ'dú Ÿsákā ní bã
ndrungárá kuzú 'dīri ڻnjízú ãnī.

9 Sárā kã ndréé Ăgárā ڻjépétôzí rī vé mvá ūri
ní tịj Ăbūrámā ní rī ri gụ Ÿsákā sī,

10 Sárā ní 'yozú Ăbūrámā ní kínī, "Í dro ũkú
túgëří rú 'dīri ívé mváŋjá rī be rá, ūrivé mváŋjá rī
ã rụ rí ã'bú mí ní ímú kuú mávé mvá Ÿsákā ní rī
e tị ku."

11 Tā 'dīri sē Ăbūrámā ní ڻzāngā ambamba,
ã'diâtäsiyä Ÿsímäélē ri mvá Ăbūrámā vé ni.

12 'Bo Múngú ní 'yozú Ăbūrámā ní kínī, "Mvá
rī vé tā, ãzini mívé túgëří rī vé tā, ã sē mí ní
ڻzāngā 'dini ku. Lẽ mî yị tā Sárā ní 'yoó mí ní
rī, ã'diâtäsiyä úyú mívé rī pi ímú ڻfū Ÿsákā rú'bá
gá.

13 Ma kpá sē mívé túgëřizí rī vé mvá ri ímú tị
ízú kárakará, ūrivé úyú ri ímú adri súrú ãmbúgú,
ã'diâtäsiyä ūri mvá mívé ni."

14 Kã mụú adrii drũ ڻ'bútì, Ăbūrámā í'dú ínyá,
ãzini tō yịj kǔlükú agá tré, ūri ní 'duzú 'bázú
Ăgárā ã kídí gé. ūri ní kúru kópi pězú muzú
mvópi Ÿsímäélē be. Ăgárā ní 'dezú muzú, ūri ní

rizú écízú ãngū ã'wí cínyáfã rú Bẽrísébã vé rĩ agásí.

15 Yíí kǔlúkú agá rĩ kã dęé, ĩri ní mváŋá rĩ jízú 'bázú pęti amuúpi rĩ vé índrĩ gé.

16 ĩri ní ngazú mváŋá rĩ ã gārã gá sī, muzú úrízú mváŋá rĩ be ãsámvú sī, ã'diătăsíyã ri ūsū ūsū kñi, "Á lë mváŋá rĩ vé drāngará ndreé ku." Kã rií úrí 'dälé, ĩri ní í'dózú ngozú.

17 Múngú kã yíí mváŋá rĩ ri ngongo, mǎlăyíkã Múngú vé rĩ ní Ägárã ri zízú 'bү gé 'dāásí kñi, "Ägárã, ngá ūnjí rĩ ã'di? Lë mî 'o ūr̃i sī ku. Mváŋá rĩ la kú 'dã, Múngú yí ïrivé ngongará gó.

18 'Í mū mváŋá rĩ í'dú rụú drígé, ma sē mváŋá rĩ ímú tì ízú kárákará, ïrivé úyú ri ímú adri súrú ãmbúgú."

19 Kúru Múngú ní Ägárã ë mị zízú, ĩri ní kídí ndrezú. ĩri ní kúru muzú yíí tōzú kǔlúkú rĩ agá tré, ĩri ní sězú mvuzú mváŋá rĩ ní.

20 Mváŋá rĩ kã rií mbaá, Múngú ri ïri ūtēé nī. Mváŋá rĩ ri adrií ãngū ã'wí cínyáfã rú rĩ agá 'dāá, nī zää 'bungará ūsū sī rĩ ambamba.

21 Mvá ágó rĩ kã rií adrií ãngū ã'wí cínyáfã rú Päránä vé rĩ agá 'dāá, éndrépi ísú ĩri ní ūkú íngázú ãngū Êjépétõ vé rĩ agá.

*Ãbürámã pi sôkí ūyō ĩ ãsámvú gé sī
Ãbûmélékẽ be*

22 Sâ 'däri gé, Ãbûmélékẽ pi 'dekí mū ūgalaku ãmbúgú ãngáráwá rĩ pi vé Pïkólã be Ãbürámã vúgá 'dāá, kópi ní 'yozú Ãbürámã ní kñi, "Tä céré mí ní 'oó rĩ agá, Múngú ri mî ūzä ko rá.

23 Lẽ mî sõ ūyō Múngú ęndrëti gé nõgó 'yozú kínñi, mí ícó mâ mî ū'bää́ ku, dõku máv  anjin  r  pi   mi ū'bää́ ku, dõku máv  úy  r  pi   mi ū'bää́ ku. Á 'b   s í m k  mí n , l  m  'b  kp   s í m k  má n ,  z n  m  'b   s í m k   ng  mí n  adrizú j k  r  n ri dr g .

24  b r m  n  'yoz  k n , "Á s o ūy  r  M ng   ndr ti gé g , s  mí n  'yo  r  t n ."

25 K ru  b r m  n  unuz   b m l k   ndr ti gé  b m l k  v  k d   t 'b  r  pi n   r  r  v  t  s .

26  b m l k  n  'yoz  k n , "Á n  k uy  d   d 'i 'o t  'd ri n .  l  l  m  n  t  'd ri k uy ,   y  t  'd ri  ndr  s ."

27 K ru  b r m  n  k b l   r uk   d uz ,  z n  t   r uk   d uz  s z   b m l k  n . K ru 'b   r  'd 'b e  n   nd  r uz   s  am v  gé s .

28  b r m  n  k b l  m ba'b  f l  ūk  r  ni pi  p ez   z r , 'b az  t ung .

29  b m l k  n   b r m  ri z z  k n , "M   p  k b l  ūk  r  m ba'b  f l   z r  'd 'b e  'b  a  ku  t ung   s ?"

30  b r m  n   j z  ūk  n  k n , "M   y  k b l  m ba'b  f l   z r  'd 'b e ,   l  r  'yo  k n ,   ga k d  r  n ."

31 K ru   n  v r  'd ari   r  z z  B r s b *,  di t s y  'b   r  pi s ok  ūy  v r  'd ari gé.

32 K opi n   nd  r  r uz   s  am v  gé s  B r s b  g  'd l  r    v dr  gé,  b m l k  pi n   j z .

* **21:31 21:31** *B r s b *: B r s b  v  if f , k d    n  ūy  s oz   n .

gõzú ívé ūgalaku ãmbúgú ãngáráwá rĩ pi vé Píkólã be ãngũ Fëlësétë vé rĩ gé 'dälé.

³³ Ābūrámã ní ịtì sazú Bẽrísébã gá 'dälé, irlí ní Úpí Múngú adriípi muzú 'dáni'dáni rĩ ịnjízú vûrã 'dãri gé.

³⁴ Ābūrámã adri ãngũ Fëlësétë vé rĩ gé 'dälé lókí be ãco.

22

Múngú ڻ'bîj Ābûrámâ ri

¹ Kã mûjú adrií sâ ãzi ã vúdrï gé, Múngú ní Ābûrámã ri ڻ'bîzú. Ĩri ní Ābûrámã ri zîzú kñiñ, “Ābûrámã!”

Ābûrámã ní ã'yîzú kñiñ, “Ma nõ!”

² Kúru Múngú ní 'yozú kñiñ, “'Í 'dû mívë mváñá ãlukúta Ísákã mí ní lëé ambamba rĩ, 'í mû ãngũ Môrîyã vé rĩ gé. Ma mí ní írã ãzi lû írã rĩ pi ãsámvú gé 'dãá, 'í zã má ní mváñá rĩ rôbõñjõ rú írã rĩ drîgé 'dãá.”

³ Kã mûjú adrií drû 'díni, Ābûrámã ní fûzú ڻ'bûtì, irlí ní ijá úlîzú, irlí ní ijá rĩ ūdrõzú ngá үrûkõ'bée be döngí rĩ ã úgóró gá, kôpi ní 'dezú muzú 'î mvópi Ísákã be, ívé ãtí'bá үrûkõ irlí rĩ pi be vûrã Múngú ní lûú irlí ní rĩ gé 'dãá.

⁴ Kã adrií ڻ'dû na ni gé, Ābûrámã ní 'î drî ingazú ãngũ ndrezú, ndre ãngũ rĩ rárâ rú.

⁵ Ĩri ní 'yozú ívé ãtí'bá rĩ pi ní kñiñ, “Ími têkí 'bâ döngí rĩ be nõgó, 'bâ mû mváñá rĩ be 'dälé Múngú ri zi. 'Bâ kúru ȝgõ ìmi vûgá nõlé ndõ.”

6 Ăbûrámă ní ijá rôbõñõ zãzú rĩ 'düzú 'bãzú 'î mvópi Ÿsákă drïgé, Ăbûrámă 'dû ivé rĩ ãcí, ãzini ïlî. 'Bá ïrĩ 'dî'bée kâ rií 'deé muzú trû ãlu,

7 Ÿsákă ní 'í étépi Ăbûrámă ri zizú kñi, "Má étépi."

Ăbûrámă ní ã'yizú kñi, "Ê, mâ mvá rĩ."

Ÿsákă ní étépi ri zizú kñi, "Ací rĩ pi ijá rĩ be nõ, 'bo kãbîlõ mvá ï ní mûy zâa rôbõñõ rú rĩ íngâa?"

8 Ăbûrámă ní újázú ïri ní kñi, "Mâ mvá rĩ, Mungú ri kãbîlõ mvá ï ní mûy zâa rôbõñõ rú rĩ sê rá." Ăbûrámă pi ní 'dezú muzú mvópi Ÿsákă be trû.

9 Kôpi kã mûy caá vûrã Mungú ní ándûrû lûú ïri ní rĩ gé 'dâa, Ăbûrámă ní vûrã rôbõñõ zâzú ni sizú, ïri ní ijá rĩ pi u'düzû ũ'bãzú drï ni gé. ïri ní ivé mvá Ÿsákă ri üdrôzú, ïri ní 'düzû 'bãzú vûrã rôbõñõ zâzú rĩ drïgé ijá rĩ drïgé 'dâa.

10 ïri ní ïlî ï'dûzû lëzû ivé mvânjá rĩ lizú ãní.

11 'Bo mälâyíkă Úpí Mungú vé rĩ ní ïri zizú 'bû gé 'dâásî, "Ăbûrámă! Ăbûrámă!"

Ăbûrámă ní ã'yizú kñi, "Ma nõ."

12 Mälâyíkă rĩ ní 'yozú kñi, "Lë mî li mvânjá rĩ ku, ã 'okí tâ ãzi ünjí rû'bá ni gé ku. Á nî rá 'yozú kñi mí ïnjî Mungú ri rá, ã'diâtâsîyâ mí ã'yî mivé mvânjá ãlukúta 'dîri sêé ïri ní rá."

13 Ăbûrámă ní 'î drï ingazú ãngû ndrezú, ïri ní kãbîlõ ágó ndrezú, ú'yû ni ã'yî kú pëti duýpi kûmvû rĩ ãsámvû gé. ïri ní muzú kãbîlõ rĩ ruzú, ïri ní zâzú rôbõñõ rú 'î mvópi ã vûrã gá.

¹⁴ Kúru Ăbûrámā ní vûrâ rî ã rû zîzú, “Úpí Múngú ri sê rá.” Cîmgbá ú'dû ãndrû rî gé, 'bá rî pi ri 'yo, “Úpí Múngú vé írâ drîgé, Úpí ri sê rá.”

15 Mäläyíkā Úpí Múngú vé rī ni Åbūrámā ri zizú 'bū gé 'dāásī díi,

16 ūri ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú kīnī, mí ní
mávé tā 'dūú ngaá rá, āzini mí ní mívé mvá
ālukúta rī ā'yíí sée Úpí ní rá rī sī, á sō ūyō 'yozú
kīnī.

¹⁷ ádarú ma mí ní tākíri sē rá, ma sē mívē úyú ri úmvúlési ízú sū línyā 'bū gé rī pi tñi, ãzini cínyáfā yïj tafu gärä gá rī tñi. Mívē úyú rī pi úmvúlési kûrú ari'ba rī pi vé rī éri kópi drígé sî rá.

¹⁸ 'Bá āngū rī pi agásī rī pi ārēvú céré úmvúlésī tákíri ísú úyú mívé rī pi vúgá, ã'diātásiyā 'í 'du tā mávé rī ngaá rá."

¹⁹ Kúru Ăbûrámă pi ní ī újázú gőzú ívé ātí'bá rí pi vúgá 'dälé, kópi ní 'dezú muzú trý Bér̄isébā gá 'dääá. Ăbûrámă ní rizú adrizu Bér̄isébā gá 'dälé.

Anji Nāhórā vé rī pi

20 Kā mǘ adrií výdrí ni gé, ūlūkí Ābūrámāní kíní, Ābūrámā édrípi Nähórā vé ūkú Mílékā tị̄ anji āgō ãrō Nähórāní.

²¹ Mvá kāyú rī ɿz̄i 'i, 'deépi vú ni gé sī rī Búz̄i 'i, 'deépi 'd̄iri vú sī rī Kēmūélē 'i, (Kēmūélē ri Āramā vé éteépi),

²² Íri ní 'dezú Kēsédē 'i, Ázō 'i, Pīlīdásā 'i,
Íidiláfā 'i, Bēttuwélē sī.

²³ Bëtûwélë ri Rëbékä vé étépi. Mîlékä tì anji
âqöô ãrō 'dî'bée Ñabûramä vé édrípi Nâhórâ ní.

24 Nāhórā vé ūkú rī ãzi ã rú Rēúmā 'i, tī kpá anji āgō rá, anji rī pi, Tébā 'i, Gāhámā 'i, Tāhásā 'i, Mákā sī.

23

Sárā vé drāngará

1 Sárā adri caá ílí mŷdûrûlûl ūlu pûkú ūrî drî ni ézîrî (127).

2 Sárā drâ Kîrîyátâ-Ārabâ (nóni ī ní zjj Hébérónâ) rî gé, āngûl Kânánâ vé rî agá. Ābûrámâ ní fizú Sárâ ri ngozú gâkû agá 'dâá.

3 Ābûrámâ ní ngazú ūvû rî ã jêlé gá sî, ūri ní átázú 'bá Hítî vé rî pi be, ūri ní 'yozú kînî,

4 "Ma jâkâ ìmi ãsámvú gé nôgô, ìmi sêkí má ní vûrâ jeé, mâ sî rí mâ ūkú ni vé ūvû vûrâ rî agá."

5 'Bá Hítî vé rî pi ní újázú Ābûrámâ ní kînî,

6 "Âmbûgú 'bâvé rî, mí yî drî 'bâ kâ. Mi 'bâ ãmbûgú ë ní ūnjî ūnjî ni 'bâ ãsámvú gé nôgô. Mí ūpê vûrâ mí ní ndréé mûké ni, 'í sî ūvû rî 'a ní gé. 'Bá ãsámvú gé nôgô, 'bá ãzi ícô ívé vûrâ ūvû sîzú rî ugaá mí ní ku."

7 Kúru Ābûrámâ ní íngázú ūvûzú 'î drî sîzú vûgá 'bá Hítî vé rî pi èndrëtî gé.

8 ūri ní 'yozú kôpi ní kînî, "Ìmi ã'yîkí dô rá, mâ sî mávé ūkú ūngûl Hítî vé rî agá nôgô, ìmi zîkí má ní Èfôrónâ Zôhárâ mvópi ri,

9 ã sê rí má ní ívé ūjî Mâkâpélâ gá, ívé nyôkú rî vé ūdûl gé rî jeé. Ìmi zîkí ūri, ã sê rí jeé má ní ajë ìmi ní lêé rî sî, ã adri rí vûrâ mávé ni ūvû sîzú ni."

10 ḥsú ãkūdē Ěfōrónā Hítigú rī úrí kuú ívé 'bá rī pi ãsámvú gé 'dāá, īri ní újázú Ăbūrámā ní, īrivé 'bá Hítí vé ímú'bá kүrú rī vé kání tị gé rī pi ãrēvú céré yikí tā īri ní újá rī rá,

11 īri ní 'yozú kññi, "Ãmbúgú mávé rī, adri 'díni kuyé, mí yì drī ma ká, ma vürä rī sē mí ní ūjí 'a ni gé rī be má é'dípáa ęndrëtì gé sñ, mî sñ rí mî ūkú ni drâapi rī vé ãvü ãní."

12 Ăbūrámā ní gõzú ővüzú 'i drī sñzú vügá vürä rī vé é'dípáa ęndrëtì gé dñjí.

13 īri ní 'yozú Ěfōrónā ní, vürä é'dípáa yikí rá kññi, "Mí yì drī ma ká, dō ícó rá, mí ã'yí má ní. Ma vürä rī vé ãjë mí ní lijj rī ūfë mí ní rá, mâ sñ rí mávé ūkú drâapi rī vürä rī agá."

14 Ěfōrónā ní újázú Ăbūrámā ní kññi,

15 "Ãmbúgú mávé rī, mí yì drī ma ká, mûfëngä 'dīri vé tā adri ãmbúgú ku, vürä rī vé ãjë mûfëngä fífí mûdûrûlûsü (400). 'I sñ mívé ãvü rī ïyí."

16 Ăbūrámā ã'yí tā Ěfōrónā vé rī rá. īri ní mûfëngä fífí rī lâzú sëzú Ěfōrónā ní, sñ īri ní 'yoó rī tñjí, Hítí rī pi yikí rá. Í'dú mûfëngä fífí rī, lâ caá mûdûrûlûsü.

17 Ăbūrámā ní nyôókú Ěfōrónā vé adriípi Mâkâpélâ gá ïnyinjá Mâmûrë be rī jezú. Je nyôókú rī ūjí 'a ni gé rī be, ãzini pëtì 'a ni gé rī pi be céré.

18 Sëkí nyôókú rī jeé Ăbūrámā ní, ã adri rí īrivé ní mûzú nyonyo, sëkí īri ní nyôókú rī 'bá ambugu Hítí vé ï úmú'bá kүrú rī vé kání tị gé rī pi andregá sñ.

19 Vúdrí ni gé, Ābūrámāní ūkú ni Sárā vé ãvū s̄izú үjí Mākāpélā vé rī agá, ĩnyinjáná Māmúrē be, (Māmúrē ri Hēbērónā gé) īri ãngū Kānánā vé rī agá.

20 Ængū ándúrú adriípi Hítí rī pi vé үjí be rī, s̄ekí īri Ābūrámāní rizú ãvū s̄izú.

24

Īsákā vé ūkú ã jengará

1 Ābūrámā adri caá ílí be ãco, dē ícá ãrākā rú, Úpí Múngú s̄e īri ní tākíri léti be ãndíãndí.

2 Ү'dú ãlu, Ābūrámāní 'yozú ívé ãtí'bá ãmbúgú riípi ívé ngá 'bëtí ãsámvú gé rī ûtēépi rī ní kíní, "Í sō ūyō má өndréti gé nõgó.

3 Á lē mî sō ūyō Úpí Múngú 'bү pi gbiípi vū be rī ã rú s̄i, lūzú kíní, mí ícó mvá ūkú Kānánā vé ni ïpēé jeé mâ mvópi Īsákāní ūkú rú 'bá má ní adrií kópi ãsámvú gé rī pi ãsámvú gé nõgó ku.

4 'Í mu ūkú rī jeé mâ mvópi Īsákāní ãngū 'bávé rī agá, mávé máríté rī pi ãsámvú gé."

5 Ætí'bá rī ní īri z̄izú kíní, "Bo ūkú rī gā dō ímúgá má be s̄i ãngū nõri gé, mâ 'o íngóni? Mâ jí rí mî mvópi Īsákā ri muzú ãngū mívē mí ní ïfūzú rī gé 'dää?"

6 Ābūrámāní újázú īri ní kíní, "Lē mî jí mâ mvópi ri 'dälé ku!

7 Úpí Múngú adriípi 'bү gé, ma ziípi ïfūúpi má étépi vé 'bëtí ãsámvú gé s̄i, ãngū má é'dípáa vé rī agásí, átápi má ní, tā rī eziípi má ní 'yoópi, 'Ma úmvúlésí ãngū nõri s̄e mvá mívē úyú agá

ni ní rī,' īri ívé mālāyíkā pē 'de mí əndrētī gé sī dr̄idr̄i, mī mū rī ūkú Ȭsú mā mvópi ní 'dālé.

⁸ Mvá ūkú rī gā dō ímúgá mí be sī, mí Ȧyō mi ūyō mí ní sōo má əndrētī gé rī agásī gí. Lē mī jī mā mvópi ri 'dālé ku."

⁹ Kúru ātī'bá rī ní ūyō sōzú Ābūrámā əndrētī gé, sū Šbūrámā ní 'yoó īri ní rī tīnī.

¹⁰ Kúru ātī'bá rī ní ívé Ȧmbúgú rī vé kámīlō rī pi í'dúzú mūdrī, ngá muké muké ni pi be, īri ní 'dezú muzú. 'De mūpú Ȧngū ī ní zījī Šrámā Nāhārāyímū* rī gé, īri ní gōzú cažú kūrú Nāhórā vé rī gé.

¹¹ Ātī'bá rī kā mūpú caá 'dālé, īri ní kámīlō rī pi sēzú ulazú vūgá kídí rī ā jēlé gá, kídí rī kūrú rī gé Ȧmvélésī. Sâ 'dāri ūndréjá, ūkú rī pi ní muzú yījī ūbēzú ni.

¹² īri ní kúru Múngú ri zīzú kīnī, "Á Úpí, Múngú mávē Ȧmbúgú Šbūrámā vé rī, lē mī sē má ní dr̄ilé muké Ȧndrū sī, 'í 'bā Ȧsí muké mávē Ȧmbúgú Šbūrámā ní.

¹³ 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rī ā jēlé gá nō, anji ūkú kūrú agá rī pi ri ímú yījī ūbēngárá gá,

¹⁴ á zī dō ālu ni, á 'yo dō, 'Mí ó'dú mívē ūdrí vūgá, 'í sē má ní yījī mvuú,' sē dō má ní yījī rī mvuú rá, āzini ā'yī dō yījī sēé mvuú mávē kámīlō rī pi ní rá, mvá ūkú mí ní Ȧpēé Ÿsákā ní rī īri adriípi 'dī. Tā rī nga dō 'i 'díni, ma nī ámá 'yozú kínī 'í 'bā Ȧsí muké mávē Ȧmbúgú rī ní gí."

* **24:10 24:10** Šrámā Nāhārāyímū: Šrámā Nāhārāyímū ri Mēsōpōtámīyā vé Ȧngū agá.

15 Ātí'bá rī kā drī Múngú ri ziⱼí dę́kuyé, koro Rēbékā ní ícázú ūdrí yⱼí ūbēzú ni be 'i kídí gé. Rēbékā ri Bētūwélē vé mvá ūkú, Bētūwélē ri Mílekā vé mvá, Mílekā ri Ābūrámā édrípi Nāhórā vé ūkú.

16 Mvá ūkú rī ūnyí be ambamba, ūri drī kácánjá rú, 'bá ãzi la drī ūri be kuyé. Mvá ūkú rī ní úlúzú muzú kídí rī gé 'dāá, ūri ní yⱼí ūbēzú ivé ūdrí rī agá tré, ūri ní ūgōzú ímúzú ātí'bá rī vúgá nõó.

17 Ātí'bá rī ní njuzú muzú mvá ūkú rī vú 'dāá, ūri ní 'yozú kín̄, "Mí ūbē má ní yⱼí mívē ūdrí agá 'dīri sēé mvuŋú."

18 Mvá ūkú rī ní 'yozú kín̄, "Úpí mávé rī, mí 'yí yⱼí rī mvuŋú." Koro mvá ūkú rī ní ūdrí rī ó'dúzú 'i kídí gé sī 'bāzú vúgá, ūri ní yⱼí rī ūbēzú sēzú mvuŋú ūtí'bá rī ní.

19 Mvá ūkú rī kā yⱼí rī sēé mvuŋú ūtí'bá rī ní, ūri ní 'yozú kín̄, "Ma kpá mu yⱼí ūbē sē mvu mívē kámīlō rī pi ní céré."

20 Kúru ūri ní yⱼí ūdrí agá rī dāzú 'bú ãnyāpá rī pi ní rizú yⱼí mvuŋú rī agá, ūri ní njuzú muzú vúlé kídí rī gé 'dāá yⱼí ãzi ūbēzú dⱼí, écí yⱼí rī ūbē, kámīlō rī pi ãrēvú céré mvuŋkí yⱼí rī caá rá.

21 Ātí'bá rī újí kuú kíri, tē rií tā Rēbékā ní rií 'oó 'dīri ndreé, lē nñí ámá dō mvá ūkú Úpí Múngú ní ūpēé rī adriípi 'dī.

22 Kámīlō rī pi kā yⱼí rī mvuŋú dę́kuyé gí, ūtí'bá rī ní mäpí dábū rú ãjē be ãmbúgú ni í'dúzú suzú mvá ūkú rī ã ūmvu gé, ūri ní ímvē dábū rú ãjē be ãmbúgú ni pi í'dúzú ūri, ū'yizú mvá ūkú rī drígé.

23 Ātí'bá rī ní mvá ūkú rī zizú kín̄, "Í lū má ní, mi ã'di ã mvá? Mí étépi vé jó agá 'dāá, vúrā

'bá ní muzú lazú ịníŋá nōri sī mávé āgō nō'bée
be ni anigé?"

²⁴ Mvá ūkú rī ní újázú kīnī, "Ma Bētūwélē ā
mvá, Bētūwélē vé éndrépi Mīlékā 'i, Ȑrivé étépi
Nāhórā 'i."

²⁵ Ȑri ní kpá gōzú 'yozú kīnī, "Vūrā Ȑimi ní lazú
mívē 'bá rī pi be ịníŋá rī sī ni anigé, ásé, Ȑazini
ānyāngā ā fífí kámīlō rī pi úcézú ni anigé."

²⁶ Kúru Ȑtí'bá rī ní kūmūcí ūfīzú 'i drī sīzú
vūgá, Ȑri ní Úpí Múngú ri Ȑnjīzú,

²⁷ Ȑri ní 'yozú kīnī, "Ē íngúkí Úpí Múngú mávé
āmbúgú Ābūramā vé rī íngúngū, Úpí Múngú 'bā
lēngárá, Ȑazini 'dū tā 'i ní lēé 'oó mávé āmbúgú
ní rī ngaá gí, ā'diātāsīyā ijí ma ícá mávé āmbúgú
rī vé mārité rī pi vé jó Ȑsámvú gé gí."

²⁸ Rēbékā ní njuzú muzú tā 'dīri ūlūzú 'bá rī'bá
adri'bá éndrépi vé 'bētī Ȑsámvú gé rī pi ní.

²⁹ Rēbékā vé édrípi ā rú Lābánā 'i, Lābánā ní
njuzú muzú Ȑtí'bá rī vūgá kídí gé 'dāá.

³⁰ Lābánā kā māpí ómvúpi ā ūmvu gé rī ndreé,
Ȑazini ímvē Ȑri drígé rī ndreé, kā tā Ȑtí'bá rī ní átá,
Rēbékā ní ūlūu 'i ní rī yīj, Ȑri ní 'dezú muzú ágó
rī vūgá 'dāá, Ȑsú tu pá kuú ívē kámīlō rī pi be
kídí rī ā gārā gá.

³¹ Lābánā ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, Úpí Múngú
sē mí ní tākíri gí, ngá mí ní pá tuzú kuú āmvé
nōgō rī ā'di? Má údé mí ní vūrā jó agá 'dāá gí,
Ȑazini má údé kpá vūrā mívē kámīlō rī pi ní gí."

³² Kúru Ȑtí'bá rī ní 'dezú muzú Lābánā vé āngá
'dāá, Lābánā vé Ȑtí'bá rī pi ní Ȑgū kámīlō rī pi ā
úgóró gá rī pi Ȑyuzú. Kōpi ní ásé, Ȑazini ānyāngā
ā fífí ijízú sēzú kámīlō rī pi ní, Ȑazini kōpi ní yīj

íjízú sēzú ãtí'bá rīní, ãzini ūrivé 'bá rīpi ní, kōpi ã ūjíkí rí ï pá ãní.

³³ Kúru ï ní ínyá íjízú 'bāzú kōpi ẽndrëti gé, 'bo ãtí'bá rīní 'yozú kīnī, "Má ūlū dō tā má ní imúzú rī kuyé, má íco drī ã'yíí ínyá nyaá ku."

Lâbánā ní 'yozú kīnī, "Mí ūlū 'bá ní tā rī."

³⁴ Ágó rīní 'yozú kīnī, "Ma ãtí'bá Ābûrámā vé ni.

³⁵ Úpí Múngú sē tākíri mávé ãmbúgú rīní ambamba, ïri 'bá ã'bú be ni. Úpí Múngú sē ïri ní kābîlõ, ndrïj, tì, kámîlõ, döngí, dábû, aya ógú'bá ógûögû ni pi, ãtí'bá ãgô rú ni pi, ãtí'bá ūkú rú ni pi be.

³⁶ Mávé ãmbúgú rīvé ūkú Sárä tì ïri ní mvá ágô, ísú ãkûdê ïri ãrâkâ rú, ãmbúgú mávé rīsé ïvénagá ãrëvú céré ïvénagá rīní.

³⁷ Æmbúgú mávé rīsé ma ūyô sôo 'í ẽndrëti gé kīnī, 'Lê mî je mâ mvópi ní ūkú ãngû Kânánâ vé má ní adrizu nôri agá ku.

³⁸ 'Í mû ūkú rījeé mâ mvópi ní måríté mávé rīpi ãsámvú gé, má étépi vé 'bëtî ãsámvú gé.'

³⁹ "Má ní mávé ãmbúgú ri zîzú, má kīnī, 'Mvá ūkú rīgâ dô imúgá má be sî, mâ 'o rí ìngóni?'

⁴⁰ "Ābûrámâ ní újázú má ní kīnî, 'Úpí Múngú má ní rií ūrivé tâ 'dûy ngaá rî, ïri ïvén mälâyíkâ ïpë imû mî ïzâ ko rá, mî mû rí ūkú jeé mâ mvópi ní mávé måríté rīpi ãsámvú gé, má étépi vé 'bëtî ãsámvú gé.'

⁴¹ 'Í mû dô mávé måríté rīpi ãsámvú gé 'dâlé rá, kōpi gâkí dô ūkú sêgá mâ mvópi ní sî, ma mi øyû ūyô mí ní sôo má ẽndrëti gé rî agásî rá.'

42 “Ãndrū má kā té ícá kídí rī tị gé 'dāá, á zi Múngú ri, má kĩnĩ, ‘Á Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūramā vé rī, dō ícó rá, lē mî sě mávé ẽc̄i nõri ã adri dr̄ilé muké rú.

43 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rī ã gãrã gá nō. Mvá ūkú ãzi ímú dō yïj̄i ibẽé, ma 'yo ūri ní, “Mí ibẽ má ní yïj̄i mívé ūdrí agá 'dīri sêé mvuú,”

44 mvá ūkú rī 'yo dō má ní, “Mí é'yí yïj̄i rī mvuú, ma kpá yïj̄i ūbẽ sê mívé kámilõ rī pi ní rá,” Úpí Múngú, mvá ūkú 'dīri ã adri ūkú mí ní ūpẽé mávé āmbúgú rī vé mvá ní rī.’

45 “Má kā dr̄i Múngú ri zïj̄ deé ésisilé sī kuyé, koro Rẽbékã ní ícázú ūdrí be 'i kídí gé. ūri ní úluzú muzú kídí rī gé 'dāá, ūri ní yïj̄i ibẽzú. Má ní 'yozú ūri ní, ‘Í sê má ní yïj̄i mvuú.’

46 “Koro mvá ūkú rī ní ívē ūdrí ó'dúzú 'i kídí gé sī vuggá, ūri ní 'yozú kĩnĩ, ‘Mí é'yí yïj̄i rī mvuú, ma kpá yïj̄i sê mvu mívé kámilõ rī pi ní ūndi.’ Má ní kúru yïj̄i rī é'yizú mvuzú, ūri ní kpá yïj̄i sêzú mvuzú kámilõ rī pi ní.

47 “Má ní mvá ūkú rī zïzú, ‘Mi ã'di ã mvá?’

“ŵri ní 'yozú kĩnĩ, ‘Ma Bẽtũwélẽ ã mvá, Bẽtũwélẽ ri Nähórã ã mvá, ūrivé éndrépi Mîlékâ 'i.’

“Má ní kúru mäpí í'dúzú suzú ūmvu ni gé, ãzini má ní ímvë í'dúzú ūr̄i ū'yizú dr̄i ni gé.

48 Kúru má ní kumucí ūtžú mā dr̄i s̄izú vuggá, Úpí Múngú ri ūnjžú. Má ní Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūramā vé rī ínguzú, ã'diätäsiyä ij̄i ma piri ícá ūkú ísú mávé āmbúgú rī vé mvá ní,

mvá ūkú rĩ ūri mávé ãmbúgú Ōbūrámā édrípi
Nähórā mvópi vé mvá.

⁴⁹ Mi dõ ési muké 'bã mávé ãmbúgú rĩ ní rá,
azini mi dõ tã mí ní lée 'oó mávé ãmbúgú ní rĩ
'dú nga rá, 'í lü má ní, dõ 'díni kuyé, 'í lü má ní,
mâ ndã rí lëti ãzi tã má ní lée rĩ 'ozú."

⁵⁰ Läbánā pi Bëtūwélē be, kôpi ní újázú kínī,
"Tã 'díri íngá Úpí Múngú vúgá, tã ãzi 'bá ní 'yoó
túngú ni 'dääyo.

⁵¹ Rëbékä ri 'dã, 'í jí ūri muzú mívé ãmbúgú rĩ
vé mvá ní ūkú rú, sã Úpí Múngú ní 'yoó rĩ tñi."

⁵² Ōbūrámā vé ãtí'bá rí kã tã kôpi ní 'yoó 'díri
yíi, ūri ní kümüci ütñzú, զvñzú 'í drí sñzú vúgá,
Úpí Múngú ri լnñzú.

⁵³ Ūri ní kúru ngá ï ní rií ū'yíi rú'bá gá ï ní údé
dábú sã, azini ï ní údé aya ógú'bá ógúögú ni sã rí
pi í'dúzú, azini bõngó ūnyí be ni pi í'dúzú sëzú
Rëbékä ní. Ūri ní kpá ngá ajé be ãmbúgú ni pi
í'dúzú sëzú Rëbékä édrípi ní, azini éndrépi ní
fëfë rú.

⁵⁴ Kúru ãtí'bá rí, ägõ adri'bá ūri be trú rí pi be,
kôpi ní inyá nyazú, azini ngá mvuzú, kôpi áwíkí
adrii 'dälé լný be rã.

Kã müy adrií drû ū'búti, Ōbūrámā vé ãtí'bá
rí ní 'yozú kínī, "İmi ոyükí ma, lë mâ gõ mávé
ãmbúgú rí vúgá 'dää."

⁵⁵ 'Bo Rëbékä édrípi pi éndrépi be, kôpi ní
újázú kínī, "Lë mvá ūkú rí ã adri caá 'bá be nõgó
ú'dú be mûdrí, ūri íbí mû ndõ."

⁵⁶ 'Bo ãtí'bá rí ní 'yozú kôpi ní kínī, "Lë یmi
ugakí ma ku. Eçí mávé nõri agá, Úpí Múngú së

má ní dr̄ilé múké gó. Ími ɔyukí ma, á lē gõó vúlé mávé ãmbúgú r̄i vúgá 'dãá."

⁵⁷ Kôpi ní 'yozú kín̄, "Lē 'bâ zìlkí Rêbékâ ri, ïri dõ 'yo 'bá ní íngóni."

⁵⁸ Kôpi ní Rêbékâ ri zìzú ímúzú, kôpi ní ïri zìzú kín̄, "Mí ã'yí mûú ágó 'dîri be sânjá nôri sî rá?" Rêbékâ ní 'yozú kín̄, "Ma mû rá."

⁵⁹ Kúru kôpi ní ï ómvúpi Rêbékâ pi ɔyuzú ívé ãtí'bá ūkú rú ni be, ãtí'bá Äbûrámâ vé r̄i be, ãgõ adri'bá ïri be trû r̄i pi be.

⁶⁰ Kôpi ní Rêbékâ ní tâkíri sëzú, kôpi ní 'yozú kín̄,
"Bá ómvúpi, lē mî tì
ízú kárákara,
lē anji mívé r̄i pi ã ndëkí
ívé ari'ba r̄i pi vé ūkpõ rá."

⁶¹ Kúru Rêbékâ pi ívé ãtí'bá ūkú rú r̄i pi be, kôpi ní útúzú ívé kámîlõ r̄i pi dr̄igé, kôpi ní 'dezú mûzú ãtí'bá r̄i vúgá sî. Äbûrámâ vé ãtí'bá r̄i jî Rêbékâ ri mûzú ïndî.

⁶² Sâ 'dâri gé, Ísákâ íbí ímú kídí ï ní ziïj Bêrë Lâyï Róyï gélésïla, ã'diâtâsïyâ ri adrií Nëgëvë gá.

⁶³ Ündréjá ãzi sî, Ísákâ 'de mûú ásé agá 'dãá Múngú ri ziïj, kâ mûú 'î dr̄i ingaá ãngû ndreeé, ndre kámîlõ үrûkõ'bée ri ímú 'í vúgá nõó.

⁶⁴ Rêbékâ ní kpá 'î dr̄i ingazú үrû, ïri ní Ísákâ ri ndrezú. ïri ní ísízú ívé kámîlõ dr̄igé sî vúgá.

⁶⁵ ïri ní ívé ãtí'bá r̄i zìzú kín̄, "Ágó ásé agá riípi ímúpi 'bá vúgá nõó 'dâri ã'di 'i?"

Ãtí'bá r̄i ní újázú kín̄, "Ágó 'dâri, ïri mávé ãmbúgú." Rêbékâ ní kúru ívé bõngó í'dúzú 'î өndrëti ۆzûzú ãní.

66 Ātí'bá rīní tā'í ní'oó rī ūlūzú Ūsákā ní céré.
67 Ūsákā ní Rēbékā ri jízú fizú gākū éndrépi Sárā ní ándúrú adrizú rī agá 'dāá'í ní ūkú rú. Ūsákā lē Rēbékā ri ambamba. Ūsákā éndrépi Sárā ã drā dō gí drāáásiyā, Rēbékā ã tā sī, sē ūzāngā Ūsákā ë ési agá rī dē rá.

25

Ābūrámā vé drāngará

1 Ābūrámā gō ūkú ãzi jeé rá, ūkú rī ã rú Kētúrā'i.

2 Ūkú rī tī ūri ní Zimiránā ri, Jōkisánā ri, Mēdánā ri, Mīdīyánā ri, Ūsibákā ri, Súwā sī.

3 Jōkisánā tī Sébā pi Dēdánā be. Úyú Dēdánā vé rī pi Āsūrimū rī pi, Lētūsímū rī pi, ãzini Lēumímū rī pi.

4 Anji ãgō Mīdīyánā vé rī pi ã rú, Éfā'i, Ēférē'i, Ēnókā'i, Ābídā'i, Ēlédā sī. Úyú 'dī'bée céré Kētúrā vé rī.

5 Ābūrámā ezi ngá ívé rī pi ãrēvú céré Ūsákā ní.

6 Ābūrámā ní drī adrizú idri rú rī gé, í'dú ngá sēé fefē rú ívé anji ãgō ūkú vúlé rī pi ní tī' rī pi ní, pē ívé anji ãgō 'dī'bée Ūsákā ã gārā gá sī muý adrií wōkō үtú ní ūfūzú rī gé.

7 Ābūrámā adri caá ílí be mūdūrūlū ãlu pūkú ezi'rī drī ni tōwū (175).

8 Ābūrámā drā, ísú ãkūdē dē ícā ãrākā rú gí, adri caá ílí be ãco. Írivé idri kā fūú, índrī Írivé rī muý adrií Írivé 'bá ūdrā'bá gí rī pi be trú.

9 Írivé anji āgō Ōsákā pi Ūsīmāélē be, kópi ní Írivé āvū jízú sīzú үjí agá Mākāpélā gá, Ӧnyinjá Māmūrē be, nyőkú Éföörónā Zōhárā mvópi vé rī agá, Zōhárā ri Hítigú.

10 Ābūrámā je ándúrú nyőkú rī 'bá Hítí vé rī pi drígé. Síkí Ābūrámā pi ūkú ni Sárā be nyőkú rī agá.

11 Ābūrámā kā drāá, Múngú sē mvópi Ōsákā ní tákíri rá. Ōsákā ri adrií Ӧnyinjá Bērē Lāyī Róyī be.

Úyú Ūsīmāélē vé rī

12 Ūsīmāélē ri mvá Ābūrámā vé ni, Sárā vé ãtí'bá Āgárā Éjépétōzí rī tī ūri nī.

13 Anji Ūsīmāélē ní tījí rī pi ā rú 'dī, síkí kópi ā rú tīngárá ívē rī vú sī. Mvá kāyú rī Nēbāyótī 'i, 'de'bá vúdrī ni gé rī pi, Kēdárā 'i, Ādībélā 'i, Mibisámā 'i,

14 Mísimā 'i, Dúmā 'i, Másā 'i,

15 Hādádī 'i, Témā 'i, Jētúrā 'i, Nāpísā 'i, Kēdémā sī.

16 Anji Ūsīmāélē vé mūdrí drī ni үrī 'dī'bée, kópi rukí súrú mūdrí drī ni үrī rī pi nī. 'Dakí vūrā kópi ní adrızú rī pi kópi ā rú sī.

17 Ūsīmāélē adri caá ilí be mūdūrūlū ãlu pükü na drī ni ézirī (137), ūri ní kúru drázú, ūri ní muzú adrızú 'bá ívē üdrā'bá gí rī pi ãsámvú gé.

18 Úyú Ūsīmāélē vé rī pi írékí ī muzú āngū rī pi agásī āndiāndí, í'dózú Hāvılā gá, cazú Súrū gé, cazú Ӧnyinjáñá Éjépétō ā wőökő үtú ní Ӧfūzú rī gé, wőökő Āsíriyā vé rī gé. Kópi rikí adrií ī édrípíjí be Ӧnyinjá Ӧnyinjá.

Yōkóbū pi vé t̄ingárá Isōwū be rī

19 Ú'dógú'dógú Ōsákā vé rī ūri 'díni, Ōsákā ri mvá Ābūrámā vé ni.

20 Ōsákā ní Rēbékā ri jezú rī gé, isú ãkūdē Ōsákā ri ilí be pūkú sū. Rēbékā ri Bētūwélē Ārámāgú rī vé mvá, ãngū Pādānā Ārámā vé rī agá, ūri Lābánā Ārámāgú rī vé ómvúpi.

21 Rēbékā ní drī mvá tií kuyé rī sī, Ōsákā zi Úpí Múngú ri, Úpí Múngú a'yī ūrivé z̄ingárá rá, ūrivé ūkú Rēbékā isú 'a rá.

22 Anjinjá rī pi rikí ī úgbú Rēbékā agá 'dāá. Rēbékā ní Úpí Múngú ri z̄izú kīnī, "Tā nōri 'i 'o má be nóni ãsī?"

23 Úpí Múngú ní 'yozú ūri ní kīnī,
"Anji mí 'a gá rī pi ūrī,

anji ūrī 'dī'bée ímú ī aco adri súrú be ūrī,
súrú ãzi rī vé ūkpō ri ímú ãzi rī vé rī ndē rá,
mvá kāyú rī ímú ẽzī nga mvá ūdú rī ní."

24 Rēbékā vé sâ t̄ingárá vé rī kā ícō, t̄i anji rī pi ūtī rú.

25 Mvá ūfūúpi dr̄idr̄i rī ika, rū'bá ni cérē 'bí rú, kúru kōpi ní ūri ã rū 'dazú Isōwū 'i.*

26 Kúru édr̄ipi ní ūfūzú, rū édr̄ipi Isōwū ã pá ëdēkēdē cí, kúru ī ní ūri ã rū 'dazú Yōkóbū† 'i. Rēbékā ní anji 'dī'bée t̄izú rī gé, isú ãkūdē Ōsákā ri ilí be pūkú ázíyá.

Isōwū uzi ívé kāyú édr̄ipi Yōkóbū ní

* **25:25 25:25** Isōwū: Isōwū vé íffí, rū'bá ni du cérē 'bí rú.

† **25:26 25:26** Yōkóbū: Yōkóbū vé íffí, rū pá ëdēkēdē cí, ūri 'bá mī ū'bāápi ni.

27 Anji rī pi kâ mbaá ícá ãmbúgú gó, Isowu
ícá 'bá riípi zää mbääpi ni, lē ẽc̄i ásé vé rī ã tã
ambamba. Yökóbū ri ívé rī 'bá adriípi tã be kíri
ni, ūri ri adri 'bët̄i, ri änyäpá úcé.

28 Ísákâ lē Isowu ri, ã'diâtäsiyä ūri ní rií zää
ú'dí ijj̄i nyaá 'í ní rī ã tã s̄i, 'bo Rêbekâ lē ívé rī
Yökóbū ri.

29 U'dü ãlu, Yökóbū ri tibū á'dí, tibū rī ã sú ika.
Isowu ímu ásé agá 'dääs̄i, ẽbír̄i fü ūri káȳi, ãndë
ambamba.

30 Ūri ní 'yozú Yökóbū ní kín̄i, "Ebír̄i fü ma drää
káȳi gó! 'Í së má ní tibū mí ní á'dí sú be ika 'diri
nyaá!" (Tã 'diri s̄i, gôkí Isowu ã rú 'daá Êdómâ.)‡

31 Yökóbū ní újázú ūri ní kín̄i, "Mi mvá káyú,
mí uz̄i mívé káyú má ní."

32 Isowu ní 'yozú ūri ní kín̄i, "'Í ndre dr̄i ká,
ẽbír̄i fü ma káȳi gó, á lē drää ãní drädrä! Æ tïkí
dö ma káyú drääsiyä, tã muké má ní isú 'a ni
gé 'dígé rī ã'di?"

33 Yökóbū ní 'yozú ūri ní kín̄i, "Dr̄idr̄i ni, 'í sô
uyô má endretpi gé." Kúru Isowu ní üyô sôzú
Yökóbū endretpi gé, ūri ní ívé káyú uzizú Yökóbū
ní.

34 Kúru Yökóbū ní pánga í'dúzú tibū 'í ní á'dí
rī be, ūri ní sêzú Isowu ní, Isowu ní nyazú, ūri ní
kpá ngá mvuzú, ūri ní kúru ngazú múzú. Isowu
'du ívé káyú ã tã 'bää mädäñá, үsü dr̄i ni gé kuyé.

26

Ísákâ pi Abümélék̄ be

‡ 25:30 25:30 Êdómâ: Êdómâ vé ífifí, ūri ngá ika ni.

1 Ḧebírí ní 'dezú ãngū rī agá ūnjí ūnjí, sū ūri ní ótú 'deé lókí Ābūrámā vé rī gé rī tñi. Ÿsákā ní 'dezú muzú Ābūmélékē vúgá, Ābūmélékē ri 'bágú Félésétē rī pi vé ni, ãngū Gérárí vé rī agá.

2 Úpí Múngú ní 'i i'dazú Ÿsákā ęndreti gé, ūri ní 'yozú kñi, "Lë mî mu ڦjépétô gá 'dää ku, mí adri vûrã má ní lëé lüu mí ní rī gé.

3 Mí adri vûrã 'dîri agá ūkõlõ. Ma adri mí be trû, ma mí ní tâkíri së rá. Ma ãngū 'dîri së céré mí ní, ãzini úyú mívé rī pi ní, sū má ní ótú ūyõ ni sôo mí étépi Ābûrámä ní rī tñi.

4 Ma së mívé úyú ri ízú kárakará, kópi adri sū línyã 'bû gé rī pi tñi. Ma ãngū 'dîri së céré kópi ní. 'Bá vû drîgé rī pi céré tâkíri ısu úyú mívé rī pi ã tâ sî,

5 ڦ'diâtâsîyã Ābûrámä ڦnjí ma ڦnjînjí, 'dû tâ má ní lüu 'í ní rî ngaá rá, 'dû tâ má ní ezií rî ngaá rá, ãzini 'dû tâimbî mávé rî ngaá rá."

6 Kúru Ÿsákä ní adrizu ãngū Gérárí vé rî agá 'dää.

7 Ágô ãngû 'dâri agá rî pi kâ ūri zií ڦrivé ūkú ã tâ sî, 'yo kópi ní kñi, ūkú rî 'í ómvúpi, gâ lûgá sî 'yozú kínî ūkú rî ívè ni, ڦ'diâtâsîyã 'o ūrî sî. Ӯsû kínî ágô 'dî'bée 'i 'dî rá Rêbékâ ã tâ sî, ڦ'diâtâsîyã Rêbékâ ri ūnyî be ambamba.

8 Ÿsákä kâ adrii caá 'dää sâ be ãco, Ābûmélékë 'bágú Félésétë rî pi vé rî ri ãngû ndréé sùbâ gá sî, ndre Ÿsákä u'de ūkú ni Rêbékâ ri ezií bêdrî sî, rî tî ni ndruú.

9 Ābûmélékë ní Ÿsákä ri zizú ímúzú, ūri ní 'yozú kñi, "Mí kñi, Rêbékâ ri mí ómvúpi ڦ'diâtâsî?

Ísúzú ãkündẽ ūri mív  ūk !"

Ís k  n  új z  ūri n  k n , "M   s  d na 'b   zi
ri ic  ma 'd  R b k    t  s  r ."

¹⁰  b m l k  n  'yo  k n , "Ng  m  n  'o  'b 
n  'd ni r   'di? 'B   zi ri t  ic  la m v  ūk  s , ūri
t  t  ūnj  ij  'b  dr g ."

¹¹ K ru  b m l k  n  t imb  s z  'b  r  pi n 
c r  k n , "'B   zi 'o d   s k  ri ūnj , d ku  l o
d  R b k    r 'b , i  ūri 'd  dr  'd s  r ."

¹²  l i 'd ri ag ,  s k  'a  mv , sa  ri 'a ni g ,
 ny ng  r  ka ambamba,  'di t s y   p  M ng 
s  ūri n  t k r  g .

¹³  s k  g  ic  'b   b  be ni, ūriv   b   z 
ambamba.

¹⁴ ūri k b l  be, ndr ij  be, t  be,  t 'b  be
k r ak r . 'B  F l s t  v  r  pi 'b k  ūri n   s i
 nj   ny p  'd 'b e   t  s .

¹⁵ K d   t 'b   b r m  v  r  pi n  ga  s  'd ri
g  r  pi, 'b  F l s t  v  r  pi g k  ny p k   mv 
d   k d  r   t z   n  'd s  r .

¹⁶ K ru  b m l k  n  'yo   s k  n  k n ,
"M v  ūkp  n ni ambamba, 'i nga 'b  g r  g 
s , 'i m  adri  v r   zi g ."

¹⁷ K ru  s k  n  ng z  m z  adr z   b n j 
G r r  v  r  g .

¹⁸ K d   t   n  ga  l k   s k   t pi  b r m 
v  r  g , F l s t  r  pi n  ny p k  ga   t z  l k 
 b r m  n  dr z  g  r   v dr  g  'd 'b e,  s k  g 
g  ny p k  r   v k  ag s   mv .  s k  g  r 
 lu  lu  t   b r m  n  'da  k d  r  pi n  'd 'b e
'da  k d  r  pi n .

19 Ōsákā vé ãtí'bá rī pi gakí kídí í'búñá rī agá 'dãá, kídí rī vé yíí uletere.

20 'Bá kãbõlõ úcé'bá Gérárí vé rī pi rikí âgátá gãá Ōsákā vé 'bá kãbõlõ úcé'bá rī pi be, kópi kínõ, yíí rī ívé ni. Kúru Ōsákā ní yíí rī ã rú 'dazú Ŋékë. (Ñékë vé ífíí âgátá.)

21 Ōsákā vé ãtí'bá rī pi ní kpá kídí ãzi gazú, kópi gõkí kpá âgátá gãá 'bá Gérárí vé rī pi be. Kúru Ōsákā ní kídí rī ã rú 'dazú Sítinã.*

22 Ōsákā gõ ngaá 'dãásí mûú vûrã ãzi gé, kópi gõkí kpá kídí ãzi gaá, 'bá ãzi gõ âgátá gãá yíí rī ã tã sî kuyé. Ōsákā ní kídí rī ã rú 'dazú Rêbótõ. (Rêbótõ vé ífíí, vûrã adriípi wâlã ni.) Íri ní 'yozú kínõ, "Úpí Múngú së 'bá ní vûrã wâlã ni gó, 'bâ ícô drîlé mûké ïsú vûrã nõri agá rá."

23 Ōsákā ní ngazú vûrã 'dâri gé sî, Íri ní 'dezú muzú Bêrísébâ gá.

24 Kâ mûú caá ìnijá rî sî, Úpí Múngú i'da 'i Íri èndrëtì gé, Íri ní 'yozú kínõ, "Ma Múngú mí étépi Æbûramâ vé rî 'i. Mí adri үrî sî ku, ã'diâtâsïyâ ma mí be trû. Ma tâkíri së mí ní rá, ma së mívé úyú ri ízú kárákará mávé ãtí'bá Æbûramâ ã tã sî."

25 Ōsákâ ní vûrã rõbõñõ zâzú ni sîzú Úpí Múngú ri ìnjîzú ãní. Íri ní ívé gâkû sîzú 'dâgá, Írivé ãtí'bá rî pi ní kídí ãzi gazú vûrã 'dâri gé.

26 Ү'dû ãlu, 'bâgú Æbûmêlékë pi Æhûzâ riípi Íri ë ïzâ koópi tâ pîri sî rî be, ügalaku ãmbúgú

* **26:21 26:21 Sítinã:** Sítinã vé ífíí, ési ünjí.

ãngáráwá rī pi vé Píkólā be, ímúkí Gérárī gé 'dāásī Ōsákā ri ndreeé.

²⁷ Ōsákā ní kōpi zízú kínī, "Ími ímúkí nõgó ã'di 'oó? Ándúrú ìmi ndrekí ma ünjí, ìmi drokí ma ìmi gärä gá sī ãmvé."

²⁸ Kōpi ní újázú ìri ní kínī, "'Bá nïkí ámá uletere 'yozú kínī, Úpí Múngú ri mí be trú, kúru 'bá ní átázú 'bá ãsámvú gé sī, 'bá kínī, 'bá lëkí üyö sõo 'bá ãsámvú gé sī mí be. Kúru lë 'bâ rukí ûndî mí be.

²⁹ Lë mî sõ üyö 'yozú kínī, mí 'o 'bâ ünjí ku, sû 'bá ní mi 'oó ünjí kuyé rī tñi. 'Bá 'okí ándúrú mi mûké, 'bá pëkí mi muzú 'bá gärä gá sī ãmvé tâ be kíri. Nóni Úpí Múngú së mí ní tâkíri gí."

³⁰ Ōsákā ní ümû údézú kōpi ní, kōpi nyakí ngá, ãzini mvukí ngá rá.

³¹ Kâ muý adrii drû ү'bûtì, Ōsákâ pi ní üyö sôzú ï ãsámvú gé sī ãgöö Gérárī vé rī pi be. Ōsákâ ní ãgöö 'dî'bée oyuzú muzú tâ be kíri.

³² Ü'dû 'dâri gé, Ōsákâ vé ãtí'bá rī pi ní ímûzú kídí ï ní gaá rī ã tâ ülûzú Ōsákâ ní kínī, "'Bá gakí yïï үfûú gí."

³³ Kúru Ōsákâ ní kídí rī ã rû 'dazú Sibâ. (Rû Sibâ 'dîri vé ífifí üyö.) Cîmgbá ícázú ãndrû sî, kûrû rî ã rû ï zì Bêrîsébâ. (Ífifí ni kídí üyö vé ni.)

³⁴ Ōsowû kâ caá ílî be pûkû sù, ìri ní Yûdítâ ri jezú 'í ní ūkú rû, Yûdítâ vé étépi ã rû Bérî 'i, ìri Hítigú. Ìri ní kpá gozú ūkú ãzi jezú, rû ni Bâsemâtâ 'i, étépi ni Elónî 'i, ìri Hítigú.

³⁵ 'Bo ūkú Ōsowû vé 'dî'bée sëkí Ōsákâ pi ní ïzângâ ambamba ūkú ni Rêbekâ be.

27

Ísákā sē Yōkóbū ní tākíri

1 Ísákā kā dēé ícá ãrãkā rú gó, mì ni ēsí, ndre ãngū ku, ūri ní ívé mvá kāyú Ísōwū ri zizú ímúzú, ūri ní 'yozú kíní, "Mâ mvá rī."

Ísōwū ní ã'yízú kíní, "Ma nō."

2 Ísákā ní 'yozú kíní, "'Í ndre drī ká, á dē nóni gó, ú'dú má ní drāzú rī, á nñ kuyé.

3 Mí í'dú mívē ūsū, mívē bõló be, 'í mu má ní zää mbääá 'buú ásé agá 'dääá.

4 Mí á'dí zää ejí ejí ijí sëé má ní, á lë nyaá, mâ sëé rí mí ní tākíri, ísú ãkûdë á drä drī kuyé."

5 Ísákā kā rií átā 'í mvópi Ísōwū be, Rẽbékä tẽ nyo rí tã 'dîri yïi. Ísōwū kā ngaá muú ásé agá 'dääá zää rī ã mbängará gá gó,

6 Rẽbékä ní 'yozú 'í mvópi Yōkóbū ní kíní, "'Í ndre drī ká, á yï mí étépi ri átā mí édrípi Ísōwū be kíní,

7 'Mí á'dí má ní zää ejí ejí ni, mí ijí mâ nya, mâ së rí mí ní tākíri Úpí Mungú ẽndréti gé, ísú ãkûdë á drä drī kuyé.'

8 Mâ mvá rī, 'í yï ma, 'í 'du tã má ní rií lüú mí ní nõri ngaá.

9 'Í mu ndrïjí rī pi ãsámuvé gé 'dääá, mí ijí má ní ndrïjí ūri mba'bá fõlõ ni pi, mâ á'dí rí zää ejí ejí ni sëé mí étépi ni, sñ mí étépi ní lëé rī tñi.'

10 mî jí rí sëé ūri ní, ã nya rí, ã së rí mí ní tākíri, ísú ãkûdë drä drī kuyé."

11 Yōkóbū ní 'yozú ẽndrépi Rẽbékä ní kíní, "'Í nñ rá má édrípi Ísōwū ã rú'bá du céré kuú 'bí rú, 'bo mâ rú'bá 'bí ãkó.

12 Má étépi ómvú dō mâ rú'bá, ícó nñí ámá 'yoó kíní ma ri 'í mi ū'bā 'díni ku? Ícó má ní tákíri sée ku, īri ma tri rá."

13 Éndrépi ni 'yozú īri ní kíní, "Mâ mvá rī, mí étépi tri dō mi, tā ni ã sụ mâ rú'bá gá. 'Í 'dụ tā má ní 'yoó mí ní 'dīri ngaá, 'í mü ndrījí rī pi ijí má vú nōo."

14 Yōkóbū ní kúru muzú ndrījí rī pi ijízú sēzú éndrépi ní, éndrépi ní zää rī á'dízú ejí ejí sũ étépi Īsákā ní lée rī tñi.

15 Rēbékā ní ivé mvá kāyú Īsōwū vé bōngó muké muké jó agá 'dāá rī pi í'dúzú úsúzú ivé mvá ȳdú Yōkóbū rú'bá gá.

16 Í'dú ndrījí lā'bú úmbé Yōkóbū drígé, ãzini umbe ni adriípi 'bí ãkó rī gé.

17 īri ní zää 'í ní á'dí ejí ejí rī í'dúzú pánga be, sēzú Yōkóbū drígé.

18 Yōkóbū ní muzú étépi vúgá 'dāá, īri ní īri zizú kíní, "Má étépi."

Īsákā ní ã'yizú kíní, "Mâ mvá rī, ma nō." Īsákā ní īri zizú kíní, "Bá 'dīri ã'di 'i?"

19 Yōkóbū ní 'yozú étépi ní kíní, "'Bá rī ma 'i Īsōwū 'i, mívē mvá kāyú rī. Á 'dụ tā rī ngaá sũ mí ní lūú má ní rī tñi gí. Mí íngá úrí ȳrū sī, 'í nya zää má ní ijí mí ní nōri, 'í sē rí má ní tákíri."

20 Īsákā ní mvópi ri zizú kíní, "Mâ mvá rī, mí ȳsú zää rī mbēlēnjá 'díni ngóni?"

Yōkóbū ní újázú kíní, "'Upí Múngú mívē rī sē má ní drīlé muké nī, má ní zää rī īsúzú ãní."

21 Kúru Īsákā ní 'yozú Yōkóbū ní kíní, "Mâ mvá rī, mí ítrú mi īnyinjá mâ gārā gá nōo, mâ ómvú

rí mî rú'bá, mâ nî rí ámá ádarú dõ mi Ȑsôwû 'i,
dõ mí adri Ȑsôwû 'i ku."

²² Yôkóbûní'i útrúzú Ȑnyijá 'í étépi Ísákâ vúgá
'dâá, Ísákâní Ȑri ârú'bá ómvúzú, Ȑriní 'yozú
kînî, "U'dûkó móvé rî 'u sû Yôkóbû vé rî tînî, 'bo
mî drî 'bí be sû Ȑsôwû vé rî tînî."

²³ Ísákâ nî Yôkóbû ri ámá kuyé, â'diâtâsîyâ drî
ni cérê 'bí rú sû Ȑsôwû vé rî tînî. Ȑriní kúru tâkíri
sêzú Yôkóbûní.

²⁴ Ȑriní zîzú kînî, "Ádarú 'bá rî nyo mí 'i mâ
mvópi Ȑsôwû 'i?"

Yôkóbûní újázú kînî, "Bá rî ma 'i Ȑsôwû 'i."

²⁵ Ísákâní 'yozú kînî, "Mí íjî mání zâá rî sêé
nyaá, mâ sê rí míní tâkíri."

Yôkóbûní zâá rî jîzú sêzú étépiní, étépiní
nyazú, Ȑriní kpá vínyô sêzú étépiní, étépiní
mvuzú.

²⁶ Kúru étépi Ísákâní 'yozú Ȑriní kînî, "Mâ
mvá rî, mí ítrú mi má gârâ gá nôó, mí ímú mâ tî
ndruú."

²⁷ Yôkóbûní muzú étépi Ísákâ vúgá 'dâá, Ȑriní
tî ni ndruzú. Ísákâkâ Ȑrivé bôngó e Ȑejî ngû, Ȑri
ní 'yozú kînî,

"Á, mâ mvópi e Ȑejî ngû

sû ómvú Úpí Múngúní tâkíri 'bâá drî ni gé
gí rî tînî.

²⁸ Múngú â sê míní Ȑendrilígó 'bû gélési,
â 'a móvé Ȑnyângâ drîgé vû drîgé nôgô,
móvé Ȑnyângâ â ka rí âní, âzini móvé vínyô
â 'a rí âní.

²⁹ Súrû Ȑndíândí rî pi â ngakí rí Ȑezí míní,

köpi ã ūt̄ikí kūmūcí mí ęndrëti gé, köpi adrikí ãt̄ibá mívé ni.

Mi adri āmbúgú rú mí édrípíjj dr̄igé,
lē köpi ã ūt̄ikí kūmūcí mí ęndrëti gé,
köpi ã adrikí mî pálé gá.

'Bá r̄i tri dō mi, ï ūri tri rá,
'Bá r̄i s̄e dō mí ní tākíri, ï ūri ní tākíri s̄e rá."

³⁰ Ōsákā kā tākíri s̄eé Yōkóbū ní gí, Yōkóbū kā ngaá muý étépi ã gārā gá s̄i, koro édrípí Ōsōwū ní ícázú zāá mbāngárá gálésí.

³¹ Ōsōwū ní kpá ínyá á'dízú zāá s̄i ejí ejí, ūri ní zizú s̄ezú étépi ní, ūri ní 'yozú kīnī, "Má étépi, mí íngá úrí үru s̄i, 'í nya zāá má ní á'dí ijí mí ní nōri, 'í s̄e rí má ní tākíri."

³² Ōsákā ní zizú kīnī, "'Bá r̄i ã'di 'i?" Ōsōwū ní újázú kīnī, "'Bá r̄i ma 'i Ōsōwū 'i, mívé mvá kāyú r̄i."

³³ Ōsákā ã rú'bá yā kpírkpírī, ūri ní zizú kīnī, "'Bá té zāá á'dípi ijípi má ní nōgó r̄i ã'di 'i? Á nya zāá r̄i ú'díkírijá nōgó, ūsú ākūdē mí ícá dr̄i kuyé, á s̄e tākíri ūri ní gí. Tākíri má ní s̄eé gí r̄i, ícokí újá gōo vúlé ku."

³⁴ Ōsōwū kā tā étépi ní 'yoó 'dīri yiij, ūri ní rizú ngozú ú'dúkó be үru 'dāá ūzāngā ūzāngā rú, ūri ní 'yozú kīnī, "Má étépi, lē mî s̄e má ní tākíri r̄i ñindí!"

³⁵ Ōsákā ní 'yozú Ōsōwū ní kīnī, "Mí édrípí ímú nōgó, ū'bā mā m̄i, pa tākíri má ní lēé s̄eé mí ní r̄i gí."

³⁶ Ōsōwū ní 'yozú kīnī, "Rú ï ní 'daá ūri ní

Yōkóbū* 'dīri 'dakí ūri pīri, ā'diātāsīyā ū'bā mā
mī caá vú be ūrī. Pa mávé kāyú má drīgē sī, nóni
pa kpá tākíri mí ní lēé sēé má ní rī má drīgē sī
gí!" Kúru Isōwū ní étépi ri zizú kīnī, "Tākíri āzi
mí vúgá 'dīí mí ní icó sēé má ní ni 'dāyao?"

³⁷ Isákā ní 'yozú Isōwū ní kīnī, "Á 'bā Yōkóbū
ri mí drīgē āmbúgú rú gí, á 'yo, má kīnī, ūrivé
édrípīj céré adri ātī'bá ūrivé ni. Á sē ūri ní
ānyāngā fífí, āzini á sē ūri ní vīnyō gí. Mâ mvá
rī, mā 'o rí mí ní ā'di?"

³⁸ Isōwū ní 'yozú étépi ní kīnī, "Má étépi, tākíri
rī mí vúgá 'dīlé 'yéñá ālu? Má étépi, 'í sē má
ní tākíri ūndī fō!" Kúru Isōwū ní í'dózú ngozú
ú'dukó be үru 'dāá.

³⁹ Étépi Isákā ní 'yozú ūri ní kīnī,
"Bētī mí ní adrızú rī,
 ūri vū rárá rú nyōkú muké rī ā rū'bá gá sī,
 ēndrīlīgō 'a drī ni gé ku.

⁴⁰ Mi ē'dī 'dī ilī āco ni sī, mi ibí ngá Isú ndō.
 Mi ímú adri tūgērī mí édrípī vé ni.
'Bo mí kādō lēé ímú mi oyūú adringárá tūgērī rú
 rī agásī,
 mí gō adrií tūgērī rú ūri ā pálé gá ku."†

Yōkóbū ápá Isōwū sī

⁴¹ Isōwū 'bā ési ūnjí Yōkóbū ní, étépi Isákā ní
tākíri sēé Yōkóbū ní rī sī. Isōwū ní 'yozú kīnī,

* **27:36 27:36 Yōkóbū:** Yōkóbū vé ífífí, rū pá ēdēkēdē, 'dīri lū
kīnī ūri édrípī vé kāyú éri ūkpō sī. † **27:40 27:40 Oyu adringárá**
tūgērī rú rī agásī rá: Úyú Isōwū vé rī pi ndēkí úyú Yōkóbū vé rī
pi ē'dī 'dīngárá sī rá. 'Í lā 2 'Bāgú 8:20-22.

“Ü'dú má étépi ní drāzú rī 'bā ícá ĩnyinjá gó, ma ímú má édrípi Yōkóbū ri 'dī drā rá.”

42 Kâ tā Ísōwū ní 'yoó 'dīri ūlūú Rēbékā ní, Rēbékā ní 'bá ãzi pēzú muzú tā 'dīri ūlūú Yōkóbū ní kīnī, “Mí édrípi Ísōwū ri létí ndā lēzú mi 'dizú drāzú, 'i ési ã ndrī rí ãní.

43 Mâ mvá rī, á 'yo mí ní, lē mí ápá muzú má édrípi Lābánā vú Hāránā gó.

44 'Í mu adrií vú ni gé 'dāá ūkōlō, cīmgbá mí édrípi Ísōwū vé ési veépi 'dīri ndrī dō gó ká.

45 Mí édrípi vé ési veépi 'dīri ndrī dō gó, ãzini tā rī ãvī dō ési ni agásí gó, ma 'bá ãzi pē mu mi bī, mî ímví rí īgōo 'bëtī. Á lē anji mávé rī pi ã ūdrākí ïrītró ú'dú ãlu agá ku.”

46 Rēbékā ní 'yozú Ísákā ní kīnī, “Ísōwū vé ūkú jeé Hīfī gé 'dī'bée ri má ní īzāngā sē ambamba. Yōkóbū je dō kpá mvá ūkú Hīfī vé ni, muké ni, lē mā drā 'dīsī rā.”

28

1 Kúru Ísákā ní Yōkóbū ri zizú ímúzú, ñri ní tākíri sēzú ñri ní. ñri ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Lē mî je mvá ūkú Kānánā vé ni mí ní ūkú rú ku.

2 'Í nga muú ūkú jeé Pādānā Āramā gó, mí éndrépi vé étépi Bētūwélē vé 'bëtī ãsámvú gé. Mí éndrépi vé édrípi Lābánā vé anji ūkú ãsámvú gé, 'í je ãlu ni mí ní ūkú rú.

3 Múngú ūkpō 'Dípa ã sē mí ní tākíri, lē mî tì anji, kōpi ë ízúkí kárakará, úyú mívē rī pi ë ízúkí, kōpi ã adrikí rí étépi súrú kárakará rī pi vé ni.

⁴ Lẽ Múngú ã sẽ mí ní tãkíri úyú mívé rĩ pi be, sũ ūri ní sëé Ăbûrámã ní rĩ tñi, ãngü 'bá ní adrizú 'a ni gé jákã rú nõri, ã adri rí ïmivé ni, ã'diâtäsiyä Múngú së ãngü nõri Ăbûrámã ní."

⁵ Kúru Ísákã ní Yôkóbü ri pëzú muzú Pâdänä Ärämä gá Lâbánä vúgá. Lâbánä ri Bëtûwélé Ärämägú rĩ vé mvá, Rëbékä ri Yôkóbü pi vé éndrépi Ísöwü be, ūri Lâbánä vé ómvúpi.

Ísöwü gõ ūkú ãzi jeé

⁶ Ísöwü nñ ámá 'yozu kínñ, Ísákã së tãkíri Yôkóbü ní gí, pë ūri mûy ūkú jeé Pâdänä Ärämä gá. Kã tãkíri sëé Yôkóbü ní gí, ezi Yôkóbü ní kínñ, ã je mvá ūkú Kânánä vé ni ku.

⁷ Yôkóbü 'dû tâ étépi pi vé éndrépi be rĩ ngaárá, mû Pâdänä Ärämä gá 'dâá rá.

⁸ Kúru Ísöwü kã nñj ámá 'yozu kínñ, 'í étépi Ísákã lê ã jekí mvá ūkú Kânánä vé ni ku,

⁹ ūri ní gôzú ūkú ãzi jezú. Je Ísîmâélë vé mvá ūkú Mähälâtä ri 'í ní ūkú rú. Mähälâtä ri Nébâyótï vé ómvúpi, Nébâyótï ri Ísîmâélë ã mvá, Ísîmâélë ri Ăbûrámã ã mvá.

Urobí ūbï Yôkóbü ri Bëtélë gá

¹⁰ Yôkóbü ní ngazú Bërisébä gá 'dâásñ, ūri ní 'dezú muzú Hârânä gá.

¹¹ Kã mûy caá vûrâ ãzi gé, ūri ní áwízú lazú 'dâgá, ã'diâtäsiyä үtú rĩ ní 'deé gí rĩ sñ. ūri ní írâ 'í dûzú 'bâzú 'í drî ेfîzú ãní, ūri ní kúru lazú ú'dû kozú.

¹² Urobí ūbï ūri kínñ, 'í ndre ngá ï ní rizú tuzú үrû ni í'dózú vûgá nõgó cîmgbá cazú 'bû gé 'dâá.

Múngú vé mäläyíkā rī pi ri ísí ímúzú ãní vūgá nõó, kópi kpá gõ tu muzú ãní 'bү gé 'dääá.

¹³ Úpí Múngú tu pá kuú ngá īní rií tūtú ãní үrū rī dr̄igé үrūgégé 'dääá, īri ní 'yozú kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i, Äbürámā pi ní rií үnjii Ūsákā be rī. Ängū mí ní lazú 'dīri, īri adri mívē ni, úyú mívē rī pi be.

¹⁴ Úyú mívē rī pi ímú ízú kárakará sū cínyáfā vū dr̄igé rī tñi. Kópi ī iré muzú wōókō үtú ní 'dezú rī gé, wōókō үtú ní үfūzú rī gé, wōókō үrūlē rú rī gé, äzini wōókō ándrélē rú rī gé. ī tākíri sē 'bá vū dr̄igé nõgō rī pi ní mī tā sī, äzini úyú mívē rī pi ã tā sī.

¹⁵ Ma adri mí be trú, vūrā mí ní écizú rī pi agásī, ma mi ütē rá. Ma mi ijí īgō vūlé ängū nõri agá nõgō. Má icó mi kuú ku, ma üyō má ní sōo rī vé tā 'dū nga rá."

¹⁶ Yōkóbū kā aruu ú'dū gélé sī, ūsū kīnī, "Ädarú Úpí Múngú ri vūrā nõri agá anigé, 'bo á n̄j ámá kuyé."

¹⁷ Tā 'dīri sē Yōkóbū ní ūrī, īri ní 'yozú kīnī, "Vūrā nõri má ní ūrī sē! Vūrā nõri icó adri jó Múngú vé ni, īri kēéti fizú ãní 'bү gé rī."

¹⁸ Kā muú adrii dr̄ū 'dīni ū'būtijá rī sī, Yōkóbū ní irā 'i ní 'i dr̄i ětžú 'dīri í'dūzú i'dizú, īri ní ūdu dāzú dr̄i ni gé.

¹⁹ īri ní vūrā 'dāri ã rū 'dazú Bētélē. (Ífifí ni, jó Múngú vé ni.) Dr̄idr̄i ni, zikí kūrū 'dāri ã rū Lúzī.

²⁰ Kúru Yōkóbū ní üyō sōzú Múngú ęndreträ gé kīnī, "Múngú ūtē dō ma ęcī má ní tuú nõri gé rá,

sē dō má ní ãnyāngā bōngó be rá,

²¹ ãzini má újá dō ma gōó muké má étépi vé
ãngá 'dāá rá, Úpí Múngú ri adri Múngú mávé
ni.

²² Írā má ní i'dij nōri, īri adri vūrā Múngú ri
injizú ni. Ngá Múngú ní sēé má ní rī pi ārēvú
cérē, ngá muddri agá, ma ãlu ni í'dú sē Múngú
ní."

29

Yōkóbū ca Pādānā Āramā gá

¹ Kúru Yōkóbū ní ngazú mužú ẽc̄i gé, īri ní cazú
'bá adri'bá wōyókō ẽtú ní ifuzú rī gé rī pi vé ãngū
gé.

² Īri ní kídí ndrezú ásé agá 'dāá, kābīlō rī pi
úmúkí ī laá kuú kídí rī ã gārā gá vūrā sī na,
ã'diātāsīyā kābīlō rī pi ri yīj mv̄u kídí 'dāri gé.
Ozūkí kídí rī ē tī írā āmbúgú ni sī.

³ Kádō kābīlō rī pi úmú cérē kídí rī ã gārā gá
'dāá, 'bá kābīlō úcé'bá rī pi írā rī gū kídí rī tī gé
sī ãmvé, kōpi kābīlō rī pi ní yīj sē mv̄u, kōpi kúru
írā rī gū 'bā gō vúlé kídí rī tī gé 'dāá.

⁴ Yōkóbū ní 'bá kābīlō úcé'bá rī pi zīzú kīnī,
"Má édrípjī, īmi ibíkí ìngá ngūgá?"

Kōpi ní 'yožú kīnī, "Bá ibíkí ìngá Hārānā gá."

⁵ Īri ní 'yožú kōpi ní kīnī, "İmi nīkí Nāhórā
mvópi vé mvá Lābánā ri rá?"

Kōpi ní újázú kīnī, "Ē, 'bá nīkí īri rá."

⁶ Kúru Yōkóbū ní kōpi zīzú kīnī, "Lābánā ri
muké?"

Kōpi kīnī, "Ē! Īri muké. 'I ndre drī ká īrivé
mvá ūkú Rāélē ri ímú kābīlō rī pi be 'dā."

⁷ Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Ími ndrekí drī ká, үtú rī drī anigé, sâ nōri adri kābīlō rī pi úmúzú vūrā ãlu gé ni kuyé. Ími sēkí kābīlō rī pi ní yījí mvuú, ìmi jíkí kópi vúlé muú ̄ribíj nyáá."

⁸ Kópi ní újázú kínī, "Bá ícokí drī kābīlō rī pi ní yījí sée mvuú ku, úmúkí dō kābīlō rī pi céré gí, ãzini gükí dō írā rī kídí rī tì gé sī ãmvé gí, 'bá íbí kābīlō rī pi ní yījí sē mvuú ndō."

⁹ Yōkóbū kā rií átā kópi be, koro Rāélē ní ícázú étépi vé kābīlō rī pi be, ã'diâtásiyā Rāélē ri kābīlō rī pi úcé nī.

¹⁰ Yōkóbū kā 'í ádrópi Lābánā vé mvá ūkú Rāélē ri ndreeá Lābánā vé kābīlō rī pi be, ̄ri ní muuzú írā rī güzú kídí rī tì gé sī, ̄ri ní yījí sēzú mvuzú kābīlō rī pi ní.

¹¹ Kúru Yōkóbū ní Rāélē ri u'dezú ruzú bědrí sī, ̄ri e tì ndruzú, ̄ri ní ídózú ngozú ̄'dükó be uryu 'dāá.

¹² ̄ri ní lūzú Rāélē ní kīnī, 'i Rāélē étépi vé ádrōmvá, Rēbékā ã mvá. Rāélē ní njuzú muuzú tā 'dīri ūlūzú étépi ní.

¹³ Lābánā kā ívē ádrōmvá Yōkóbū vé tā yījí, ̄ri ní njuzú muuzú vú ni gé 'dāá. ̄ri ní Yōkóbū ri u'dezú ruzú bědrí sī, tì ni ndruzú, ̄ri ní Yōkóbū ri jízú muuzú ívē ãngá. Yōkóbū ní tā 'i ngaápi rī ūlūzú ̄ri ní céré.

¹⁴ Kúru Lābánā ní 'yozú ̄ri ní kīnī, "Mí íbí ūfūú mā rū'bá gá, mi ãrí mávē ni."

Yōkóbū je Léyā pi Rāélē be 'í ní ūkú rú

Yōkóbū kā adrií Lābánā vúgá 'dälé caá mbääá ãlu gí,

15 Lābánā ní 'yozú ūri ní kīnī, "Mî adri dō mávé māríté drāáasīyā, mí ícó má ní ẽzī ngaá kána ku. 'Í lū má ní, mâ ūfē mi ngōpí?"

16 Lābánā ri anji ūkú be ūrī, mvá kāyú rī ã rú Léyā 'i, mvá ūdú rī ã rú Rāélē 'i.

17 Léyā ri ūnyī ūkó, Rāélē ri ūnyī be, ẽndreñti ni kónjúkónjú.

18 Yōkóbū lē Rāélē ri ambamba, ūri ní 'yozú Lābánā ní kīnī, "'Í sē dō mívē mvá ūdú Rāélē ri jeé má ní ūkú rú rá, ma mí ní ẽzī nga ca ilí ẽzīrī."

19 Lābánā ní 'yozú kīnī, "Á sē ūri jeé 'bá ãzi ní ku, ma ūri sē je mí ní. Lē mî adri má vúgá nōgō, 'í nga ẽzī má ní."

20 Kúru Yōkóbū ní ẽzī ngazú cazú ilí ẽzīrī, 'í je rí Rāélē ri 'í ní ūkú rú, 'bo ilí 'dī'bée índré mî ni gé 'dälé mādāñá, ã'diātāsīyā lē Rāélē ri ambamba.

21 Kúru Yōkóbū ní 'yozú Lābánā ní kīnī, "Á nga ẽzī rī deé gí, 'í sē mávé ūkú, 'bá lēkí laá ūri be."

22 Kúru Lābánā ní 'bá rī pi zīzú ímúzú ūmū ūkú rī jezú rī ã nyangará gá.

23 Āngū rī kā nīj, Lābánā ní ívē mvá ūkú Léyā ri jīzú sēzú Yōkóbū ní, Yōkóbū pi ní lazú ūri be trú.

24 Lābánā ní ívē ãtī'bá Jēlēfā ri sēzú Léyā ní, ã nga rí ūri ní ẽzī ãtī'bá rú.

25 Kā adrii drū 'dínī ū'bútijá rī sī, Yōkóbū ndre 'bá rī Léyā 'i! ūri ní 'yozú Lābánā ní kīnī, "'Í 'o ma 'dínī ãsī? Á nga mí ní ẽzī rī Rāélē ã tā sī, adri 'dínī kuyé? Mí ū'bā mâ mî 'dínī ãsī?"

26 Kúru Lābánā ní 'yozú kīnī, “Bávé mērē nōgó rī, ī mvá ūkú kāyú rī je dr̄idr̄ī, ī íbí mvá ūkú ūdú rī je ndō.

27 Ími adrikí dr̄ī mvá ūkú kāyú rī be caá ú'dú ézīrī ká, ú'dú ézīrī ajē vé rī dē dō gí, 'bâ íbí mí ní mvá ūdú rī sē ndō. Mi gō má ní ézī aži nga ca ilí ézīrī.”

28 Yōkóbū ā'yī rá. Adri caá Léyā be ú'dú ézīrī. Kúru Lābánā ní ívē mvá ūkú Rāélē ri sēzú īri ní ūkú rú.

29 Lābánā sē ívē ātí'bázī Bílā ri ívē mvá ūkú Rāélē ní ātí'bá rú.

30 Yōkóbū pi ni lazú Rāélē be, Yōkóbū lē Rāélē ri Léyā ri ndēé. Yōkóbū gō ézī aži ngaá Lābánā ní caá ilí ézīrī.

Anjī Yōkóbū pi ní tījī Léyā be rī

31 Úpí Múngú kā ndreeé Yōkóbū lē Léyā ri ku, īri ní dr̄ī tīzú Léyā rú'bá gá, zī Léyā vé lētī mvá tīzú rī rá. 'Bo Rāélē adri kú úndó rú.

32 Léyā ní 'a īsúzú, īri ní mvá ágó tīzú, īri ní mvá rī ā rú 'dazú Rübénā 'i.* Íri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú ndre mávé īzāngā gí. Nóni má ágó ni ri ma lē rá.”

33 Íri ní gōzú 'a īsúzú dījī, īri ní mvá ágó tīzú, īri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú yī rá, má ágó ni lē ma ku, gō má ní mvá ágó aži sēé gí.” Íri ní mvá rī ā rú 'dazú Sīmīyónā 'i.†

34 Íri ní kpá gōzú 'a aži īsúzú dījī, īri ní mvá ágó tīzú, īri ní 'yozú kīnī, “Nóni má ágó ni ri ímú adri

* **29:32 29:32 Rübénā:** Rú Rübénā 'dīri vé ífífí, Múngú ndre mávé īzāngā gí. † **29:33 29:33 Sīmīyónā:** Rú Sīmīyónā 'dīri vé ífífí, Úpí ri 'bá yī rá.

má be trú, ã'diātāsīyā á tị nóni ūri ní anji āgō caána." ūri ní mvá rī ã rú 'dazú Lévī 'i.[‡]

³⁵ ūri ní kpá gōzú 'a ãzi ísúzú dījī, ūri ní mvá ágó tịzú, ūri ní 'yozú kīnī, "Nóni ma Úpí Múngú rī íngú rá." ūri ní mvá rī ã rú 'dazú Yúdā 'i.[§] 'Dīri ã vúdrī gé, gō anji tīj kuyé.

30

¹ Rāélē kā ndreé Léyā tị anji Yōkóbū ní gí, ūri ní í'dózú ã'yā 'bāzú ómvúpi Léyā be, ūri ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, "Í sē dō má ní anji ku, mâ drā 'dīsī rá!"

² Yōkóbū ã 'a ve Rāélē ní ūnjí ūnjí, ūri ní 'yozú kīnī, "Ma Múngú 'i, má uga mi mvá tịngárá sī nī?"

³ Rāélē ní 'yozú kīnī, "Mávé ãtī'bá Bílā rī 'dī. Ími lakí ūri be, ã tị rí má ní anji, anji ūri ní tīj rī, ã adri rí anji mávé ni."

⁴ Kúru Rāélē ní ívē ãtī'bá Bílā ri sēzú Yōkóbū ní ūkú rú, Yōkóbū pi ní lazú ūri be.

⁵ ūri ní 'a ísúzú, ūri ní mvá ágónjá tịzú Yōkóbū ní.

⁶ Rāélē ní 'yozú kīnī, "Múngú nī rá, ma ri tā 'o pīrī, yị mávé zìngárá gí, sē má ní mvá ágónjá." Kúru ūri ní mvá rī ã rú 'dazú Dánā 'i.*

⁷ Rāélē vé ãtī'bá Bílā gō 'a ísú dījī, ūri ní Yōkóbū ní mvá ágónjá ūri ni tịzú.

[‡] **29:34 29:34 Lévī:** Rú Lévī 'dīri vé ífífí, úmúngárá. [§] **29:35**

29:35 Yúdā: Rú Yúdā 'dīri vé ífífí, íngúngárá. * **30:6 30:6 Dánā:** Rú Dánā 'dīri vé ífífí, Múngú ri tā lị pīrī.

8 Rāélēní 'yozú kīnī, "Á fū ūmbā ūkpō sī má ómvúpi be, 'bo má aga gí." Kúru īri ní mvá rī ā rú 'dazú Nāfātálī 'i.[†]

9 Léyā kā ndréé 'í tī ku, īri ní ívé ātí'bá Jēlēfā ri sēzú Yōkóbū ní ūkú rú.

10 Léyā vé ātí'bá Jēlēfā ní mvá ágónjá tīzú Yōkóbū ní.

11 Léyā ní 'yozú kīnī, "Má ȳsú drīlé muké gí!" īri ní mvá rī ā rú 'dazú Gádī 'i.[‡]

12 Léyā vé ātí'bá Jēlēfā ní Yōkóbū ní mvá ágónjá īri ni tīzú.

13 Léyā ní 'yozú kīnī, "Ma ȳyīkō sī! Nóni ūkú rī pi 'yo, má ȳsú ȳyīkō gí." Kúru īri ní mvá rī ā rú 'dazú Āsérā 'i.[§]

14 Lókí ī ní rizú anyāngā ūkūnāzú rī gé, Rūbénā 'de mūyú ómvú gé 'dāá, ȳsú pētī ī ní zīj māndārakā* rī, ijī pētī rī sēé 'í éndrépi Léyā ní. Rāélē ní 'yozú ómvúpi Léyā ní kīnī, "'Í sē mī mvópi vé māndārakā rī ā ȳrukō má ní."

15 Léyā ní újázú īri ní kīnī, "Mávé ágó mí ní 'dūyú 'dīri ca drī mí ní kuyé? Nóni 'í lē kpá mā mvópi vé māndārakā 'dūyú drī ni gé kpāá?"

Rāélē ní 'yozú kīnī, "'Í sē dō má ní māndārakā rī rá, ma sē Yōkóbū ri fi mū la mí be ȳnīnjá nōri sī rá."

16 Ündrénjá 'dāri sī, Yōkóbū kā ímví ūgōó ómvú gélésī, Léyā ní fūzú mūzú īri vúgá 'dāá, īri ní

[†] **30:8 30:8 Nāfātálī:** Rú Nāfātálī 'dīri vé ififí, á fū ūmbā ūkpō sī. [‡] **30:11 30:11 Gádī:** Rú Gádī 'dīri vé ififí, drīlé muké.

[§] **30:13 30:13 Āsérā:** Rú Āsérā 'dīri vé ififí, ȳyīkō. ^{*} **30:14 30:14 Māndārakā:** Pētī ī ní zīj māndārakā 'dīri, īri kūyībī, īri kpá sē ī anji tī ȣnī ūndī.

'yozú kĩnĩ, "Ãndrũ 'bâ la mí be ìníñá nõri sĩ. Á je mi mâ mvópi vé mãndärákã sĩ gí." Kúru Yökóbũ pi ní lazú Léyã be ìníñá 'däri sĩ.

¹⁷ Múngú yi Léyã vé zìngárá rá. Íri ní 'a ïsúzú, Íri ní mvá ágó ãzi tizú Yökóbũ ní.

¹⁸ Léyã ní 'yozú kĩnĩ, "Má ní mávé ãtí'bá sëé Yökóbũ ní ūkú rú rí sĩ, Múngú ūfë ma gí." Kúru Íri ní mvá rí ã rú 'dazú Ìsákárã 'i.[†]

¹⁹ Léyã ní gõzú 'a ãzi ïsúzú díi, Íri ní mvá ágó ãzi tizú Yökóbũ ní, anji ãgõ Íri ní tij rí pi cakí ázíyá.

²⁰ Léyã ní 'yozú kĩnĩ, "Múngú së má ní fëfë mûké ni. Nóni má ágó ni ri ma ̃njí rá, ã'diâtäsiyã á tì Íri ní anji caá ázíyá." Íri ní mvá rí ã rú 'dazú Jëbülúnã 'i.[‡]

²¹ Vúdrí ni gé, Léyã ní gõzú mvá ūkú tizú, Íri ní rú ni 'dazú Dína 'i.

²² Kúru Múngú ní Rãélë ã tâ ūsûzú, yi Rãélë vé zìngárá rá, Íri ní drí tizú Rãélë rú'bá gá, zí Rãélë vé lètì mvá tizú rí rá.

²³ Íri ní 'a ïsúzú, Íri ní mvá ágónjá tizú, Íri ní 'yozú kĩnĩ, "Múngú 'du drïnjá má drïgé sї gí."

²⁴ Íri ní mvá rí ã rú 'dazú Yôsépã 'i, § Íri ní 'yozú kĩnĩ, "Lë Úpí Múngú ã së má ní mvá ágónjá ãzi."

Yökóbũ vé ãnyäpá ízú rá

²⁵ Rãélë kã Yôsépã ri tij, Yökóbũ ní 'yozú Lãbánã ní kĩnĩ, "Mí ɔyu ma, á lë mvií gõó 'bëti 'bavé ãngü gé.

[†] **30:18 30:18 Ìsákárã:** Rú Ìsákárã 'dïri vé ífifí, ūfëngárá.

[‡] **30:20 30:20 Jëbülúnã:** Rú Jëbülúnã 'dïri vé ífifí, ̃njingárá.

§ **30:24 30:24 Yôsépã:** Rú Yôsépã 'dïri vé ífifí, Múngú ã së ma ní mvá ãzi.

26 'Í sē mávé ūkú rī pi anjiná rī pi be, ã'diātāsīyā á nga ẽzí rī mí ní kōpi ã tā sī, mí oyu ma, mâ 'de muý. 'Í nī rá á nga mí ní ẽzí rī ambamba."

27 Lābánā ní 'yozú ūri ní kīnī, "'Í yì drī ma ká, mí adri nōgō. Á nī ámá rá, ma nóni ã'bú be, ã'diātāsīyā Úpí Múngú sē má ní tākíri mī tā sī."

28 Lābánā ní gōzú 'yozú kīnī, "'Í lì ngá mí ní lēé mâ ūfē mi ãní rī, ma ūfē mí ní rá."

29 Yōkóbū ní 'yozú ūri ní kīnī, "'Í nī rá, á nga mí ní ẽzí ūkpō sī, má ûtē mívē ãnyāpá rī pi muké.

30 Má ní drī ándúrú ícázú kuyé rī gé, mívē ãnyāpá ízú kuyé, nóni má ní adrií nōgō rī sī, Úpí Múngú sē mí ní tākíri, mívē ãnyāpá ízú kárákará. 'Bo mâ í'dó rí mávé 'bá rī pi ē ūzā koó ngá sī ngötú?"

31 Lābánā ní Yōkóbū ri zizú kīnī, "Ngá mí ní lēé mâ sē mí ní rī ã'di?"

Yōkóbū ní újázú ūri ní kīnī, "Ã sēkí má ní ngá ãzi ku. Mí ã'yī dō tā má ní lēé 'yoó rī rá, ma íco mívē ãnyāpá úcé rá.

32 Ændrū lē mī oyu ma muý mívē ãnyāpá rī pi ãsámvú gé 'dāá, mâ ūpē rí kābilō rú'bá be mī'yīmī'yī, dōku bō'dübō'dū rī pi, ãzini kābilō anji rú'bá be ìnjí ìnjí rī pi, ndrījí rú'bá be bō'dübō'dū, dōku mī'yīmī'yī rī pi má ní. Ngá mí ní ma ūfēzú rī pi adri'bée 'dī.

33 Úmvúlésí mí kādō ãnyāpá mí ní ma ūfēzú rī pi ndreé, mī nī rí ámá 'yozú kīnī, ma tā 'o pīri. Mavé ãnyāpá rī pi ãsámvú gé 'dāá, mí ìsú dō ndrījí rú'bá be mī'yīmī'yī ku ni, dōku bō'dübō'dū

ku ni, dōku mí ísú dō kābīlō anji rú'bá be ịnị ku ni, mi n̄i ámá 'yozú kín̄i má ڻgū mívé ãnyāpá."

³⁴ Lābánā ní 'yozú kín̄i, "Má ã'yī rá. Ā adri s̄u mí ní 'yoó rī tñi."

³⁵ U'dú 'dāri s̄i, Lābánā ní ndrījī āgō rú'bá be gírigírí, dōku bō'dübō'dū rī pi ūpēzú ndrījī ūkú rú'bá be mī'yīmī'yī, dōku rú'bá be bō'dübō'dū rī pi be, kābīlō anji rú'bá be ịnị ịnị rī pi be, sē kōpi ivé anjiná rī pi rikí úcé n̄i.

³⁶ Lābánā pi ní 'dezú muzú ivé anjiná rī pi be rárá rú, kōpi tukí ẽc̄i caá ȳ'dú na, Yōkóbū áwí rií Lābánā vé ãnyāpá rī pi ã'urukō úcé.

³⁷ Yōkóbū ní pẹt̄i ī ní ziij̄ pōpūlā, ālīmón̄i, ȳzini pūlān̄i rī pi vé drít̄i ugazú, ȳri ní kókó'bō ni pi úwúzú kōpi ȳ rú'bá gá s̄i, ȳri ní pẹt̄i rī pi vé drít̄i 'í ní rú'bá ni úwú rī pi ȳgīrīzú kú gírigírí.

³⁸ ȳri ní pẹt̄i rī pi vé drít̄i 'í ní rú'bá ni pi úwú rī pi úsúzú 'bú ãnyāpá rī pi ní rizú yīj̄ mvuzú rī agá, ȳ'diātāsīyā ãnyāpá rī pi ri ímú ī ūlūwā vūrā 'dāri gé.

³⁹ ãnyāpá rī pi kādō ī ūlūwāá pẹt̄i ī ní ȳgīrīí gírigírí rī pi ȣndrēt̄i gé, kōpi anji t̄i rú'bá be gírigírí, dōku mī'yīmī'yī, dōku bō'dübō'dū.

⁴⁰ Yōkóbū ūpē ãnyāpá anjiná 'dī'bée ū'bāá túngú. ãnyāpá mba'bée gí rī pi kādō ī ūlūwāá, Yōkóbū ri kōpi 'bā ãngū ndre muzú Lābánā vé ãnyāpá rú'bá be gírigírí, ȳzini ịnị ịnị rī pi vúgálé rú. Yōkóbū gū ãnyāpá rī pi ȣ'urukō 'bāá túngú 'í ní, úmú kōpi ãnyāpá Lābánā vé rī pi be trú kuyé.

⁴¹ Kādō ãnyāpá rú'bá be mgbúmgbú rī pi ūlūwāá, Yōkóbū ri pẹt̄i 'í ní rú'bá ni úwú rī pi úsú 'bú ãnyāpá rī pi ní yīj̄ mvuzú rī agá ãnyāpá

rī pi ęndrëti gé, kōpi ē ūlūwākí rí ī pëtì rī ā gārā gá.

⁴² 'Bo úsú pëtì rī pi ănyăpá ūkpõ ākó rī pi ęndrëti gé ku. Kúru ănyăpá ūkpõ ākó rī pi adri Lābánā vé ni, rú'bá be mgbúmgbú rī pi adri Yōkóbū vé ni.

⁴³ Tā 'dīri sē Yōkóbū vé ănyăpá ízú kárakará, gō adrií kābīlō be, ăzini ndrīj be kárakará. Gō kpá adrií ătí'bá ūkú rú ni pi be, ătí'bá āgō rú ni pi be, kámīlō pi be, dōngí pi be.

31

Yōkóbū nga ápá Lābánā vé ăngá sī rá

¹ Yōkóbū yi kínī, Lābánā vé anji rī pi ri 'yo kínī, "Yōkóbū 'dū 'bá étépi vé ă'bú ărëvú céré gí. Isú ă'bú 'dīri 'bá étépi vúgá."

² Yōkóbū ndre kpá nóni Lābánā adri 'í be ăyīkō sī sū andúrú rī tñi ku.

³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Yōkóbū ní kínī, "'Í mvi gōo vúlé mí é'bípì pi vé ăngū gé, mívē márité rī pi ăsámvú gé, ma adri mí be trú."

⁴ Kúru Yōkóbū ní ú'dýkó pëzú Räélē pi ní Léyā be, kōpi ē ímúkí 'i Isú vúrā ívé ănyăpá rī pi ní ănyázú rī gé.

⁵ Yōkóbū ní 'yozú kōpi ní kínī, "Á ndre ămi étépi vé adringará má be rī adri sū dr̄idr̄i rī tñi kuyé, 'bo Múngú má étépi vé rī má be trú."

⁶ ămi nñkí rá, á nga ăzí ămi étépi ní ūkpõ sī.

⁷ 'Bo ămi étépi ū'bā mâ mi, újá ngá 'í ní lëé ma ūfëzú rī caá vú be mûdrí. 'Bo Múngú ūtë ma rá, Múngú sē 'o ma ūnjí kuyé.

8 Ími étépi kādō 'yoó, ndr̄íjí mī'yīmī'yī rī pi, 'i ma ūfē ãní, ndr̄íjí rī pi céré anji tī rú'bá be mī'yīmī'yī. Kādō 'yoó ndr̄íjí gírigírí rī pi, 'i ma ūfē ãní, ndr̄íjí rī pi céré anji tī rú'bá be gírigírí.

9 Múngú 'dū Ími étépi vé ãnyāpá dr̄i ni gé sī rá, sē kópi má ní.

10 "Lókí ndr̄íjí rī pi ní rizú ï llūwāzú rī gé, urobi* ūbī ma, á ndre lá'bíjō rī pi rikí ndr̄íjí ūkú rī pi llūwāá, lá'bíjō rī pi á rú'bá gírigírí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū.

11 Málāyíkā Múngú vé rī ní ma zizú urobí agá kínī, 'Yōkóbū!' Má ní á'yīzú, 'Ma nō.'

12 Málāyíkā rī ní 'yozú má ní kínī, 'Í ndre, ndr̄íjí ágō ri'bá ndr̄íjí ūkú rī pi llūwā'bá rī pi á rú'bá céré gírigírí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū, á 'o tā rī'díni, mī'izā kozú, á'diātāsīyā á ndre tā Lābánā ní 'oó mí ní rī pi céré gí.

13 Ma Múngú ándúrú 'i i'daápi mí ní Bētélē gá, vūrā mí ní írā ị'dizú rī gé, mí ní ūyō sōo ẹndréti ní gé rī 'i. 'Í nga fūú ãngū nōri agásī, 'í mu adrií ãngū ï ní mi tizú rī agá.'

14 Rāélē pi Léyā be, kópi ní újázú Yōkóbū ní kínī, "Ngá ãzi 'bá étépi ní ímú kuú 'bá ní ãluñáni 'dāáyo.

15 'Bá étépi ndre 'bā kú sū jākā tīnī. Sē 'bā jeé kána mūfēngā ãkó, 'bá ìsúkí ngá ãzi ãjē 'dīri agá kuyé.

16 Æ'bú† Múngú ní 'dū 'bá étépi dr̄igé sī rī pi

* **31:10 31:10 Urobí:** Urobí 'dīri lū Yōkóbū ní ãnyāpá ìri ní ícō zií Lābánā vúgá rī vé tā. † **31:16 31:16 Æ'bú:** Æ'bú 'dīri ãnyāpá ï ní tījí gírigírí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū Yōkóbū ní rī pi.

ãrẽvú céré 'bávé ni, 'bávé anjinjá rĩ pi be. 'Í 'o tã Múngú ní lũú mí ní rĩ."

¹⁷ Kúru Yōkóbū pi ívé ũkú rĩ pi be, ívé anjinjá rĩ pi be, kópi ní útúzú kámilõ rĩ pi dr̄igé.

¹⁸ Yōkóbū dro ívé ãnyápá rĩ pi muzú 'í ẽndrëti gé s̄i, j̄i kpá ã'bú 'í ní ̄sú Pädänä Äramä gá 'dälé rĩ pi muzú ïnd̄i. 'De muzú 'í étépi Ísákä vúgá ãngū Känánä vé rĩ gé.

¹⁹ Sâ kópi ní muzú rĩ gé, ̄sú Läbánä ri rárá rú, ïri ri ívé kâbïlõ rĩ pi ã 'bí r̄e. Räélë ní étépi vé ngá ï ní údé mungú rú jó ûtëépi rĩ pi ügûzú.

²⁰ Yōkóbū nje 'i muzú kíri, lü Läbánä Äramägú rĩ ní 'yozú kín̄i 'í lë mupum̄ 'dini kuyé.

²¹ Yōkóbū ápá muzú ngá 'í ní ̄sú rĩ pi be céré, ïri ní yïj̄i ãmbúgú dijípi dijí Yüférétä ri zozú, ïri ní 'dezú muzú ãngū ánga rú Gilédä vé rĩ gé.

Läbánä dro Yōkóbū ã vúdr̄i muzú

²² U'dú na ã vúdr̄i gé, lükí Läbánä ní kín̄i, Yōkóbū ápá gi.

²³ Läbánä ní ívé máríté rĩ pi trazú, kópi drokí Yōkóbū ã vúdr̄i caá ú'dú be ézir̄i, kópi cakí Yōkóbū pi ̄sú ãngū ánga rú Gilédä vé rĩ gé.

²⁴ Kúru Mungú ní 'i i'dazú Läbánä Äramägú rĩ ní urobí agá ïnijá 'däri s̄i, ïri ní 'yozú kín̄i, "Í ndre muké, lë mi 'yo tã ãzi ûnjí Yōkóbū ní ku."

²⁵ Läbánä ca muu ̄sú Yōkóbū si ívé gäkū ãngū ánga rú Gilédä vé rĩ gé, Läbánä pi ívé máríté rĩ pi be, kópi mukí kpá adrií ãngū 'däri gé.

²⁶ Kúru Läbánä ní muzú 'yozú Yōkóbū ní kín̄i, "Ngá mí ní 'oó 'dini rĩ ã'di? Mí ū'bä mâ mi 'dini

ã'diâtâsî? 'Í 'dû mávé anji ūkú rî pi ápázú muzú kíri, sû 'bá ïní uruú ẽ'dí gé rî pi tñi ã'diâtâsî?

²⁷ Mí nje mi ápá kíri mâ mì ū'bazú 'dîni ãsî? 'Í lû má ní kuyé ãsî? Ma té mi pë muzú ãyikõ sî, ï té úngó ngo, ï té érî co, ãzini ï té kû'dí co.

²⁸ 'Í së á ndru mávé anji ūkú rî pi ẽ tì kuyé ãsî, ãzini 'í së á ndru kôpivé anjinâ rî pi ẽ tì kuyé ãsî? Tâ mí ní 'oó 'dîri tâ azakaza vé ni.

²⁹ Ma Lâbánâ 'i, ma ūkpõ be, ma té ícô mi 'o ūnjí rá, 'bo té ïnjijá rî sî, Mungú mí étépi vé rî 'yo má ní kînî, mâ ndre muké, lë mâ 'yo tâ ãzi ūnjí mí ní ku.

³⁰ Á nî rá, 'í lë mi újá gôó mí étépi vúgá, 'bo mí ūgû mávé ngá ïní údé rií ïnjijí mungú rú rî pi rá ã'diâtâsî?"

³¹ Yôkóbûní újázú kînî, "Á 'o ūrî sî, ã'diâtâsîyâ má ūsû mi mivé anji ūkú rî pi upa má drîgê sî rá.

³² Mí ïsû dô mivé ngá ïní údé rií ïnjijí mungú rú rî 'bá ãzi vúgá nôgô rá, ã 'dîkí 'bá 'dîri drââá rá. 'Í ndâ mivé ngá rî 'bavé măríté rî pi ẽndréti gé nôgô. Mí ïsû dô rá, 'í 'dû muzú." Yôkóbû nî 'yozú kînî, Râélê ūgû étépi Lâbánâ vé ngá ïní údé rií ïnjijí mungú rú rî nî 'dîni kuyé.

³³ Kûru Lâbánâní fizú ngá rî ndâzú Yôkóbû vé gâkû agá, ãtî'bá ūrî ūkú rú rî pi vé rî agá, ãzini Léyâ vé rî agá, 'bo ïsû ngá rî kuyé. Kâ ïfûú Léyâ vé gâkû agá 'dâásî, gô fíí Râélê vé gâkû agá.

³⁴ ïsû ãkûdê Râélê 'dû ngá ïní údé rií ïnjijí mungú rú rî pi zûú lâ'bú ïní 'bâá kámilô úgóró gá rî agá, úrî drî ni gé. Lâbánâ ndâ ngá gâkû agá 'dâlê rî pi ã 'a céré, ïsû ngá ïní údé rií ïnjijí mungú rú 'dîri kuyé.

35 Rãélẽní 'yozú étépiní kĩnĩ, "Má étépi, mî 'a
ã ve máníku, má íco ngaápá tuú mí ɻendreti gé
ųryū sîku, ã'diätašyâ á ndre nõõmbãá ú'dúgí."
Lãbánã ndãngá íní údêrií ɻinjyí mungú rîpi tí,
isúkuyé.

36 Yôkóbû ã 'ave rá, ïriní 'yozú Lãbánãní kĩnĩ,
"Ngá mání 'oó ūnjírî ã'di? Tâ ūnjímání 'oó mí
ní ɻinjuzúmávú sîrî ã'di?

37 Nóni índãngámavérîpi ã 'acrégí, ngá
mivémíníisú 'dîgérá rî ã'di? Mí í'dúkôpi 'bâá
mavémárítérîpi ɻendreti gé, ãzini mivérîpi
ɻendreti gé, kôpi ã'acokírî 'bavé tâ ãsámvumí
be.

38 "Má adri nónicaámíbe ílí pükú ɻirî. Mivé
kâbîlõrîpi ndrîjirîpi be í'békianji kuyé. Ánya
mivékâbîlõágó ãluñjáni kuyé.

39 ɻubûgôci dômivékâbîlõ, dôku ndrîjî, ájî ãvû
niséemíníku, marî ãrigóni ûfëma'i. ɻugûkî
dômivékâbîlõ, dôku ndrîjî ɻutûsî, dôku ïnîsî, mi
ri 'yo mâmâ ûfëmíní ãrigóni, marî ãrigóni ûfë
míní ãnyapámavérîpisî.

40 Ári míní ãzíngaá ɻutûkoópi gbírlírî agá,
ãzini ãngûigbeépi igbegberî agá, ɻinjásî, áko
ú'dúku.

41 Má adri mivé 'bëtî ãsámvumécaá ílí pükú
ɻirî. Ánga míní ãzícaá ílí mudrîdrîni sù, mî
sêrímánímivéanji ūkú ɻirî 'dî'bée, ãzini ánga
míní ãzícaá ílí ázýá, mîsêrímáníkâbîlõ, ngá
míníkôdôlêzúma ûfëzúrî, míújácaávúbe
mudrî.

42 Mungúmá étépi ãbûramâvé rî, ãzini
Mungú ïsákâníruúru rî ãadrité dômabe trû

ku, ádarú mi té ma pē muzú drí be ule. 'Bo Múngú ndre ̑izāngā má ní nyaá rī rá, Múngú n̄ ēzí má ní ngaá ūkpō s̄i rī rá, ko mâ ̑izā rá. ̑Inijá rī s̄i, átá mí dr̄igé ūkpó ūnjí mí ní 'oó rī s̄i."

⁴³ Lābánā ní újázú Yōkóbū ní kīnī, "Anji ūkú 'dī'bée mávé ni, ãnji kōpi ní tī 'dī'bée mávé ni, ãnyāpá rī pi kpá mávé ni. Ngá mí ní ndreeé 'dī'bée ̑arēvú cérē mávé ni. Ma ã'di 'o mávé anji ūkú 'dī'bée ní, ãzini ma ã'di 'o anji kōpi ní tī rī pi ní?"

⁴⁴ Mí ímú, 'bá rukí ūndī 'bâ ãsámvú gé s̄i mí be, lē 'bâ drōkí írā use use ni pi rizú ūndī 'bá ní ruyú mí be 'dīri vé tā ígázú ãní."

⁴⁵ Kúru Yōkóbū ní írā ̑ambúgú ni í'dúzú i'dízú.

⁴⁶ Iri ní 'yozu ívé mārité rī pi ní kīnī, "̑Imi ūkūnākí írā ijí drōó vūrā ãlu gé." Kōpi ní kúru írā ūkūnāzú ijízú drōzú vūrā ãlu gé, Lābánā pi Yōkóbū be, kōpi áwíkí ínyá nyaá írā ï ní drōó rī ã gārā gá.

⁴⁷ Lābánā ní vūrā rī ã rú 'dazú Jēgárā Sāhādútā,[‡] Yōkóbū 'da ívé rī Gälédā.

⁴⁸ Lābánā ní 'yozu Yōkóbū ní kīnī, "Írā ï ní drōó 'dīri, ãri ūndī 'bá ní ruyú mi be rī vé tā ígázú ãní." Tā 'dīri sē ï ní ãngū rī ã rú 'dazú Gälédā ãní.

⁴⁹ Lābánā ní kpá 'yozu kīnī, "Írā ï ní drōó 'dīri lū kīnī, 'bá kādō ayií, Úpí Múngú ã 'bā mí rizú 'bā ndrezú." Kúru ï ní vūrā rī ã rú 'dazú Mísipā.

⁵⁰ Lābánā ní kpá gōzú 'yozu kīnī, "Í 'o dō mávé anji ūkú rī pi ūnjí, dōku 'í gō dō ūkú ̑urukō'bée

[‡] **31:47 31:47 Jēgárā Sāhādútā:** Rú Jēgárā Sāhādútā ãzini rú Gälédā 'dī'bée vé ífífi írā ï ní drōó tā ígázú ni.

jeé, 'bá ãzi dō 'bá ãsámvú gé tā rī ndreépi ni
'dãáyo drãáãsíyã, Mungú ndre tā 'bavé mí be rī
gí."

⁵¹ Lâbánã ní kpá gôzú 'yozú Yôkóbû ní kînî, "Í ndre írâ ï ní drôó 'dîri, 'í ndre írâ ï ní i'dîj 'bâ ãsámvú gé mí be 'dîri.

⁵² Írã ī ní drõó 'dĩri, ãzini írã ī ní i'dij 'dĩri, kôpi së 'bâ ũndî 'bá ní rụú mí be 'dĩri ã tâ ígá ãní. Mái icó agaá írã ī ní drõó 'dĩri dr̄igé sî müú mi 'oó ũnjí ku, mí icó kpá agaá írã ī ní drõó 'dĩri dr̄igé sî, ãzini írã ī ní i'dij 'dĩri dr̄igé sî ímú ma 'oó ũnjí ku.

⁵³ Múngú Ăbûrámā vé rī, Múngú Nâhórā vé rī, Múngú kôpi étépi vé rī, ã lì tã 'bávé mí be rī nñ."

Kúru Yōkóbū ní ūyō sōzú 'í étépi Ísákā vé
Múnqú īnjíi īnjí rī ā rú sī.

⁵⁴ Yōkóbū ní rōbōñō zāzú ángū ánga rú rī gé
'dälé, zi ívé máríté rī pi ímú ínyá nyangará gá.
Köpi kâ ínyá rī nyaá gí, köpi áwíkí laá ínijá 'däri
sí 'dälé.

⁵⁵ Kā muý adrií drý ū'bútiŋá rí sī, Lābánā ní
ívé anji ūkú rí pi ęzizú, īri ní kpá kópivé anjiŋá
rí pi ęzizú, īri ní tākíri sēzú kópi ní. īri ní kúru
mvizú gōzú 'běti.

32

Yōkóbū lē ūvē ūsámvú ñ adri Isōwū be muké

¹ Yōkóbū ní kpá ngazú ẽc̄i dr̄igé, mālāyíkā Múnqú vé r̄i pi ní ímúzú ūri ísúzú.

² Yōkóbū kā kōpi ndréé, īri ní 'yozú kīnī, "Vūrā nōri Múngú vé ni." īri ní vūrā rī ā rú 'dazú Māhānāyímū.*

³ Yōkóbū ní 'bá үrүkö pēzú muzú dr̄idr̄i 'í édr̄ipi Isōwū vúgá Sēyírī gé, āngū Ūdómā vé rī gé.

⁴ īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "İmi lūkí mávē āmbúgú Isōwū ní 'díni, 'Ma mívē ātī'bá, má adri Lābánā vúgá 'dälé cīmgbá ícázú āndrū sī.

⁵ Ma tí be, dōngí be, kābīlō be, ndr̄ijí be, ātī'bá āgō rú ni pi be, ātī'bá ūkú rú ni pi be. Āmbúgú mávē rī, á pē 'bá 'dī'bée muzú mí vúgá, lē mī 'bā ēsī muké má ní.'

⁶ 'Bá Yōkóbū ní pēé rī pi kā ī újá īgōó Yōkóbū vúgá nōlé, kōpi ní 'yozú īri ní kīnī, "'Bá cakí mí édr̄ipi Isōwū vúgá 'dälé rá, nóni īri ri ímú mí vúgá nōlé, kōpi ri ímú āgō mūdūrūlū sū pi be."

⁷ Yōkóbū kā tā 'dīri yīj, ūr̄i fū īri ambamba. īri ní 'bá ívē rī pi awazú vūrā sī īrī, awa kpá kābīlō rī pi, ndr̄ijí rī pi, tí rī pi, kāmīlō rī pi be vūrā sī īrī īrī.

⁸ Yōkóbū үsū kīnī, "Isōwū ímú dō ẽ'dí 'dīj ngūlūmū ālu rī be, ngūlūmū āzi rī ā ápá rí rá."

⁹ Kúru Yōkóbū ní Múngú ri zizú kīnī, "Á, Múngú má étépi Ūbūrámā vé rī, Múngú má étépi ūsákā vé rī, Úpí Múngú 'yoópi má ní, 'Í mvi gōo vúlé ímivé āngū gé, mívē māríté rī pi vúgá, ma ímú sē mi adri ngá be ambamba rī."

* **32:2 32:2 Māhānāyímū:** Rú Māhānāyímū 'dīri vé ífifí, ngūlūmū īrī. Yōkóbū vé 'bá rī pi sīkī ívē gākū vūrā Yōkóbū ní mālāyikā rī pi isúzú rī gé.

¹⁰ Ma ãtí'bá mívé ni, ésí múké míní 'bää mání, ãzini tã míní 'oó mání 'dïri, má ícõ ãní bãku. Mání Yárídéní rï zongárá gá, ngá má drígé rï 'yéñjá túré, 'Bo nóni ma 'bá be ngúlúmû ūrï.

¹¹ Á Úpí, 'í pa ma má édrípi Isöwü drígé sî, ma ri 'o ūrï sî ūrï sî, ã'diätsiyâ ūrï ri ímú ë'dí 'dî má be, mávé ūkú rï pi be, ãzini mávé anjiñá rï pi be.

¹² 'Bo mí kínî, ádarú mi ímú sê ma adri ngá be ambamba, ãzini mi ímú sê mávé úyú ri ízú kárakará sû cínyáfâ vügá 'dïri tñi, ícokí lâá bãku."

¹³ Înijá 'däri sî, Yökóbü áwí laá 'dälé, í'dû ngá ívë rï pi ã үrukö sêé édrípi Isöwü ní fefë rú.

¹⁴ Ngá ūrï ní í'dû sêé rï pi, ndrïjí ūkú rï pi mûdûrûlû ūrï (200), ndrïjí ägô rï pi pükû ūrï (20), kâbïlô ūkú rï pi mûdûrûlû ūrï (200), kâbïlô ägô rï pi pükû ūrï (20),

¹⁵ kámïlô ūkú rï pi pükû na (30) ẹnjipíi be, tî ūkú rï pi pükû su (40), tî ägô rï pi mûdrï (10), döngí ūkú rï pi pükû ūrï (20), döngí ägô rï pi mûdrï (10).

¹⁶ Yökóbü awa ívë ãnyápá rï pi sêé ívë ãtí'bá rï pi drígé, kôpi rikí úcé nî. Ūrï ní 'yozú ãtí'bá rï pi ní kínî, "Îmi 'dekí müý má ẹndrëti gé sî drïdrï, îmi awakí ãnyápá rï pi, kôpi ã adrikí âsámvú sî."

¹⁷ Ūrï ní 'yozú 'bá ãnyápá jî'bá drïdrï rï pi ní kínî, "Má édrípi Isöwü ísú dô îmi, zî dô îmi, 'Îmi 'bá ã'di vé ni pi,' ãzini 'yo dô 'Îmi ri mü ngôlé, ãnyápá îmi ní rií jîjí müzú îmi ẹndrëti gé 'dî'bée ã'di vé ni?'

¹⁸ Îmi 'yokí ūrï ní, 'Ãnyápá rï pi mívé ãtí'bá Yökóbü vé ni. Îsê ãnyápá nô'bée ímúzú ívë

ãmbúgú Ísōwūní fēfē rú, īri ri ímú 'bâ výdr̃í gé vúlé 'dī' dī.' "

19 Īri ní kpá 'yozú 'bá ãnyāpá jí'bá 'de'bá dr̃idr̃í r̃i pi ã výdr̃í gé r̃i pi ní, ãzini 'de'bá 'dī'bée ã výdr̃í gé r̃i pi ní үrukó'bée be kíñi, "Īmi ïsúkí dō Ísōwūní, īmi 'yokí īri ní tā ãlu ãlu má ní té 'yoó īmi ní r̃i.

20 Īmi lükí Ísōwūní 'yozú kíñi, ádarú īrivé ãtí'bá Yōkóbū ri ímú ïmi výdr̃í gé vúlé 'dī' dī." Yōkóbū үsү 'í ési agá 'dāá kíñi, ngá 'í ní sēé 'í édr̃ipí Ísōwūní fēfē rú 'dī'bée, īri sē ési ni ri adri ãní 'í ní muké. 'í kādō caá vú ni gé 'dāá, sâ ãzi s̃i, īri icó 'i é'yí rá.

21 Kúru Yōkóbū pē ngá 'í ní lēé sēé fēfē rú édr̃ipí ní r̃i pi mužú dr̃idr̃í, 'Bo ïnïnjá 'dāri s̃i, áwí laá vürä 'dāri gé.

Yōkóbū pi fukí ūmbā Múngú be kúpé s̃i

22 ïnïnjá 'dāri s̃i, Yōkóbū ní ívē ūkú īr̃i 'dī'bée 'duzú, ívē ãtí'bá ūkú rú īr̃i r̃i pi be, ívē anji ãgō muždr̃í dr̃i ni ãlu r̃i pi be, īri ní yïj Jābókī r̃i zozú kôpi be.

23 Kôpi kâ yïj r̃i zoó álé 'dāá, výdr̃í ni gé, Yōkóbū ní 'i újázú gõzú vúlé. īri ní ívē ngá r̃i pi ãrëvú pëzú mužú céré yïj r̃i gé álési.

24 Kukí īri kú vúlé 'dālé ó'dûkûlé. Ágó ãzi ímú ūmbā fufú īri be kúpé s̃i, kôpi fukí ī ïñi be rā cîmgbá cazú ү'bútiñá gá.

25 Ágó r̃i kâ ndreé 'í ndë Yōkóbū ã ūkpõ kuyé, īri ní Yōkóbū ã үlügbé sîzú ãtruzú.

²⁶ Ágó rīní 'yožú kīnī, “Í ku mā mu, a'diätašiyā āngū rī ówú gí.” Yōkóbū ní újázú ūnī kīnī, “Í sē dō má ní tākíri kuyé, á ku mi muýku.”

27 Ágó rí ní ūri zjzú kñi, "Mî rú ã'di 'i?" ūri ní újázú kñi, "Mâ rú Yôkóbû 'i."

²⁸ Ágō rīní 'yozú kīnī, "Zìkí nóni mī rú Yōkóbū 'i ku, ī mī rú zì Ūsérélē, † ã'diātāsīyā 'í fū ūmbā kúpé sī Múngú be, àzini àgō rī pi be, 'í ndē kópi ã ūkpō rá."

²⁹ Yōkóbūní 'yozú ūri ní kīnī, "Í lū mī rú má
ní." Ūri ní újázú kīnī, "Ngá mī ní lēzú mā rú n̄jzú
rī ã'di?" Ūri ní kúru tákíri sēzú Yōkóbūní.

³⁰ Yōkóbū ní vūrā rī ā rú 'dazú Pēnýélē,‡ ūri ní 'yozú kīnī, "Á ndre Múngú ā rú'ba gí, á drā kuyé, ma ídri rú."

31 Ɂtú rí kã rií ífúú, Yōkóbū fū Pēnýélē agásí, ri muú Ɂdú ãlu drígé, ã'diātásiyā Ɂlúgbé ni âtrū 'i gí.

³² Tā 'dīri sē cīmgbá ícázú ândrū sī, 'bá Ísérélē vé rī pi nyakí ̄súbāá ūlúgbé rú'bá gá rī ku, ã'diâtásiyā ī ní Yōkóbū ã ūlúgbé sii âtrūú rī sī.

33

Yōkóbū pi ̄súkí ī ̄sōwū be

¹ Yōkóbū kā muý 'î dr̄i ingaá ʉru, ndre Isówʉ ri imú ívé ágõ mǔdùrʉlʉ su r̄i pi be, ñri ní anjiná

rī pi acozú sēzú Léyā vúgá, Rāélē vúgá, ãzini ívé ãtí'bá ūkú rú rī pi vúgá.

² Ætí'bá ūkú rú rī pi ívé anjiná rī pi be, kōpi 'dekí dr̄idr̄i, Léyā pi ívé anjiná rī pi be, 'dekí kōpi vúgá sī, Rāélē pi Yōsépā be, 'dekí vúlé.

³ Yōkóbū ní agazú muzú dr̄idr̄i, kā caá édrípi vúgá 'dāá, īri ní kūmūcí ūt̄izú, ővū 'î dr̄i sīj nyōókú gé 'dāá vú be ézīrī.

⁴ Isōwū ní njuzú muzú Yōkóbū vúgá 'dāá, īri ní īri u'dezú eziżú bēdr̄i sī, īri ní īri ã umbe ndrāzú dr̄i sī, īri ē tī ndruzú. Kōpi ní í'dozú ngozú.

⁵ Isōwū kā 'î dr̄i ingaá үru, īri ní ūkú rī pi ndrezú anjiná rī pi be, īri ní Yōkóbū ri zizú kīnī, "Bá mí be 'dī'bée ã'di pi?"

Yōkóbū ní újázú kīnī, "Anjiná nō'bée Mungú ní sēé ívé ési múké rī sī mívé ãtí'bá ní rī."

⁶ Kūru ãtí'bá ūkú rú rī pi ívé anjiná rī pi be, kōpi ní cazú Isōwū vúgá 'dāá, kōpi ní kūmūcí ūt̄izú, ővūzú ī dr̄i sīzú nyōókú gé 'dāá.

⁷ Kōpi ã vúdr̄i gé, Léyā pi ívé anjiná rī pi be, kōpi ní kūmūcí ūt̄izú, ővūzú ī dr̄i sīzú nyōókú gé 'dāá. Yōsépā pi ní kpá cazú Rāélē be, kōpi ní kpá kūmūcí ūt̄izú, ővūzú ī dr̄i sīzú nyōókú gé 'dāá.

⁸ Isōwū ní Yōkóbū ri zizú kīnī, "Tā mí ní anyāpá má ní isū 'dī'bée ɬpēzú ímúzú rī ã'di?"

Yōkóbū ní 'yozú īri ní kīnī, "Āmbúgú mávé rī, má ɬpē kōpi, mī 'bā rí ési múké má ní."

⁹ Bo Isōwū ní 'yozú kīnī, "Má édrípi, ma ngá be ambamba, ngá mívé 'dī'bée, 'í rū kōpi ã adrikí mívé ni."

¹⁰ Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Kuyé! 'Í 'bā dō ési múké má ní rá, mí é'yī fēfē má ní sēé mí ní

nõ'bée. Mí ní ma é'yí ési be céré rī sī, á ndre mî ẽndrëti índré sū má ní Múngú ẽ ẽndrëti ndreeé rī tñi.

¹¹ Lë mî é'yí ngá má ní ijí sëé mí ní nõri, ã'diâtásiyä Múngú 'bã ési mûké má ní, së má ní ngá má ní lëé rī pi ãrëvú céré gí." Yôkóbû si Isôwû ri ūkpõ sī, ȳdû ni, Isôwû ã'yí ngá rī pi rá.

¹² Kúru Isôwû ní 'yozú kïnî, "Bá 'dekí mûú mí be trû, ma 'de drïdrï."

¹³ 'Bo Yôkóbû ní 'yozú ïri ní kïnî, "Ãmbúgú mávé rī, 'í ndre, anjinâ mávé rī pi drï nyirinjâ, mávé ndrii rī pi, tî rī pi be, kôpivé anjinâ kpá drï nyirinjâ. Drokí dõ kôpi muzú ūkpõ sī ú'dû ãlu agá, kôpi ūdrâ céré.

¹⁴ Æmbúgú mávé rī, lë mî 'de muzú drïdrï, ma ãtí'bá mívë ni, ma mû anjinâ rī pi be, ãzini ãnyâpá rī pi be mâdâ mî vûdrï gé sî, ma mû mi ïsû Sëyirî gé 'dâlé."

¹⁵ Isôwû ní 'yozú kïnî, "Lë mâ ku mávé ãgõ Ȅrukô'bée kú mí vûgá nõgô."

Yôkóbû ní 'yozú kïnî, "Adri 'dîni ku, ãmbúgú mávé rī, lë mî 'bã drï ési mûké má ní kâ."

¹⁶ Kúru ú'dû 'dâri gé, Isôwû ní 'i újázú gôzú vûlé Sëyirî gé 'dâlé.

¹⁷ 'Bo Yôkóbû 'de ívë rî mûú Sûkótô gá, ãngû Pâdânâ Ærámâ vé rî gé, ïri ní jó sizú 'í ní, ãzini ïri ní ápâlâ 'bezú ívë ãnyâpá rî pi ní. Së ï ní vûrâ rî ã rû 'dazú Sûkótô ãní.*

¹⁸ Kúru Yôkóbû ní ngazú fûzú ãngû Pâdânâ Ærámâ vé rî agásî, ïri ní cazú kûrû Sêkémë vé

* ^{33:17} ^{33:17} Sûkótô: Sôkótô vé ífifí ápâlâ.

rī gé, ãngū Kānánā vé rī agá, ca 'dälé muké. Íri ní ívé gákū sizú vürä 'däri gé, sị gákū rī kürú rī gé ãmvélésila.

¹⁹ Yökóbū je nyöökú 'í ní gákū rī sizú rī anji Hämórä vé rī pi vúgá, Hämórä ri Sékémē vé étépi, ūfē mūfengā fífí ẽnjíípi ẽnjíenjí ni mündürülű alu.

²⁰ Íri ní vürä röbönjö zazú ni sizú, Íri ní rú ni 'dazú Ëlï Ëlóyï Ísérélë.†

34

Rükí Dínä ri lazú Íri sī ūkpō sī

¹ Ü'dú alu, Dínä mvá ūkú Léyä ní tiý Yökóbū ní rī mü anji ūkú adri'bá ãngū 'däri agá rī pi vúgá.

² Sékémē kā müü Dínä rī ndreeé, Íri ní Dínä ri ruzú lazú Íri sī ūkpō sī. Sékémē ri Hämórä Híví adriipi dríkoma rú vürä 'däri gé rī vé mvá.

³ Sékémē 'bä ésí kú Yökóbū vé mvá ūkú Dínä drígé, lë mvá ūkú rī ambamba, ri mvá ūkú rī ní tā muké ni átá.

⁴ Sékémē ní 'yozú étépi Hämórä ní kíní, "Í je mvá ūkú 'diri má ní ūkú rú."

⁵ Yökóbū kā yiý kíní Sékémē rü ívé mvá ūkú Dínä ri lazú ūkpō sī, ívé anji ãgō rī pi drí ri anyápá rī pi úcé ásé agá 'dää'dä, Yökóbū újí kíri, 'yo tā ãzi kuyé, címgbá kópi ní ímvízú īgözú 'bëti rī gé.

⁶ Kúru Sékémē étépi Hämórä ní müzú átázú Yökóbū be ãjë mvá ūkú rī vé rī ã tā sī.

† 33:20 33:20 Ëlï Ëlóyï Ísérélë: Ëlï Ëlóyï Ísérélë vé ífífí, Mungú Ísérélë rī pi vé rī.

7 Anji Yōkóbū vé rī pi kâ tā 'i ngaápi 'dīri yíjí, kópi ní ímúzú ásé agá 'dāásí 'bëtì. Tā 'dīri sē kópi ní ūnji, kópi ã 'a ve ãní ūnjí ūnjí, ã'diätsiyā Sēkémē 'o tā dr̄injá sēépi ni 'bá Ísérélē vé rī pi ãsámvú gé, la mvá ūkú Yōkóbū vé rī sī, 'o tā ï ní kôdô ícó 'oó ku ni.

8 Hämórā kā ímú Yōkóbū ri ndreé, ïri ní 'yozú Yōkóbū ní, ãzini Yōkóbū ẹnjipíjí ní kíní, "Mávé mvá Sēkémē 'bā ési mívé mvá ūkú Dína dr̄igé. Mí sē ïri jeé Sēkémē ní ūkú rú.

9 Lē 'bâ jekí 'bâ 'bâ ãsámvú gé sī jeje. Ími sēkí ïmivé anji ūkú jeé 'bá ní, 'bâ kpá 'bávē anji ūkú sē je ïmi ní.

10 Ími adri 'bâ ãsámvú gé nõgó, ïmi ícó adri vûrā ïmi ní l  e r   gé rá. Ími adri ãng   r   agá, ïmi ngá   zi, ïmi ny  k     s   je ãng   r   agá rá."

11 Kúru Sēkémē ní 'yozú Dína étépi ní, ãzini Dína édrípijí ní kíní, "L   ïmi 'b  k   ési m  k   má ní, ng   ïmi ní zi   má v  g   r  , ma s   ïmi ní rá.

12 Ími l  k   má ní   j   r   ã v  g  , ãzini ng   ïmi ní l  e r  , ma íc   ūf   ïmi ní rá. L   ïmi sēkí mvá ūk   r   má ní ūk   r  ."

13 Sēkémē ní Dína ri ry   laz   ūkp   s   r   s  , s   anji   g   Yōkób   vé r   pi ū'b  k   Sēkém   pi    mi étépi Häm  r   be.

14 K  pi 'yok   Sēkém   pi n   ét  pi be k  n  , "'B     c  k   'b  v   éomv  p   s  é jeé   g     n     g  l  l   ni    t   liší kuy   r   n   ku, ã'diätsiy   ïri adri 'b   n   dr  inj   r  ."

15 'B   l  k   'yo   ïmi n   'd  ni, l   ã úl  k     g   ūmiv   r   pi ã   g  l  l      t   rá, ïmi adrikí r   s   'b   t  ni.

16 Kúru 'bâ 'bávé anji ūkú sē je īmi ní rá, 'bâ kpá ícó anji ūkú īmivé rī pi je rá. 'Bâ adri īmi āsámvú gé, 'bâ adri īmi be ngá âlu.

17 'Bo īmi ã'yïkí dō īmî ágélé ē tì sëé úlî kuyé, 'bâ 'bá ómvúpi Dínâ ri 'dû, 'bâ 'de muzú rá."

18 Hämórâ pi mvópi Sëkémë be, ã'yïkí tâ kôpi ní 'yoó 'dîri rá.

19 Kêrîmvá Sëkémë ri, īnjikí īri agaá rá étépi vé 'bëtî ásámvú gé 'dâá, iza sâ kuyé, 'dû tâ ī ní 'yoó 'dîri ngaá rá, ã'diâtâsïyâ lê Yökóbû vé mvá ūkú Dínâ ri ési be céré.

20 Kúru Hämórâ pi mvópi Sëkémë be, kôpi ní 'dezú muzú īvé kûrû rî vé këétîlé gá 'dâá, kôpi mukí átá ī ògüpïj kûrû agá 'dâá rî pi ní.

21 Kôpi ní 'yozú kínî, "Ägõ nô'bée ūndî 'bávé ni. Lë kôpi ã adrikí ängû 'bávé rî agá nôgô, kôpi ã uzikí ngá ängû rî agá nôgô. Ängû rî kôpi ní ämbúgû. 'Bâ ícó kôpivé anji ūkú je rá, kôpi ícó 'bávé rî pi je rá.

22 'Bo 'bávé ägõ rî pi ã'yïkí dô ī ágélé ē tì sëé úlî rá sû kôpivé rî tñi, kúru 'bâ 'dî'bée ícó adri 'bâ ásámvú gé nôgô rá, 'bâ adri kôpi be ngá âlu.

23 'Bo 'bá 'okí dô 'dîni, änyäpá kôpivé rî, äzini ngá kôpivé rî pi ärêvú céré adri 'bávé ni. Lë 'bâ ã'yïkí tâ kôpi ní 'yoó rî, kôpi ã adrikí rí 'bâ ásámvú gé nôgô."

24 Ägõ mu'bá kûrû rî vé këétîlé gá 'dâlé rî pi ärêvú céré ã'yïkí tâ Hämórâ pi ní 'yoó mvópi Sëkémë be rî rá, äzini ägõ kûrû agá rî pi ärêvú céré sëkí ī ágélé ē tì úlî rá.

Dínâ édrîpïj mukí ë'dî 'dîj 'bá Sëkémë vé rî pi

be

²⁵ Kôpi kâ úlíngárá rĩ vé ãzó taá caá ú'dú na, vúdrí ni gé, Yõkóbû vé anji ãgõ ūrî Sîmîyónâ pi Lévî be, Dînâ vé édrípîj, kôpi ní îlî ãco ãco ni pi u'duzú, kôpi ní muzú ãgõ kûrû agá rĩ pi ú'dízú ūdrâzú cérê.

²⁶ Kôpi ūsökí Hâmórâ pi mvópi Sêkémë be îlî ãco ãco 'dî'bée sî ūdrâa rá. Kôpi ísekí Dînâ ri Sêkémë vé jó agá 'dâásî, kôpi jikí ūri muzú ūndî.

²⁷ Yõkóbû vé anji ãgõ urukö'bée ní cazú ãvû rĩ pi ã gârâ gá 'dâá, kôpi ní ngá kûrû agá rĩ pi alizú, ã'diâtâsîyâ rukí kôpivé ómvúpi lazú kûrû 'dâri agá.

²⁸ Kôpi alikí kâbîlõ rĩ pi, ndrîjí rĩ pi, tî rĩ pi, döngí rĩ pi, ngá kûrû agá rĩ pi ãrêvú cérê, ãzini kôpi alikí ngá kûrû rĩ gé ãmvélésila ásé agá rĩ pi ãrêvú cérê.

²⁹ Kôpi u'dukí ã'bû kûrû agá rĩ pi ãrêvú cérê, kôpi urukí ūkú rĩ pi anjinâ rĩ pi be jií muzú ūndî.

³⁰ Kûru Yõkóbû ní 'yozú Sîmîyónâ pi ní Lévî be kînî, "Nóni ūmi íjikí tâ ūnjí má drîgé gó, ūmi sêkí 'bá Kânánâ vé rĩ pi, ãzini 'bá Pêrizí vé ãngû nôri agá rĩ pi ndrekí ma ūnjí. 'Bavé kâlafe mâdâñáñá, kôpi úmukí dô ë'dí 'dij 'bá be, kôpi 'bâ ú'dí ūdrâ 'bá mávé 'bëtî ãsámvú gé rĩ pi be cérê."

³¹ Kôpi ní újázú ūri ní kînî, "'Í lë ã 'du 'bá ómvúpi ri 'bâá sû ūkú adriípi őwû rû ni tîni?"

35

Yõkóbû újá 'i gôó Bëtélê gá

¹ Kûru Mungú ní 'yozú Yõkóbû ní kînî, "'Í nga, 'í mu adrií Bëtélê gá. 'Í si vûrâ rôbôñô zazú ni

Múngú ní vūrā 'dāri gé. Múngú 'dīri ándúrú 'i i'daápi mí ní sâ mí ní ápázú mí édrípi ḥsōwū sī rī gé rī 'i."

² Kúru Yōkóbū ní 'yozú ívē 'bá 'bētī ãsámvú gé rī pi ní, ãzini 'bá mū 'bá ūrā be trú rī pi ní kīnī, "Lē ūmí ú'békí ngá ī ní údé rií ūnjījí múngú rú 'dī'bée ãmvé, ūmi ūjīkí ūmi ícá uletere, ūmi úsukí bōngó ule ni pi áyu.

³ Ūmi ímúkí, 'bá 'dekí muzú Bētélē gá, vūrā úmvúlési má ní muzú vūrā rōbōñō zāzú ni sīzú Múngú ní rī gé, Múngú 'dīri ándúrú mávé zīngará yiípi sâ má ní ūzāngā nyazú rī gé rī 'i. Ri adrií má be trú vūrā má ní ecízú rī pi agásī."

⁴ Kúru kōpi ní ngá ī ní údé rií ūnjījí múngú rú rī pi i'dúzú cérē sēzú Yōkóbū ní, kōpi ní kpá kālákala ívē rií ū'yījí bī gé rī pi ūtrūzú sēzú ūri ní. Yōkóbū ní 'bú gazú ngá 'dī'bée sīzú ãní pēti ãmbúgú ūnyinjá Sēkémē gá rī ã ndúgé.

⁵ Yōkóbū pi kâ rií mūyú ívē 'bá 'bētī ãsámvú gé rī pi be, Múngú sē ūrī fií 'bá kūrú agá rī pi eši agá ambamba, sē kōpi drokí Yōkóbū pi ã vúdrī kuyé.

⁶ Yōkóbū pi ní cažú ívē 'bá 'bētī ãsámvú gé rī pi be kūrú Lúzī vé rī gé. Kūrú 'dīri ūnóni zì Bētélē, ūri ãngū Kānánā vé rī agá.

⁷ Ūri ní vūrā rōbōñō zāzú ni sīzú 'dālé, ūri ní vūrā rī ã rú 'dazú ūlī Bētélē* ã'diātāsīyā Múngú i'da 'i ándúrú Yōkóbū ní 'dāgá sâ ūri ní ápázú édrípi ḥsōwū sī rī gé.

* 35:7 35:7 ūlī Bētélē: ūlī Bētélē vé ífífí, Múngú Bētélē vé rī.

8 Děbúrā ótú riípi Rěbékā vé anji ūtěépi rī drā vūrā 'dāri gé, sǐkí ūri pęti Bětélē gá rī ã ndúgé. Kúru ïní pęti 'dāri ã rú 'dazú Ālōnī Bākútī.[†]

9 Yōkóbū kā ímví īgōo Pādānā Ārámā gá 'dāásī, Múngú i'da 'i ūri ní díjí, sě ūri ní tākíri.

10 Múngú ní 'yozú ūri ní kínī, "Mî rú Yōkóbū, 'bo nóni gōkí mî rú zíjí Yōkóbū ku, ïmî rú zí Īsérélē."

11 Múngú ní gōzú 'yozú ūri ní kínī, "Ma Múngú Ũkpō 'Dípa 'i, lě mî tì ízú tré, anji mívē rī pi vé kālāfe ã ga tré. Súrú kárakará pi ímú īfū mî rú'bá gá, 'bāgú rī pi kpá ímú īfū mî rú'bá gá.

12 Āngū má ní sěé Ābūrámā pi ní Īsákā be rī, ma ímú sě mí ní. Ma ímú āngū nōri sě úyú mívē rī pi ní."

13 Múngú ní 'dezú muzú, ūri ní Yōkóbū ri kuzú kú vūrā 'í ní átázú ūri be rī gé.

14 Yōkóbū ní írā í'dúzú ī'dízú vūrā Múngú ní átázú 'í be rī gé, ūri ní vínyō ī'dúzú dāzú írā 'í ní ī'díjí rī drīgé, ūri ní kpá ūdu í'dúzú dāzú drī ni gé, Múngú ri īnjízú ãní.

15 Yōkóbū ní vūrā Múngú ní átázú 'í be rī ã rú 'dazú Bětélē.

Rāélē vé Drāngárá

16 Kōpi ní ngazú Bětélē gá 'dāásī, 'dezú muzú Ěfārátā gá. Kōpi ní drī cazú Ěfārátā gá 'dāá kuyé rī gé, Rāélē ã 'a ní í'dózú ásózú, ūrivé tīngará ūkpó ūkpó.

[†] **35:8 35:8** *Ālōnī Bākútī*: Ālōnī Bākútī vé ífífí, pęti ïní rizú ãá ngozú ndügú ni gé ni.

17 Írivé tīngárá kā ícá ūkpó ūkpó, ūkú riípi ūkú anji tī'bá rī pi ē ūzā koópi rī ní 'yozú Rāélē ní kñiñ, "Mí adri ūrī sī ku, mvá aži mí ní rií tī 'dīri, ūri mvá ágójá."

18 Rāélē vé ídri kā í'dó fūú, ūri ní mváñá rī ã rú 'dazú Běnóniñ 'i.[‡] Ètépi 'da ívé rī Běnyémínē 'i.[§]

19 Rāélē ní kúru drázú, sīkí ūri létí muýpi kūrú Èfārátā vé rī gé. (Kūrú Èfārátā vé rī ū kpá zi Bětélémē.)

20 Yōkóbū ní írā í'dúzú i'dízú Rāélē vé 'búrēdrí gé. Cīmgbá ícázú ú'dú ãndrū nōri gé, írā ū ní i'díj 'dāri, ūri Rāélē vé 'búrēdrí i'da.

21 Ísērélē ní 'i útrúzú muzú dr̄idr̄, ūri ní ívé gākū sizú Mīgīdálā Èdérē gé, lágáraka ã wōþokō ándrélésila rī gé.

22 Ísērélē kā rií adrií ãngū 'dāri agá, Rübénā ní lazú étépi Yōkóbū vé ūkú Bílā sī, Yōkóbū yi tā ni rá.

Yōkóbū ri anji ãgō be muýdrí dr̄i ni ūrī.

23 Anji Léyā vé rī pi Rübénā 'i, ūri mvá kāyú Yōkóbū vé rī, ūri ã výdr̄i gé rī pi Sīmīyónā 'i, Lévī 'i, Yúdā 'i, Ísákárā 'i, Jēbūlúnā sī.

24 Anji Rāélē vé rī pi Yōsépā pi Běnyémínē be.

25 Rāélē vé ãtí'bá Bílā vé anji ãgō rī pi Dánā pi Nāfātálī be.

26 Léyā vé ãtí'bá Jēláfā vé anji ãgō rī pi Gádī pi Åsérā be.

Anji ãgō 'dī'bée ūkú rī pi tīkí Yōkóbū ní Pādānā Årámā gá 'dāá.

[‡] **35:18 35:18 Běnóniñ:** Běnóniñ vé ífífí, mvá ágó nōri sē á nya ūzāngā ambamba. [§] **35:18 35:18 Běnyémínē:** Běnyémínē vé ífífí, mvá ūkpō be ímúpi mā ūzā koópi rī.

²⁷ Yōkóbū ní cazú étépi Ísákā vúgá Māmúrē gá 'dälé, īnyi Kīrīyátā-Ārábā (nóni ī ní ziⱥ Hēbērónā) rī gé, vūrā ótú Abūrámā pi ní adrizú Ísákā be rī gé.

²⁸ Ísákā adri caá ílí mündürülű ālu pükű ārō (180).

²⁹ Īri ní kúru drāzú, drā īsú ākūdē dē ícā ārākā rú gí, īrivé ídri fū muý adrii ívé 'bá ūdrā'bá gí rī pi āsámvú gé. īrivé anji āgō Isōwū pi ní īri sīzú Yōkóbū be.

36

Úyú Isōwū vé rī

¹ Úyú Isōwū vé rī pi 'dī. (Isōwū vé rú āzi rī ēdómā 'i.)

² Isōwū je ívé ūkú rī pi íngázú anji ūkú Kānánā vé rī pi āsámvú gé. ūkú kāyú rī Ādā 'i, īri Ělónī Hīfīgú rī vé mvá ūkú, 'deépi vú ni gé sī rī Ōhōlībámā 'i, īri Ánā vé mvá ūkú, īrivé é'bípi Zibeyónā Hívīgú rī 'i.

³ ūkú үdú rī Bāsēmátā 'i, étépi ni Ísīmāélē 'i, īrivé ómvúpi Nēbāyótī 'i.

⁴ Ādā tī Ělīfajā ri Isōwū ní, Bāsēmátā tī Rēulē ri,

⁵ Ōhōlībámā tī Jēúsī pi Jālámā be, Kórā sī. Anji āgō 'dī'bée Isōwū vé ni, tīkí kōpi Kānánā gá.

⁶ Isōwū 'dū ívé ūkú rī pi, anji āgō rī pi, anji ūkú rī pi, ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi, ívé ānyāpá rī pi, ngá ārēvú cérē īri ní īsú Kānánā

gá 'dãá rĩ pi be, mü adrií édrípi Yõkóbũ gãrã
gá sã rárá rú.

7 Kôpivé ã'bú ízú ambamba, së kôpi ícokí
adrií édrípi be trû ku, ãnyãpá rĩ pi ní adrií tré
rĩ sã, vûrã kôpi ní adrızú rĩ ca kôpi ní ku.

8 (Isôwû vé rû ãzi Êdómã 'i.) Isôwû ní kúru
'dezú muzú adrızú ãngû ánga rú Sêyírî vé rî gé.

9 Isôwû ri súrû Êdómã vé rî pi vé é'bípi, úyú
írivé rî pi rikí adrií ãngû ánga rú Sêyírî vé rî gé.

10 Anji ãgõ Isôwû vé rî pi vé rû,

Elifajá 'i, írivé éndrépi Ädá 'i, mvá ágó rî ãzi
Rêulê 'i, írivé éndrépi Bâsemâtã 'i.

11 Anji ãgõ Elifajá vé rî pi,

Têmánã 'i, Ómârî 'i, Zéfõ 'i, Gâtámã 'i, Kênaži
sã.

12 Isôwû vé mvá Elifajá ri ūkú ãzi be, ūkú rî ã
rû Tímínã 'i, tì Amâlékë ri nî. Anji 'dî'bée
vé é'bípi Isôwû 'i, kôpivé  drépi Ädá 'i.

13 Anji ãgõ Rêulê vé rî pi,

Nâhâtã 'i, Zérâ 'i, Sámã 'i, Mízã sã. Anji
'dî'bée vé é'bípi Isôwû 'i, kôpivé  drépi
Bâsemâtã 'i.

14 Isôwû vé ūkú Ôhõlîbámã vé éndrépi Ánã 'i,
Ôhõlîbámã ri Zibeyónã mvópi ã mvá. Anji
Isôwû pi ní ti  Ôhõlîbámã be rî,
Jêusî 'i, Jälámã 'i, Kórã sã.

15 Isôwû vé mvá kãyú

Elifajá vé anji ãgõ rî pi gõkí adrií dr koma rú.
Anji rî pi vé rû,

Têmánã 'i, Ómârî 'i, Zéfõ 'i, Kênaži 'i,

16 Kórā 'i, Gătámā 'i, Ămălékē sī. Anji Ělífájă vé drăkoma rú 'dī'bée, kōpi ri adri āngū Ědómā vé rī agá, kōpivé ădrépi Ądá 'i.

17 Isőwű vé mvá Rēulē vé anji āgō gōkí ícá drăkoma rú, kōpivé rú,

Năhătă 'i, Zéră 'i, Sámă 'i, Míză sī. Anji drăkoma rú 'dī'bée Rēulē vé ni, kōpi ri adri āngū Ědómā vé rī agá, anji 'dī'bée zikí Isőwű vé ūkú Băsémátă ri ădrépi.

18 Anji Isőwű pi ní tij ūkú ni Ōhõlibámā be rī pi gōkí ícá drăkoma rú, anji rī pi vé rú, Jěúsī 'i, Jălámă 'i, Kórā sī. Anji drăkoma rú 'dī'bée úyú Isőwű vé ni, kōpivé éndrépi Ōhõlibámă 'i, Ōhõlibámă ri mvá Ánă vé ni.

19 Úyú Isőwű vé 'dī'bée, kōpi drăkoma rú āngū Ědómā vé rī agá.

20 Sěyírī Hórígú rī ri ótú adrií āngū ánga rú Sěyírī* vé rī gé. Īrivé anji rī pi ã rú,

Lõtánă 'i, Sõbálă 'i, Ziběyónă 'i, Ánă 'i,

21 Dísónă 'i, Ézérē 'i, Dísánă sī. Anji Sěyírī vé adri'bá āngū Ědómā vé rī agá 'dī'bée, kōpi drăkoma súrú Hórī vé rī pi vé ni.

22 Anji āgō Lõtánă vé rī pi

Hórī pi Hémánă be. Lõtánă vé ómvúpi Tímänă 'i.

23 Anji āgō Sõbálă vé rī pi

* **36:20 36:20 Sěyírī:** Sěyírī ri āngū ánga rú ni, 'dakí ágó āmbúgú Sěyírī ã rú sī. Výldrī ni gé, úyú Isőwű vé rī pi gōkí āngū rī a rú 'daá Ědómă.

Ãlîvánã 'i, Mânähátã 'i, Êbálã 'i, Séfõ 'i,
Ônámã sã.

²⁴ Anji ägõ Zibëyónã vé rí pi

Âyá pi Ánã be. Ánã ísú yïj íkpúpi nyöökü
agálési ängü ã'wí cínyáfã rú rí agá koópi
koko rí nñ. Ísú yïj rí sâ ïri ní rizú étépi
Zibëyónã vé döngí úcézú rí gé.

²⁵ Anji Ánã vé rí pi 'dã,

Mvá ágó rú rí Dísóni 'i, ūkú rú rí Ôhôlîbámã
'i.

²⁶ Anji ägõ Dísóni vé rí pi

Hêmídáni 'i, Ësibánã 'i, Ítáránã 'i, Kéránã sã.

²⁷ Anji ägõ Ézérë vé rí pi

Bilhánã pi Zävánã be, Äkánã sã.

²⁸ Anji ägõ Dísáni vé rí pi

Üzï pi Äránã be.

²⁹ Hórí vé anji drïkoma rú rí pi,

Lõtánã 'i, Sõbálã 'i, Zibëyónã 'i, Ánã 'i,

³⁰ Dísóni 'i, Ézérë 'i, Dísáni sã. Anji Hórí vé
adri'bá drïkoma rú rí pi 'dã, kópi acokí ï súrú ïvé
rí pi vúgá sã, ängü Sëyirí vé rí agá.

'Bägú Ëdómã vé rí

³¹ 'Bägú ängü Ëdómã vé rí rü'bá ísúzú 'bägú
äzi rü drï 'bá Ísérélë vé rí pi kuyé rí pi vé rü 'dã,

³² Bëórä vé mvá Bélã rü ängü Ëdómã vé rí nñ.

Kûrú ïri ní adrizu 'a ni gé rí ã rú Dîníhábä.

³³ Bélã kã drää, Zérä íngápi Bõzírã gá rí vé mvá
Jõbábä gõ adrií 'bägú rú Bélã ã vûrã gá.

³⁴ Jõbábä kã drää, Hüsámã íngápi ängü
Témánã vé rí agá rí gõ adrií 'bägú rú Jõbábä
ã vûrã gá.

- 35** Hūsámā kā drāá, Bēdádī vé mvá Hādádī ē'dí 'diípi 'bá Mīdīyánā vé rī pi be ãngū Mōábā vé rī agá, kópi ndēépi rá rī, gō ãngū rī ruú nī Hūsámā ã vūrā gá. Kūrú ìri ní adrizu 'a ni gé rī ã rú Ávítī.
- 36** Hādádī kā drāá, Sāmilā íngápi ãngū Māsérékā vé rī gé rī, gō ãngū rī ruú nī Hādádī ã vūrā gá.
- 37** Sāmilā kā drāá, Sáwūlā íngápi kūrú Rēhōbótī vé rī gé yíi[†] gārā gá rī gō ãngū rī ruú nī Sāmilā ã vūrā gá.
- 38** Sáwūlā kā drāá, Ákibórī vé mvá Bālā Hānánī gō ãngū rī ruú nī Sáwūlā ã vūrā gá.
- 39** Ákibórī vé mvá Bālā Hānánī kā drāá, Hādádī gō úrí 'bāgú rú nī. Kūrú ìri ní adrizu rī Páwū 'i. Ükú ìrivé rī ã rú Mēhētābélē 'i, Mēhētābélē ri mvá ūkú Mātērédī vé ni, Mātērédī ri mvá ūkú Mēzāhábā vé ni.
- 40** Úyú Isōwū vé adri'bá 'bāgú rú rī pi 'dakí kópi ã rú ìvé súrú ã rú sī, ãzini ìvé ãngū ã rú sī, kópivé rú pi 'dī.
- Tímīnā 'i, Álīvā 'i, Jētētī 'i,
- 41** Õhōlībámā 'i, Élā 'i, Pīnónī 'i,
- 42** Kēnázī 'i, Tēmánā 'i, Mībīzā 'i,
- 43** Māgādīyélē 'i, Íramā sī. 'Bāgú 'dī'bée Êdómā vé rī pi, sīkí kópivé rú ãngū kópi ní adrizu rī pi vúgá sī.
- Kópi céré úyú Isōwū vé ni, Isōwū ri é'bípi 'bá Êdómā vé rī pi vé ni.

[†] 36:37 36:37 Yíi: Yíi rī Yūfērétā 'i.

37

Tā Yōsépā pi ãsámvú gé édrípjí be rī

¹ Yōkóbū ri adrií ãngū étépi ní adrızú rī agá, ãngū Kānánā vé rī agá.

² Ú'dogú'dogú Yōkóbū vé rī, ãzini anjiŋá īrivé rī pi vé rī, īri 'dini.

Yōsépā kā adrií ílí be mudadrí drī ni ézirī, ri étépi vé ãnyāpá úcé, kópi rikí úcé édrípjí be. īrivé édrípjí 'dī'bée vé éndrépi Bílā pi Jēléfā be. 'Bo Yōsépā ri tā ūnjí édrípjí ní rií 'oó rī ijí ūlūú étépi ní.

³ Īsérélē* lē Yōsépā ri ívé anji rī pi ãsámvú gé sī agaá rá, a'diātāsīyā tīkí Yōsépā ri īsú ãkūdē Yōkóbū ri ārākā rú. Īsérélē ícī bōngó akoóko rǔkūj ajē be ãmbúgú ni sēé Yōsépā ní.

⁴ Yōsépā édrípjí kā ndreeé ī étépi lē Yōsépā ri ī agaá rá, kópi 'bākí ési ūnjí Yōsépā ní. Kópi átákí īri ní tā ú'dukó muké sī ku.

⁵ Īnínjá ãzi sī, Yōsépā ūbī urobí, kā urobí rī ūlūú édrípjí ní, kópi gōkí ési ūnjí 'bāá īri ní agaá rá.

⁶ Yōsépā ní 'yozú kópi ní kīnī, "Īmi yikí drī urobí ma ūbīpi rī vé tā ká.

⁷ Urobí rī kīnī, 'bā mukí īmi be ómvú gé, 'bā rikí ūndú úlili ūdrōó īmi be, mbēlēná mávē ūndú nga 'i īdrēé үryū sī, ūndú īmivé rī pi trakí ī ūndú mávē rī ã gārā gá sī kúrū, sīkí drī vūgá əndreti ní gé."

* **37:3 37:3 Īsérélē:** Rú īsérélē 'dīri, Múngú ní 'daá Yōkóbū ní rī.
Í lā Í'dóngará 35:10.

⁸ Yōsépā édrípíjí ní 'yozú ūri ní kínī, "Mí үsү mi ămbúgú 'bá dr̄igé ní? Ádarú 'í lē nyo adrii 'bá dr̄igé ămbúgú rú?" Kópi gōkí ūri ní ęsí үnjí 'bāa agaaá rá urobí ūri ní үbűi r̄i s̄i, ăzini tā ūri ní 'yoó r̄i s̄i.

⁹ Yōsépā ní gōzú urobí ăzi үbїzú, ūri ní 'yozú édrípíjí ní kínī, "İmi yíkí dr̄i ká, á gō urobí ăzi үbїi. Urobí r̄i kínī, үtú, mbāá, ăzini línyā s̄ikí dr̄i vügá má ęndréti gé."

¹⁰ Kā urobí r̄i үlűú 'í étépi ní, ăzini 'í édrípíjí ní, étépi ní trezú dr̄i ni gé kínī, "Urobí mí ní үbїi 'dři tā ni ngóni? Mí үsү mí kínī, 'bā mí ęndrépi be, mí édrípíjí be úmvúlési ímú kūmūcí үt̄i, dr̄i s̄i vügá mí ęndréti gé?"

¹¹ Yōsépā ā tā 'de édrípíjí ęsí agá үnjí, 'bo Yōkóbū ri tā 'dři үsү kínī, urobí 'dři vé ífífí ā'di.

Yōsépā édrípíjí s̄ekí Yōsépā ri jeé

¹² Ү'dú ālu Yōsépā édrípíjí 'dekí mūú ūt̄i étépi vé kābīlō úcé Sěkémē gá.

¹³ Isérélē ní 'yozú Yōsépā ní kínī, "Mí édrípíjí ri kābīlō úcé Sěkémē gá 'dāá'dā, á lē mi pěé mūzú kópi vügá 'dāá."

Yōsépā ní újázú kínī, "Múké, ma mū rá."

¹⁴ Etépi ní 'yozú ūri ní kínī, "Í mū mí édrípíjí ndreé, kópi dō muké kābīlō r̄i pi be. 'Í mū dō gí, mí újá mi ığoo ímú tā ni үlűú má ní." Kúru étépi ní Yōsépā r̄i pězú mūzú, Yōsépā ní ngazú ឃ'búňá Hēbērónā vé r̄i gé 'dāásí, ūri ní 'dezú mūzú Sěkémē gá 'dāá.

Yōsépā kā caá Sěkémē gá 'dāá,

15 ágó ãzi ísú ūri ri écí ãngū rī agásí, ágó rī ní ūri zizú kíní, "Ngá mí ní rií ndääá rī ã'dí?"

16 Yōsépā ní újázú kíní, "Ma ri má édrípíj ndä. Mi ícó má ní vūrā kópi ní rizú kābīlō úcézú rī lū rá?"

17 Ágó rī ní újázú kíní, "Kópi ngakí mūyú nõósí gí. Á yí kópi kíní, ī lēkí 'deé muzú Dõtánā gá."

Kúru Yōsépā ní 'dezú muzú édrípíj vúgá sī, ūri ní cažú muzú kópi ísúzú Dõtánā gá 'dälé.

18 Yōsépā édrípíj kā ndreeé Yōsépā ri ímú, kópi níkí ūri ámá bá, ísú ãkūdē ícá drī ī vúgá nõó kuyé, kópi í'dókí rií lëtì ndääá ūri 'džzú.

19 Kópi rikí átā ī ãsámvú gé sī kíní, "Í ndrekí drī ká, urobí 'dípa ri ímú 'dā!"

20 Lē 'bâ 'díkí ūri drää, 'bâ 'bekí ūri 'bú yíjí ní njuyú 'a ni gé sī gí rī agá, 'bâ mū 'yo 'bá étépi ní ūbūgō nya ūri gí. 'Bâ ndrekí rí ūrivé urobí 'dīri dō ēzí nga rá."

21 Rübénā kā tā 'dīri yíjí, 'bā ési lězú Yōsépā ri ípázú édrípíj drígé sī rá, ūri ní 'yozú kíní, "Lē 'bâ 'díkí ūri ku.

22 Lē ūmi dákí ãrí ku, ūmi 'dukí ūri 'beé 'bú yíjí ní njuyú 'a ni gé sī gí rī agá 'dääá ãngū ã'wí cínyáfā rú rī agá nõgó, lē ūmi 'bākí drī rú'bá ni gé ku." Rübénā 'yo tā 'dīri 'díni, lē édrípíj ri ípá kópi drígé sī, jíjí gõó étépi vúgá 'dääá vúlé.

23 Kúru Yōsépā kā caá édrípíj vúgá 'dälé, kópi ūtrükí ūrivé bōngó akoóko rūkū ãjē be ãmbúgú rī ūri ní suú rī ūri ã rú'bá gá sī rá.

24 Kópi jíkí ūri 'beé 'bú agá. 'Bú rī ã 'a ule, yíjí 'a ni gé 'dääayo.

25 Kôpi kâ úrí vûgá rií ínyá nyaá, kôpi kâ ï drï ingaá ãngü ndreeé ụru, kôpi ndrekí ngûlûmû súrû Ísîmâélë vé ngá ụzï'bá rï pi ri ímû ï vûgá nõó Gîlédä gálési. Kôpi ūdrôkí ngá tîbí á'dizú ejí be ngü'bá ndrïndrï ni pi, ūdu ngûúpi ndrïndrï ni, ãzini mîrë pi be kámîlô rï pi úgôrò gá, kôpi ri ngá 'dî'bée jî mü ụzï Êjêpétô gá.

26 Yûdâní 'yozú édrípjîní kînî, "'Bá 'dîkí dô 'bá édrípjî ri drâá, 'bá úcikí dô tâ ni úcicî, ngá mûké 'bá nî ísú 'a ni gé 'dîgé rï ã'di?

27 Mûké ni, lê 'bâ sêkí ïri jeé 'bá Ísîmâélë vé rï pi nî, 'bâ úlökí ïri ã rû'bá ku, ïri 'bá édrípjî, 'bâ ãrí ãlu." Yûdâ vé édrípjî ã'yîkí tâ ïri nî 'yoó 'dîri rá.

28 Ngûlûmû Ísîmâélë vé adri'bá ãngü Mîdîyánâ vé rï agá ri'bá ngá ụzï'bá rï pi kâ ícâ, Yôsépâ édrípjîní Yôsépâ ri ísézû 'bû rï agá 'dâásî ãmvé nõó, kôpi nî ïri sêzú jezú 'bá Ísîmâélë vé rï pi nî mûfengâ fífí pûkû ịrï ẹnjî'bá ẹnjîenjî ni sî, 'bá Yôsépâ ri je'bá rï pi nî Yôsépâ ri jîzú muzú Êjêpétô gá.

29 Rûbénâ kâ 'i újá gôó 'bû rï gé 'dâlé, ísú Yôsépâ ri 'dâáyo. Ízângâ fi ẹsî ni gé ambamba, ûsî ívè bongó 'í rû'bá gá sî rá.

30 ïri nî gôzú édrípjî vûgá 'dâlé, ïri nî 'yozú kînî, "Mvá rï 'dâlé 'dâáyo! Mâ 'o rí ã'di?"

31 Kûru kôpi nî Yôsépâ vé bongó ãco akoóko ãjë be ãmbûgû rï í'dûzû, kôpi nî ndrïjî lîzû, bongó rï suzû ãrí rï agá.

32 Kôpi nî bongó akoóko rûkû ãrí be rû'bá gá 'dîri jîzú muzú ï étépi vûgá 'dâá. Kôpi nî 'yozú

kínī, “'Bá ísúkí bōngó akoóko rükū ni nō, 'í 'bī
drī ndreeé ká, bōngó nōri adri mī mvópi vé rī
kuyé?”

³³ Yōkóbū ámá bōngó rī kínī, “Bōngó akoóko
rukū rī mā mvópi vé rī! Á, үbүgö nya mvá rī gí.
Ádarú ūndíkí Yōsépä ri kpélékpélé gí.”

³⁴ Kúru Yōkóbū ní ívé bōngó ūsizú 'í rú'bá gá
sī rá, īri ní sūwári í'dúzú ásuzú 'í rú'bá gá áyu.
Ngo 'í mvópi ri caá ú'dú be kárákará.

³⁵ Írivé anji āgō rī pi, anji ūkú rī pi be cérē
ímúkí īri ē ési ūmīi, 'bo gā sī, lē 'bá ãzi ã ūmī 'í
ési ku. īri ní 'yozú kínī, “Á lē ã sīkí ma 'bú agá,
á lē muý mā mvópi ri ngoó.” īri dī átá be, īri dī
ngo be.

³⁶ Isú ākūdē 'bá Mīdīyánā vé rī pi sēkí Yōsépä
ri jeé Pótifä ní Ějēpétö gá 'dälé gí, Pótifä ri
ūgalaku riípi 'bāgú Ějēpétö vé rī vé 'bētī ūtēépi
rī.

38

Yúdā pi vé tā Tämärä be rī

¹ Sâ 'däri gé, Yúdā ní ngazú fūzú édrípíjj
āsámvú gé sī, muý adrií kūrú Ädūlámū vé rī gé,
ágó ãzi vé ängá, ágó rī ã rú Hírá 'i.

² Yúdā ní mvá ūkú ísúzú, mvá ūkú rī vé étépi
Kānánägú, rú ni Súwā 'i. Yúdā ní mvá ūkú rī
jezú 'í ní ūkú rú, kōpi ní lazú mvá ūkú rī be.

³ Mvá ūkú rī ní 'a ísúzú, īri ní mvá ágó tịzú,
Yúdā ní mvá rī ã rú 'dazú Érē 'i.

⁴ Ūkú rī ní kpá gōzú 'a ãzi ísúzú, īri ní mvá ágó
tịzú, īri ní rú ni 'dazú Önánī 'i.

5 Íri ní kpá gõzú mvá rĩ ãzi tịzú ágó, Íri ní rú ni 'dazú Sélã 'i. Tị mvá 'dīri Kẽzibũ gé.

6 Yúdã ní ũkú jezú ívé mvá kãyú Érẽ ní, mvá ũkú rĩ ã rú Tämärä 'i.

7 'Bo Yúdã vé mvá kãyú Érẽ ri ūnjikãnyã 'oó Úpí Múngú ẹndretpi gé, sē Úpí 'dī Íri drää rá.

8 Kúru Yúdã ní 'yozú Õnánï ní kñi, "Í fi mí édrípi vé őwúzí sū 'bavé mérë ní lée rĩ tñi, ìmi tìkí rí mvá Íri be mí édrípi drääpi rĩ ní."

9 'Bo Õnánï nñ rá 'yozú kñi, mvá 'dīri úmvúlési adri ívé ni ku, kădō laá édrípi vé őwúzí rĩ sñ, Íri ívé yíi ágó vé rĩ sē ra vügá, 'i tị rí mvá édrípi drääpi gí rĩ ní ku.

10 Tã Íri ní 'oó 'dīri, Úpí Múngú mi gé 'dälé Íri ūnjikãnyã, sē Úpí Múngú 'dī kpá Íri drää rá.

11 Yúdã ní 'yozú Tämärä ní kñi, "'Í mu adrií mí étépi vé ãngá 'dãá, 'í tẽ mívé őwúzí rĩ ã vúdrí cümgbá mā mvópi Sélã mba dō ámbúgú gí ká." Yúdã átá 'díni, ã'diätasíyã үsү déna ívé mvá Sélã ri kpá drã sū édrípií ní ūdrää rĩ tñi. Kúru Tämärä ní muzú adrizú étépi vé ãngá 'dãá.

12 'Dụ lokí vüyú ãco, Yúdã vé ũkú Súwã mvópi ní drázú. Ízängä ño Yúdã ē ési rá, kâ Íri ē ési ümñí gí, Íri ní 'dezú muzú Tímñä gá, ãgõ ri'bá Írivé kãbïlõ 'bí rẽ'bá rĩ pi vügá, kôpi 'dekí muý ívé ūndï Hírã adriípi Ädülámü gé rĩ be.

13 Kâ lüu Tämärä ní kñi, ényépi ri mu Tímñä gá ívé kãbïlõ 'bí rẽngará gá,

14 nje ívé bõngó őwüži vé rĩ 'î rú'bá gá sī rá, 'be bõngó pérpére ni 'î ęndreti őzüzú ãní cí,* mü úrí kuú léti ã kérétu mụúpi Ěnäyímü gé rĩ gé, ãzini Tímñä gá rĩ gé. Æ'diätäsiyä ndre Sélä mba ãmbúgú gi, 'bo sëkí 'i ūri ní ūkú rú kuyé.

15 Yúdä kã ūri ndreeé, ūsü déna ūri ūkú őwú rú ni, ã'diätäsiyä 'be bõngó pérpére ni 'î ęndreti őzüzú ãní cí.

16 Yúdä nñ ámá 'yozú kínñ, 'bá rĩ 'î mvópi drääpi gí rĩ vé ūkú Tämärä 'i 'díni kuyé. ūri ní müzú ūkú rĩ vúgá léti milé gá 'dää, ūri ní 'yozú kínñ, "Mí ímú, 'bâ lakí mí be."

Ükú rĩ ní Yúdä ri zizú kínñ, "Bá lakí dö mí be gí, mi má ní ã'di së?"

17 Yúdä ní 'yozú kínñ, "Ma ndrjjí mbaápi fõlõ ni í'dú mávé ndrjjí rĩ pi ãsámvú gé 'dää, ma ipsis mí ní."

Ükú rĩ ní ūri zizú kínñ, "Ngá mí ní ícó sëe má ní, ã lü rí 'yozú kínñ mi íbí ndrjjí mbaápi fõlõ rĩ jjí ndö rĩ ã'di?"

18 Yúdä ní újázú kínñ, "Ngá mí ní lëé mâ së mí ní rĩ ã'di?"

Ükú rĩ ní 'yozú kínñ, "Lë mî së má ní mívë kátri ñí ní mî rú sñí rú'bá ni gé 'dïri, bãákú ñí rizú kátri rĩ 'yizú rí be, ãzini túré mí drígé 'dïri." Yúdä ní ngá 'dï'bée í'dúzú sëzú ūkú rĩ ní. Kôpi ní lazú ūkú rí be, ūkú rí ní 'a ışúzú.

* **38:14 38:14 Tämärä:** Tämärä őzü 'î ęndreti bõngó pérpére ni sī, 'î índré rí sñ ūkú őwú rú ni tñi. Sâ 'däri gé, ūkú őwú rú rĩ pi rí ã'ndreti őzü bõngó pérpére ni sī cí.

19 Ūkú rī kā mvií gōó 'bětī 'dālē, īri ní ívé bōngó pērēpére 'î ęndréti őzűzú rī ówúzú rá, īri ní gōzú ívé bōngó őwűzí vé rī suzú 'î rū'bá gá ūzi.

20 Kúru Yúdā ní ívé ūndī Hírā adriípi Ădūlámū gé rī pēzú ndrjíi mbaápi fōlō rī jizú, ē ijí rí ívé ngá 'í ní kuú ūkú rī vúgá 'dālē rī īgōó vúlé, 'bo Hírā īsú ūkú rī kuyé.

21 Hírā ní 'bá adri'bá Ěnăyímū gé 'dālē rī pi zizú kínī, "Ūkú őwú rú riípi úrípi létí muýpi Ěnăyímū gé rī milé gá nōgó rī íngää?"

'Bá rī pi ní 'yozú kínī, "Ūkú āzi őwú rú ni nōgó 'dāáyo."

22 Hírā ní kúru 'i újázú gōzú Yúdā vúgá 'dālē, īri ní 'yozú kínī, "Má īsú ūkú rī kuyé. 'Bá adri'bá vúrā 'dāri gé rī pi kínī, ūkú őwú rú ni 'dālē 'dāáyo."

23 Kúru Yúdā ní 'yozú kínī, "Lē ūkú rī ā ūtē ngá má ní sēé 'í ní 'dā'bée múké, 'bá rī pi ā gükí rí 'bā ku. Á pē ndrjíi mbaápi fōlō rī muzú īri ní rá, 'bo mí īsú īri kuyé."

24 Mbää na ā vúdrī gé, ī ní lūzú Yúdā ní kínī, "Mî mvópi drāápi gí rī vé ūkú Tāmárā ri őwú rú, 'o tā ūnjí, īri nóni 'a be."

Yúdā ní 'yozú kínī, "Īmi jíkí īri fūú kūrú rī agásí ãmvé, īmi zákí īri veé ācí sī!"

25 'Bo kâ rií Tāmárā ri jií muzú ãmvé 'dāá, īri ní tì pēzú muzú ényépi ní, īri ní 'yozú kínī, "Ma nóni 'a be, ngá nō'bée vé 'dípa sē má ní 'a rī nī." īri ní gōzú 'yozú kínī, "Mí ámá drī kátrī ī ní rú sī rū'bá ni gé 'dīri, āzini bāákú ī ní rizú kátrī rī

'yīzú 'dīri ká, āzini mí ámá drī túré 'dīri ká, dō ngá nō'bée ã'di vé ni."

²⁶ Yúdā nī ngá rī pi ámá, ngá rī pi ívé ni, īri ní 'yozú kīnī, "Tāmārā ri tā 'o pīri ndē ma rá,[†] ã'diātāsīyā á sē īri mávé mvá Sélā ní ūkú rú kuyé." Yúdā pi gōkí laá Tāmārā be dījí kuyé.

²⁷ Sâ īrivé tīngárá vé rī kā ícá, anji rī pi īri 'a gá 'dāá ët̄í rú.

²⁸ Kā riū tīi, mváñjá rī ãzi ní 'i drī ísúzú ãmvé nōó, ūkú riípi ūkú anji tī'bá rī pi ē ïzā koópi rī ní bōngó bāá ika ni 'yīzú mváñjá rī ē drī umbelé gá. īri ní 'yozú kīnī, "Mvá nōri ìfū drīdrī."

²⁹ 'Bo mvá rī gō 'i drī seé vúlé, édrípi ní ìfūzú drīdrī. ūkú riípi ūkú anji tī'bá rī pi ē ïzā koópi rī ní 'yozú kīnī, "Mí ali mi ìfūú ūkpō sī ãmvé nōó drīdrī íngóni?" Í ní mvá rī ã rú 'dazú Pērézī.[‡]

³⁰ Kúru édrípi ì ní bōngó bāá ika 'yīi drī umbelé ni gé rī ní ìfūzú, ì ní rú ni 'dazú Zérā 'i. §

39

Yōsépā pi vé tā Pótīfā ūkú ni be rī

¹ 'Bá Ísīmāélē vé ri'bá ngá үz̄i'bá rī pi ní Yōsépā ri jīzú Èjēpétō gá, kōpi sēkí īri үz̄i' Pótīfā ní, Pótīfā ri Èjēpétōgú, īri 'bāgú Èjēpétō vé rī vé ūgalaku, īri ãmbúgú 'bá ri'bá 'bët̄í 'bāgú rī vé rī ūtē'bá rī pi drīgé.

[†] **38:26 38:26** *Tāmārā ri tā 'o pīri ndē ma rá:* Yúdā 'yo tā rī 'dīni, ã'diātāsīyā Tāmārā lē kōdō mvá tījí Érē drāápi rī ní, 'bo Yúdā gā Sélā ri sēgá īri ní ágó rú sī. Tāmārā lē tā mērē vé rī 'dūyú ngaá, 'bo Yúdā gā sī. [‡] **38:29 38:29** *Pērézī:* Rú Pērézī rī vé ífífí, mváñjá rī ali 'i ìfūú ūkpō sī. **§ 38:30 38:30** *Zérā:* Rú Zérā rī vé ífífí, ika.

² Úpí Múngú ri adrií Yōsépā be trú, sē ūrivé tā adri muzú céré múké, Yōsépā ri adrií ívé ãmbúgú Êjēpétōgú Pótifā vé ãngá.

³ Yōsépā vé ãmbúgú Pótifā kā ndreeé Úpí Múngú ri Yōsépā be trú, Úpí Múngú sē tā Yōsépā ní rií 'oó rī pi céré ri adrií muzú múké.

⁴ Pótifā 'bā ési múké Yōsépā ní, 'bā ūri 'í jēlé gá rií 'î ūzā koó. 'Bā ūri adrií ãmbúgú ívé 'bá 'bëtì ãsámvú gé rī pi dr̄igé, ãzini rií ngá ívé rī pi ūtēé.

⁵ Sâ Pótifā ní Yōsépā ri 'bāzú ãmbúgú rú ívé 'bá 'bëtì ãsámvú gé rī pi dr̄igé, ãzini ngá ívé rī pi ūtēé rī gé, Úpí Múngú 'bā tākíri 'bá Êjēpétō vé rī pi dr̄igé Yōsépā ã tā sī. Úpí Múngú 'bā tākíri ngá Pótifā vé rī pi dr̄igé céré, 'bā tākíri ūrivé ngá jó agá rī pi dr̄igé, ūrivé ngá ómvú agá rī pi dr̄igé, ãzini ãnyāpá rī pi dr̄igé.

⁶ Pótifā sē ngá ívé rī pi ãrēvú céré kuú Yōsépā dr̄igé, Yōsépā ri ūtēé nī. Yōsépā ní adrií anigé rī sī, Pótifā ë ési tī ngá ívé rī pi ã tā sī kuyé, ūri 'yēná ri ínyá 'í ní lēe nyaá rī ã tā үsü áyu.

Yōsépā mba rú'bá be múké, ūnyi be.

⁷ Kā adrií vüü mādā, ãmbúgú Yōsépā vé rī vé ūkú 'bā mī Yōsépā dr̄igé, ūri ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mí ímú, 'bá lakí mí be!"

⁸ 'Bo Yōsépā gā sī. Yōsépā ní 'yozú ūri ní kīnī, "I ní ma 'bāa ãmbúgú rú ngá rī pi dr̄igé céré rī sī, ãmbúgú mávē rī ë ési tī ívé ngá 'bëtì ãsámvú gé rī pi ã tā sī kuyé, ã'diātāsīyā 'bā ma ãmbúgú rú rií ívé ngá 'bëtì ãsámvú gé rī pi ūtēé.

⁹ 'Bá ãzi jó nōri agá ma ndēépi ãmbúgū sī ni 'dāáyo. Ñambúgú mávē rī sē ngá ívé rī pi ãrēvú

cérē kuú má drígé, ma ri ūtē nī, 'bo sē mi má ní kuyé, ã'diātāsīyā mi īrivé ūkú. Má ícó ūnjīkānyā 'oó sū 'dīri tīnī Múngú ẽndrētī gé ku."

¹⁰ Ū'dú ãlu ãlu, ūkú rī ri sií Yōsépā vúgá sī, 'bo Yōsépā gā lagá īri be sī, Yōsépā lē 'i ítrú adrií īri ã gārā gá īnyinjá ku.

¹¹ Ū'dú ãlu, Yōsépā fi muzú jó agá 'dāá ívé ẽzí ngangárá gá, ãtí'bá ẽzí nga'bá jó agá 'dālē rī pi ãlunjāni jó agá 'dālē 'dāáyo.

¹² Ūkú rī ní Yōsépā vé bōngó akoó rūkū rī ruzú, īri ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, 'bá lakí mí be." 'Bo Yōsépā ní 'i pazú drī ni gé sī ūkpō sī, ku ívé bōngó akoó rūkū rī kú ūkú rī drígé 'dīgé, nga ápá fūú jó rī agásī ãmvé.

¹³ Ūkú rī kā ndreeé Yōsépā ku ívé bōngó akoó rūkū rī kú 'í drígé 'dīgé, Yōsépā ápá fūú jó rī agásī ãmvé gí,

¹⁴ Ūkú rī zì ãtí'bá ẽzí nga'bá ívé jó agá rī pi, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími ndrekí drī ká, má ágó ni ijí Ŋbérēgú nōri ímú 'bā u'daá! Ífí jó agá nōo, lē laá má sī, 'bo á tre gbírlí.

¹⁵ Kā ndreeé á tre gbírlí, ku ívé bōngó akoó rūkū rī kú má gārā gá nōgó, ápá fūú jó rī agásī ãmvé."

¹⁶ Ūkú rī 'bā Yōsépā vé bōngó akoó rūkū rī kú 'í gārā gá cīmgbá ágó ni ní ícángárá gá 'bētī.

¹⁷ īri ní kúru tā 'dīri ūlūzú ágó ni ní kīnī, "Ñbérēgú tūgērī rú mí ní ijí 'dīri, lē ma rūy lazú ãní ūkpō sī.

¹⁸ 'Bo má kā treé gbírlí, 'bā rī pi zījí ímú má ïzā koó, ku ívé bōngó akoó rūkū rī kú má drígé nōgó, nga ápá fūú jó rī agásī ãmvé."

¹⁹ Yōsépā vé āmbúgú Pótifā kā tā ūkú ni ní ūlūú 'í ní 'dīri yií, 'a ni ve Yōsépā ní ūnjí ūnjí.

20 Pótífā jí Yōsépā ri mǘy 'beé jó āngū ū'yīzú rī agá, vūrā 'bāgú rī ní rizú 'bá ri'bá tā ūnjí 'o'bá rī pi ū'yīzú rī agá.

'Bo Yōsépā kā rií adrií jó āngū ū'yīzú rī agá
'dāá,

²¹ Úpí Múngú ri adrií ūri be trú, 'bá ési múké ūri ní, sē āmbúgú riípi 'bá ūní ū'yūjó āngū ū'yūzú rī agá rī pi ūtēépi rī lē Yōsépā ri lēlē.

22 Kúru ágó ãmbúgú riípi 'bá īní ū'yíí rí pi
ütēepi rí 'bá Yōsépä ri ãmbúgú rú 'bá īní ū'yíí
rí pi dr̄igé, tā īní rií ngaá jó āngū ū'yízú rí agá
'dãá rí, ku ēzí ni céré kuú Yōsépä dr̄igé.

23 Ágó ãmbúgú riípi 'bá ī ní ū'yíí rí pi ûtëépi
rí ē ési tū tā aži sī ãluŋáni kuyé, ã'diǟtäšiÿä Úpí
Múngú ri Yôsépâ be trú, sē tā Yôsépâ ní rií 'oó rí
pi céré ri adrií muzú mûké.

40

Yōsépā ūlū 'bá ñí ū'yūí rī pi vé urobí ē ífífí

¹ Vúdr̥i ni kā vū́ú mādā, 'bāgú Ějépétō vé rī vé
'bá riípi ūri ní íwá sēépi rī pi ūrivé 'bá riípi pánga
á'dípi rī be 'okí tā ūnjí, sē 'bāgú rī á 'a ve ãní rá.

² 'Bāgú Êjēpétō vé rī ã 'a ve ívé ūgalaku riípi
íwá sēepi rīní, ãzini ūgalaku riípi pánga á'dípi
rīní ambamba,

³ ú'bé kōpi jó āngū ū'yīzú āmbúgú āngū ūtēépi
rīní rií ūtēé rī agá, vūrā īní Yōsépā ri 'yīzú rī
agá.

⁴ Ămbúgú riípi ãngū ūtēépi rī ezi kōpi kú Yōsépā drígé, Yōsépā ri kōpi ūtēé nī.

Köpi kā adrií jó ãngū ū'yizú rī agá 'dãá caá ú'dú be ãco,

⁵ 'bãgú Êjëpétõ vé rī vé ágó riípi íwá sëépi ïri ní rī pi ágó riípi pánga á'dípi ïri ní ï ní ū'yíí kuú jó ãngū ū'yizú rī agá rī be, urobí ní köpi ūbízú ïrïtró, 'bo urobí rī pi vé ífífí ãndiãndí.

⁶ Ü'bútiñjá rī sī, Yôsépä kā mūy köpi vúgá 'dãlé, ndre köpi adrikí kuú ízákízä rú.

⁷ Yôsépä ní kúru 'bãgú rī vé ügalaku rī pi zizú kínī, "Ãndrū ïmi adrikí kuú ízákízä rú 'díni ãsī?"

⁸ Köpi ní újázú ïri ní kínī, "Urobí ūbí 'bâ ïrïtró, 'bo 'bá ãzi 'bá ní tā ni ë ífífí ūlūúpi ni 'dãáyo."

Kúru Yôsépä ní 'yozú köpi ní kínī, "Múngú ri ícó urobí rī vé ífífí ūlū nī. ïmi ūlūkí drī má ní urobí ïmi ūbíípi rī ká."

⁹ Kúru 'bãgú rī vé 'bá riípi ïri ní íwá sëépi rī ní urobí 'i ūbíípi rī ūlūzú Yôsépä ní kínī, "Urobí rī ūbí ma, á ndre pëti vínyö vé ni má ẽndréti gé.

¹⁰ Pëti vínyö vé rī drítí be na. Pëti rī kā í'dó rūú, koro ïri ní í'dozú fū zozú, ïri ní 'azú.

¹¹ Á rü 'bãgú rī vé kópō kú má drígé, má ní vínyö rī vé ū'a u'duzú, má ní zozú 'bãgú Êjëpétõ vé rī vé kópō agá, má ní kópō rī sëzú 'bãgú rī drígé."

¹² Yôsépä ní 'yozú ïri ní kínī, "Urobí rī vé ífífí 'díni, drítí na 'dî'bée, ïri ú'dú na.

¹³ Ü'dú na ni gé, 'bãgú Êjëpétõ vé rī ímú mi trû rá, ïri mi 'bã gõ mívë ẽzì gé ūzi, mi ímú ïri ní íwá rī së nī, sū mí ní rií ándúrú sëé ïri ní rī tñi.

¹⁴ 'Bo mívë tā écí dõ muzú muké, mí ūsū má tā be, 'í 'bã ési muké má ní, mí ūlū mavé tā 'bãgú

Êjēpétō vé rīní, ã trūrī ma jó ãngū ū'yīzú rī agá nōosī rá.

15 Æ'diātāsiyā rükí ma ūkpō sī íjí 'bá Êbérē vé rīpi vé ãngū agá 'dāásī. Êjēpétō agá nōgó, á 'o tā ãzi ūnjī ñí ícázú ma 'yīzú ãní ãluñáni kuyé."

16 Æmbúgú riípi pánga á'dípi rīkā ndreeé Yōsépā ūlū urobí rī vé ífífí muké, ïri ñí 'yozú Yōsépā ñí kñiñ, "Urobí ūbī kpá ma rá. Urobí rīkñiñ, á ri ūvú na pánga be agá ni pi 'dūmuzú drīsī.

17 'Bāgú Êjēpétō vé rī vé ngá ñí á'dígí rīpi ãrēvú céré ūvú үrүgэгэлэсī rī agá, 'bo ãrīñá rīpi rikí ngá rīpi teé ūvú rī agá má drīgé 'dīgé."

18 Yōsépā ñí 'yozú ïri ñí kñiñ, "Urobí rī vé ífífí 'díni, ūvú na 'dī'bée, ïri ú'dú na.

19 Ú'dú na ni gé, 'bāgú Êjēpétō vé rīmī drīli, ïri mivé ãvū 'yī pëti sígé. Ñrīñá rīpi mivé ãvū te rá."

20 Kāmuyú caá ú'dú na ni gé, ú'dú 'dāri, ú'dú ñí 'bāgú rī vé tñgárá ã tā ìgázú rī. 'Bāgú rī 'bā ūmū, zì ivé ūgalaku rīpi ãrēvú céré imú ūmū rī ã nyangará gá. Zì kpá ivé ãmbúgú riípi 'í ñí ìwá sëépi rīpi, ãmbúgú pánga á'dípi rī be imuzú ūmū rī gé ìndiñ.

21 'Bāgú Êjēpétō vé rī ñí ãmbúgú riípi 'í ñí ìwá sëépi rī 'bāzú gōzú ivé ẽzí gé ūzi, ã së rí 'í ñí ìwá rīsū ïri ñí andúrú rií sëé rī tñiñ.

22 'Bo 'yī ãmbúgú riípi pánga á'dípi rī pëti sígé, sūnyo Yōsépā ñí ïrivé urobí ūlūrī tñiñ.

23 'Bo 'bāgú rī vé ãmbúgú riípi ïri ñí ìwá sëépi rī ūsū Yōsépā ã tā kuyé, ãvī ïrivé tāsī rá.

41

'Bāgú rī ūbī urobí

1 Ílī ūrī ã vúdrī gé, 'bāgú Êjēpétō vé rī ūbī urobí kínī, 'í tu pá kuú yīj āmbúgú diípi diídí Náyīlī tī gé.

2 Tí ézīrī usese, rú'bá be mólímúlí ni pi ūfūkí yīj āmbúgú diípi diídí Náyīlī agá 'dāásī āmvé nōó, kópi rikí ūzíríkō rī pi nyaáá.

3 Tí 'dī'bée ã vúdrī gé, tí үrukö ézīrī rú'bá be jīri, úyī'bá kú goroce ni pi ūfūkí kpá yīj āmbúgú diípi diídí Náyīlī agá 'dāásī āmvé nōó, tukí pá kuú tí usese pá tu'bá kuú yīj gārā gá rī pi ã gārā gá.

4 Tí rú'bá be jīri, úyī'bá kú goroce 'dī'bée nyakí tí ézīrī usese rú'bá be mólímúlí 'dī'bée rá. Kúru 'bāgú Êjēpétō vé rī ní aruzú.

5 'Bāgú rī gō kpá ú'dú koó dīj, urobí ãzi gō kpá ïri ūbī dīj, urobí rī agá 'dāá, ndre ūndú ayi drī be ézīrī ūndú pëti ãlu sígé, 'a gbálígbálí, mi be muké muké.

6 Vúdrī ni gé, ūndú ūfū drī be ézīrī ūndú pëti ãlu 'dīri ã rú'bá gá, kópi ayikí cérē kuú münimüni rú, ülí íbí ívī ūtú ní ūfūngará gálési, ülí rī koko, së ūndú rī vé bí únyú ãní rá.

7 Ūndú münimüni rú 'dī'bée utekí ūndú 'áapi mi be muké muké 'dī'bée rá. 'Bāgú Êjēpétō vé rī ní kpá aruzú, nñ ámá rá 'yozú kínī, ngá rī urobí ūbī 'í nñ.

8 Kã muú adrií ү'bútiñá rī sñ, 'bāgú rī ē drī ábá cérē cérē. Íri ní újogú rī pi zizú, ãzini 'bá tã nñ'bá ambamba ángū Êjēpétō vé rī agá rī pi zizú ímúzú 'í vúgá nõlé. Íri ní urobí rī ūluzú kópi ní,

'bo 'bá ãzi urobí rī vé ífífí ūlūúpi īri ní ãluñáni 'dãáyo.

9 Kúru 'bāgú Êjépétō vé rī vé ãmbúgú riípi īri ní íwá sëépi rī ní 'yozú 'bāgú rī ní kñiñ, "Ù'dú ãndrū rī gé, má ígá tā má ní ándúrú ãvízú ãní rī gí.

10 Mî 'a ve ándúrú 'bá ní mívē ãmbúgú riípi pánga á'dípi rī be, 'í 'be 'bâ jó ãngū ū'yízú ãmbúgú ãngū ûtëépi rī ní rií ûtëéé rī agá.

11 Înijná ãzi sî, urobí ūbî 'bâ ïrîtró ãmbúgú riípi pánga á'dípi rī be, urobí rī pi vé ífífí ãndiãndí.

12 Sâ 'dâri gé, Êbérëgú ãzi ri adrií 'bá be trû jó ãngû ū'yízú rī agá 'dãá, īri ãtí'bá ãmbúgú ãngû ûtëépi rī vé ni. 'Bá ūlûkí urobí 'bâ ūbûpi rī īri ní, ūlû 'bá ãlu ãlu vé urobí ë ífífí rá.

13 Tâ rī pi ngakí nyo ï sñú ëzí gé ūzi, 'yñkí ágó riípi pánga á'dípi rī pëti sígé."

14 Kúru 'bāgú rī ní 'bá pëzú mûzú Yôsépâ ri zizú, koro ï ní Yôsépâ ri íjízú jó ãngû ū'yízú rī agá 'dãásí ãmvé. Yôsépâ ní 'î drî'bí fazú, īri ní ívē bôngó újázú, īri mûzú pá tuzú 'bāgú rī èndrëti gé.

15 'Bâgú rī ní 'yozú Yôsépâ ní kñiñ, "Urobí ūbî ma, 'bo 'bá ãzi urobí rī vé ífífí ūlûúpi má ní ni ãluñáni 'dãáyo. Á yî kñiñ, urobí ūbî dô 'bá rī, 'bá rī ūlû dô mí ní, mi urobí rī vé ífífí ūlû rá."

16 Yôsépâ ní 'yozú 'bâgú rī ní kñiñ, "Má ícô urobí rī vé ífífí ūlûúmavé ūkpô sî bâ ku, Múngú ri ícô urobí rī vé ífífí ūlû mí ní nî."

17 Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma kīnī, á tu pá kuú yījī ãmbúgú diípi dīdī Náyīlī tī gé.

18 Tí ézīrī usese rū'bá be mūlímúlī ni pi ifūkí yījī ãmbúgú diípi dīdī rī agá 'dāásī, kōpi rikí ̄zírúkō rī pi nyaá.

19 Tí 'dī'bée ã vúdrī gé, tí ̄urukō ézīrī rū'bá be jīri, úyī'bá kú goroce ni pi ifūkí kpá yījī rī agá 'dāásī ãmvé nōo. ̄ukú ni, á ndre drī tí sū 'dī'bée tīnī rū'bá be jīri, úyī'bá goroce ni pi āngū ̄ejēpétō vé rī agá nōgó kuyé.

20 Tí rū'bá be jīri, úyī'bá goroce 'dī'bée nyakí tí usese, rū'bá be mūlímúlī ifū'bá drīdrī rī pi rá.

21 Kōpi kâ tí usese 'dī'bée nyaá gí, 'bá ãzi ícōpi nīpi ámápi 'yozú kīnī kōpi nyakí tí usese 'dī'bée gí 'dīni ni 'dāáyo, ã'diātāsīyā kōpi áwíkí adrií kuú goroce sū ñ ní adrií ̄ukú rī tīnī. Kúru má ní aruzú.

22 "Á gō kpá urobí ãzi ūbīlī dījī, urobí rī agá 'dāá, á ndre ūndú ayi drī be ézīrī ūndú pētī ãlu sīgē, 'a gbálígbálí, mi be muké muké.

23 Vúdrī ni gé, ūndú gō ifūú drī be ézīrī ūndú pētī ãlu 'dīri ã rū'bá gá, kōpi ayikí cérē mūnīmūnī rú, ūlī íbí ívī ūtū ní ifūngárá gálésī, ūlī rī koko, sē ūndú rī vé bī únyú ãní rá.

24 Ūndú mūnīmūnī rú 'dī'bée utekí ūndú drī be ézīrī 'a'bée mi be gbálígbálí 'dī'bée rá. Má ūlū urobí 'dīri újogú rī pi ní, 'bo 'bá ãzi ifífí ní ūlūupi má ní 'dāáyo."

25 Kúru Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Ãmbúgú mávē rī, mívē urobí 'dī'bée ̄irītrō lū cérē tā ãlu rī. Múngú i'da tā 'í ní lēé ngaá rī.

26 Tí usese ézíří rú'bá be múlímúlí 'dří'bée, kópi ílí ézíří rí pi vé tā i'da. Ūndú drří be ézíří 'aápi mí be gbálígbálí 'dří'bée, kópi kpá ílí ézíří ālu ālu rí pi vé tā i'da. Ílí ézíří 'dří'bée agá, ãnyāngā ri ímú ka ambamba. Urobí 'dří'bée ālu rí.

27 Tí ézíří rú'bá be jíři, úyí'bá goroce ūfū'bá vúlé rú rí pi, kópi ílí ézíří rí pi vé tā i'da. Ūndú drří be ézíří ayiípi mūnímūní rú, ūlí ivípi үtú ní ūfūngárá gálésí, koópi koko, ūndú rí vé bí sēépi únyúpi rá 'dří'bée, kópi kpá ílí ézíří ālu ālu rí pi vé tā i'da. Kópi ílí ézíří ūbíří ní ímúzú 'dezú rí vé tā i'da.

28 "Tā 'dříri ímú 'i nga sū má ní ūlūú mí ní rí tíni, Múngú i'da mí ní tā 'í ní lěé ímú ngaá rí.

29 Ílí ézíří, ãnyāngā ri ímú ka ambamba ãngū Žjěpétō vé rí agásí céré.

30 'Bo vúdrří ni gé, ílí ézíří, ūbíří ri ímú 'de ambamba, 'bá rí pi ímú ăvī ãnyāngā kaápi ambamba ãngū Žjěpétō vé rí agá rí a tā sī rá. Ŭbíří rí ímú 'bá rí pi fū ūnjí ūnjí ãngū Žjěpétō vé rí agá.

31 Ŭbíří ri ímú 'de ūnjí ūnjí, ãnyāngā ótú kaápi ãngū rí agá ambamba 'dāri vé tā rí ăvī kópi drřigé sī rá.

32 Múngú sē urobí rí ūbí mi vú be ūří, a'diâtásiyā Múngú lě tā rí 'dúyú ngaá sū 'dříri tíni, ūří ímú tā rí 'dú nga mbělěná.

33 "'Bāgú Žjěpétō vé rí, lě mī ndā 'bá úmī be tā nřípi muké muké ni, mī 'bā ūří adrií ãmbúgú rú ãngū Žjěpétō vé rí a tā mbaá.

34 'Bāgú Žjěpétō vé rí, lě mī ūpě 'bá ūgalaku

rú ni pi ãngū Ÿjēpétō vé rī agásī, kópi ã rikí ãnyāngā kaápi ambamba ílī ézīrī agá 'bá rī pi ní rií ikūnāá rī pi úmú, tōwú ni pi agá, kópi ã 'dükí ãlu.

³⁵ Ílī ãnyāngā ní ímúzú kazú muké 'dī'bée agá, ámbúgú mávé rī, lē mī sē tāimbí, lē ūgalaku rī pi ã umukí ãnyāngā fifí rī, kópi ã jíkí 'bāá kūrú ívē rī pi agá jó ãnyāngā 'bāzú rī pi agá. Lē kópi ã 'bākí ãngáráwá rií ãnyāngā rī ūtēé, ãnyāngā ã adri rí kūrú rī pi agá anigé.

³⁶ Ænyāngā 'dīri ï 'bā ku 'bá ãngū rī agá rī pi ní, kópi ë ímúkí rí nyaá sâ  bírì ní ímúzú 'dezú ūnjí ūnjí ílī ézīrī ãngū Ÿjēpétō vé rī agá rī gé, ã'diâtásíyä  bírì ã fü rí 'bá ãngū nōri agá rī pi ku."

'Bākí Yōsépä ri gávänä rú ãngū Ÿjēpétō vé rī agá

³⁷ 'Bāgú Ÿjēpétō vé rī pi ívē ūgalaku rī pi be, kópi ã'yíkí tā Yōsépä ní 'yoó 'dīri rá.

³⁸ 'Bāgú Ÿjēpétō vé rī ní 'yozú kīnī, "'Bâ' nyo ícó 'bá Índrí Uletere Múngú vé rī ní ású sū ágó nōri tñi ni  sú rá?"

³⁹ Kúru 'bāgú Ÿjēpétō vé rī ní 'yozú Yōsépä ní kīnī, "Múngú i'da mí ní urobí rī pi vé ífifí céré gí, 'bá ãzi umí be tā nñípi sū mí tñi ãluñáni 'dāáyo.

⁴⁰ Ma mi 'bā adri ámbúgú rú mávé ūgalaku rī pi drígé, 'bá mávé rī pi céré tā mí ní 'yoó rī 'dú nga. Má ní adrií 'bāgú rī sī, ma adri ámbúgú mí drílé gá."

41 Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Á 'bā mi nóni adrií āmbúgú āngū Ŋjēpétō vé rī agásī cérē."

42 'Bāgú rī ní ívé kátrī* ī ní 'î rū sīrū'bá ni gé rī ínjézú suzú Yōsépā ā drī mváŋjá gá. Íri ní Yōsépā ri úsúzú bōngó ūnyī be nī sī, Íri ní ngá dábū rú ní í'dúzú 'yīzú umbe nī gé.

43 'Bāgú rī sē ívé 'bá 'deépi 'í úgóró gá rī vé ārābíyā hūsánī ní rií seé rī, Yōsépā ri únjú āní nī. 'Bá Yōsépā ḱendréti gé rī pi rikí q'ú ú'dúkó be uru 'dāá kínī, "Ími kukí léti Yōsépā ní!" Tā 'dīri lū 'yozú kínī, 'bāgú rī 'bā Yōsépā ri gávānā rú āngū Ŋjēpétō vé rī agá gí.

44 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mâ adri dō 'bāgú drāáāsīyā, 'bá āzi ícō tā āzi 'oó āngū Ŋjēpétō vé rī agá nōgó mī tī ākó ku."

45 'Bāgú rī ní Yōsépā ā rū 'dazú Zāfēnátā Pānēyā. Íri ní Āsēnétā ri sēzú Yōsépā ní ūkú rú. Āsēnétā ri mvá ūkú átálágú Pōtīférā kūrū Ónō† vé rī agá rī vé ni. Yōsépā ní écīzú āngū Ŋjēpétō vé rī agásī cérē.

46 Yōsépā ní í'dózú ēzī ngazú gávānā rú 'bāgú Ŋjēpétō vé rī ā pálé gá rī gé, īsú ākūdē Íri líl be pūkú na. Yōsépā ku 'bāgú rī kú 'dīgé, ri écī muzú āngū Ŋjēpétō vé rī agásī āngū rī úndré nī.

* **41:42 41:42** *Kátrī*: Kátrī 'bāgú rī ní sēé Yōsépā ní rī vé ífífí Íri 'dīni, 'bāgú rī sē Yōsépā ní ūkpō tāím̄bi sēzú 'bā rī pi nī rū ívé rī sī. † **41:45 41:45** *Ónō*: Átálágú Ónō vé rī ri ūtú īnjī mungú rú, 'da ūtú Íri ní rií īnjī mungú rú 'dīri ā rū Rē. Rū Ónō 'dīri Ŋbérē tī sī. Gírikī tī sī ī zī Hēliyōpólisī.

47 Ílí ézírī ū ní 'yoó ãnyāngā ri ka ãní ambamba 'dř'bée agá, ãnyāngā ka ãngū rī agá ambamba.

48 Yōsépā ní ãnyāngā kaápi ílí ézírī agá ãngū Újepétō vé rī agá rī úmúzú, ūri ní 'bázú jó ãnyāngā 'bázú rī pi agá kүrú rī pi agásī. 'Bā ãnyāngā ū ní 'aá kүrú álu álu á gärä gá rī kүrú ū ní ãnyāngā rī 'azú 'däri agá.

49 Yōsépā úmú ãnyāngā rī ámbúgú ámbúgú jó ãnyāngā 'bázú rī pi agá 'dää, sű cínyáfā troópi kú ngū yíj gärä gá rī tñi, gō ãnyāngā rī á ū'bíngará, ázini síngrá ni kuú rá, á'diätásiyā ãnyāngā rī ambamba, ícokí ū'bíj bā ku.

50 Ebírī rī ní drī 'dezú kuyé rī gé, átálágú Pötiférā kүrú Ónō vé rī agá rī vé mvá ūkú Ásénétā tị Yōsépā ní anji ágō ūrī.

51 Yōsépā 'da ívé mvá kãyú rī á rú Mänásē 'i,[‡] kñi, "Múngú sě mávé ūzāngā á tā ávī mā ési agásī gí, ázini ūzāngā mā ési agá 'bá má étépi vé 'bëtjí ásámvú gé rī pi á tā sī rī, ávī mā ési agásī gí."

52 Yōsépā 'da ívé mvá 'deépi kãyú rī vú sī rī á rú Úférémā, § á'diätásiyā kñi, "Ángū má ní ūzāngā nyazú nōri agá, Múngú sě á gō mvá ázi tijí gí."

53 Ílí ézírī ãnyāngā ní kazú ambamba ãngū Újepétō vé rī agá rī ní dezú.

54 Kúru ílí ézírī ebírī vé rī ní í'dózú sű Yōsépā ní 'yoó rī tñi. Ebírī rī 'de ãngū Újepétō á gärä gá

[‡] **41:51 41:51 Mänásē:** Rú Mänásē 'dři vé ífífi, ūzāngā rī á tā ávī ési agásī gí. § **41:52 41:52 Úférémā:** Rú Úférémā 'dři vé ífífi, Múngú sě á gō mvá ázi tijí gí.

sī rī pi agásī céré, 'bo ãngū Ŋjēpétō vé rī agásī céré ãnyāngā anigé.

⁵⁵ 'Bá Ŋjēpétō vé rī pi vé ãnyāngā kā dēé, ębírī rī í'dó kópi füú ūnjí ūnjí, kópi í'dókí rií ngoó 'bāgú rī bīlé gá kínī, ī lěkí 'bāgú rī ā sē ī ní ãnyāngā. Kúru 'bāgú rī ní 'yozú kópi ní kínī, "İmi mukí Yōsépā vúgá, tā īri ní lūú ı̄mi ní rī, lē ı̄mi 'dükí ngaángā."

⁵⁶ Ębírī rī kā 'deé ãngū rī agásī céré, Yōsépā ní jó ãnyāngā 'bāzú rī ē tī zīzú, īri ní ãnyāngā fífí rī uzīzú 'bá Ŋjēpétō vé rī pi ní, ă'diātāsīyā ębírī rī 'de ūnjí ūnjí ãngū Ŋjēpétō vé rī agásī céré.

⁵⁷ 'Bá ãngū rī pi agásī rī pi ārēvú céré 'dekí muú ãnyāngā fífí jeé Yōsépā vúgá ãngū Ŋjēpétō vé rī agá 'dāá, ă'diātāsīyā ębírī rī 'de ãngū vū drīgé rī pi agásī céré.

42

Yōsépā édrípīi mukí ãnyāngā jeé Ŋjēpétō gá

¹ Yōkóbū kā yií kínī, ãnyāngā Ŋjēpétō gá 'dālé anigé, īri ní 'yozú 'í enjipīi ní kínī, "Ngá ı̄mi ní pá tuzú kú 'dīgé rizú ı̄mi úndrézú ı̄mi ăsámvú gé sī 'díni rī ă'di?"

² Á yií kínī, ãnyāngā Ŋjēpétō gá 'dālé anigé, ı̄mi mukí 'bá ní ãnyāngā rī jeé, 'bâ adrikí rí idri rú, 'bâ ūdrākí rí ku."

³ Kúru Yōsépā vé édrípīi mūdrí rī pi ní 'dezú muzú ãnyāngā rī jengárá gá Ŋjēpétō gá 'dālé.

⁴ 'Bo Yōkóbū pē Yōsépā édrípīi Bĕnyémínē ri muzú édrípīi vúgá sī ı̄ndī kuyé, ă'diātāsīyā 'o үři sī, үsү déna tā ūnjí ri mū īri ı̄sú rá.

5 Ísērélē vé anji rī pi mukí 'bá mu'bá ãnyāngā jengárá gá Êjēpétō gá 'dälé rī pi be trú, ã'diätäsïyä ẽbírī rī 'de kpá ãngū Känánä vé rī agá 'dälé ïndī.

6 Sâ 'däri gé, Yôsépä ri gávänä ãngū Êjēpétō vé rī agá 'dälé nî, ri ãnyāngā rī sée jeé 'bá rī pi nî. Yôsépä édrípíj kâ caá 'dälé, kôpi ní kumucí ûtizú, ï drí sîzú vûgá Yôsépä ẽndreträj gé.

7 Yôsépä kâ 'í édrípíj ndree, nî kôpi ámá bá, 'bá 'i kú sû 'i 'bá túngú ni tñi, átá kôpi ní õjõgõ sî, ïri ní kôpi zîzú kînî, "Ími íbíkí ímú íngõósila?"

Kôpi ní újázú kînî, "'Bá íbíkí ímú Känánä gálési, 'bá ímukí ãnyāngā jeé."

8 Yôsépä ã nî dô édrípíj rá dräääsiyä, édrípíj nîkí ïri ámá kuyé.

9 Yôsépä ní urobí òtú 'i übñípi kôpi ã tâ sî 'däri ígázú, ïri ní 'yozú kôpi ní kînî, "Ími 'bá ãngû úmí'bá ni pi! Ími ímukí ãngû 'bavé rî umí, dô vûrâ ï ní ûtëe ku rî íngõri?"

10 Kôpi ní újázú kînî, "Ãmbúgú 'bavé rî, adri 'dîni kuyé. 'Bâ ãtî'bá mívé ni, 'bá ímukí ãnyāngā jeé.

11 'Bâ céré anji 'bá ãlu vé ni. 'Bâ 'bá tâ 'o'bá pîrî ni pi, 'bá adrikí 'bá ãngû úmí'bá ni pi ku."

12 Yôsépä ní 'yozú kôpi ní kînî, "Adri 'dîni kuyé! Ími ímukí ãngû 'bavé rî umí, dô vûrâ ï ní ûtëe ku rî íngõri?"

13 Kôpi ní 'yozú ïri ní kînî, "Ãmbúgú 'bavé rî, 'bâ muðrî drî ni ïrî, 'bâ céré édrípî, 'bâ anji ágó riípi adriípi ãngû Känánä vé rî agá rî vé

ni. 'Bávé édrípi үdú rī ūri vúlé 'bá étépi vúgá 'dā'a'dā. 'Bávé édrípi ālu rī drā gí."

¹⁴ Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kínī, "Sū té má ní 'yoó rī tñi, ūmi 'bá ãngū úmí'bá ni pi!"

¹⁵ Á lē nñi dō ūmi ri tā áda 'yo. Á sō ūyō 'bāgú rī ā rú sī, ūmivé édrípi үdú rī ícā dō nōgó kuyé, ūmi ícokí fūú ãngū Êjépétō vé rī agá nōósī ku.

¹⁶ Lē ūmi pēkí 'bá ālu ūmi ãsámvú gé 'dīgē, ā muū ūmi édrípi ri bīi, ūmi ace'bée rī pi, ma ūmi 'be jó ãngū ū'yīzú rī agá, mā nñ rí ámá dō tā ūmi ní 'yoó rī tā áda. Dō tā ūmi ní 'yoó rī adri tā áda kuyé, 'bāgú rī ā rú sī, ūmi 'bá ãngū úmí'bá ni pi!"

¹⁷ Yōsépā ní kōpi suzú céré jó ãngū ū'yīzú rī agá caá ú'dú be na.

¹⁸ Kā muū adrií ú'dú na ni gé, Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kínī, "Á ru Múngú ri rá, ūmi 'okí dō sū má ní 'yoó rī tñi, ūmi idrí rá.

¹⁹ Ūmi dō 'bá tā 'o'bá pīri ni pi, lē 'bá ālu ūmi ãsámvú gé 'dīgē, ā adri jó ãngū ū'yīzú rī agá nōgó, ūmi ace'bée rī pi, lē ūmi jīkí ãnyãngā rī mužú vúlé 'bá ūmivé 'bētī ãsámvú gé ẽbírī ní rií fūú 'dā'bée ní.

²⁰ 'Bo ūmi mukí ūmivé édrípi үdú rī íjí ímú má vúgá nōlē, ā lū rí 'yozú kínī, ūmi ri tā áda 'yo, ā ú'díkí rí ūmi drāá ku." Yōsépā édrípīj ā'yīkí tā 'dīri rá.

²¹ Kōpi ní átázú ū ãsámvú gé sī kínī, "Ádarú ū ri 'bā ūrīnjā tā 'bá ní 'oó 'bá édrípi Yōsépā ní rī sī. 'Bá ndrekí ūzāngā ándúrú ūri ní 'i ūmāmālāzú ívē idri ā tā sī rī rá, 'bo 'bá yīkí ūrivé tā kuyé, sē 'bá ní rizú ūzāngā nōri nyazú ãní."

²² Rübénä ní 'yozú kôpi ní kïnï, "Á 'yo ándúrú ïmi ní kuyé? Má kínï, ïmi 'dïkí mvá rï ku fô! Ími gâkí yïgá sï. Së nóni 'bâ ri ïzângä nya, 'bá ní ïri 'dïj drâá rï sï."

²³ Kôpi nïlkí ámá 'yozú kínï, Yôsépä yï tâ ï ní átá rï gí 'dîni kuyé, ã'diâtâsiyä 'bá âzi ri átângá kôpi ní átá rï újá nï.

²⁴ Yôsépä ní ngazú muzú kôpi ã gârâ gá sï 'dïsï rá, ïri ní 'dózú ngozú. Íri ní 'i újázú gôzú kôpi vûgá 'dâá, ïri ní gôzú átázú kôpi ní dïj. Íri ní Sîmlyónä ri ïpêzú kôpi âsâmvû gé 'dïgé, ïri ní 'yozú ã úmbékí ïri kôpi  ndrëti gé 'dïgé.

Yôsépä édrîpïj újákí ï gôó Kânánä gá

²⁵ Yôsépä ní tâimbí sëzú kïnï, ã tökí ânyângä fífí kôpivé jûrú rï pi agásï, ã 'bâkí 'bá âlu âlu vé mûfengä fífí gôó ïrivé jûrú agá 'dâlé ūzi. Â sëkí kôpi ní ngá nyanya, kôpi ã nyakí rí kôpi ní mungárá gá lëti gé 'dïgé. Kâ kôpi ní ngá nyanya rï sëé gí,

²⁶ kôpi ní ïvé ânyângä fífí rï pi ūdrôzú ïvé döngí rï pi ã úgóró gá, kôpi ní 'dezú muzú.

²⁷ Ängü rï kâ ni , kôpi ní pá tuzú. 'Bá âlu kôpi âsâmvû gé 'dïgé, ïri ní ïvé jûrú ë tì zîzú, 'î 'dû rí ânyângä sëé ïvé döngí rï ní,  sú ïvé mûfengä fífí rï kú jûrú rï agá 'dâá.

²⁸ ïri ní 'yozú édrîpïj ní kïnï, "Ími ndrekí drï kâ! Újákí mávé mûfengä fífí gôó vûlé, mûfengä fífí rï kú mávé jûrú agá nô!"

Kôpi ë  sí tî rûc , kôpi ã r 'b  y  kp r kp r ,  g p i ndre  g p i ri, kôpi ní 'yozú kínï, "M ng  'o 'b  'd ni âs ?"

29 Kôpi kâ caá ī étépi Yōkóbū vúgá Kānánā gá 'dāá, kôpi ūlūkí tā 'i ngaápi ī rú'bá gá rī pi ãrēvú céré īri ní, kôpi kínī,

30 "Gávânā āngū Ējépétō vé rī agá rī átá 'bá ní ɔjögö sī, kínī 'bâ ri āngū Ējépétō vé rī úmí.

31 'Bá ní 'yozú īri ní, "Bá adrikí 'bá āngū úmí'bá ni pi ku, 'bâ 'bá tā 'o'bá píri ni pi.

32 'Bâ édrípi rú mudadri drī ni īrī, 'bâ anji 'bá ālu vé ni āngū Kānánā vé rī agá. Mvá ūdú rī 'bá étépi vúgá vúlé 'dā'a'dā, 'bavé édrípi ālu rī drā gí.'

33 "Gávânā Ējépétō vé rī ní 'yozú 'bá ní kínī, 'Á lē nījí dō ádarú īmi 'bá tā 'o'bá píri ni pi. īmi kukí īmivé édrípi ālu ni kú má be nōgó. īmi jíkí ānyāngā rī muzú īmivé 'bá 'bëtì āsámvú gé ẽbíri ní rií fūyú 'dā'bée ní.

34 īmi mukí īmivé édrípi ūdú rī bījí má vúgá nōo, mā nī rí 'yozú kínī, īmi adrikí 'bá āngū úmí'bá ni pi ku, īmi 'bá tā 'o'bá píri ni pi. Ma īmi édrípi ri sē gō īmi ní rá, īmi ícó écí ānyāngā je āngū nōri agá, 'bá āzi uga īmi ku."

35 Kôpi kâ rií ivé ānyāngā fífí rī ūdāá jürú rī pi agásī āmvé, 'bá ālu ālu īsú ivé mūfengā fífí rī jürú rī agá 'dāá! Kôpi kâ mūfengā fífí rī pi ndreeé, āzini kôpivé étépi Yōkóbū kā mūfengā fífí rī pi ndreeé, kôpi ā rú'bá yā kpírikpíri.

36 Kôpivé étépi Yōkóbū ní 'yozú kínī, "īmi 'bekí mávé anjinjá rī pi āvī! Yōsépā ri nóni 'dāáyo, Sīmīyónā ri kpá 'dāáyo, īmi lěkí kpá Bënyémínē rī jíjí muzú! Tā īmi ní 'oó 'dīri īzāngā sē má ní!"

37 Kúru Rübénā ní 'yozú étépi ní kínī, "Má ījí

dō Bĕnyĕmínĕ ri īgōó kuyé, má ã'yī rá, mi ícó mávé anji Ȑrī 'dī'bée ú'dí rá. 'Í ku Bĕnyĕmínĕ ri má drígé, má ícó īri ījī īgō rá."

³⁸ 'Bo Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Mávé mvá mu 'dālē āluŋjáni ku, ã'diătăsīyă édrípi drā gí, kukí īri kú ó'dúkúlé. Tā ūnjí īsú dō īri ēcī īmi ní tuú rī gé léti gé 'dīgé, īzāngā rī sī, īmi sē ma drā rá."

43

Yōsépă édrípü jíkí Bĕnyĕmínĕ ri muzú Ějĕpétō gá 'dāá īndī

¹ Ebírī rī áwí 'deé kuú ūnjí ūnjí āngū Kānánā vé rī agá.

² Kōpi kâ ānyāngā ī ní jeé Ějĕpétō gá rī nyaá dęé gí, kōpivé étépí Yōkóbū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "İmi gōkí muú 'bá ní ānyāngā āzi jeé."

³ Yúdā ní 'yozú īri ní kīnī, "Ágó āmbúgú rī átā 'bá ní ūkpó ūkpó kīnī, 'İmi ījíkí dō īmivé édrípi ūdú rī ímúzú īndī kuyé, īmi gōkí ícá má ęndréti gé dījí ku."

⁴ Mí ã'yī dō 'bá jíkí 'bá édrípi ūdú rī muzú īndī rá, 'bá mu ānyāngā rī je ījī mí ní rá.

⁵ Mí kīnī dō 'bá jíkí īri ku, 'bá mukí ku, 'a'diătăsīyă ágó āmbúgú rī 'yo 'bá ní kīnī, 'İmi ījíkí dō īmivé édrípi ūdú rī ímúzú īndī kuyé, īmi gōkí ícá má ęndréti gé dījí ku.'

⁶ Isérélē ní 'yozú kīnī, "Ngá īmi ní īzāngā sězú má ní 'díni rī ã'di? Ngá īmi ní lūzú ágó āmbúgú rī ní īmivé édrípi ãzi anigé rī ã'di?"

⁷ Kōpi ní újázú īri ní kīnī, "Ágó āmbúgú rī uži 'bá 'bávē 'bá 'bëtī ãsámvú gé rī pi ã tā sī kīnī,

‘Ími étépi ri dr̄i ídri rú? Ími édrípi ãzi anigé?’
 ‘Bá újákí átángá ūri ní ‘bâ uzızú r̄i pi rá. ‘Bâ ícó
 n̄i ngóni ‘yozú kín̄i ūri ‘yo, ‘Ími íjíkí Ími édrípi ri
 ímúzú ïnd̄i?’”

⁸ Kúru Yúdā ní ‘yozú ‘í étépi Ísērélē ní kín̄i, “Mí
 ã'yí ‘bâ ‘dekí mūy Bënyémín̄e be trú, ‘bâ ícó mū
 ūri be rá, ‘bâ anji mívē r̄i pi, mî úlúngu be, ‘bávé
 anjinjá r̄i pi be, ‘bâ adrikí rí ídri rú, ‘bâ ūdräkí rí
 ku.

⁹ Ma ūri ã tā mba rá, ma ūri íjí ïgō mí vúgá nõlé
 rá, má íjí dō ūri ïgōo mí vúgá nõlé kuyé, tā ni ã
 adri má dr̄igé, má ní dr̄i adrızú ídri rú r̄i gé.

¹⁰ ‘Bâ izakí té dō sâ kuyé, ‘bâ mukí té ‘dälé gí,
 ‘bâ ẽndíkí té ‘bâ caá vú be ïr̄i gí.”

¹¹ Kôpivé étépi Ísērélē ní ‘yozú kôpi ní kín̄i,
 “Dō Bënyémín̄e ri mū Ími vúgá s̄i ïnd̄i, Ími tōkí
 ngá muké muké ãngū nõri agá r̄i pi ïmivé jürú
 r̄i pi agásí, Ími jikí sée ágó ãmbúgú r̄i ní fefé rú.
 Ími tōkí ūdu ngūúpi ndr̄iñdr̄i ni, õnyú, ngá tibí
 á'dizú ẽjí be ngū'bá ndr̄iñdr̄i ni pi, mîrê, kumuró,
 ãzini ãlímondā.

¹² Ími ‘dukí mûfengā fífí Ími ní ísú ïmivé jürú
 agá r̄i pi muzú ïnd̄i, Ími ‘dukí mûfengā r̄i ãzi gbâ
 Ími ní ísú ‘dîri pi muzú ïnd̄i, Ími újákí Ími ní ísú
 jürú r̄i pi agá r̄i pi gôzú vûlé, sâ ãzi ni s̄i ‘bá ãzi
 ku mûfengā fífí ‘dîri tâlâvî s̄i.

¹³ Ími jikí Ími édrípi Bënyémín̄e r̄i muzú ïnd̄i,
 koro Ími ‘dekí mûy ágó ãmbúgú r̄i vúgá ‘dälé.

¹⁴ Mungú Úkpô ‘Dípa ã sê ágó r̄i ẽ ẽsí ã adri
 ïdríkídri Ími ní, ã oyü pi Sîmîyónâ pi Bënyémín̄e
 be ïgōo vûlé. Dō mágé anjinjá r̄i pi ãvî dë má
 dr̄igé s̄i céré, kôpi ãvîkí ïngá ïyí.”

15 Yōkóbū vé anji rī pi ní fēfē Yōkóbū ní lēé ã jíkí sēé ágó ãmbúgú rī ní rī pi 'dūzú, kōpi 'dūkí mūfēngā fífí ï ní ísú jūrú agá rī pi, kōpi 'dūkí kpá ãzini gbā ï ní ísú jūrú agá 'dīri pi, kōpi jíkí Bēnyémínē rī muzú īndī. Kōpi ní muzú cazú ējēpētō gá 'dālé, kōpi ní ï i'dazú Yōsépā ẽndrēti gé.

16 Yōsépā kā Bēnyémínē pi ndreeé 'í édrípíj be, ïri ní 'yozú ívé 'bá riípi ívé ngá jó agá rī pi ûtēépi rī ní kínī, "Í jí 'bá 'dībée muzú mávé jó agá 'dāá, 'í li ndrīj, mí á'dí, 'bâ nyakí rí kōpi be үtú mgbímgbi gé 'dīgé."

17 Ágó rī ní ndrīj rī lizú á'dízú, sū Yōsépā ní 'yoó 'í ní rī tñi, ïri ní kōpi jízú muzú Yōsépā vé jó agá 'dālé.

18 Kâ kōpi jíj muzú Yōsépā vé jó agá 'dāá, kōpi 'okí үrī sī. Kōpi í'dókí rií үsү́ kínī, "Íjíkí 'bâ nōgó mūfēngā fífí ï ní ándúrú ū'bää gõó 'bavé jūrú agá rī pi vé tā sī. Ágó ãmbúgú rī lē 'bâ uruú 'bää adrií tûgērī ívé ni rú, lē dōngí 'bavé rī pi u'duyú 'bá drígé sī rá."

19 Kúru kōpi ní 'dezú muzú átázú Yōsépā vé ágó riípi ïrivé ngá jó agá rī ûtēépi rī ní këétílē gá 'dāá.

20 Kōpi kínī, "Ãmbúgú 'bavé rī, ándúrú 'bá ímükí drïdrī ni ãnyängā jeé nōgó rá.

21 'Bo vûrã 'bá ní muzú lazú rī gé, 'bá kâ 'bavé jūrú rī pi ë tì oyuú, 'bá ãlu ãlu gõ ívé mūfēngā fífí ãnyängā jezú rī ísú vúgú rī vú sī. 'Bá íjíkí mūfēngā fífí rī pi ïgõó vûlé nô.

22 'Bá nïkí kuyé ã'di ū'bä 'bavé mūfēngā fífí

rī pi gōó 'bávé jūrú rī pi agá nī. 'Bá íjíkí kpá mūfēngā ãzi ímúzú īndī ãnyāngā ãzi jezú ãní."

23 Ágó riípi ngá jó agá rī ūtēépi rī ní 'yozú kīnī, "Ími 'okí үrī sī ku, má é'yí ìmivé mūfēngā fífí rī pi gí. Múngú ìmi ní rií үnjíjí ìmi étépi pi be rī, ү'bā mūfēngā fífí rī pi gōó ìmivé jūrú rī pi agásí nī." Kúru īri ní Símiyónā ri íjízú īfūzú jó ãngū ү'yízú rī agá 'dāásí ãmvé kópi vúgá nōó.

24 Ágó riípi ngá jó agá rī ūtēépi rī ní ãgō 'dī'bée jízú muzú Yōsépā vé jó agá 'dāá. īri ní kópi ní yíjí sēzú, kópi ã üjíkí rí ī pá ãní. īri ní kpá ãnyāngā sēzú kópivé dōngí rī pi ní.

25 Kópi údékí fēfē ī ní lēé sēé Yōsépā ní rī kú үnögösí rizú Yōsépā ri ūtēzú, kādō icá үtý mgbímgbi gé 'dīgé, ī sēkí rí īri ní, ã'diātāsíyā kópi yíkí kīnī, ī ímú ínyá nya Yōsépā pi be trū.

26 Yōsépā kā icá 'bētī nōlé, kópi ní fēfē ī ní íjí rī pi í'dúzú sēzú īri ní. Kópi ní kūmūcí ūtīzú, ī drī sīzú vúgá īri өndrēti gé.

27 Yōsépā kā kópi eziíjí, īri ní zīzú kīnī, "Ímivé étépi adriípi ărākā rú ìmi ní tā ní lūú má ní rī īri íngóni? īri drī idri rú?"

28 Kópi ní újázú īri ní kīnī, "Mívé ătī'bá 'bá étépi ri drī idri rú, īri muké." Kópi ní kūmūcí ūtīzú vúgá īri үnjízú.

29 Yōsépā kā 'í édrípi Bęnyémíně ī ní adrií īri be éndrépi ălu rī ndreé, īri ní zīzú kīnī, "Ímivé édrípi үdú rú ìmi ní tā ní lūú má ní rī īri adriípi 'dī?" īri ní gōzú 'yozú kīnī, "Mâ mvá rī, Múngú ã 'bā ęsí muké mí ní."

30 Koro Yōsépā ní fūzú jó rī agásī, īri ní muzú fizú ívé jó lazú rī agá, īri ní í'dozú ngozú, ã'diātāsīyā lē édrípi Bēnyēmīnē ri ambamba.

31 Kā 'î miléti ūjīi gí, īri ní ési úmbézú, īri ní ūfūzú āmvé. īri ní 'yozú ătī'bá rī pi ní kínī, "İmi ijikí ínyá rī awaá."

32 Sěkí Yōsépā ní ínyá rī ó'dukulé, īrivé édrípijíi ní sěkí túngú, 'bá Ějēpétō vé rī pi ní sěkí túngú, ã'diātāsīyā 'bá Ějēpétō vé rī pi nyakí ínyá 'bá Ěbérē vé rī pi be trú ku, kópi gákí 'bá Ěbérē vé rī pi sī.

33 'Bákí Yōsépā édrípijíi úrí Yōsépā endreṭi gé ilí ī ní kópi tizú rī vú sī, í'dozú mvá kāyú rī vúgá cazú mvá ūdú rī vúgá, kópi rikí ī úndré ī āsámvú gé sī, sě kópi ãyákí ãní ãyãyā.

34 Awakí ínyá Yōsépā vé mísa drīgé rī, jikí sēe kópi ní, sěkí Bēnyēmīnē vé rī caá vú sī tōwú ndē édrípijíi vé rī rá. Yōsépā édrípijíi rikí ngá nyaá, ãzini ngá mvuú Yōsépā pi be trú, 'bá ãzi uga kópi kuyé.

44

Yōsépā vé kópō ógúpi ógúögū rī

1 Yōsépā ní 'yozú ívé ágó riípi ívé ngá jó agá rī ūtēepi rī ní kínī, "Mí ūtō ãnyāngā ãgō 'dī'bée vé jūrú rī pi agásī tré tré, kópi ní íco 'duú bā rá ni. Mí ū'bā 'bá ãlu ãlu vé mūfēngā gōó īrivé jūrú agá 'dāá vúlé.

2 'Í 'bā mávé kópō ógúpi ógúögū rī mvá ūdú rī vé jūrú agá, 'í 'bā kpá īrivé mūfēngā ãnyāngā

jezú rī gōó jūrú rī agá 'dāá vúlé." Ágó rī 'dụ tā rī ngaá sū Yōsépā ní 'yoó rī tñi.

3 Ängū rī kā ówú, ī ní ägō 'dī'bée pēzú muzú ïvé dōngí rī pi be.

4 Kōpi kā drī mūú vūú kūrú rī agásī rárá rú kuyé, Yōsépā ní 'yozú ivé ágó riipi ivé ngá jó agá rī pi ûtēépi rī ní kīnī, "Í mū ägō 'dī'bée ā vúdrī gé sī, mí ísú dō kōpi gí, 'í zi kōpi 'díni, 'Á 'o īmi ní tā muké, ngá īmi ní tā ūnjí 'ozú 'díni rī ā'di?

5 Kópō 'dīri mávé ãmbúgú rī ní rizú ngá mvuzú ãní rī, īri kpá ri ẽndrī ndrī ãní. Tā īmi ní 'oó 'dīri ūnjí."

6 Ágó rī kā mūú kōpi ísú, īri ní 'yozú kōpi ní sū Yōsépā ní 'yoó 'í ní rī tñi.

7 Kōpi ní újázú īri ní kīnī, "Tā mí ní rií átá 'díni rī ā'di? 'Bâ ătí'bá mívé ni, 'bá ícokí tā 'oó 'díni ku.

8 Mūfēngā fífí 'bá ní ísú 'bavé jūrú agá rī pi, 'bá íjíkí Kānánā gá 'dāásī sēé gōó mí ní rá. 'Bâ ícokí mivé ãmbúgú rī vé ngá ógúpi ógúõgū, dōku dábū ūgū ūrivé jó agá 'dāásī imúzú ïndī íngóni ngóni?

9 Dō mí ísú ãmbúgú rī vé kópō 'bá ãlu vúgá 'bâ ãsámuvú gé nõgó rá, ā 'dikí 'bá 'dīri draá rá, 'bâ ïmbítā ī ní kuú nõ'bée gō adri tûgērī mívé ni."

10 Ágó rī ní újázú kōpi ní kīnī, "Muké, ā adri sū īmi ní 'yoó rī tñi. 'Bá ī ní kópō rī ísú īri vúgá rī, īri adri tûgērī rú nī. īmi ïmbítā ī ní kuú 'dī'bée, īmi adri tā ãkó, ī īmi øyu rá."

11 Koro 'bá ãlu ãlu ní ivé jūrú í'dúzú 'bāzú vúgá, kōpi ní tì ni øyuzú.

12 Kúru ágó riípi Yōsépā vé ngá jó agá rī pi ūtēépi rī ní í'dózú kópivé jūrú ã 'a ndāzú, í'dó ndāá mvá kāyú rī vé rī agá, cīmgbá cazú mvá ȳdú rī vé rī agá. Isú kópō rī Bēnyémínē vé jūrú agá.

13 Bēnyémínē édrípíi kâ tā 'dīri ndreeé, kópi ūsíkí ïvé bōngó ī rú'bá gá sī kpélékpélé.* Kópi ní ïvé ãnyāngā rī pi üdrōzú ïvé dōngí rī pi ã úgóró gá, kópi ní ī újázú gōzú vúlé kūrú rī agá 'dälé ūzi.

14 Yúdā pi édrípíi be, kópi kâ caá 'dälé, kópi ūsíkí Yōsépā ri drī jó agá, kópi ú'békí ī vūgá sī Yōsépā ẽndrèti gé.

15 Yōsépā ní 'yozú kínī, "Ngá ìmi ní 'oó 'díni rī ã'di? Ìmi nñkí 'yozú kínī, 'bá má tñi nõri, ma ícó ẽndrī ndrī tā rī nñzú ámázú ãní rá 'díni kuyé?"

16 Yúdā ní újázú kínī, "Ãmbúgú mávé rī, 'bá 'yokí rí mí ní íngóni? Tā lñúpi kínī 'bá tā ãkó rī ã'di? Múngú i'da tā 'bá ní 'oó ünjí rī ãmvé gó. Ðambúgú mávé rī, 'bá 'bá édrípí ī ní kópō rī Isú ñrivé jūrú agá rī pi be, 'bá nóni tûgëři mívē ni."

17 'Bo Yōsépā ní 'yozú kínī, "Má ícó tā 'oó sñ 'dīri tñi ku! 'Yéjá ágó ī ní kópō rī Isú vú ni gé rī, ïri adri mávé tûgëři rú nñ. Ìmi ïmbítā ī ní kuú 'dī'bée, ìmi tā ãkó, ìmi ícó gō ìmi étépi vúgá 'dääá rá tā be kíri."

Yúdā mā ágó ãmbúgú rī Bēnyémínē vé tā sī

* **44:13 44:13** Kópi ūsíkí ïvé bōngó ī rú'bá gá sī kpélékpélé: Kópi ūsíkí ïvé bōngó, ã'diătásiyā ī ní kópō rī Isú Bēnyémínē vé jūrú agá rī sī, sē kópi ní ïzāngā.

18 Kúru Yúdāní 'dezú muzú Yōsépā vúgá 'dāá, īri ní Yōsépā ri māzú kīnī, "Ambúgú mávé rī, ma ātī'bá mívē ni, mí ã'yī, mâ 'yo tā má tī gé sī mí ęndrētī gé nōgō. Mívē ūkpō ã adri dō sū 'bāgú rī vé rī tīnī drāáasīyā, lē mī 'a ã ve má ní ku.

19 Ambúgú mávé rī, ándúrú 'í zī 'bā ātī'bá mívē rī pi, mí kīnī, "Ímivé étépi anigé? Dōku ìmivé ędrīpi anigé?"

20 'Bá újákí mí ní, 'bá kīnī, "Bávé étépi ri anigé, īri ārākā rú, tī mvá ágónjá ãzi ışū ãkūdē īri ārākā rú. Mvá ágónjá rī vé ędrīpi drā gí, kōpivé ęndrépi agá, mvá 'yēná ï ní kuú rī īri 'i, étépi lē īri ambamba.'

21 "'Í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Ími íjíkí īri má vúgá nōo, mâ ndre īri mâ mī sī.'

22 'Bá 'yokí mí ní, 'bá kīnī, 'Mvá ágó rī ícō 'í étépi ri kuú ku, ku dō étépi ri gí, étépi ri drā rá.'

23 'Bo 'í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Ími íjíkí dō ìmi ędrīpi үdú rī ímú má vúgá nōo ku, úmvúlésí ìmi ndrekí mâ ęndrētī dījí ku.'

24 'Bá kā gōo vúlé mívē ātī'bá 'bá étépi vúgá 'dālé, 'bá ūlūkí īri ní tā mí ní 'yoó rī rá.

25 "'Bá étépi gō 'yoó kīnī, 'Ími gōkí muú 'bá ní anyāngā ãzi jeé.'

26 'Bo 'bá újákí īri ní, 'bá kīnī, 'Mí ã'yī dō 'bá ędrīpi үdú rī muú 'bá be ku, 'bá ícokí muú ku. 'Bá ędrīpi үdú rī mu dō 'bá be kuyé, 'bá ícokí agó ãmbúgú rī ē milétī ndreé ku.'

27 "'Bá étépi ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Ími nīkí rá 'yozú kīnī, ūkú mávé rī tī má ní anji ãgō īrī.

28 Mvá ágó rī ãzi fū muzú ãmvé mâ rú'bá gá sī gí, má kñiñ, "Ündíkí ūri kpélékpélé gí." Í'dózú ïnogósí 'dāá, á gō ūri ndreé kuyé.

29 Ími jikí dō mvá ïmbítā ãlu 'dīri muzú ïndī, tā ūnjí ïsú dō ūri gí, ìmi sē mavé ãrakā nōri fi 'bú agá ïzāngā agá.'

30 "Ãmbúgú mavé rī, má íco mvií gõó má étépi vúgá 'dāá mvá rī ãkó ku, 'bá étépi ri adri idri rú mvá rī ní adrií idri rú rī sī,

31 'bá étépi ndre dō mvá ágó rī 'bâ ãsámvú gé 'dāáyo, 'bá étépi ri drā rá. 'Bâ mívé ãtí'bá nō'bée, 'bâ sē 'bá étépi dēépi gí 'dāri drā rá.

32 Úmbúgú mavé rī, á 'yo má étépi ní, má kñiñ, 'Ma íco mvá ágó rī ã tā mba rá. Má ijí dō mvá ágó rī ïgðó vúlé nōo kuyé, tā ni ã adri má drígé muzú nyonyo.'

33 "Ãmbúgú mavé rī, lē mâ áwí adrií nōgó tûgëri rú mvá ágó rī ã vûrã gá, mí ã'yí mvá ágó rī, kôpi ã mvikí gõó 'í édrípíji be 'bëti 'dāá.

34 Mvá ágó rī mu dō má vúgá sī ïndī kuyé, ma íco mvi gõ má étépi vúgá 'dälé ïngóni? Á lē ïzāngā má étépi vé rī ndreé ku."

45

Yôsépâ i'da 'i nñi édrípíji ní

1 Yôsépâ kā ndreé 'í íco 'î ési úmbé ívé ãtí'bá rī pi èndrëti gé bâ ku, ūri ní 'yozú ívé ãtí'bá rī pi ní kñiñ, "Lê ìmi fûkí má gârã gá nôosí céré ãmvé!" Sâ Yôsépâ ní 'i i'dazú édrípíji ní rī gé, 'bá ãzi túngú ni 'dâáyo, kôpi 'yéñá édrípíji be.

2 Íri ní í'dózú ngozú ú'dúkó be ụrụ 'dãá, 'bá Êjepétō vé rĩ pi yíkí rá, ülükí tã Yosépã ní ngozú 'díri 'bá 'bágú rĩ vé jó ásámvú gé rĩ pi ní rá.

3 Yosépã ní 'yozú édrípíjí ní kíní, "Bá rĩ ma 'i, Yosépã 'i! Má étépi ri drĩ nyo ídri rú?" 'Bo Yosépã édrípíjí ícokí íri ní tã 'díri újá bã ku, ã'diátasíyä үří fü kópi ambamba, kópi ní Yosépã ã rú'bá ndreé rĩ sї.

4 Kúru Yosépã ní 'yozú édrípíjí ní kíní, "Ími ítrúkí ìmi ïnyinjá má vúgá nõó." Kópi kâ ï útrú ìri vúgá 'dãá, ìri ní 'yozú kíní, "Ma ìmivé édrípí Yosépã ìmi ní òtú sëe jeé, ï ní íjí ãngú Êjepétō vé rĩ agá rĩ 'i!

5 'Bo lë ìmi adrikí ïzängä sї ku, ãzini lë ìmî ésí ã ri veé ìmi ásámvú gé sї tã ìmi ní ma sëe jeé rĩ ã tã sї ku. Mungú ïpë ma ímúzú ìmi ní nõó drïdrï, mâ ímú rí ìmi ídrí bëñi.

6 Ebírì 'de ãngú rĩ agá ünjí ünjí, 'dụ nóni caá ilí ìrì, ebírì rĩ ãzi ri gõ 'de ca ilí tòwú, 'bá ãzi gõ ómvú 'ãá ku, gôkí kpá ãnyängä ïkùnãá ku.

7 'Bo Mungú ïpë ma ímúzú ìmi ní drïdrï, mâ ímú rí ìmi tã mbaá ìmivé 'bá 'bëtì ásámvú gé rĩ pi be, ìmi adrikí rí ídri rú.

8 "Adri 'yozú kíní, ìmi ïpëkí ma nõgó ní 'díni kuyé, Mungú ïpë ma ní. Mungú 'bã ma adrií ügalaku 'bágú rĩ vé ni, ãzini 'bã ma adrií ãmbúgú rú 'bá ãngú Êjepétō vé rĩ agá rĩ pi drïgé.

9 Ìmi újákí ìmi gõó vúlé má étépi vúgá 'dâlé mbëlë, ìmi 'yokí ìri ní, 'Mì mvópi Yosépã 'yo 'díni kíní, "Mungú 'bã ma ãmbúgú rú ãngú Êjepétō vé rĩ drïgé. Lë ë ímú má vúgá nõó mbëlë, ë iza sâ ku."

¹⁰ Íri ímú adri ãngū Gōséní vé rī agá, ūnyinjá má gārā gá. Íri adri anjinjá ívé rī pi be, anjinjá ẽnjipijí ní tijí rī pi be, ívé kābīlō rī pi be, ndrījí rī pi be, tijí rī pi be, ngá ãrēvú ívé rī pi be céré.

¹¹ Ma Íri ní ãnyāngā sē rá, ã'diātāsīyā ẽbīrī rī ãzi ri gō ímú 'de ílī tōwú ūnjí ūnjí. Ímú dō ívé 'bá 'bētī ãsámvú gé rī pi be, ãzini ívé ãnyāpá rī pi be ku, kōpi ímú ūdrā rá ẽbīrī rī sī."

¹² Yōsépā ní gōzú 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími ndrekí nóni ma ìmī mī sī gí, má édrīpī Bēnyēmīnē ndre kpá ma 'í mī sī gí, ádarú 'bá átángá átāpi rī ma 'i, Yōsépā 'i.

¹³ Ími mukí tā 'bá rī pi ní ma ūnjizú ãngū Êjēpétō vé rī agá nōgó, ãzini tā ãrēvú céré Ími ní ndree rī pi ūlūu má étépi ní. Ími ijíkí má étépi ri ímú má vúgá nōlé mbēlē."

¹⁴ Yōsépā pi ní ī u'dezú eziżú bēdrī sī édrīpī Bēnyēmīnē be, ãyikō sī, kōpi ní í'dozú ngozú.

¹⁵ Yōsépā ní rizú 'í édrīpīj u'dezú eziżú muzú ãlu ãlu bēdrī sī, ãyikō sī, Íri ní í'dozú ngozú. Vúdrī ni gé, édrīpīj ní í'dozú átázú Íri be.

'Bāgú rī zì Yōkóbū ri ímúzú Êjēpétō gá

¹⁶ Û'dukó rī kā caá 'bāgú rī vé kání agá 'dāá kīnī, Yōsépā édrīpīj icákí gí, 'bāgú rī ívé ūgalaku rī pi be, adrikí céré ãyikō sī.

¹⁷ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "'Í lū mí édrīpīj ní, kōpi ã ū'bākí ívé ãnyāngā rī pi céré ívé dōngí rī pi ã úgoró gá, kōpi ã újákí ī gōo vúlé Kānánā gá 'dāá ūzi.

¹⁸ Kōpi ã mukí ī étépi ri ijí ímúzú ūrivé 'bá 'bētī ãsámvú gé rī pi be nōlé, ma kōpi ní vūrā muké ni

sē āngū Ÿjēpétō vé rī agá nōgó rá, kōpi ānyāngā
íṣú nya 'a ni gé, īri kōpi ní ãyīkō sē.

19 “'Í lū kōpi ní, kōpi ã jíkí ārābíyā ū ní rií seése
rī pi muzú. Ējēpétō agá nōosí īndī, kōpi ē ijíkí rí
īvē anjiñá rī pi ímuzú ãní ūkú rī pi be, ãzini kōpi
ē ijíkí rí ū étepi ri ímuzú ãní.

20 Kópi ã kukí ngá ūr̄é r̄i pi kú vúlé 'dāá, ã'diätašiýã kópi ímú ngá muké muké ni pi ísú ãngü Ëjepétô vé r̄i agá nõgó rá."

21 Ísérélē vé anji āgō rī pi ā'yíkí tā 'bāgú rī ní 'yoó rī 'dụ́ú ngaá rá. Yōsépā sē kōpi ní ārābíyā ì ní riú seése rī pi, ānyāngā be, kōpi ā mvíkí rí gōó ãní 'bëtí, sū 'bāqú rī ní 'yoó rī tíni.

²² Yōsépā awa kôpi ní bōngó ú'dí rú ni pi, 'bo sē Bẽnyémínẽ ní mûfèngã fífí ẽnjíipi ẽnjíenjí ni mûdûrûlû na (300), sē kpá îri ní bōngó ú'dí rú ni pi tõwû.

²³ Ngá Yōsépā ní pēé muzú 'í étépi ní rī pi dōngí āgō mūdrí, ū'bākí ngá muké muké Êjēpétō vé rī pi kōpi ā úgoró gá, dōngí ūkú rú ni pi mūdrí, ū'bākí ānyāngā fifí, pánga, āzini ngá uruko nyaánya ni pi, ā tu rí eči rī ímuzú āní.

²⁴ Iri ní kópi pězú muzú. Iri ní 'yožú kópi ní kíní, "Lē īmi āwākí īmi āsámvú gé sī létí gé 'dīgé ku!"

²⁵ Kópi ní ngazú fūzú ãngū Ÿjēpétō vé rī agásī, kópi ní mvizú gõzú ī étépi Yökóbū vúgá ãngū Känánā vé rī gé 'dāá.

²⁶ Kópi ní ūlūzú Yōkóbū ní kínī, "Yōsépā ri drī ídri rú! 'Bākí ūrā gávānā rú ãnqū Êjépétō vé rī

agá." 'Bo tā 'dīri sē Yōkóbū ní ãyāngárá, ẽ'yī tā kōpi ní ūlūú 'í ní 'dīri kuyé.

²⁷ Kōpi kâ tā Yōsépā ní 'yoó ẽ ní rī ūlūú Yōkóbū ní, Yōkóbū kā ãrābíyā ẽ ní rií seése Yōsépā ní ẽpēé ímú 'i bī 'dī'bée ndreé, ẽrivé yïkì gō ícá mûké.

²⁸ Ísérélē ní kúru 'yozú kīnī, "Íri ícó adri tā égbì! Mavé mvá Yōsépā ri drī idri rú! Á lē muý ẽri ndreé ūgbále, ma íbí drā ndō."

46

Yōkóbū nga muý Ëjëpétō gá

¹ Kúru Ísérélē ní 'dezú mužú ãngū Ëjëpétō vé rī gé 'dāá, 'dū ívé ngá rī pi ãrëvú céré mužú ìndī. Kā muý caá kûrú Bêrîsébâ vé rī gé, ẽri ní röbõñö zázú Múngú 'í étépi Ísákâ vé rī ní.

² Múngú ní átázú Ísérélē be urobí agá ịníŋá rī sī kīnī, "Yōkóbū, Yōkóbū."

Yōkóbū ní újázú kīnī, "Ma nō."

³ Múngú ní 'yozú kīnī, "Ma Múngú 'i, Múngú mí étépi vé rī. 'Í 'o ڻrī sī ku, 'í mu ãngū Ëjëpétō vé rī gé, ma úmvúlésí súrú mívé rī sē ízú tré, kōpi ícá súrú ãmbúgú.

⁴ 'Bâ muý mí be trú Ëjëpétō gá 'dälé. Ádarú ma úmvúlésí mi íjí ïgō vúlé nôlé díjí rá. Mi úmvúlésí drā Yōsépā gärä gá, ẽri mî mî őzü nî."

⁵ Kúru Yōkóbū ní fûzú kûrú Bêrîsébâ vé rī agásí, ẽrivé anji ãgō rī pi ní ívé étépi Yōkóbū ri jízú tuzú ívé anjiná rī pi be, ívé ūkú pi be, ãrābíyā ẽ ní seése 'bâgú rī ní ẽpēé rī agá.

6 Kópi jíkí ívé ãnyápá rī pi, ãzini ā'bú ī ní
í̄sú ãngū Kānánā vé rī gé 'dālē rī pi muzú īndī.
Yōkóbū pi ívé anjiná rī pi be céré 'dekí muzú ãngū
Ējēpétō vé rī gé 'dāá.

7 Yōkóbū jí ívé anji āgō rī pi, ívé anjiná rī pi vé
anji āgō rī pi, ãzini jí ívé anji ūkú rī pi, ívé anjiná
rī pi vé anji ūkú rī pi be muzú Ējēpétō gá 'dāá
īndī, jí úyú ívé rī pi muzú céré.

8 Anji Īsērélē vé mū'bá Ējēpétō gá rī pi ā rú 'dī.
Dr̄idr̄i ni, Īsērélē vé rú Yōkóbū.

Mvá kāyú Yōkóbū vé rī Rübénā 'i.

9 Anji āgō Rübénā vé rī pi ā rú,
Ēnókā 'i, Pálū 'i, Ēzirónā 'i, Kārimī sī.

10 Anji āgō Símýónā vé rī pi ā rú,
Yemüyélē 'i, Yāmínī 'i, Öhádī 'i, Yākínī 'i,
Zōhárā 'i, Sáwūlā sī, Sáwūlā vé éndrépi
Kānánázī.

11 Anji āgō Lévī vé rī pi ā rú,
Gérésónā 'i, Kōhátā 'i, Mērárā sī.

12 Anji āgō Yúdā vé rī pi ā rú,
Érē 'i, Ónánī 'i, Sélā 'i, Pērizī 'i, Zérā sī. ('Bo
ótú Érē pi Ónánī be ūdrákí ãngū Kānánā
vé rī agá 'dālē.)

Anji āgō Pērézī vé rī pi,
Ēzirónā pi Āmulā be.

13 Anji āgō Īsákárā vé rī pi ā rú,
Tólā 'i, Púvā 'i, Yāsúbā 'i, Símírónā sī.

14 Anji āgō Jēbūlúnā vé rī pi ā rú,
Sērédē 'i, Ělónī 'i, Jāhälélē sī.

15 Anji āgō 'dī'bée Léyā ní tīj Yōkóbū ní Pādānā
Āramā gá rī pi, anji āgō 'dī'bée ãsámvú gé, tī

mvá ūkú rá, mvá ūkú rī ã rú Dínā 'i. Írivé anji
āgō rī pi, mvá ūkú rī be, kôpivé käläfe céré pükú
na dr̄i ni na.

¹⁶ Anji āgō Gádī vé rī pi ã rú,
Zěfónā 'i, Hágī 'i, Súnī 'i, Ězibónī 'i, Érī 'i,
Āródī 'i, Āréli sī.

¹⁷ Anji āgō Āsérā vé rī pi ã rú,
Ímínā 'i, Ísívā 'i, Ísívī 'i, Běrýyā sī.
Kôpivé ómvúpi Sérā 'i.

Anji āgō Běrýyā vé rī pi,
Ēbérē pi Mälékíélē be.

¹⁸ Anji āgō mūdrí dr̄i ni áziyá 'dī'bée Jěléfā ní
tīj Yökóbū ní rī pi, Jěléfā ri Lábánā ní sēé ívé mvá
ūkú Léyā ní átī'bá rú rī.

¹⁹ Anji āgō Yökóbū pi ní tīj 'î ūkú ni Rāélē be
rī,
Yōsépā pi Běnyémínē be.

²⁰ Anji āgō Yōsépā pi ní tīj Āsēnétā be Ějěpétō
gá 'dälé rī, Mänásē pi Ěférémā be. Āsēnétā
ri átlágú Pôtiférā Ónō vé rī vé mvá ūkú.

²¹ Anji āgō Běnyémínē vé rī pi ã rú,
Bélā 'i, Békěřī 'i, Āsibélē 'i, Gérā 'i, Nämánā
'i, Ěhī 'i, Rósī 'i, Müpímū 'i, Üpímū 'i, Ārídī
sī.

²² Úyú mūdrí dr̄i ni su 'dī'bée, íbíkí ūfūú
Yökóbū pi ã rú'bá gá Rāélē be.

²³ Dánā vé mvá Hüsímū 'i.

²⁴ Anji āgō Nāfâtálī vé rī pi ã rú,
Yáziyélē 'i, Gúnī 'i, Jězérē 'i, Sílémū sī.

²⁵ Úyú ézírī 'dī'bée íbíkí ífūú Yōkóbū pi ã rú'bá gá Bílā be. Bílā ri Lābánā ní sēé ívé mvá ūkú Rāélē ní átí'bá rú rī.

²⁶ Yōkóbū vé úyú mu'bá īri be Êjēpétō gá 'dālé rī pi pükú áziyá drī ni áziyá, lākí īrivé anji āgō rī pi vé ūkú rī pi kuyé.

²⁷ Anji āgō ī ní tij Yōsépā ní Êjēpétō gá 'dālé rī pi Ȭrī. Yōkóbū vé 'bá 'bētī ūsámvú gé mu'bá Êjēpétō gá 'dālé rī pi cérē pükú ézirī.

²⁸ Yōkóbū ní Yūdā ri pēzú mužú dr̄idrī Yōsépā vúgá 'dālé, Yōsépā ā lū rī ī ní lētī mužú Gōsénī gé rī. Kōpi kā caá Gōsénī gé 'dāá,

²⁹ Yōsépā ní 'yožú ē ijíkí ívé Ȭrābíyā hūsánī ní rií seé rī 'í vú nōó, īri ní tuzú 'a ni gé, 'dezú mužú étépi ȴsērélē vúgá 'dāá. Yōsépā kā caá étépi vúgá 'dāá, īri ní étépi ri u'dezú Ȧzizú bēdrī sī, Ȧyīkō sī, īri ní í'dozú ngozú sâ be āco.

³⁰ ȴsērélē ní 'yožú Yōsépā ní kīnī, "Nóni ma ícō drā rá, ā'diātāsīyā á ndre mi mā mī sī gí, mi idri rú."

³¹ Kúru Yōsépā ní 'yožú 'í édrípījí ní, āzini 'bá étépi vé jó ūsámvú gé rī pi ní kīnī "Á lē mužú átā 'bāgú rī be, á lē 'yoó īri ní, 'Má édrípījí, āzini 'bá má étépi vé jó ūsámvú gé ándúrú adri'bá āngū Kānánā vé rī agá rī pi ícákí má vúgá nōó gí.

³² 'Bá 'dī'bée 'bá Ȧnyāpá úcé'bá ni pi, kōpi ijíkí kābīlō rī pi, ndrījí rī pi, tī rī pi, ngá kōpi ní ȴsú 'dālé rī pi be cérē ímúzú ȴndī.'

³³ 'Bāgú rī zī dō ūmi mužú 'í vúgá 'dāá, zī dō ūmi, 'ȴmivé Ȧzí ã'di?'

³⁴ ūmi újákí īri ní 'dīni, "Bā mívē átī'bá, 'bavé Ȧzí rizú Ȧnyāpá úcézú ni, 'bá í'dokí Ȧnyāpá úcé

ãnjñā sī, sū 'bá é'bípi ní rií úcé rī tñi.' Ími lükí dō īri ní sū 'dīri tñi, īri ìmi ã'yī adri ãngū Gōsénī vé rī agá nõgó rá, ã'diātāsīyā 'bá Êjēpétō vé rī pi lēkí 'bá ãnyāpá úcé'bá rī pi ã tā ku."

47

Yōsépā jī ívé édrípīj үrүkө́ ívē étépi be muzú 'bāgú rī vúgá

¹ Yōsépā ní ngazú muzú lūzú 'bāgú Êjēpétō vé rī ní kñi, "Má étépi pi má édrípīj be, ívē kābīlō rī pi be, ndrīj rī pi be, tī rī pi be, ngá ívē rī pi be céré, kōpi ímúkí ãngū Kānánā vé rī gé 'dāásī, kōpi nóni Gōsénī gé."

² Yōsépā ní 'í édrípīj ūpēzú tōwú jizú i'dazú 'bāgú rī əndrëti gé.

³ 'Bāgú rī ní Yōsépā édrípīj zizú kñi, "Ezí ìmivé rií ngaá rī ã'di?"

Kōpi ní újázú 'bāgú rī ní kñi, "Ezí 'bavé rī, 'bā ri ãnyāpá úcé, sū 'bá é'bípīj ní ótú rií úcé rī tñi."

⁴ Kōpi ní kpá gōzú 'yozú īri ní kñi, "'Bá ímúkí adrií nõgó ūkōlō, ã'diātāsīyā əbīrī 'de ãngū Kānánā vé rī agá 'dāá ünjí ünjí, īrībī 'bá ní 'bavé ãnyāpá rī pi úcézú ni 'dāayo. Ícō dō rá, mí ã'yī 'bā adrikí ãngū Gōsénī vé rī agá nõgó."

⁵ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kñi, "Mí étépi pi mí édrípīj be, kōpi ímúkí mí vúgá.

⁶ Lē mî ndre vûrā ãngū Êjēpétō vé rī agá nõgó, 'í jī mí étépi pi, mí édrípīj be mūy adrií vûrā mûké rī gé. Lē kōpi adrikí Gōsénī gé. 'Í nñ dō 'bá ãnyāpá úcé'bá mûké ni pi kōpi ãsámvú gé 'dīgé rá, 'í 'bā kōpi mávē ãnyāpá úcé."

7 Kúru Yōsépā ní étépi Yōkóbū ri jízú 'bāgú rī vúgá jó agá 'dāá, īri ní étépi ri i'dazú 'bāgú rī ęndreträti gé. Výdrī ni gé, Yōkóbū ní 'bāgú rī ęzizú, īri ní tākíri sēzú 'bāgú rī ní.

8 'Bāgú rī ní Yōkóbū ri zízú kīnī, "Mívé ílī ca ngōpí?"

9 Yōkóbū ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ma ílī be mündürülű ālu pükű na (130). Ílī 'dīri mādānjá, 'bo á nya ūzāngā 'a ni gé ambamba, má écí muzú vūrā rī pi agásī céré. Má étépīj pi má é'bípīj be écikí muzú vūrā rī pi agásī céré. 'Bo kōpi adrikí caá ílī be āco, kōpi nyakí ūzāngā sū má ní nyaá rī tīnī kuyé."

10 Kúru Yōkóbū ní tākíri sēzú 'bāgú rī ní, īri ní 'bāgú rī ęzizú. īri ní ngazú 'bāgú rī ā gārā gá sī, īri ní fūzú muzú āmvé.

11 Yōsépā ní étépi pi 'bāzú adrızú édrípīj be āngū Ņjēpétō vé rī agá, sē kōpi ní vūrā muké ni, vūrā rī ūnyinjá kūrú Rāmāsésē* vé rī ā gārā gá, sū 'bāgú rī ní 'yoó rī tīnī.

12 Yōsépā ní ānyāngā sēzú 'í étépi ní, 'í édrípīj ní, āzini 'bá 'í étépi vé jó āsāmvú gé rī pi ní, sē kōpi ní ānyāngā rī kōpivé anjinjá rī pi vé kālāfe vú sī.

Ebīrī 'de āngū Ņjēpétō vé rī agá

13 Ebīrī 'de ūnjí ūnjí āngū Ņjēpétō vé rī agásī céré, āzini āngū Kānánā vé rī agásī céré, ā'diātāsīyā 'bá rī pi nyakí ānyāngā ūvē rī pi deé céré gí.

* **47:11 47:11 Rāmāsésē:** Kūrú Rāmāsésē vé rī āngū Gōsénī vé rī agá.

¹⁴ Kúru Yōsépā ní ãnyāngā ī ní 'bāá jó ãnyāngā 'bāzú rī pi agá rī uzızú 'bá rī pi ní, īri ní mūfēngā 'bá Ějēpétō vé rī pi ní ãnyāngā jezú, ãzini 'bá Kānánā vé rī pi ní ãnyāngā rī jezú rī jizú cérē 'bāzú 'bāgú rī vé jó mūfēngā 'bāzú rī agá.

¹⁵ 'Bá Ějēpétō vé rī pi, 'bá Kānánā vé rī pi be, kōpivé mūfēngā kā dęé kōpi drígé sī gí, kōpi ní muzú cérē Yōsépā vúgá, kōpi ní 'yozú kínī, "Mūfēngā dę 'bá drígé sī gí! Mi 'bâ ku ūdrā rá ãsī? Mí sē 'bá ní ãnyāngā."

¹⁶ Yōsépā ní újázú kōpi ní kínī, "İmi íjíkí ȫmivé ãnyāpá rī pi sée má ní, ma ȫmi ní ãnyāngā rī sē ufu ãnyāpá rī pi sī rá, ȫ'diâtāsīyā ȫmivé mūfēngā dę ȫmi drígé sī gí."

¹⁷ Kōpi ní kúru ȫvé ãnyāpá rī pi jizú muzú Yōsépā vúgá 'dāá. İri ní kōpi ní ãnyāngā sēzú, kōpi ní ȫvé hüsánī rī pi, kābılı̄rī rī pi, ndrījī rī pi, tı̄ rī pi, döngí rī pi jizú sēzú ãnyāngā rī ufuzú ãní. İlí 'dāri agá, Yōsépā ri kōpi ní ãnyāngā sée ãnyāpá kōpivé rī pi ufuzú ãní.

¹⁸ İlí 'dāri kā dęé, kā muý adrií ilí ãzi rī gé, kōpi ní muzú Yōsépā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú kínī, "Āmbúgú 'bavé rī, 'bá ícokí úcí mí ní ku, 'bavé mūfēngā dę 'bá drígé sī gí, 'bavé ãnyāpá rī pi mívē ni. Āmbúgú 'bavé rī, ngá ãzi aceépi 'bá drígé 'bá ní sée mí ní ni 'dāayo, ngá aceépi rī 'yéñá 'bâ úlúngu, ãzini vûrā 'bá ní adrızú rī.

¹⁹ Mi 'bâ ku ūdrā rá ãsī? Mi sē 'bavé vûrā ri adri ándrú rú ãsī? Lě mî je 'bâ vûrā 'bavé rī be ãnyāngā sī. 'Bâ adri tûgêrī 'bāgú rī vé ni, 'bavé vûrā ri adri ȫrivé ni. 'I sē 'bá ní úri, 'bâ adrikí rí

ídri rú, 'bâ ūdrākí rí ku, vûrã rí ë ícá rí ándrú rú ku."

²⁰ Kúru Yôsépâ ní nyôókú 'bá Êjëpétõ vé rí pi vé rí jezú céré 'bâgú rí ní. 'Bá Êjëpétõ vé rí pi ãrëvú céré üzikí nyôókú ïvé rí rá, ã'diâtäsiyâ ëbírî rí 'de ünjí ünjí. Nyôókú rí gõ adrií céré 'bâgú rí vé ni.

²¹ Yôsépâ 'bâ 'bá Êjëpétõ vé rí pi ãrëvú céré adrií tûgëři 'bâgú rí vé ni.

²² Nyôókú 'yéñá ïri ní jeé kuyé rí atala rí pi vé rí, ã'diâtäsiyâ 'bâgú rí ri kôpi ní ãnyângâ sêé ní, kôpi ní ïvé nyôókú sêzú jezú kuyé ãní.

²³ Yôsépâ ní 'yozú 'bá rí pi ní kînî, "Nóni á je ïmi gí, ãzini á je nyôókú ïmivé rí sêé 'bâgú rí ní gí, ïmi ní úri 'dî, ïmi sakí nyôókú rí agá.

²⁴ Sâ ï ní ãnyângâ ïkûnâzú rí gé, ngá tôwú agá, ãlu ni ïmi í'dûkí sêé 'bâgú rí ní. ïmbítâ ni, ïmi 'bâkí ïmi ní úri rú, ãzini ãnyângâ rú, ïmi nyakí rí ïmivé 'bá 'bëtî ãsâmvú gé rí pi be, ãzini ïmivé anjinâ rí pi be."

²⁵ Kôpi ní 'yozú kînî, "Âmbúgú 'bâv  rí, 'í pa 'bâ dr  ag s  g , l  m  'bâ   s  m k  'b  n , 'b  ic  adri tûgëři 'bâg  r  vé ni r ."

²⁶ Kúru Yôsépâ ní t  mb  s z  'b    ng   j p t  vé r  ag  r  pi n  k n , k pi  k n k  d   nyâng  r  g , ng  t  w  ag , ãlu ni k pi   s k  'bâg  r  n . T  mb  'd ri 'b   j p t  vé r  pi ri 'd  nganga c m gb   d    nd r  r  g . 'Y  n  ny  k  atala r  pi vé r , s k  'bâg  r  n  kuy .

T    d  Y  k b  n   z i  r 

²⁷ Kúru 'bá Ísérélē vé rī pi ní adrızú Gōséní gé, āngū Ÿjēpétō vé rī agá. Kôpi ísúkí ngá 'dälé ambamba, kôpi tıkí ānji ízú tré, kôpivé kâlâfe gō ícá kárakará.

²⁸ Yôkóbû adri āngū Ÿjēpétō vé rī agá 'dälé ilí mûdrí dr̄i ni ézir̄i, ūrivé ilí adrızú vū dr̄igé rī mûdûrûlûl ãlu pûkú sù dr̄i ni ézir̄i. (147)

²⁹ Ísérélē vé sâ drâzú rī kâ 'bâá ícá ūnyinjá, ūri ní mvópi Yôsépâ ri zizú ímúzú 'í vûgá nôô, ūri ní 'yozú kînî, "Í lê dô ma rá, lê mî sô ūyô má ęndreträti gé 'yozú kînî, mi ési mûké 'bâ má ní rá, âzini mi tâ má ní 'yoó rī 'dû nga rá. Â sîkí ma āngû Ÿjēpétō vé rī agá nôgô ku.

³⁰ Má kâdô drâá, 'í 'dû ma āngû Ÿjēpétō vé rī agá nôosî, 'í jî mûú sîj ūjî ū ní má é'bîpîj sîzú rī agá."

Yôsépâ ní 'yozú kînî, "Ma 'o rá sû mí ní 'yoó rī tîni."

³¹ Ísérélê ní gôzú 'yozú Yôsépâ ní dîj kînî, "Í sô ūyô má ęndreträti gé nôgô lûzú kînî, mi tâ 'dîri 'o rá." Kúru Yôsépâ ní ūyô sôzú Ísérélê ęndreträti gé, Yôkóbû ní ővûzú 'í dr̄i sîzú ívé gbóló dr̄igé 'dâá, ūri ní Mûngú ri zizú.

48

Yôkóbû sê tâkiri Mânásê pi ní Êférémâ be

¹ Vûdrî ni kâ vûú mâdâ, 'bá âzi ní mûzú lûzú Yôsépâ ní kînî, "Mí étépi Yôkóbû ri âzó rú." Yôsépâ ní 'dezú mûzú ūri ndrezú, jî ívé anji âgô ūri Mânásê pi Êférémâ be mûzú ūndî.

² Yōsépā kā caá 'dälé, 'bá ãzi ní lüzú Yōkóbū ní kīnī, "Mívé mvá Yōsépā ícá gí." Yōkóbū ní ūkpō 'bāzú, īri ní íngázú úrizú үru sī ívē gbóló drīgé.

³ Yōkóbū ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Múngú Ūkpō 'Dípa i'da 'i má ní ándúrú Lúzī gé ãngū Kānánā vé rī agá 'dälé, sē má ní tākíri,

⁴ 'yo má ní kīnī, 'Ma sē mi ímú anji tī tré, mívé úyú rī pi ízú kárakará. Ma sē mi ímú adri súrú be kárakará, ma ãngū nōri sē úyú mívé rī pi ní muzú nyonyo.' "

⁵ Yōkóbū ní gozú 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mívé anji ãgō īrī Œférémā pi Mānásē be ī ní tīj ãngū Œjēpétō vé rī agá nōgō 'dī'bée, kōpi adri anji mávé ni, sū Rübénā pi ní adrií Sīmīyónā be anji mávé ni rī tīnī.

⁶ 'Bo anji ī ní ímú tīj mí ní anji 'dī'bée ã vúdrī gé rī pi, kōpi adri mívé ni, nyōókú kōpi édrípi Œférémā vé rī, ãzini Mānásē vé rī ã vúgú, īri ímú adri kōpivé ni.

⁷ Ótú má ní rizú ímvízú Pādānā Ţrámā gálési rī gé, Rāélē drā léti gé, ãngū Kānánā vé rī agá, ïsú 'bá cakí drī kūrú Œfārātā vé rī gé 'dälé kuyé, mā ësí ïsú ïzāngā ãní rá. Á sī īri léti muýpi kūrú Œfārātā vé rī gé rī ã gārā gá." (Kūrú Œfārātā 'dīri ī kpá zī Bētēlémē.)

⁸ Ţsērélē kā anji ãgō Yōsépā vé rī pi ndreé, īri ní zìzú kīnī, "Anji 'dī'bée ã'di pi?"

⁹ Yōsépā ní újázú étépi ní kīnī, "Anji 'dī'bée Múngú ní sēé má ní ãngū Œjēpétō vé rī agá nōgō rī pi."

Yōkóbūní 'yozú kīnī, "Mí íjí kōpi má vúgá nōó, mā sē rí kōpiní tākíri."

10 Ísērélē ē mi ẽsī gí, īri ní dēé gí rī sī, ndre āngū ku. Yōsépāní ívé anjinjá rī pi jīzú vú ni gé 'dāá, Yōkóbūní kōpi ē tī ndruzú, īri ní kōpi u'dezú ezigzú bēdrī sī.

11 Ísērélēní 'yozú Yōsépāní kīnī, "Má ūsū má ícō gōó mi ndreeé dījī ku, 'bo Múngú ã'yī rá sē á ndre kpá mívē anjinjá rī pi gí."

12 Yōsépāní ívé anjinjá rī pi u'duzú 'í étépi ã ū'dú drīgē sī rá, īri ní kūmūcī ūtīzú, 'í drī sīzú vúgá.

13 Yōsépā u'du kōpi īrītró, 'bā Êfērémā ri Ísērélē vé drī ījī gélésī, 'bā Mānásē ri īrivé drī ẽndépi gélésī, útrú kōpi īnyinjá Yōkóbū vúgá 'dāá.

14 Êfērémā ã adri dō mvá ūdú drāáasīyā, Ísērélē újá 'í drī ẽndépi rī 'bāá Êfērémā drīgē, Mānásē ã adri dō mvá kāyú drāáasīyā, Yōkóbū újá 'í drī ījī rī 'bāá Mānásē drīgē.

15 īri ní tākíri sēzú Yōsépāní, īri ní 'yozú kīnī, "Múngú má é'bípi

Âbūrámā, ãzini má étépi Ísákā pi ní rií īrivé
tā 'dūú ngaá rī,
Múngú ma úcépi í'dozú

ãnjīnā gá 'dāá cīmgbá ãndrū sī rī,

16 Mālāyíkā ma ípápi tā ūnjí lēépi ma ísúpi rī agásī rī,

ã 'bā tākíri anji ãgō 'dī'bée drīgē.

Kōpi ã tā sī, mā rú ã adri rí ūgōgō,
má é'bípi Âbūrámā ã rú ã adri rí ūgōgō,

ãzini má étépi Ísákā ã rú ã adri rí ūgōgō.
Lẽ kôpi ã tükí ízú tré vū drígé nõgó."

17 Yōsépā kā ndreeé étépi 'bā 'î drí ẽndépi rī Êférémā drígé, adri ãní ãyïkō sī kuyé, ïri ní étépi ë drí ruzú 'duzú Êférémā drígé sī rá, ïri ní 'bāzú Mänásē drígé.

18 Yōsépā ní 'yozú Yōkóbū ní kññi, "Adri 'díni ku, ma étépi, mvá kãyú rī 'dī, 'í 'bā mî drí ẽndépi rī drí ni gé."

19 'Bo Yōkóbū gã sī, kññi, "Mâ mvá rī, á nñ tã má ní 'oó rī rá. Mänásē ri kpá úmvúlési ímú adri súrú be ãmbúgú, ï kpá ïri ïnjïnjï. Írivé édrípi ỹdú Êférémā ri ïri ndë ãmbúgú sī rá. Úyú ïrivé rī pi ímú adri súrú be kárakará."

20 Kúru Yōkóbū ní tákíri sëzú anji ãgō 'dī'bée ní ú'dú 'däri gé, ïri ní 'yozú kññi,

"Bá Ísérélë vé rī pi kádō úmvúlési lëé tákíri sëé,
kôpi ïmî rú zì tákíri rī sëzú ãní, kôpi 'yo,
'Mungú ã së ïmi ní tákíri sù ïri ní sëé
Êférémā pi ní Mänásē be rī tñjì.' "

Ísérélë zì Êférémā ã rú drídri, 'î 'bā rí Êférémā ri ãmbúgú Mänásē ri ndëe.

21 Ísérélë ní 'yozú Yōsépā ní kññi, "Eşí mädä, ma ímú drädrä, 'bo Mungú ri adri ïmi be trú, ïri ïmi jì gō vúlé ãngú ïmi é'bípíjí vé rī gé Känánä gá 'dälé rá.

22 ãngú má ní rüü ẽ'dí sī 'bá Æmórä vé rī pi drígé rī, ma li së mí ní ãmbúgú, ïri mí édrípíjí vé rī ndëe."

49

Yōkóbū vé átángá ã ūdū ūri ní átá enjipíi ní rī

¹ Kúru Yōkóbū ní ívé anji ãgō rī pi zizú ímúzú,
ūri ní 'yozú kópi ní kín̄i, "Ími ímúkí má gárā gá
nōō, mā ūlū rí ìmi ní tā ímúpi 'i ngaápi ìm̄i rú'bá
gá dr̄idr̄i 'dilé rī pi.

² "Má anji rī, ma ìmivé étépi Yōkóbū 'i, ìmi ímúkí
má vúgá nōō tā yíjí má tì gé.

Ma ìmivé étépi Ísērélē 'i, ìmi yíkí tā má tì gé.

³ Rübénā, mi mávé mvá kāyú,
á tì mi ísú ãkūdē ma ūkpō be, ã tì mi ísú
ãkūdē ma kérínjá rú ūkpō be lüzú kín̄i, ma
anji tì rá.

Mi 'bá ñ ní ìnjíi ìnjí ni, mi 'bá ūkpō be ni.

⁴ Mi ímú écí sū ūgāñjá ní rií écí yíjí dr̄igé sī
ngälángälá rī tñi, mí gō adrií kāyú ku,
ã'diâtásíyā 'í la mávé ūkú sī mávé gbóló
dr̄igé,
'í 'o tā dr̄injá sēépi ni mávé gbóló dr̄igé.

⁵ Símíyónā ìmi Lévī* be, ìmi édrípi,
ìmi rikí ìmivé ngá ẽ'dí vé rī pi áyú tā ūnjí
'ozú ãní.

⁶ Á lē fíi tā ìmi ní rií ūsúyú 'dīri agá ku,
á lē fíi tā ìmi ní ìmi úmú rií átá 'dīri agá ku,
ã'diâtásíyā ìmivé ési ūká ūká rī sī, ìmi ú'díkí 'bá
rī pi ūdrāá rá,
ãzini ìmi úlikí tì ãgō rī pi vé ūsúbāá pá gá rī
pi tā ã pá ãkó.

49:4 49:4 Í'dóngará 35:22 * **49:5 49:5** Símíyónā pi Lévī be: 'Í
lā Í'dóngará 34:1-29.

- 7** Jíkó ìmivé rī ã tā sī, á tri ìmi gí, ã'diàtásiyā ìmî
 ési ūká ūká,
 'a vengárá ìmivé rī ã tā sī, á tri ìmi gí,
 ã'diàtásiyā ìmi ūmbá rú!
 Ma ímú ìmi íré mụ adri úyú Yōkóbū vé rī pi
 ãsámvú gé,
 ãzini ma ímú ìmi íré mụ adri súrú Ísêrélē vé
 rī pi ãsámvú gé.
- 8** Yúdā, mí édrípjí ímú mi íngú rá,
 mi ímú mívé ari'ba rī pi ã úlélé rü ínjí rá,
 mí édrípjí ímú kumucí ût̄i mí èndrèti gé.
- 9** Á Yúdā mâ mvá rī, mí adri sū kêmírō mvá
 ímvípi zää nyangará gálésila rī tíni.
 Mí adri sū kêmírō òvñúpi laápi vügá rī tíni.
 Mí adri sū kêmírō ūkú tíni, ã'di ri ícó mi aru
 ú'dú gélési ní?
- 10** Ìmi 'bá Yúdā vé rī pi, 'bá ãzi ícó túré ãmbügū
 vé rī 'dụú ìmi drígé sī ku,
 'bá ãzi ícó kpá túré ãmbügū vé rī 'dụú úyú
 mívé rī pi drígé sī ku,
 cïmgbá cazú sâ 'bá ímúpi túré rī rüúpi rī vé rī
 gé,
 'bá ãngū rī pi agásí rī pi céré ïri ïnjí.
- 11** Yúdā, mi ímú mívé döngí 'yï pëti vínyõ vé rī ã
 rü'bá gá,
 mi ímú mívé döngí mbaápi ú'dí rú rī 'yï pëti
 vínyõ vé muké rī ã rü'bá gá,
 mi mívé böngó üjí vínyõ rī vé sú sī,
 mi mívé böngó üjí vínyõ kaápi ãrí rú rī sī.†

† 49:11 49:11 Mi mívé böngó üjí vínyõ kaápi ãrí rú rī sī: Yōkóbū
 ri tā Yúdā ní ímúzú adrizú ã'bú be rī vé tā i'da. Vínyõ rī ímú 'a
 ambamba, ïri ímú ívē böngó üjí vínyõ rī vé sú sī.

- 12 Mî mì ri ímú ka ku ikamgbiri vínyõ rí ã sú sî,
Mî sî ri ímú mve ku imvesírlí, lé sú rí sî.

13 Jébülúnã, mi adri yíí tafu ã gârã gá,
ãngü mív  rí ímú adri v r  m k [‡]
k l umg  ambugu r  pi n  p  tuz  ni,
m v  ãngü r  v  l k k r  ri ím  'i útr  ca
ãngü S d n  vé r  gé.

14 Ÿs k r , mi adri s  d ng  Ÿkp  be
la pi ãnd  vu pi j r  r  pi  s s  s m v  g  r 
t n i.

15 M  k d  ndre  mi ri uv  v r  m k  ni g ,
v r  r  m  n  ãy k  s ,
mi  z i nga Ÿkp  s ,
'b  r  pi mi 'b   z i nga t g r  r .

16 D n , mi ím  adri s r  Ÿs r l  r  pi v  r   zi,
mi ím  'b  m v  r  pi v  t  l  p ri.

17 D n , mi adri  j g  Ÿj g  s   n i ri pi adri pi
l t  g r  g  r  t n i,
mi adri s  'b r o ri pi adri pi l t  g r  g ,
ri pi h s n    p  u g  pi,
'b  u nj  'b  h s n  s  r  pi   u dek  r   n i
v g  r  t n i.

18 Á U pi M ng , á 'b   s i m  dr g , m  pa r  ma!

19 G d , 'b  r  pi ím   'd  'd  m  be,
'bo mi ím   'd  'd  'b  ím  'b   'd  'd  'b  m 
be r  pi be.

20  s r , mi ím  íny  m k  ni nya,
mi ím  íny   j i be m k  'b g  n  ri  nya  r 
nya.

‡ 49:13 49:13 Vürā múké rī ūlī vīipi ūkpō be rī uga. § **49:14**
49:14 Jūrū ūrī rī pi: Ängū Ūsákārā vé rī ímú adri súrū Ūsérélē vé
ūrī rī pi vé ängū äsámuv gé.

- 21 Nãfãtálí, mi ímú adri sũ nyámáta écípi ásé agásí,
anji tijípi ūnyí be rí tíni.
- 22 Yõsépã, mi ímú anji tì ízú sũ pëti vínyõ vé rí ní 'aá rí tíni,
mi anji tì ízú sũ pëti vínyõ vé yïí gãrã gá rí ní 'aá rí tíni,
vínyõ drítì be īgãrãápi, tuúpi ãbi drïgé rí tíni.
- 23 Yõsépã, ari'ba rí pi 'dikí ẽ'dí mi be ūnjí ūnjí,
kôpi ú'bukí í'yé ūvá rí pi muzú mí vúgá 'dâá,
kôpi 'okí mi ūnjí.
- 24 'Bo 'í njõ mívá ūsü kú ínogósí,
mî drí ūrõ kuyé
Múngú Yökóbû vé rí vé ūkpõ sî,
Múngú riípi ängû úcépi rí vé ūkpõ sî,
'bá Ísêrélë vé rí pi vé Múngú adriípi írã rú rí vé ūkpõ sî.
- 25 Múngú mí étépi vé rí ko mî ūzã nî,
Múngú Ūkpõ 'Dípa sê mí ní yïigó tákiri rú íngázú 'bû gélésí nî,
sê mí ní yïí tákiri rú vû drïgé nõgó nî,
sê mí ní tákiri anji tizú nî.
- 26 Mâ mvá rí, tákiri má ní sêé mí ní 'dîri,
ndê tákiri ï ní ísú írã adriípi muzú 'dâni'dâni
rî* agá rí rá,
äzini ánga adriípi muzú 'dâni'dâni rí agá rí rá.
Yõsépã, lë tákiri 'dîri ã adri mí drïgé,
mi adri ãmbúgú mí édrípíi ãsámvú gé.

* 49:26 49:26 Írã adriípi muzú 'dâni'dâni rí vé ífifí, ïri é'bipíi
ri'bá tákiri sê'bá 'bá rí pi ní rí.

27 Bẽnyémínẽ, mí adri sũ ãrãkílaŋá éſí be ũká
 ũká,
 ũ'bútijá sĩ ãnyãpá rĩ pi úcípi nyaápi,
 ũndréŋá sĩ zää ni acoópi sëépi 'î ögüpíi ní rĩ
 tíni."

28 Anji mudadrí dr̄i ni ɿr̄i 'd̄i'bée ímú adri é'bípíi
súrú mudadrí dr̄i ni ɿr̄i 'bá Ísérélē vé rĩ pi vé ni.
Yõkóbü ní rizú kópi ní tákiri sëzú rĩ gé, ri átangá
rĩ átá muzú 'díni, së tákiri 'bá ãlu ãlu ní tã 'bá rĩ
ní 'oó rĩ vú sĩ.

Yõkóbü vé drāngará

29 Kúru Yõkóbü ní tã ezižú 'í enjípíi ní kñiñ, "Eſí
mädä, ma drädrä. Á drä dö gó, ími jíkí mávé ãvú
muú sñí má é'bípíi ã gãrã gó, ɿjí ï ní rizú ãvú sñzú
rĩ agá, ɿjí rĩ Êfõrónä Hítigú rĩ vé nyõókú agá,

30 ɿjí rĩ Mákápélä gó, ínyiŋá Mämürë be, ãngü
Känánä vé rĩ agá. Äbürámä je vürä rĩ rizú ãvú
sñzú ãní, je Êfõrónä Hítigú rĩ drígé.

31 Síkí Äbürámä pi ũkú ni Sárä be vürä 'däri
gé, síkí kpá Ísákä pi ũkú ni Rëbekä be vürä 'däri
gé, á sї Léyä ri vürä 'däri gé.

32 Má é'bípí Äbürámä je nyõókú rĩ ɿjí rĩ be 'bá
Hítí vé rĩ pi drígé."

33 Yõkóbü kã tã rĩ eziží deé enjípíi ní gó, ɿri ní
lazú ívé gbóló drígé, ɿri ní kúru drázú.

50

1 Yõsépä ní øyvuzú étépi ri u'dezú bëdrí sї, ɿri
ní í'dozú ngozú ɿzängä ɿzängä rú, ɿri ní étépi ã
gbángírí ndruzú.

² Yōsépā ní 'yozú ívé 'bá ri'bá ẽzí dawā vé rī nga'bá rī pi ní, lē kōpi ã njōkí 'í étépi Īsērélē vé ãvū dawā ãvū ní ñmazú ku rī sī. Kuru 'bá dawā njō'bá rī pi ní ãvū rī ã rú'bá njōzú dawā rī sī.

³ Dawā rī vé njōngárá 'dụ ú'dụ pǔkú su, ã'diâtásiyā ãrēni dawā rī vé njōngárá ïri ú'dụ 'dụ 'dīri tñi. 'Bá Ījépétō vé rī pi ngokí Yōkóbū ri caá ú'dụ pǔkú ézírī.

⁴ Ú'dụ ãvū ngozú rī kā dęé, Yōsépā ní 'yozú ūgalaku 'bāgú rī vé rī pi ní kīnī, "Lē ïmi 'bākí ési muké má ní, lē ïmi 'yokí 'bāgú rī ní 'díni,

⁵ má étépi sē ma ûyō sôo 'í endréti gé, 'yo má ní kīnī, 'Ma ri drādrā, á drā dō gí, 'í jī ma muý sīj 'bú má ní gaá mâ úlúngu ní ãngū Kānánā vé rī agá 'dāá.' Lē 'bāgú rī øyu ma, mâ jī má étépi ri muý sīj. Á sī dō ïri gí, ma ma újá ïgō rá."

⁶ 'Bāgú rī ã'yī tā Yōsépā ní zií rī rá, ïri ní 'yozú kīnī, "Í jī mí étépi ri muý sīj ïyí, sū ïri ní mi sée ûyō sôo 'í endréti gé rī tñi."

⁷ Kuru Yōsépā ní 'dezú muzú étépi ri sīzú. 'Bāgú rī vé ūgalaku rī pi, 'bá ambugu 'bāgú rī vé kání agá rī pi, ãzini 'bá ambugu ãngū Ījépétō vé rī agá rī pi, kōpi 'dekí muý Yōsépā vúgá sī ïndī.

⁸ Yōsépā jī 'bá ívé 'bëtì ãsámvú gé rī pi, 'í édrípjì be, 'bá adri'bá étépi vé jó ãsámvú gé rī pi be muzú ïndī. Ku anjiná rī pi, kābñlō rī pi, ndrjì rī pi, tì rī pi be kú vúlé Gōsénī gé 'dāá.

⁹ Ængáráwá rī pi útükí ãrābíyā hūsánī ní rií seé rī pi agá, үrukö'bée útükí hūsánī drígé, kōpi

'dekí mʉ́ Yōsépā vúgá sī īndī. 'Bá mʉ́'bá rī pi kárákará.

¹⁰ Kópi kâ mʉ́ caá Ātádī gé, vūrā ī ní rizú ānyāngā fífí cozú īnyinjá yīj Yárídénī ã gārā gá rī gé, kópi í'dóki rií ãá ngoó īzāngā īzāngā rú, kópi ési ñō ambamba, Yōsépā 'bā étépi vé ãá ngoó Ú'dú ézīrī.

¹¹ 'Bá Kānánā vé rī pi kâ ndreeé kópi ri ãá ngo vūrā ānyāngā fífí cozú rī gé Ātádī gé 'dāá, kópi ní 'yozú kínī, "'Bá Ějēpétō vé rī pi ri ãá rī ngo īzāngā īzāngā rú nī." Sē ī ní vūrā Yárídénī ã jélé gá 'dāri ã rú zizú Ěbélē Mísirāyímū ãní.*

¹² Yōkóbū vé anji ãgō rī pi 'dükí tā rī ngaá sū ī étépi ní eziíj ī ní rī tīnī.

¹³ Kópi 'dükí īrivé ãvū jií muzú Kānánā gá, kópi sīkí īri ūjí adriúpi nyöökú Mākāpélā vé rī agá, īnyinjá Māmúrē be, nyöökú rī Ābūrámā je Ěfōrónā Hítigú rī drígé rizú ãvū sīzú ãní.

¹⁴ Yōsépā kā étépi ri sījí gí, īri ní 'i újázú gōzú vúlé Ějēpétō gá 'dāá, kópi újákí ī gōo édrípīj be, 'bá mʉ́'bá vú ni gé sī étépi ri sīngárá gá rī pi be.

Yōsépā ūmī 'i édrípīj ē ési

¹⁵ Yōkóbū ní drāá gí rī sī, Yōsépā édrípīj gōkí adrií ūrī sī, kópi ní 'yozú kínī, "Yōsépā 'bā dō tā 'bá ní ótú 'i 'ozú ūnjí 'dāri 'i ési agá, ūfē dō tā rī ãrígó, 'o dō 'bā ūnjí, 'bā 'okí rí íngóni?"

¹⁶ Kúru kópi ní ú'dükó pēzú muzú Yōsépā ní, kópi kínī, "Mí étépi ní drī drāzú kuyé rī gé, ezi 'díní kínī,

* **50:11 50:11** Ěbélē Mísirāyímū: Ěbélē Mísirāyímū vé ífífí, 'bá Ějēpétō vé rī pi ri ãá ngo.

17 ‘Ími lükí Yōsépāní ‘díni, lē mî trū mí édrípijí ūnjíkânyâ kôpi ní mi ‘ozú ūnjí ‘dîri agásí rá.’ ‘Bâ ãtí’bá Múngú mí étépi vé rî vé ni, lē mî trû ‘bâ ūnjíkânyâ ‘bá ní ‘oó mí ní rî agásí rá.’ Ü’dûkó rî kâ caá Yōsépâ vúqá ‘dâá, Yōsépâ ní í‘dózú ngozú.

¹⁸ Kúru Yōsépā édrípjíi ní ímúzú kūmūcí ūtīzú
í dr̄i sīzú vūgá Yōsépā əndrēt̄i gé. Kōpi ní 'yozú
kín̄, "Bâ tūgēr̄i mívé ni."

¹⁹ Yōsépā ní 'yožú kōpi ní kīnī, "Ími adrikí ūři sī ku. Ími ūšūkí ma Múnqú 'i ícópi Ími īřinjāápi?

²⁰ Ími lēkí kōdō ma 'oó ūnjí, 'bo Múngú újá tā ūnjí ími ní lēé 'oó mâ rú'bá gá rī ícá tā muké rú, tā 'i ngaápi nōri, ã nga rí 'i fūu tì ni gé bēnī, mâ pa rí 'bá kárakará pi vé ídri.

²¹ Lē īmi 'okí ūrī sī ku, ma ngá īmi ní lēé rī pi sē īmi ní rá, āzini ma ngá īmivé anjinjá rī pi ní lēé rī sē kōpi ní rá." Yōsépā ūmī édrípīj ē ési, átá átángá rī ési be mādā, sē kōpi ē ési adri āní ãyīkō sī.

Yōsépā vé drāngará

²² Yōsépā pi rikí adrií āngū Ÿjēpétō vé rī agá 'dāá 'í étépi vé 'bá 'bëtí ãsámvú gé rī pi be trú. Yōsépā adri caá ílí be mündürülü âlu mündrí (110).

²³ Yōsépā adri ílí be āco, ndre Ěférémā vé anji
í ní tijí úyú na gá rī pi rá. Ndre kpá anji Mákīrī
vé rī pi rá. Mákīrī ri mvá Mänásē vé ni, Yōsépā
'dū anji Mákīrī vé rī pi adrií anji ívē ni rú.

²⁴ Yōsépā ní 'yožú édrípjíi ní kñi, "Ma ri drädrä. 'Bo Múngú ri ímú ūmi tā mba rá, ūri ūmi ji fū ânqū Êjépétō vé nōri agásí, ūri ūmi drī ko

muzú ãngū ūri ní ezií Äbürámā ní, Ūsákā ní, ãzini Yōkóbū ní rī agá 'dälé rá."

²⁵ Kúru Yōsépā ní Ūsérélē enjipíj sēzú ūyō sōzú í endrëtì gé, ūri ní 'yozú kīnī, "Múngú kādō ímú ūmi ūzā koó, ūmî drī koó muzú vúlé 'dääá, ūmi jíkí mávé fã muzú ūndí."

²⁶ Yōsépā ní kúru dräzú Êjëpétō gá 'dälé, ísú ãkündē ūri ílì be mündürülü ãlu mudrì. Kòpi ní ūrivé ūvú njõzú dawā ūvú ní ñmazú ku rī sī, kòpi ní ūvú rī 'bázú sôndukü agá.

Keliko

Keliko: Ӯ'дұқó Мұкé Мúнгú vé rí New Testament+
copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Keliko

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 6 May 2025 from source files
dated 6 May 2025

14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20